

## 191. Torstaina 19 päivänä joulukuuta 1996

kello 10

### Päiväjärjestys

#### Ilmoituksia

#### Ainoa käsittely

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1997 ..... 6161

Hallituksen esitys 103/1996 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 46/1996 vp  
Talousarvioaloitteet 1—441/1996 vp

#### Kolmas käsittely

2) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskau-  
pan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta .... 6165

Hallituksen esitys 51/1996 vp  
Talousvaliokunnan mietintö 27/1996 vp  
Lakialoite 38/1996 vp  
Toivomusaloite 307/1995 vp

3) Hallituksen esitys eläkelaitosten va-  
kavaraisuussäännösten uudistamisesta .... 6219

Hallituksen esitys 241/1996 vp  
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö  
42/1996 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi varainsiirto-  
verolain 64 §:n ja verohallintolain 14 §:n  
muuttamisesta ..... 6228

Hallituksen esitys 239/1996 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 47/1996 vp

### Ainoa käsittely

5) Ehdotus puhemiehelle tulevasta mää-  
rarahasta niiden kulujen korvaamiseksi,  
joita hänellä on ollut valtiopäivien aikana 6228

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies  
Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi  
edustajat Aho, Andersson C., Halonen, Karjula,  
Kekkonen, Kiljunen, Laitinen, Manninen,  
Markkula-Kivisilta ja Ojala A.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta-  
jat Karjula, Laitinen ja Ojala A.

### Ilmoitusasiat:

#### Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat  
tämä päivästä sairauden vuoksi ed. Kekkonen  
ja yksityisasioiden vuoksi ed. Aho sekä  
tämä ja huomista päivästä sairauden vuoksi  
ed. A. Ojala, virkatehtävien vuoksi ed. Halonen  
ja yksityisasioiden vuoksi ed. Manninen.

### Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1997

Ainoa käsittely  
Hallituksen esitys 103/1996 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 46/1996 vp  
Talousarvioaloitteet 1—441/1996 vp

**Ensimmäinen varapuhemies:** Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46.

## Pääloukka 29

**Ensimmäinen varapuhemies:** Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääloukasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääloukan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

### Pääloukkaa koskevat ehdotukset:

Seuraavat pääloukkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Juhantalo: momentille 29.10.21 lisäyksenä 15 000 000 mk TTKK:n Porin korkeakoulun toiminnan tukemiseen. (TAA 138)

2. Ed. Huuhtanen: momentille 29.10.74 lisäyksenä 50 000 000 mk Kuopion tiedelaakson Mikroteknia/Bioteknia II -hankkeen rakentamiseen. (TAA 115)

3. Ed. Hyssälä: momentille 29.10.74 lisäyksenä 1 000 000 mk Turun yliopiston rakentamisen 3. vaiheen toteuttamiseen. (TAA 117)

4. Ed. Aula: momentille 29.39.55 ylimääräisenä lisäyksenä 90 000 000 mk kodin ulkopuolella asuvien alle 20-vuotiaiden opintorahan nostamiseksi vastaamaan vanhempien opiskelijoiden opintorahaa sekä opintorahan ja asumislisän palauttamiseksi leikkauksia edeltävälle tasolle. (III vastalause)

5. Ed. Aula: momentin 29.39.55 perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että samalla kun aikuisten opintojen rahoitusjärjestelmiä ns. koulutusvakuutuksella pyritään uudistamaan on pidettävä huolta myös nuorten omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvien opintotuen kehittämisestä niin, että tuen reaalisuus palauteaan leikkauksia edeltäneelle tasolle ja että opintorahan ikään perustuvasta porrastuksesta luovutaan." (III vastalause)

6. Ed. Lindqvist: momentille 29.40.30 lisäyksenä 259 000 000 mk yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen käyttökustannusten valtionosuuksiin ja avustuksiin perusopetuksen tasa-arvoisuuden ja saatavuuden turvaamiseksi. (III vastalause)

7. Ed. Kallis: momentille 29.69.52 lisäyksenä 500 000 mk rakennusavustuksena Karhunmäen kristilliselle kansanopistolle. (TAA 146)

8. Ed. Räsänen: momentille 29.69.52 lisäyksenä 5 000 000 mk Suomen Ev.lut. Kansanlähetyksen lähetykskoulun opiskelija-asuntolan peruskorjaukseen. (TAA 354)

9. Ed. Aittoniemi: lukuun 29.90 lisäyksenä 15 000 mk Ivalon huuliharppufestivaalin tukemiseen. (TAA 21)

10. Ed. Kallis: lukuun 29.90 lisäyksenä 300 000 mk Lohtajan Kirkkomusiikkijuhlat ry:n toiminnan tukemiseen. (TAA 148)

12. Ed. Hyssälä: momentin 29.96.51 määrärahasta käytetään 500 000 mk Vanhanlinnan kartanon kehittämishankkeeseen Liedossa. (TAA 118)

13. Ed. Rimmi: lukuun 29.98 lisäyksenä 2 000 000 mk Tampereen Pyynikin urheilukentän peruskorjaus- ja rakentamistöihin. (TAA 344)

### Keskustelu:

Ed. J u h a n t a l o : Teen ehdotuksen n:o 1.

Ed. K o r k e a o j a : Kannatan ed. Juhantalon ehdotusta.

Ed. H u u h t a n e n : Teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Kannatan.

Ed. H y s s ä l ä : Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Kannatan.

Ed. A u l a : Teen ehdotuksen n:o 4 siitä, että momentille 29.39.55 lisätään 90 miljoonaa markkaa siten, että alle 20-vuotiaiden opintoraha nostetaan vastaamaan vanhempien opiskelijoiden opintorahaa ja opintoraha ja asumislisä palauteaan leikkauksia edeltävälle tasolle.

Ed. L i n d q v i s t : Kannatan ed. Aulan ehdotusta.

Ed. A u l a : Teen ehdotuksen n:o 5 eli ehdotan saman momentin perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että samalla, kun aikuisten opintojen rahoitusjärjestelmiä ns. koulutusvakuutuksella pyritään uudistamaan, on pidettävä huolta myös nuorten, omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvien opintotuen kehittä-

misestä niin, että tuen reaalitaso palautetaan leikkauksia edeltäneelle tasolle ja että opintorahan ikään perustuvasta porrastuksesta luovutaan.”

Ed. Lindqvist: Kannatan ed. Aulan ehdotusta ja teen samalla ehdotuksen n:o 6, joka tarkoittaa sitä, että yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen käyttökustannusten valtionosuuksiin ja -avustuksiin perusopetuksen tasa-arvoisuuden ja saatavuuden turvaamiseksi lisätään 259 miljoonaa.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Huomautan edustajille, että nyt tehdään ainoastaan ehdotukset eikä selosteta niiden sisältöä.

Ed. Aula: Kannatan ehdotusta n:o 6.

Ed. Kallis: Teen ehdotuksen n:o 7.

Ed. Kankaanniemi: Kannatan.

Ed. Räsänen: Teen ehdotuksen n:o 8.

Ed. Smeds: Kannatan.

Ed. Aittoniemi: Teen huokean mutta koskettavan ehdotuksen n:o 9, Ivalon huuliharput 15 000 markkaa.

Ed. Vihriälä: Kannatan.

Ed. Kallis: Teen ehdotuksen n:o 10.

Ed. Kankaanniemi: Kannatan.

Ed. Hyssälä: Teen ehdotuksen n:o 12.

Ed. Ala-Nissilä: Kannatan voimakkaasti tehtyä ehdotusta.

Ed. Rimi: Teen ehdotuksen n:o 13.

Ed. Gustafsson: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—10 sekä 12 ja 13 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

## Päätökset:

Luku 01 Opetusministeriö, luku 05 Kirkollisasiat, luku 07 Opetushallitus ja luku 08 Kansainvälinen yhteistyö hyväksytään.

### Luku 10 Yliopistot

Äänestys ed. Juhantalon ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 1 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 135 jaa- ja 52 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 11. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Huuhtasen ehdotuksesta n:o 2.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 2 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 137 jaa- ja 45 ei-ääntä, 4 tyhjää; poissa 13. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Hyssälän ehdotuksesta n:o 3.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 3 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 137 jaa- ja 49 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 10. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 11 Valtion harjoittelukoulut ja luku 20 Ammattikorkeakouluopetus hyväksytään.

### Luku 39 Opintotuki

Äänestys ed. Aulan ehdotuksesta n:o 4.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 4 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 134 jaa- ja 51 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 11. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Aulan ehdotuksesta n:o 5.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 5 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 134 jaa- ja 54 ei-ääntä;  
poissa 11. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

*Luku 40 Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus*

Äänestys ed. Lindqvistin ehdotuksesta n:o 6.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 6 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 140 jaa- ja 46 ei-ääntä;  
poissa 13. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

*Luku 69 Aikuiskoulutus*

Äänestys ed. Kalliksen ehdotuksesta n:o 7.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 7 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 145 jaa- ja 40 ei-ääntä,  
3 tyhjää; poissa 11. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Räsänen ehdotuksesta n:o 8.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 8 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 148 jaa- ja 35 ei-ääntä,  
5 tyhjää; poissa 11. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 80 Varastokirjasto, luku 82 Kotimaisten  
kielten tutkimuskeskus, luku 83 Arkistolaitos,  
lukuryhmän 29.88, 90 ja 98 Veikkauksen ja raha-  
arpajaisten voittovarain perustelut sekä luku 88  
Suomen Akatemia ja tieteen tukeminen hyväksy-  
tään.

*Luku 90 Taiteen tukeminen*

Äänestys ed. Aittoniemen ehdotuksesta n:o 9.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 9 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 129 jaa- ja 59 ei-ääntä;  
poissa 11. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Kalliksen ehdotuksesta n:o 10.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 10 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 149 jaa- ja 36 ei-ääntä,  
3 tyhjää; poissa 11. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 93 Museovirasto ja kulttuuriperinne ja  
luku 94 Kirjastotoimi hyväksytään.

*Luku 96 Kulttuurin muut menot*

Äänestys ed. Hyssälän ehdotuksesta n:o 12.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 12 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 150 jaa- ja 35 ei-ääntä,  
2 tyhjää; poissa 12. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

*Luku 98 Liikunnan ja nuorisonkasvatustyön tu-  
keminen*

Äänestys ed. Rimmin ehdotuksesta n:o 13.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 13 ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Äänestyksessä on annettu 150 jaa- ja 36 ei-ääntä,  
1 tyhjää; poissa 12. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokan perustelut hyväksytään.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan päi-  
väjärjestyksen 5) asian käsittelyn jälkeen.

## 2) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely  
Hallituksen esitys 51/1996 vp  
Talousvaliokunnan mietintö 27/1996 vp  
Lakialoite 38/1996 vp  
Toivomusaloite 307/1995 vp

**Ensimmäinen varapuhemies:**  
Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

### Keskustelu:

Ed. Kuoppa: Herra puhemies! Valiokunnasta tullut esitys on todellinen lehmänkauppojen äiti, jossa ollaan jatkamassa ja laajentamassa kauppojen aukioloaikaa vapaaksi, kuten se on myös Villissä Lännessä aikoinaan ollut. Samoin myös muuten työelämän lainsäädäntöä on helpotettu tai vapautettu siihen suuntaan, että työntekijöiden oikeuksia puolustaa omaa etuaan on merkittävästi heikennetty ja sitä kautta työntekijöiden mahdollisuuksia edes kohtuulliseen työsuhteturvaan.

Täällä on ollut erinomainen Osto- ja myyntiliike Zyskowicz — Sasi, joka on onnistunut ostamaan mahtavan määrän etuja porvareille sen sijaan, että työntekijäpuolelle olisi jäänyt mitään. Sosiaaliturvan puolella he ovat onnistuneet saamaan aikaan merkittäviä heikennyksiä ja samoin kauppojen aukioloaikaa koskevassa lakiesityksessä.

Vaikka kaupat olisivat ympäri vuorokauden auki, asiakkaiden ostovoima ja määrä kokonaisuutena ottaen eivät tule siitä kasvamaan, vaan asiakkaat ostavat sen verran kuin heillä on ostovoimaa ja järkevää tarvetta kuluttaa. Nyt on annettu ymmärtää, että ongelmana on ollut se, että ihmisillä ei ole ollut mahdollisuutta suorittaa tarpeellisia ostoksiaan ja sitä kautta on patoutunut kulutuskysyntää ja -kykyä. Näin ei ole, vaan monet sadattuhannet suomalaiset, erityisesti sosiaaliturvan leikkausten kohteiksi joutuneet, ovat menettäneet kulutuskyykyään, ja heillä nimenomaan olisi tarvetta lisätä kulutusta, mutta koska heidän sosiaaliturvaansa ja etujaan leikataan, silloin he myös menettävät ostovoimaansa.

Näin ollen erityisesti päivittäistavarakaupassa ei sellaista lisäystä ole odotettavissa kuin on annettu ymmärtää.

Lisäksi on sanottu, että kun aukioloajat lisääntyvät, kaupan myynti kasvaa. Näin ei varmasti tule tapahtumaan, vaan kaupan myynti pysyy suunnilleen samalla tasolla, ja näin ollen myöskään työllisyys ei tätä kautta tule paraneamaan.

Täällä ministeri Kalliomäki viime lauantaina käydyssä keskustelussa sanoi nykyisestä tilanteesta, että syntyi susi laki. (Ed. Laakso: Sasilaki!) Nyt ollaan tekemässä vielä suurempaa sutta, ja näin ollen mielestäni ei ole mitään perusteita sille, että tämä lakiesitys tulisi hyväksyttyä, vaan se tulee kyllä hylätä.

Turvallisuus tulee lisääntymään kaupoissa, koska tämä johtaa entistä enemmän työntekijöiden työskentelyyn yksin. Erityisesti täällä edustajat Sasi ja Zyskowicz ovat puolustaneet yksityisiä perheyriityksiä, että heillä olisi kaikenlaiset mahdollisuudet. Heille tulee todella mahdollisuus olla seitsemän päivää viikossa työssä, kun suuret kauppaketjut pistävät liikkeensä olemaan auki koko viikon. Se merkitsee myös sitä, että perheyriitykset samalla paikkakunnalla joutuvat pitämään kauppansa auki kilpailusyistä ja siirtymään käytännössä seitsemänpäiväiseen työviikkoon 52 viikon ajaksi, koko vuodeksi. Tämä on kyllä todella perheyriitysten tappolinja kaupan alalla, kun kauppojen aukiolo tällä tavalla vapautetaan.

On täysin mahdotonta, että ihmiset jaksaisivat jatkuvasti vuodesta toiseen tehdä ympäripyöreitä päiviä ja pitkiä työviikkoja. Näin ollen suurille kauppaketjuille annetaan tässä huomattava etu. Se tulee aikaa myöten johtamaan siihen, että yhä enemmän vallankin pienemmissä asutuskeskuksissa pienyrittäjät, perheyrittäjät, joutuvat luopumaan ja kauppojen määrä vähenee entisestään.

Silloin kun kaupat olivat auki kello 17:ään asti, kauppiaa oli huomattavasti enemmän. Kun kauppojen aukioloaikaa on jatkettu ja lisätty ja vapautettu, kauppiaa on yhä vähemmän. Se on kyllä totta, että kaupat ovat entistä suurempia, mutta liikkeiden määrä on vähentynyt ja kaupamatkat ovat pidentyneet. On käynyt juuri päinvastoin kuin oikeiston taholta on yritetty väittää.

Erityisesti nyt tulisi ottaa huomioon myös työntekijöiden asema, sillä kaupan myyntivolyymihan ei kasva. Kun aukioloaikoja pidennetään, sekä päivittäistä että myös viikoittaista aukiolo-

aikaa, joudutaan työskentelemään yhä pienemällä työntekijämäärällä. Työtuntejahan ei lisää tule, ja näin ollen työntekijöistä tullaan puristamaan entistä enemmän. Tänä päivänä liikealalla on jo erittäin kireä työtahti ja henkilöstöstä puristetaan kaikki mahdollinen irti. Näin ollen tämä lakiesitys tulee entisestään pahentamaan tilannetta.

Täällä on puhuttu aukioloaikojen vapautuksen puolesta, että ei saa olla sääntöjä, pitää olla kaikenlaiset vapaudet, vapaa kilpailu ja muuta, mutta kyllä esimerkiksi liikenteessäkin noudatetaan sääntöjä ja rajoituksia, jotka ovat ihan järkeviä. (Ed. Zyskiewicz: Olipahan rinnastus!) Näin ollen mielestäni myös kaupan alalla on syytä asettaa rajoituksia ja tässä tapauksessa nämä rajoitukset koituisivat myös kuluttajan hyväksi, koska sunnuntaiaukioloaika ja kauppojen päivittäisten aukioloaikojen pidentäminen lisää kaupan kustannuksia. Näin ollen nämä kustannukset tietenkin tulevat aivan tavallisen kuluttajan maksettavaksi, eihän niitä kauppias maksa. Tätäkin taustaa vasten tällä järjestelmällä, mitä nyt eduskunnassa käsitellään, ei ole muita kuin kielteisiä puolia.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että hallituksen lakiehdotus hylätään.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kuoppa sanoi sen mallisesti tuon asian, niin kuin kaikkien kauppojen pitäisi olla pakollisesti auki. Tämä lakihan ei millään tavalla edellytä, että kauppojen aukioloaika on pakollinen. Tietenkin tätä taustaa vasten katson, että kuluttajan edun mukaisesti on erittäin hyvä, että laki saadaan voimaan. Jo edellisellä kaudella, kun istuin talousvaliokunnassa, tätä yritettiin saada laajennetussa muodossa läpi, mutta kuitenkin kompromissina tuli hieman enemmän tilaa vapaalle aukioloajalle.

Kun tänä päivänä ajatellaan, että huoltoasemat ja erilaiset kioskit ovat auki ja ne ovat aivan kuin elintarvikeliikkeitä, niin katson, että samalla myös annettaisiin tällä tilaa vähittäiskaupalle, muulle kauppamuodolle, jolla pystyttäisiin palvelemaan asukkaita.

Jos sanotaan, että työntekijöille tämä on rasite, niin heillähän on työaikalainsäädäntö, jonka mukaan he toimivat. Tätä kautta myös minun mielestäni voidaan työpaikkoja, joita ehdottomasti tarvitaan myös tulevaisuudessa niille työttömille ihmisille, jotka eivät tänä päivänä pysty työskentelemään, kun ei ole työpaikkoja.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kysyn kyllä ed. Kuopalta, kuka tietää parhaiten omat tarpeensa pitää liikettä auki, tarpeen käydä kaupassa, eduskunta vai kauppias ja kuluttaja. Minä kyllä uskon siihen demokraattiseen, yksilölliseen periaatteeseen, että kuluttajan pitää saada päättää, kauppiaan pitää saada päättää siitä, meneekö hän kauppaan sunnuntaina vai ei. Ei eduskunnan tarvitse näiden ihmisten puolesta tätä asiaa päättää. Mielestäni holhouksen aika tällä tavalla on ohitse. Kyllä elinkeinotoiminnassa täytyy yrittäjille turvata tietty vapaus.

Voidaan myös kysyä sitä, kun meillä on viisi-päiväinen työviikko, miksi ei kielletä lauantainakin kauppojen aukioloa. Eikö se aiheuttaisi samat seurausvaikutukset loogisesti, mitä ed. Kuoppa väitti myös sunnuntaina kiinnipitämisen aiheuttavan. Mielestäni tämä jo osoittaa sen, että on tarkoituksenmukaista, että ympäri viikon kauppoo voidaan pitää auki.

Mitä tulee pienkauppiaitten asemaan, niin uskon, että jokainen kauppias kykenee arvioimaan omat kustannuksensa ja sen, kannattaako kauppa pitää auki. Haluan kuitenkin korostaa sitä, että pienkauppiaan kustannukset, koska hän ottaa ne omasta selkänahastaan, ovat selvästi pienemmät kuin jonkin kauppaketjun silloin, kun on kyse sunnuntaiaukiolosta.

Haluan myös sanoa, kuten ministeri Kalliomäki on todennut, että nykyinen järjestelmä ei ole toimiva. Kun meillä voi pitää kioskeja ja huoltoasemia auki sunnuntaisin, niin tosiasiaa meillä on, tosin korkeilla kustannuksilla, ostettavissa samoja tuotteita myös sunnuntaisin. Jos halutaan, että tämä ongelma poistuu, pitäisikö meidän sulkea huoltoasemat ja kioskit sunnuntaisin? Sehän olisi toki täysin mahdollon ratkaisu.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kuoppa arvosteli mielestäni lakiesitystä aivan oikein. Mutta sen, minkä hän jätti sanomatta, oli se, että viime eduskuntakaudella kauppojen aukiolon vapauttamista ajoi edellinen hallitus ja erityisesti kokoomus. Me vasemmistossa vastustimme silloisen lakiesityksen hyväksymistä. Me kykenimme oppositiosta käsin saamaan aikaan sen, että kauppojen vapaata aukioloa ei toteutettu. Sen missä ministeri Salolainen epäonnistui viime kerralla, näyttää nyt ministeri Kalliomäki ajavan lävitse, sen missä kokoomus viime kerralla epäonnistui.

Tämä hallitus on ylpeillyt sillä että sillä, on hyvät suhteet ammattiyhdistysliikkeeseen ja että

kaikki lakiesitykset valmistellaan yhdessä ammattiyhdistysliikkeen kanssa silloin, kun on kysymys nimenomaan ammattiliittojen työntekijöiden aseman olennaisesta muutoksesta. Tämä lakiesitys merkitsee hyväksyttynä sitä, että pienipalkkaisten naisten asema tulee entisestään heikkenemään, ja siksi ammattiyhdistysliike on vastustanut lakiesityksen hyväksymistä.

Vasemmistolainen hallitus ajaa nyt oikeistolaista politiikkaa. Tätä lakiesitystä ei olisi saatu eikä saatukaan viime kaudella lävitse.

Ed. Karjula merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Zyskowitz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Kuoppa syytti puheenvuorossaan muun muassa minua tämän asian tiimoilla osto- ja myyntiliikkeestä, ja kun näitä herjoja on kuunnellut useamman päivän ja lukenut myös lehdistä, niin saanen lyhyesti asiaan vastata.

Tilannehan oli se, että hallitus antoi kolme esitystä: Esitys kauppojen aukioloaikojen vapauttamisesta oli kompromissi jo hallituksen sisällä. Kokoomus olisi halunnut, että vapautetaan aukioloaika kokonaan sääntelystä, annetaan kuluttajien ja kauppiaiden sekä työntekijöiden itse asiasta päättää. Toinen esitys koski työlisyyslain muutosta, joka merkitsi sitä, että myös 53-vuotiaat tosiasiassa edelleenkin pääsisivät eläkeputkeen sen jälkeen, kun yleislakkouhan alla hallitus oli tarkistanut alkuperäistä aikomustaan, mitä niin sanotun eläkeputken tarkistamiseen tulee. Kolmas esitys koski eräitä epätyypillisiä työsuhteita, niin sanottuja pätäkötöitä.

Kokoomuksen eduskuntaryhmälle olisi käynyt se, että kaikki esitykset olisi eduskunnassa hyväksytty siinä muodossa kuin hallitus on ne esittänyt, ilman että niitä millään tavoin toisiinsa kytketään, ilman että millään tavoin niitten välillä käydään minkäänlaista kauppaa. Tämä ei kuitenkaan sopinut hallituskumppaneillemme kuten ei tietyksi myöskään ed. Kuopan edustamalle vasemmistoryhmälle.

Tässä tilanteessa oli aika luonnollista, että kun sosiaalidemokraatit ja muut hallituskumppanit halusivat muuttaa sekä kauppojen aukioloaikaa koskevaa hallituksen esitystä että niin sanottua eläkeputkea koskevaa hallituksen esitystä, tehtiin asioissa kompromissi, jossa oli helpompi löytää yhteisymmärrys, kun samanaikaisesti otettiin tarkasteluun kaikki kolme kiistanalaista halli-

tuksen esitystä. Kahdessa kompromississa liikuttiin vasemmiston toivomaan suuntaan ja yhdessä kompromississa meidän toivomaamme suuntaan. Tämä on mielestäni järkevää asioiden hoitamista, mutta toki meille olisi se käynyt, että olisi kaikissa menty hallituksen esitysten mukaan, vaan kun se ei muille käynyt.

Ed. Antvori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Kuopan kanssa siinä mielessä eri mieltä, etteikö ostajia löytyisi lisää, kun kauppojen aukioloajat lisääntyvät. Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee valitettavasti sellainen paradoksi, että niillä, joilla olisi aikaa kuluttaa, ei ehkä ole varaa, ja niillä, joilla olisi varaa, ei ole aikaa kuluttaa. Tämä on tyly rinnastus, mutta ehkä aika realistinen, ja kulutuksen peräänhän eduskunnassakin on huudettu.

Mitä tulee rajoituksiin, joista ed. Kuoppa puhui, niin totta kai yhteiskunnassa tarvitaan aina rajoituksia, mutta ei sillä tavalla, että aliarvioidaan ihmisiä ja rakennetaan holhousta ihmisiä varten. Pitää luottaa kuitenkin kansalaisiin, että heillä on myös kykyä itse tehdä valintoja.

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa mielestäni lähti vähän vääristä lähtökohdista liikkeelle kauppojen aukiolopuheenvuorossa. Hän lähti liikkeelle kaupan työntekijän kohdalta. Kysyisinkin ed. Kuopalta: Miksi yleensä kaupat ovat olemassa? Ovatko ne työntekijöitä vai kaupan omistajaa varten vai olisivatko ne mahdollisesti kuluttajaa varten? Tällä hetkellä maaseudulla kaupat saavat olla auki vapaasti, ja maaseudulla kuitenkin ihmisillä on työnsä puolesta mahdollisuus useammin käydä kaupassa mihin aikaan päivästä hyvänsä.

Ed. Kuoppa mainitsi myös, että kyseessä on perheyritysten tappolinja. Ei tämä ole pakollinen aukioloaika ympäri vuorokauden. Perheyritykset voivat myös erikoistua aukioloaikojen suhteen pitämällä liikkeitä auki silloin, kun ihmiset eivät ole töissä. Isot marketit pärjäävät aina pienille kauppoille, oli aukioloaika rajoitettu vaikka 3 tuntiin tai oli se vaikka 24 tuntia. Pitäisi mennä kunnanvaltuustoon ja estää kaavoituksella isojen markettien syntyminen, etteivät pienet kaupat kuolisi.

Ed. Kuoppa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Sasille: Pienkauppiat ovat arvioineet oman tilansa lopettamalla satoja tai jopa tuhansia pienkauppoja. Se on ni-

menomaan johtunut siitä, että ei ole tarpeeksi asiakkaita ja ostokykyä. Eduskunta ei tietenkään määrää, koska kaupat ovat auki, mutta suuret kauppaketjut tulevat määräämään sen, koska pienkauppojenkin on oltava auki. Ei sellainen pienkauppa kannata, mikä pitää ovensa kiinni. Silloin kun iso kauppaketju pistää kauppansa auki, pienkauppiaan on pidettävä myös. Isot kauppaketjut ovat jo ilmoittaneet, että siirtyvät pitämään kauppiaa auki seitsemän päivää jatkuvasti, myös sunnuntaisin. Siinä ei ole pienkauppi-aalla paljon valinnanvaraa silloin, kun isot kaup-paketjut jylläävät.

Huoltoasemilla on ollut sellainen kehitys, mi-hin ilmeisesti olette pyrkineet. Osa on mennyt miehittämättömiksi, kun ei ole ollut maksuky-kyisiä asiakkaita. Siitähän kysymys on eikä siitä, onko siellä myyty jotain muuta tavaraa kuin beni-siiniä ja öljyä ja pelkästään autotarvikkeita.

Osto- ja myyntiliikkeeseen haluan todeta, että kyllähän pakko vasemmiston puolella on kateel-lisena katsoa sitä, kun te herrat edustajat Zysko-wicz ja Sasi olette onnistuneet. Te olette vieneet koko potin, vetäneet käytännössä vasemmiston kölin alta näissä kolmessa laissa, erityisesti työ-sopimuslaissa, mutta jos kaupan aukioloaikalaki näin toteutuu, myös tässä. Meillä tällaista ei sa-nota kompromissiksi. Meillä sanotaan kompro-missiksi sellaista, missä molemmat osapuolet hyötyvät. Mutta tässä näyttää, että oikeistopor-varisto, joka jo aikaisemmin tätä yritti eikä oi-keistohallituksen aikana saanut läpi, nyt on saa-massa.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa herra puhe-mies! On kiva sortaa sorrettuja! Onko? Puolu-emme päälehden pakinoitsija kysyy tänään näin. Tämä kysymys on syytä esittää kokoomuk-selle, Rkp:lle ja kaikille pääomapiirien edustajil-le, jotka ovat ajamassa tätä lakiesitystä ja ovat olleet ajamassa sitä jo toistakymmentä vuotta. Se herättää kummastusta, närkästystä ja vihaustus-ta.

Kun itse vastustan tätä esitystä, teen sen kah-delta pohjalta. Teen sen sekä kristittynä että va-semmistolaisena. Näillä asioilla on myös tietty yhteys. Käsittelen ensin sitä puolta, joka liittyy lepopäivän pyhittämiseen.

Kristillinen usko nimittäin ei ole mikään mar-ginaali-ilmiö. Se ei ole sellainen asia, jolta perus-talta tulevat syyt ovat ikään kuin omantunnon-vapauden nimissä hyväksyttävissä ja sitten unoh-dettavissa, vaan ihan niin kuin Vanhan testamen-tin profeettojen julistus osoitti, niillä on oltava ja

ainakin niillä on tarkoitettu olevan vaikutus sii-hen yhteiskunnalliseen lainsäädäntöön ja tilan-teeseen, jossa tässä maailmassa kulloinkin ele-tään.

Kysymys, onko kiva sortaa sorrettuja, nousee siltä pohjalta, että juutalaisessa perinteessä sa-patti muistutti juutalaisia orjuudesta vapautumi-sesta. Se tapa pyrki suojelemaan kansalaisia, eri-tyisesti palvelusväkeä, työn kohtuuttomuudelta ja orjuuttavilta työehdoilta. Nyt on siitä kysy-mys, suojelemmeko me ihmisiä orjuuttavilta työ-ehdoilta. Jos tässä asiassa annetaan periksi, mie-lestäni on syytä kysyä, annetaanko yleensä perik-si kaikissa niissä asioissa, joissa on kyse työajoi-sta ja työläinsäädännöstä ja työsuojelusta. (Min. Jaakonsaari: Työaikalaki on jo säädetty!) — Mil-loin se poistetaan tai milloin sitä nakerretaan samalla tavalla? — Kolmas käsky, joka velvoitti lepopäivän pyhittämiseen, oli ensimmäinen tun-nettu työsuojelulaki.

Kristillinen sunnuntaiperinne on niin ikään tähdännyt ihmisen suojelemiseen työn ja markki-noiden ylivallalta. Se on tukenut perheyhteyttä mahdollistamalla perheiden yhteisen vapaa-ajanvieron. Valtiovalta on perinteisesti tunnustan-ut tämän yhteisen lepopäivän merkityksen ja kunnioittanut tätä traditiota.

Ihmisen elämän mielekkyyden kannalta on tarpeellista tietty rytmi työn ja levon, arjen ja juhlan välillä. Jos kaikista päivistä tehtäisiin markkinapäiviä, elämän arkinen harmaus uu-vuttaisi meidät nopeasti. Tähän viittaavat myös ne lukuisat lukuisat yhteydenotot sekä kaupan työntekijöiden ja pienyrityksien että muiden työntekijäjärjestöjen taholta, jotka tähän kysy-mykseen myös liittyvät kysymyksen lyhytaikai-sista työsuhteista. Kuluttajat, työntekijät, ihmi-set, kaikki, me tarvitsemme viikoittaisen lepopäi-vän ja liiketoiminnalta rauhoitetun sunnuntai-päivän.

Kun kirkko tältä pohjalta oman sanomansa vuoksi kantaa huolta tästä, sen mielestä eettiset arvot ovat yleisinhimillisiä, kaikkia koskettavia. Valtion tulisi lainsäädännöllään edistää sellaista kehitystä, joka edistää tämän ihmisarvon toteu-tumista, heikkojen suojelemista, ihmissuhteitten ja perhesiteiden eheyttä, yhteiskunnan kiinteyttä ja luonnon tasapainoa. Siksi on erittäin ongel-mallista se lainsäädäntö, joka tekisi pyhäpäivistä arkipäivien kaltaisia markkinapäiviä. Tästä syystä minusta kyse pyhäpäivästä on eri asia kuin kysymys arkipäivistä.

Ne syyt, joilla itse olen tämä periaatteellisen lähtökohdan lisäksi tätä asiaa vastustanut, ovat

käytännöllisempiä, mutta ihan todellisiin tilanteisiin kentällä liittyviä. Luettelen ne lyhyesti.

Muutos ei alentaisi kaupan kustannuksia eikä työllistäisi tutkimusten mukaan oleellisesti enemmän kuin tällä hetkellä. Sillä heikennettäisiin voimakkaasti nimenomaan naisvaltaisen liikealan työntekijöiden sekä pienkauppiaana toimivien perheyrittäjien työssäkäynnin edellytyksiä. Erityisesti on kyse heidän perhe-elämästään ja siitä, että meidän yhteiskunnassamme ei ole valmiutta hoitaa niitä kysymyksiä tällä vauhdilla ensinnäkään ja todennäköisesti ei myöskään käytännön resurssein esimerkiksi kuntien kanalta.

Muutosesitys ei nouse siis niinkään kuluttajien kuin kaupan ja erityisesti sen keskusliikkeiden tarpeista lisäten kaupan keskittymistä ja keskusliikkeiden ohjausta. Näitä tutkimuksia on täällä paljon siteerattu ja viljelty. Itse olen hämmästellyt sitä, mitenkä viimeisin niistä eli Taloustutkimuksen tutkimus joulukuun alusta kertoo, että 69 prosenttia pitää nykyisiä aukioloaikoja riittävinä. Vain 22 prosenttia haluaa niitä lisätä. Nämä, jotka kannattavat lisäystä, ovat lähinnä nuoria ja uusmaalaisia. Naiset, eläkeläiset ja pohjoissuomalaiset ovat tyytyväisimpiä nykyiseen käytäntöön. Hyvin monet työntekijöistä ja yleensä työväestöstä valittavat aukioloaikojen olevan jo nyt liian vähän.

Kun on kysytty vaihtoehtoja, olen siis tässä suhteessa ollut sillä kannalla, että nykyiset ajat riittävät, mutta arkipäiviä voitaisiin käyttää tehokkaammin vielä hyväksi ja sunnuntaikauppa haja-asutusalueilla on tarpeellista, mutta sekin voitaisiin rajoittaa pienempiin tuntimääriin kuin nyt.

Edelleen, eurooppalaistumiskehitys ei edellytä sunnuntaikaupan laajentamista. Tämä, mitä meille tarjotaan, on angloamerikkalaista vapaita markkinataloutta, sitä mitä toteuttavat tällä hetkellä vain USA ja Ruotsi, Englanti tietysti rajoituksin. Näyttää siltä, että eurooppalaisuudella perustelu ja EU:n paineella tässä asiassa onkin häipynyt tässä keskustelussa vähemmälle, koska kartta, mikä siitä muodostuu Euroopan maita ajatellen, on hyvin rikkonainen. Esimerkiksi Saksan nykyinen tilanne on vieläkin kiireämpi kuin Suomen ja Norjassa ollaan kiristämässä tässä suhteessa lainsäädäntöä.

Pyhäpäivinä kauppojen pitäminen kiinni vahvistaa minusta myös kestävä kehityksen edellytyksiä ja omalta osaltansa pienenä askeleena, joita askelia me täällä otamme, myöskin tietyllä tavalla estää ympäristökriisin kärjistymistä.

Arvoisa puhemies! Tämä asia on siis mitä suurimmassa määrin periaatteellinen, mutta sitä voidaan aivan yhtä hyvin perustella näillä käytännön syillä ja niillä ihmiselämän eheytyksen tarpeista nousevilla perusteluilla, joita edellä käytiin.

On myös syytä huomata, että monet kauppiat itse ovat tässä asiassa lähteneet vastarintaan. Olemme nähneet näinä päivinä myöskin pääkaupunkiseudulla ilmiöitä, jotka todistavat siitä, että jopa isotkin kaupat haluavat pitää ovensa kiinni pyhäisin. Kun on puhuttu paljon siitä, miten nykyinen tilanne vääristää kilpailua, niin myöskin vääristää tuleva tilanne, jos siihen siirrytään, koska se on samalla tavalla epätasa-arvoinen kuin nykyinenkin. Sitä paitsi tämän mietinnön perustella haluaisin pohtia hetken vielä näitä ohjeita ja säädöksiä, joita tästä seuraa.

Valiokunta toteaa: "Kauppa- ja teollisuusministeriön tulee ohjein ja tarvittaessa säädöksiin pitää huolta siitä, että poikkeuslupakäytäntö noudattaa eduskunnan viitoittamaa linjaa ja että koko maassa noudatetaan yhteisiä periaatteita." Millä valtuuksilla näin voi tehdä, kun laista puuttuu asetuksenantamismahdollisuus, joka antaa oikeuden antaa säädöksiä? Viranomaisten päätösten mukaan lääninhallituksella on itsenäinen harkintavalta, ja juuri tämä harkintavalta on osittain johtanut tähän suohon, jossa me olemme. Sitä paitsi on perusteltua syytä epäillä, että se on tarkoituksellisesti johdettu siihen.

Myöskin kioski- ja huoltamokaupan myyntiosuus on asia, joka kannattaa panna merkille. Elintarvikemyyntiä oli kioskeista 1,5 prosenttia päivittäistavarakaupan myynnistä. Kuluttajatutkimuskeskuksen laskelmien mukaan. Kun siihen lisätään huoltamat, niin yhteenlaskettu elintarvikemyynti koko elintarvikemyynnin kapasiteetista on noin 2 prosenttia. Ovatko nämä sellaisia lukuja, että koko järjestelmä kannattaa kaataa tai muuttaa tämä filosofia ja käytäntö toisinpäin? Minusta eivät.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Nämä periaatteelliset syyt ovat siis tärkeimpiä, mutta ne liittyvät myöskin käytäntöön, koska elämä ei ole sellaista, että on vain jostain periaatteellisista syistä hakemassa vapaita käsiä tai toimimassa vastoin yleistä mielipidettä. Siihen on tässä tapauksessa sekä periaatteelliset että järkisytyt.

Kannatan ed. Kuopan tekemää hylkäysehdotusta.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Omistan tämän lyhyen vastauspuheenvuoroni hyvälle ystävälleni ed. J.

Kukkoselle, Raamatun tuntijalle. Hän viittasi käskyihin, kymmeneen käskyyn, ja sanoi, että kolmas käsky on ensimmäinen työsuojelulaki. Apostoli Paavali sanoi, että kaikki kymmenen käskyä voidaan korvata yhdellä käskyllä: "Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi." Sitä meidän ehkä tulisi eniten noudattaa, vajavaisella taollamme tietysti.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. J. Kukkoselle annan tunnustuksen tästä hyvästä puheenvuorosta. Hän toi suurin piirtein esille sen, mitä me olemme keskustan taholta tässä asiassa nähneet jo edellisellä vaalikaudella, jolloin kokoomus todellakin yritti tätä samaa, mikä nyt on näköjään menossa läpi. Silloin vain keskusta ei hallituksen sisällä siihen suostunut eikä sitä esitystä koskaan tänne tullut.

Nyt te kuitenkin olette valmiita suostumaan kokoomuksen seirenilauluihin tässä asiassa. Ihmettelen sitä suunnanmuutosta, joka teillä on tapahtunut viime vaalien jälkeen. Viime kaudella te vastustitte samoilla perusteilla, nyt te olette menossa tähän. Miksi te annatte kokoomukselle jatkuvasti periksi? Miksi te annatte kokoomuksen koplata näitä asioita keskenään, asioita, jotka eivät ole millään tavalla toisiinsa liittyviä? Kokoomushan tässä koplauksessa otti kaikki namut mulle-mulle-mulle-periaatteella. Teille ei jäänyt mitään muuta kuin nöyrän napin painamisen ja kuuliaisen mukana olijan rooli.

Ed. Laitinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän hyvin arvokkaana sitä, että me olemme tästä asiasta toveri, ministeri Kalliomäen kanssa keskustelleet sekä tässä salissa että tämän ulkopuolella hyvin asiallisesti ja asiat ovat olleet asioita ja pysyvät asioina.

Mitä tulee viittaukseen Raamattuun ja Uuteen testamenttiin, niin lähimmäisen rakastamisessa koetan sitä omalta osaltani noudattaa. Tässä asiassa on lisäksi minusta syytä mennä myöskin kyseisen käskyn perusteisiin, jossa yhteydessä sanotaan, että on mahdollista ja toivottavaa pyhäpäivänä tehdä se, mitä kristillinen lähimmäisenrakkaus ja välttämätön tarve vaatii. Tässä mielessä minä pysyn kannassani. Välttämätön tarve on myöskin sunnuntaina käydä apteekissa, käydä terveyskeskuksessa, hoitaa sairaita, hoitaa myöskin näitä inhimillisiä tarpeita tietyn rajan

puiteissa, mutta nyt valitettavasti ollaan kääntä-mässä koko ajankäyttö vapaaksi ja antamassa tiettyjä rajoituksia tietyille juhlapäiville, ja silloin tämä asetelma muuttuu päinvastaiseksi.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Arvostan sitä näkemystä, minä ed. J. Kukkonen toi esille nimenomaan lepo-päivän pyhittämisestä ja niistä ihmissuhteista, joita tulee hoitaa, mutta ei se voi olla kiinni siitä, saako ihminen käydä kaupassa sunnuntaina.

Kun itse olen ollut hyvin usein Italiassa, niin siellä on pyhät ja arjet kaupat auki. Siellä on roomalaiskatolinen uskonto vallitsevana muotona, ja ei kuitenkaan pidetä siellä mitenkään asiatomana, että palvelaan ihmisiä. Tätäkin taustaa vasten katson, ettei yksinomaan ole uskonnollinen asia, voiko kauppa olla sunnuntaina auki vai ei. Eli se on kyllä ihmisen omista arvostuksista kiinni, mitä hän sinä päivänä tekee.

Kun hän sen lisäksi otti vielä esille sen, että tämä aiheuttaa kärjistymistä ympäristökriisin kannalta, en voi oikein ymmärtää tätäkään käsitystä sitä vasten, kun täällä toisaalta otetaan esille se, että ihmiset sitten jakavat ajankäyttönsä niin, että he käyvät sunnuntaisin kaupassa. Samat ympäristökriisit on sittenkin, ovatpa kaupat auki arkipäivinä tai pyhäpäivinä. Itse näen sen, että kun kiihtyvä tahti jokaisen elämässä on tulevaisuutta, tulee olla vapaus myös päättää, milloin käy kaupassa ja hoitaa ne välttämättömät asiat. Jokainen voi samalla myös hoitaa henkilökohtaiset kristilliset asiansa.

Ed. R a n t a n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kauppojen sunnuntaiaukiolo ja pyhisin aukiolo on ollut maaseudulla todellisuutta jo jonkin vuoden. Nyt ollaan tuomassa sama tasa-arvoinen kohtelu kaupunkilaisille. Siitä tässä käytännössä on kysymys. Koko asia on saanut mielestäni aivan liian suuret mittasuhteet.

Jos ed. J. Kukkonen logiikkaa noudattelee, on tietenkin niin, että samassa asemassa on muun muassa joukkoliikenne, prosessityö, jatkuva kolmivuorotyö, raskas paperi- ja metalliteollisuus. Täälläkinkö pitäisi pistää sitten pyhäksi luukut kiinni? Eihän siinä ole mitään järkeä. (Ed. Gustafsson: Ne ovat välttämättömiä!) — No, välttämätöntä on kaupassakin käydä. — Sitä paitsi on kysymys siitä, että tämä sallivuushan ei pakota lainkaan kauppojen aukioloon, vain sallii sen. Se ei myöskään vie työntekijöiltä sitä ed. J. Kukkonen Raamatusta siteeraamaa vapaapäivää ja sa-

patin pyhittämistä, eikä sitä paitsi Raamatussa sanota, että se on sunnuntai, vaan että seitsemäntenä päivänä levätään. Sen tämä sallii. Tässä ei ole mitään vaikeutta sen suhteen.

Sitä paitsi, herra puhemies, lopuksi totean, että perinteinen pyhätyöläinen on maailman sivu ollut pappi.

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun puheenvuoroni tulee ihan maalliselta tasolta. Tässä on viitattu kuluttajan asemaan, ja ed. J. Kukkonen sanoi, että aukioloaikojen pidennys ei vähennä kaupan kustannuksia. Kun en usko, että on olemassa piilevää ostovoimaa, joka hakee purkautumistaansa tällä tavalla, totean, että kyllä tämä käytännössä lisää kaupan kustannuksia. Nuo kustannukset kauppa ottaa kahdella tavalla: joko hintoina, nostamalla kuluttajien hintoja, tai puuttamalla palvelevan henkilökunnan asemaan. Kumpikaan näistä ei ole kuluttajan etu.

Ed. P e h k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki viittasi Raamattuun ja unohti osan siitä käskystä. Rakkauskäskyhän on kaksiosainen. Ensimmäinen on tärkeämpi, ”rakasta Herraa, sinun Jumalaasi, yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”. Näinhän on se rakkaudenkäsky siellä. Jumalan käskyt kyllä ovat edelleen voimassa täysin. Jos jokin kirkko, niin kuin täällä katolilaisuuteen viitattiin, tai yksilö luopuu Jumalan sanasta, hän luopuu kyllä varmasti omaksi turmiokseen.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Osaan näistä varsinaisen puheenvuoroni perusteella tulleista vastauspuheenvuoroista en halua puuttuakaan, mutta osaan kyllä.

Ed. Drombergin ympäristöasioita koskevaan vastaukseen haluaisin sanoa, että kyllä siinä mielessä on kyse myös ympäristötekijöistä, että kyse on myös julkisten liikennevälineiden käyttämisen mahdollisuuksista eri viikonpäivinä; viikonloppuisin mahdollisuuksia ei ainakaan samalla tavalla ole.

Mitä prosessityöhön ja muuhun työhön tulee, en toki ole ollut niitä kieltämässä.

Kyllä minusta siinä on tietty logiikka myös, että kyse tässä tapauksessa on siitä, sallimmeko me koko sen elämänmuodon, koko sen elämänmenon, joka perustuu ihmisten vapaaseen ja siinänsä todelliseen tarpeeseen tyydyttää materiaalistiset vaatimuksensa ja halunsa, mahdollistami-

sen pyhäpäivisin. Tässä mielessä sanoisin, että ei pidä johdattaa kiusaukseen.

Lopuksi toteaisin vain, että kerrankin ja ihan iloisin ja vapain sydämin minä sanon, että kun ammattiyhdistysliike ja kirkko ovat yhdessä rintamassa yhdessä asiassa, olisi syytä nähdä se, että tähän tilanteeseen ne ovat tuoneet sekä periaatteelliset kysymykset että käytännön huoli omasta tulevaisuudesta ja elämäntilanteesta erityisesti perhe-elämän kannalta.

Ed. H e l l b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu, että tässä on nimenomaan kysymys pääkaupunkiseutulaisten asiasta. Pääkaupunkiseudulla ei näköjään enää arvosteta sunnuntaita eräänlaisena erityisajan kohtana. Tuntuu siltä, että nimenomaan perhepoliittista erityisasemaa, mikä mielestäni sunnuntailla on, ei pääkaupunkiseudulla arvosteta, kun näitä puheenvuoroja on kuunnellut. Minusta tämä on erittäin valitettavaa. Meillä on kuitenkin otettava huomioon se, että sunnuntai on aivan eri asia, kuin jos olisi mikä päivä tahansa jonkinlainen vapaapäivä ja perheen kanssa vietettävä. Minusta on erinomainen asia, että edes yhdelle päivälle pyritään saamaan yhteinen perhepäivä aikaiseksi. Se on kyllä varmasti vielä tänä päivänä ja tulevaisuudessakin Suomessa erittäin tarpeellinen asia.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Jätän nyt omalta osaltani Raamatun rauhaan (Ed. Rinne: On syytäkin!) — ja toivon, että ed. Rinne ja muutkin näin tekevät ja keskustelemme itse asiasta, joka on tärkeä. — Olen kahdessa aikaisemmassa käsittelyssä ne tärkeimmät kohdat mielestäni kyllä käynyt lävitse, jotka tähän asiaan liittyvät, mutta ehkä on paikallaan vielä tässä kolmannessa, ratkaisevassa käsittelyssäkin eräitä niistä käsitellä.

Ensinnäkin on se kysymys, joka minulle usein on esitetty myös omasta eduskuntaryhmästäni, miksi hallitus antoi tämän esityksen eduskunnalle, vaikka tiesimme hallituksessa ja itse tiesin sen varmasti parhaiten siellä, kuinka ristiriitaisia tunnelmia se herättää tässä salissa ja myös omassa eduskuntaryhmässäni. Pohdin sen asian hyvin tarkkaan.

Vastaus on myös hyvin yksinkertainen. Se on se, että nykyinen tilanne on kestävä, tilanne, joka etenee entistä kestävämpään suuntaan nykyisen lain, siihen liittyvien asetusten, poikkeuslupamenettelyn ja käytännön toteutusten mukana. Itse asiassa käytäntö ja lainsäädän-

tö eivät tällä hetkellä vastaa toisiaan, ja siitä minulla on niskassani myös apulaisoikeusasiamiehen muistutus ja muutosvaade.

Ed. Kuoppa sanoi, että sudesta tehdään emä-susi. Häinkin on siis samaa mieltä siitä, minkä olen ymmärtänyt kaikkien muidenkin myöntävän, että nykyinen laki on susi ja vie kehitystä hyvin kielteiseen suuntaan. Ed. Kuoppa ei esittänyt vaihtoehtoa sudelle — se on vähintä, mitä voin odottaa, vähintä — eikä kukaan mukaan.

Ed. J. Kukkonen on toki esittänyt, mutta suoremassa mitassa ei kukaan. Ed. J. Kukkonen malli on se, että sunnuntiaukiolot kielletään myös maaseudulla, rajoitetaan kioskien aukioloja merkittävästi, huoltoasemat pannaan uudella tavalla kuriin. Onko sillä vaihtoehdolla kannattusta? (Ed. Dromberg: Ei ole!)

Itse arvioin, että sillä vaihtoehdolla ei ole kannatusta. Olin valmis pohtimaan ja pohdin tykönäni kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja. Kävin niistä myös seikkaperäiset keskustelut ammattiyhdistysliikkeen kanssa. Miksi siis nykyinen lainsäädäntö on susi? Millä tiellä etenemme, jos sen mukaisesti vuodesta toiseen asioita hoidamme? Tämä on tärkeä ratkaista sen tähden, että tiedämme todella, mitä karhuja sitten vastaan tulee tuolla tiellä, jolla nyt olemme.

Otetaan ensiksi sellaiset yhteiskunnalliset palvelupisteet kuin huoltoasemat. Ne ovat muuttumassa polttoainejakelufirmoista vallan toiseen suuntaan. Jatkossa polttoainejakelu keskittyy yhä enemmän miehittämättömille asemille, ja bensiiniä kyetään siellä halvemmalla hinnalla myös tietysti jakelemaan. Huoltoasemien varisnaisesta tehtävästä, polttoainejakelusta, autojen korjauksesta ja vastaavasta, on tulossa sivubisnes, ja niistä tulee ruoka- ja sekatarvikauppoja.

Jo ensimmäisessä käsittelyssä viittasin siihen, että ollaan menossa vanhaan kunnon osuuskauppajärjestelmään, että on osuuskauppa ja osuuskaupan pihassa jakelupiste, josta bensaa jaetaan. Ed. Rinne muistaa hyvin, kun käsipumpulla pumpattiin eikä kauppiaas itse aina ehtinyt pumppaamaan, vaan piti automiehen mennä pumppaamaan. Oma isäni oli automies, ja hän sitä pumppausta silloin harjoitti. Mutta ongelma ja ero nykyiseen tilanteeseen on se, että osuuskaupat eivät saaneet olla auki sunnuntaisin eivätkä öisin niin kuin huoltoasemat.

Mikä ratkaisu tähän ongelmaan on oikea? Onko se se, että pistetään huoltoasemat kiinni ja rajoitetaan niitten muuta kuin perusmyyntiä voimakkaasti? (Ed. Gustafsson: Se on täysin mahdollista!) Siis palataan todella pitkin askelin men-

neisyyteen. — Se on täysin mahdollista, mutta onko se mahdollista eduskunnan tuella? Se tuki vaaditaan. Haluan nähdä sen eduskuntaenemmistön, joka on valmis tähän ja niihin muihin toimenpiteisiin, joita tarvitaan väistämättä.

Vai olisiko oikea tie se, mitä nyt hallitus esittää ja valiokunnan mietintö hiukan muutetussa muodossa myös, että vapautetaan aukioloja vähittäiskaupoille, joiden kannattavuutta nämä huoltoasemat tällä hetkellä kilpailullaan kalvasivat? (Ed. Elo: Miten käy huoltoasemien kannattavuuden sitten?) — Niin, ed. Elo, silloin kilpailullaan samalla viivalla! Ja kuluttajan käy sillä tavalla, että kalliimmat hinnat muuttuvat hiukan halvemmiksi.

Toinen yhteiskunnallinen palvelupiste on kioskit. Miten kioskit ovat muuttuneet tai hyvää vauhtia muuttumassa? Eivät ne ole enää sellaisia mukavia kesäisiä pikkukipsoja, joista luukun kautta sai jäätelötötterön silloin, kun sattui ne muutamat kymmenet pennit olemaan käytössä. (Ed. Elo: Ovatko ed. J. Kukkonen luvut paikallaan?) Ne ovat muuttuneet aivan toiseen suuntaan, ja vauhti on tällä hetkellä kiihtyvää. Ne menevät pienten vähittäiskauppojen revierille kovaa vauhtia, muuttuvat lähimonivalintamyymälöiksi ja menevät paitsi vähittäiskauppojen myös erikoiskauppojen revierille. Seuraus minus-ta on selvästi nähtävissä. Se on rakennemuutos, jossa vähittäiskauppa asutuskeskuksissa siirtyy entistä enemmän suurmarketeihin ja pienkauppa kukoistaa kioskeissa ja huoltoasemilla.

Sekin on valinta. Ed. Ojala kysyi minulta, miksi näin ei voi olla, että siirretään kuluttajien pienkauppapalvelu kioskeihin ja huoltoasemille. En pidä sitä hyvänä ratkaisuna, en pidä enkä usko, että eduskunnan enemmistöä sellaisten ratkaisujen taakse olisin saanut, vaikka olisin sitä esittänytkin. Hinnan tästä maksaa kuluttaja väistämättä.

Miten tämä ongelma sitten ratkaistaan? Meillä on asetus, joka edellyttää, että kioskeissa pitää olla luukku, josta myydään tavaraa ja palvelu. Ne eivät ole mitään luukkukioskeja enää. Mutta pitäisikö panna poliisi perään? Tietysti lait ja asetukset lähtevät siitä, että poliisi valvoo, että lakeja noudatetaan. Minusta se on kohtuuton vaatimus poliiseille, aivan kohtuuton. (Ed. Gustafsson: Lainsäätäjiltä voidaan vaatia, mutta poliisilta ei, siinä on ero!) Oikeusprosesseja on menossa taikka käynnistymässä sen tähden, että on tehty eräitä valituksia. Mutta en usko, että on mahdollista tai järkevää tällä tavalla edetä, entisestään rajoittaa kioskien toimintaa, myyntisortimenttia

jne. Vai olisiko parempi antaa pienvähittäiskau-  
poille, jotka näiden kanssa kilpailevat, mahdolli-  
suus, ei pakkoa, aidosti kilpailla niiden kanssa,  
jolloin jäisi myös aidon kysynnän pohjalta sellai-  
nen rakenne kuin pitäikin?

Kolmas vaikea kysymys on poikkeuslupame-  
nnettely. Minusta se on muotoutumassa enemmän  
kuin poikkeusmenettelyksi maan tai läänien ta-  
vaksi: poikkeuslupia yli 300 kappaletta viime  
vuonna. Seuraus on ollut se, että on menossa  
ankara riitujen ja rähinöiden kausi jokaisessa  
vaiheessa, kun poikkeuslupia myönnetään, kos-  
ka kun yhdelle annetaan, niin helposti toista syr-  
jitään, ja siitäkin on seurannut oikeusprosesseja.

Sitten on tietysti maaseudun kauppojen ase-  
ma. En ole valmis siihen, että ne pannaan sun-  
nuntaina kiinni. En pidä sitäkään hyvänä, mutta  
minusta on tärkeätä, että kaupassa tältäkin osin  
kilpailu vapautetaan tasavertaiseksi ja samalla  
kuluttajat myös otetaan tältäkin osin nykyistä  
parempaan asemaan.

Kaupan rakennekehitys on minusta vääristy-  
mässä näistä syistä erittäin huolestuttavalla ta-  
valla. Me tiedämme markkettipainoisuuden ete-  
nemisen. Tällä lainsäädännön muutoksella en  
usko merkittäviä vaikutuksia olevan siihen kehi-  
tykseen mutta pienvähittäiskaupan puolella kyl-  
lä myönteisiä vaikutuksia, sellaisia, joista kan-  
sainväliset esimerkit puhuvat selvää kieltä, Ruot-  
sin esimerkki meitä lähimpänä. Siellä on synty-  
nyt uusimuotoinen pienkaupparakenne asutus-  
keskuksiin.

Markettien kuriin pistäminen on enemmän  
kaavoituskysymys. Minusta on hyvä, että siltä  
osin on ympäristöministeriön työryhmä ollut jo  
jonkin aikaa töissä. Sovin siitä itse asiassa halli-  
tuksen iltakoulussa heti, kun tätä lakia hallituk-  
selle esitettiin. Jo siinä yhteydessä sovimme mi-  
nisteri Haaviston kanssa lyhyessä keskustelussa,  
että se on se tie, jolla on ehkä syytä edetä, mutta  
se on ympäristöministeriön valmisteltava asia.  
Sillä tiellä edetään tällä hetkellä, ja minusta on  
syytä kyllä sieltä hakea ratkaisuja, joilla tältä  
osin kielteinen kehitys voitaisiin pysäyttää.

Työllisyydestä on paljon puhuttu. Millään  
tutkimuksella ei kyetä vuorenvarmasti sano-  
maan, mihin suuntaan kehitys tulee etenemään,  
mutta itselläni on vankka usko siihen, että pa-  
rempaan suuntaan kuitenkin. Nykyisen lainsää-  
dännön liian hidas paluu vähän työllistävään  
suuntaan on korjattava muun muassa näillä toi-  
menpiteillä.

Kuluttajan näkökulma ja, sanoisin myös, kan-  
salaishäkökulma on tärkeä. Eikö sen itse asiassa

pitäisi olla kaikkein tärkein näkökulma tässäkin  
asiassa? Nykytila jättää sen näkökulman toissi-  
jaiseksi. Minun mielestäni, sanon sen nyt kol-  
mannen kerran tässä salissa, lainsäädännön kes-  
keisin perusta pitäisi olla kansalaisten valinnan  
vapaus, tasa-arvo kansalaisten välillä, ja ne peri-  
aatteet menevät suoraan myös tämän lainsää-  
dännön sisään. Kun sanon keskeisin, sanon sen  
nimenomaan sosialidemokraattina. Nämä asiat  
ovat syvintä sosialidemokratian aatteellista ydin-  
tä, mutta ei siitä enempää, ettei mennä Raama-  
tun puolelle.

Minä peräänkuulutan esimerkiksi Suomen  
keskustalta, joka on tässä esittämässä myös lain  
hylkäämistä, vaihtoehtoa nykyiselle laille. (Ed.  
Aittoniemi: Koplataan maatalouden asioihin!)  
Keskustan hylkäysesitys lähtee samasta kuin ed.  
Kuopankin, että nykyinen meno kelpaa. Seuraa-  
vassa taikka sitä edellisessä virkkeessä keskusta-  
lainen myöntää ja sanoo, että ei nykyinen lain-  
säädäntö toimi hyväksyttävällä tavalla. Mutta  
iso eduskuntaryhmä ei kykene kertomaan vaihtoehtoa.  
Porukka, joka viime eduskuntakaudella  
huusi sosialidemokraateilta joka asiassa meidän  
vaihtoehtomme — ja me teimme sen joka asiaan  
— nyt tällaisessa asiassa ei löydä sitä vaihtoehtoa.  
(Ed. Takkula: Kerrotaan kohta!) — Sen  
pitäisi olla kirjattuna papereissa, ja se olisi pitä-  
nyt esittää valiokunnan käsittelyssä, mutta ei sitä  
löytynyt. Se on vähintä mitä voi vaatia.

Toivon, että pääsemme tässä asiassa, jonka  
myönnän taas kerran olevan erittäin vaikea edus-  
kunnalle, valiokunnan mietinnön mukaiseen rat-  
kaisuun.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen vara-  
puhemies Törnqvist.

Toinen varapuhemies: Tässä vai-  
heessa muistutan jälleen kerran vastauspuheen-  
vuoron sisällöstä, joka on eduskunnan työjärjes-  
tyksessä: Vastauspuheenvuorossa ei saa esittää  
muuta kuin selvityksiä tai oikaisuja toisen pu-  
heenvuoron tai vastauspuheenvuoron johdosta  
tai vastineen siinä esitettyyn väitteeseen.

Muistutan lisäksi, että 14 varsinaista puheen-  
vuoroa on vielä pyydettyä.

Ed. Huotari (vastauspuheenvuoro): Ar-  
voisa puhemies! Ministeri Kalliomäki puhui  
työllisyysvaikutuksista. Mehän muistamme, että  
tämä esitys on osa työllisyysohjelmaa ja nimen-

omaan sitä on perusteltu työllisyysvaikutuksilla. Työllisyysvaikutuksia oli arvioinut Rope-tutkimus, jonka tekijä oli kuultavana muun muassa työasiainvaliokunnassa. Siellä hän totesi, että hänellä oli aivan liian vähän aikaa tutkimuksen tekemiseen. Kun keskustelin hänen kanssaan vielä myöhemmin, niin tutkimusmenetelmät olisivat voineet olla ehkä paremmatkin kuin toimeksianto oli. Sen jälkeen on tullut uusia tutkimuksia, joiden mukaan työllisyysvaikutuksia ei voi arvioida ainakaan niin positiivisiksi kuin Rope-tutkimuksessa oli, joten varsinainen perustelu sille, miksi lakiesitys on tänne tuotu, on uupunut ja käynyt tässä matkan varrella kyseenalaiseksi. Työasiainvaliokunta ilmoittikin, että esityksellä ei ole työllisyysvaikutuksia.

Samalla halusimme lausunnossamme puuttua tasa-arvokysymyksiin ja työsuojelukysymyksiin, jotka myös kuuluivat työasiainvaliokunnalle.

Yksi olennainen asia, mistä ministeri Kalliomäki ei puhunut, on pienten kaupunkikeskustojen näivettyminen. Se tarkoittaa sitä, että kun kaupankäynti siirtyy vähitellen marketteihin, niin erikoisliikkeiden täytyy myös siirtyä markettien läheisyyteen, että ne pystyvät toimimaan. Esimerkiksi kotikaupungissani Kajaanissa tämä kehitys on ollut jo nyt näkyvissä. Jos näin voimakas muutos tulee yhtäkkiä, se tulee aiheuttamaan sen, että keskustan tilanne on erittäin vaikea. Siellä on mietitty koko ajan erityistoimia, mutta tämä kyllä lyö niitä ...

**Toinen varapuhemies (koputtaa):**  
Kaksi minuuttia!

**Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro):**  
Rouva puhemies! Olen samaa mieltä ministeri Kalliomäen kanssa siitä, että tämän asian muuraaminen pelkästään Raamatun perusteelle on ehkä tarpeetonta. Perusteita löytyy arkiselta inhimilliseltä puolelta jo aivan riittävästi.

Mielestäni yhteiskunta ei jatkuvasti voi käydä täysillä, paitsi välttämättömiltä osin. Joskus täytyy olla sellainen aika viikossa, että ihminen voi kävellä hiljaisia katuja, ilman että joku on vetämässä markettiin sisään saadakseen siltä sen viimeiset markat. Kyllä tämä on inhimilliseltä kannalta hyvin tärkeää. Jos kehitys on johtanut siihen, että laki on susi, niin poistetaan se susi ja tehdään uusi laki palaamalla aikaisempaan järjestelmään.

Sanoisin näin, että emme me esimerkiksi huoltoasemilla saa tänäkään päivänä mitään muuta palvelua kuin sen, että tiskin takana on rahan

ottava henkilö, toinen hymyilevä, toinen vihaisen näköinen. On aivan yhdentekevää, vaikka otettaisiin kortilla bensiiniä tankista, koska muuta "palvelua" ei saa, kuin sen rahan ottamisen.

Mitä tulee maaseutukauppoihin, sanoisin, että sielläkään sunnuntaiaukioloajat eivät asiaa miksiäkään muuta, paitsi kesäaikana. Muulloin ostojen määrä ja liikeyrityksen kannattavuus on vakio. Jos vaihtoehtona on se, että pitää mennä tähän epäinhimilliseen suuntaan, mihin ollaan menossa, niin otetaan sitten maaseudulta pois kauppohenkilöiden aukioloaika. Kesäaikana se on siellä välttämättömää myös ihmisten vuoksi, talvikana täysin yhdentekevää. Ostot eivät muutu vakioista miksiäkään.

Palataan siis vanhaan järjestelmään tai muuraan tämä asia muulla tavalla, mutta Raamatun pohjalle me tuskin tätä pystymme pysyvästi muuraamaan.

**Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro):** Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Kalliomäki useaan otteeseen totesi puheenvuorossaan, että ed. J. Kukkonen malli tarkoittaisi sitä, että maaseudulla kaupat laitettaisiin kiinni myös sunnuntaisin. Toivoisi, ettei annettaisi tällaista väärää todistusta edustajatovereista. Ed. J. Kukkonen totesi puheessaan, ja tiedän hänen aloitteensa asiasta, että lyhennettäisiin aikaa, jolloin kauppota pidetään auki sunnuntaipäivisin maaseudulla. Se oikaisuna tähän.

Toinen asia, mikä kokonaisuutena on ongelmana, on tietysti huoltoasema- ja kioskiasetus. Kuten ministeri Kalliomäki totesi, huoltoasemista ja kioskeista on tullut kauppota. Jos nyt rajoitettaisiin hyvin vahvasti niiden toimintaedellytyksiä, sehän tarkoittaisi, että menisi kioskeja ja kauppota kiinni. Viisimiljoonaisella kansalla on määrätty ostovoima ja määrätty rahat käytössä. Ei siinä yhtään ostovoima lisäännä, vaikka miten pitkiä aukioloaikoja pantaisiin voimaan.

Onhan järkevää, jos autolla liikkuu, että huoltoasemalta saa maitopurkin ja makkaranpätjän. Pitääkö ne erikseen lähteä hakemaan: ensin pimeälle huoltoasemalle ottamaan bensa ja sieltä vielä markettiin ostamaan se makkaranpätkä?

**Ed. E l o (vastauspuheenvuoro):** Arvoisa rouva puhemies! Olen ihmetellyt jo aikaisemmin täällä sitä, minkä vuoksi nykyinen lainsäädäntö ei kelpaa, joka on tullut voimaan 1 päivänä syyskuuta 1994. Oikeastaan ministeri Kalliomäki on vasta aivan viime päivinä tuonut esille tämän,

että pitää olla jokin vaihtoehto. Olen jo aikaisemmin todennut, että minun mielestäni meillä ei ole riittävästi kokemuksia siitä lainsäädännöstä, joka on ollut voimassa vasta kahden vuoden ajan. Tuntuu siltä, että Suomessa pitäisi jatkuvasti muuttaa lakeja. En minä kyllä ymmärrä tämän laatuista tarvetta.

Minun mielestäni onnettomuus tapahtui silloin, kun ministeri Kalliomäki toi tämän lain eduskuntaan, ilman että asiaa oli riittävästi poliittisesti valmisteltu sosialidemokraattisen puolueen ja eduskuntaryhmän sisällä. Erityisesti korostan sitä, että sosialidemokraattinen Liikealan ammattiliitto yksimielisesti ja voimakkaasti on vastustanut tätä koko ajan. (Ed. Helle: Ai se on sosialidemokraattinen liitto!) — Sieltä myöskin löytyy asiantuntemusta siinä, ed. Helle. — Liikealan ammattiliitosta löytyy asiantuntemusta, mikä koskee erityisesti työntekijöiden asioita, mutta varmasti liikealaa laajemminkin. Sen vuoksi ihmettelen, mikä on se lojaliteetti, joka sai ministeri Kalliomäen tuomaan tämän lakiesityksen tänne.

Kun ministeri Kalliomäki on useaan otteeseen täällä puhunut vapaudesta, kuinka se kuuluu sosialidemokraattisiin periaatteisiin keskeisesti, niin tässä yhteydessä — sanon sen vielä kertaalleen — minusta on kysymys ketun vapaudesta kanatarhassa. Ei se pelkästään ole sosialidemokraattinen aate, vaan siinä on paljon muitakin aatteita kuin pelkästään ketun vapaus kanatarhassa, se että iso saa tehdä ihan mitä haluaa pienten kanssa.

Ed. K u o p p a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki sanoi, että kun on susi, miksi sitä ei voitaisi korjata. Sehän ei korjaannu sillä, että tehdään vielä suurempi susi.

Ministeri Kalliomäki totesi, että täytyy olla valinnanvapaus. Tässä tulee suurten ketjujen valinnanvapaus. Ne tulevat kilpailemaan pitkillä aukioloajoilla ja varmasti myös hinnoilla niin, että kilpailevat pienliikkeet enemminkin tai myöhemmin sulkevat ovensa. Silloin valinnanvapaus on todella loppu, kun ei ole kuin yksi liike paikkakunnalla. Näin ollen tämä, sen sijaan että se lisäisi valinnanvapautta, tulee supistamaan sitä. Valiokunnan esitys tulee lisäämään osa-aikaisuutta kauppaliikkeissä ja heikentämään siellä työskentelevien pienipalkkaisten työntekijöitten jo aikaisemminkin huonoja työehtoja.

Myynnin lisäystähän ei voi tulla sillä, että kauppaa pidetään kauemmin auki, pitää olla

uusia, maksukykyisiä asiakkaita. En usko väitteeseen, kun joku sanoi, että Suomessa kaupat eivät tänä päivänä ole riittävästi auki ja ettei ole mahdollisuutta tehdä ostoksia. Paljon suurempi ongelma on se, että ostoksia tekevillä ihmisillä ei ole rahaa. Siinä se ongelma on. Kun on vielä leikattu monia etuisuuksia, niin tämä on todellinen ongelma eikä se, etteivät kaupat ole riittävästi auki.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu on jo osoittanut, että asiaan suhtaudutaan varsin ristiriitaisella tavalla.

Ministeri Kalliomäki ei mielestäni puheenvuorossaan tarpeeksi pysähtynyt siihen seikkaan, että eiväthän elintarvikeliikkeet ja kioskit ja huoltamot kilpaile keskenään. Kyllähän tavaravaliokoima kioskeissa ja huoltamoilla on todella suppea tänä päivänä. Itse tarkan markan ihmisenä haluan tuoda esiin sen, että hintatasohan on niissä aivan toinen. Ihminen, joka yhtään katsoo markkojensa perään, ostaa näistä paikoista, kioskeista ja huoltamoilta, vain sen, mikä on unohtunut aikaisemmin ostaa. Kioskit sitä paitsi saavat tuottoensa etupäässä tupakasta.

Haluaisin sanoa maaseudun sunnuntaiaukioloista, että mielestäni siinä on tehty aika nerokas aluepoliittinen ratkaisu aikanaan, koska sillä, että ne ovat kesäisin voineet pitää sunnuntaisin auki, hyvät toverit, on voitu saada hoidetuksi se, että ne ovat auki myös talvisin. Eli vaihtoehto maaseudun kaupoille olisi varmaan ollut jo kauan sitten se, että ne olisivat sulkeneet ovensa siltä vähältä väestöltä, joka siellä asuu talvisin.

Lopuksi haluaisin muistuttaa, että eduskunnassa tehdään lainsäädäntöä myös sillä mielellä, että ei pelkästään kielletä ja sallita, vaan näytetään jonkinlaista suotavaa suuntaa yhteiskuntakehitykselle.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki ehti livahdattaa. Hän kysyi keskustan vaihtoehtoa. Korostan, että keskusta on ollut johdonmukainen jo edellisellä vaalikaudella tämän asian kanssa, on edelleenkin samaa mieltä, mutta ministeri Kalliomäki itse on kääntänyt takkinsa ja tullut toiselle kannalle. Muutamaa hänen väitteeseensä haluan puuttua.

Liikeliihto on minulle lähettämässään tiedotteessa ilmoittanut, että huoltoasemien myynnistä vain 1,5 prosenttia on päivittäistavarakauppaa. Jos luku pitää paikkansa, ei sellaista huolta asian

kanssa ole, jota ministeri Kalliomäki äsken maaili.

Mitä tulee hänen poikkeuslupamenettelyselvitykseensä, että se on hankala ja kestämaton, niin siinä on runsaasti liioittelua. Jokainen, joka tuntee paikallishallintoa ja massahallintoa, tietää, että suomalaisessa hallintotoiminnassa toteutetaan monella sektorilla paljon vaikeampaa lainsäädäntöä kuin lupamenettely tässä tapauksessa, esimerkiksi sosiaaliturvan alalla, jossa on parisaataa yksittäistä lakia, jotka ovat monella tavalla yhteensovitettavissa.

Myös vapaus ja veljeys -periaate minua ihmettytti tässä yhteydessä esitettynä. Kysynkin ministeri Kalliomäeltä, mitä vastaatte veljeys-julistukseen Liikelaitolle tässä asiassa.

Ed. J. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki peräänkuulutti vaihtoehtoja. Valitettavasti hän ei ole nyt täällä niitä kuulemassa. (Eduskunnasta: On, on!) — Hyvä, hyvä, hän tuli takaisin!

Ensinnäkin mielestäni nykyinen tilanne on parempi kuin tämä vaihtoehto. Tässä viitataan ed. Vehkaojan ja ed. Karjalaisen puheenvuoroihin, jotka olivat mielestäni erittäin hyviä.

Mutta vaihtoehtoihin. Ministeri varmaan tietää vähintään yhtä hyvin kuin minä, että neuvotteluissa on ollut esillä vähintään kolme vaihtoehtoa. Niistä mielestäni yksi on se, jonka voisin sulattaa. Se on se kompromissi, että kooltaan alle 100 neliön kaupat saisivat olla vapaasti auki myös sunnuntaisin. Silloin näillä pienyrityksillä olisi oikea vapaus valita eikä se tilanne, että suuret hengittävät niskaan niin kovasti, että vapautta ei ole olemassa, vaan se on pakko. Tämä on mielestäni kompromissi ja vaihtoehto. Eli alle 100 neliön kaupat voivat olla auki, mutta eivät sitä suuremmat.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Kalliomäki totesi, että nykyinen tilanne on kestämaton. Kysyn, kenen kannalta kestämaton. Eivät kuluttajat ole valittaneet, ei kenkäkauppias, ei erikoisliikkeen vähittäiskauppias. Ainoat, jotka ovat valittaneet, ovat oikeastaan eräät elintarvikeliikkeet. Mutta jos niille annetaan vaihtoehtona nykyjärjestelmä tai hallituksen esitys, niin olen melko varma, että ne valitsevat nykyjärjestelmän.

Ministeri Kalliomäki pohdiskeli paljon sitä, mitä tapahtuu, jos otetaan askeleita taaksepäin eli rajoitetaan tavaravaliikemaa huoltoasemilla ja kioskeissa. Sitä tietenkin voi pohdiskella. Mut-

ta ministeri Kalliomäen olisi kannattanut myös pohdiskella, mitä tulevaisuus tuo mukanaan, jos sunnuntaiaukioloon mennään. Miten se vaikuttaa esimerkiksi erikoisliikkeisiin, jotka nyt voimakkaasti tätä vastustavat? Siirtyykö kenkäkauppa kokonaan marketteihin, urheiluvälinekauppa kokonaan marketteihin jne. jne?

Yhteenvedona: Ne, jotka tänä päivänä valittavat, ovat oikeastaan vain eräät elintarvikeliikkeet. Minkä takia tähän ei pidä mennä, sen perustelen varsinaisessa puheenvuorossani.

Ed. V e t e l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki totesi, että kauppojen aukioloaikojen vapauttaminen antaa todellisen mahdollisuuden pienvähittäiskaupoille. Näin voi ollakin pääkaupunkiin liittyen, mutta ei pienempiin kaupunkeihin. Jos otetaan haja-asutusalueet, niin siellä tulee tapahtumaan kyllä enenevässä määrin kauppakuolemia.

Työasiainvaliokunnassa, kun tätä lakiesitystä käsiteltiin, me lausunnossamme totesimme todella näin, että tällä ei merkittävää työllisyysvaikutusta ja käytännössä tilanne voi mennä jopa huonompaan suuntaan. Eli kioskit ja huoltoasemat joutuvat pahimmassa tapauksessa jopa vähentämään väkeäänkin.

Kun ministeri Kalliomäki totesi vielä — en muista tarkasti sanoja — että ei pidä mennä Raamatun puolelle, niin ei varmasti ole vahinko, jos teemme mutkan myös sinne Raamatun puolelle. Lepopäivän kunnioittaminen niin pitkälle, kuin se vain on mahdollista, on kyllä tarpeeseen meille kaikille.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki pohti monipuolisesti tämän liikeaikalain ongelmia ja kaipasi samalla vaihtoehtoja keskustalta muun muassa. Hän mainitsi, että vähän yli 300 poikkeuslupaa on hänen mielestään suuri määrä. Minä olen siinä eri mieltä. Jos valtakunnassa vuoden aikana myönnetään vähän yli 300 poikkeuslupaa, niin ei toki se nyt mikään mahdoton ole. Tarvitseeko niitä edes sanoa poikkeusluviksi? Sanotaan vain luviksi.

Tämä poikkeuslupamenettely oikein hoidettuna antaisi juuri sen tarvittavan joustavuuden, jolla voitaisiin ottaa huomioon matkailun, erilaisten tapahtumien tai eri alojen tilapäiset aukiolovaatimukset.

Kun kompromisseja kaivattiin, niin myös yksi kompromissi olisi ollut lisätä 2—4 sunnuntaita ja alakohtaisesti antaa mahdollisuus tämän luku-

määrän puitteissa vaihtaa ne eri ajankohtaan kuin kauppa- ja teollisuusministeriön määräämät tietyt sunnuntait, koska tälle ajankohdalle on monessa kohtaa ollut erilaisia vaatimuksia.

Ed. S m e d s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri totesi, että nykyinen laki on huono, toimimaton, ja tässä yhteydessä hän viittasi poikkeuslupakäytäntöön.

Voin yhtyä ministerin käsitykseen siitä, että tämänhetkinen poikkeuslupakäytäntö ei varmasti ole parhaimmalla mahdollisella tolalla. Mutta on kyllä huomattava, että tältä osinhan tilanne on muuttumassa. Hallitus on saanut läpi oman läänituudistuksensa. Meillä on tulevaisuudessa vain viisi läänin. Arvelen, että hyvinkin kauppa- ja teollisuusministeriön osaamiseen mahtuu se, että kutsuttaisiin tulevien viiden läänin ymmärtääkseni viisi vastaavaa viranhaltijaa kauppa- ja teollisuusministeriöön koulutukseen. Jos ministerillä tähän on tahtoa, niin varmasti siihen kykyä löytyy.

Ministeri myös pohti sosiaalidemokratian ydintä. Tietysti toisen puolueen kansanedustajana täytyy hiukan olla varovainen, kun tältä osin asiaa oikaisee tai selvittää. Mutta uskoisin, että sosiaalidemokraattisen puolueen varapuheenjohtaja on aika pitkälle jo ymmärtänyt sosiaalidemokratian ytimestä jotakin. Ed. Kekkonen totesi viime kaudella tässä salissa seuraavaa: "Ei mielestäni riitä se, että haja-asutusalueella jo nyt on jokin käytäntö, perusteluksi sille, että tällainen täysin pakanallinen tavarafetisismi pitää ulottaa läpi koko suomalaisen yhteiskunnan."

Ed. M. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kolme kriittistä näkökulmaa ministeri Kalliomäen puheenvuoroon.

Ensinnäkin ehkä jatkan ed. Smedsin puheenvuoroa siitä, olemmeko pohtineet ollenkaan arvoperustaa siltä kanalta, miten koetaan kansalainen, onko kansalainen pelkkä kuluttaja ja siltäkö pohjalta tehdään kaikki ratkaisut, niin tämäkin ratkaisu, että kaupan aukioloaikoja laajennetaan. Sitä kautta jos ihminen on pelkkä kuluttaja ja hänet esineellistetään, nähdään myös, että ihminen on objekti, kaikelle objekti, jolle voidaan tehdä periaatteessa mitä vain. Arvokeskustelupohja puuttuu tällä kertaa, kun tätä lainsäädäntöä ollaan tekemässä.

Toinen näkökulma tähän asiaan, mikä minusta on jäänyt pohtimatta aika pitkälti, on lasten päivähoito-ongelmat. Tiedän tarkkaan tämän ongelman, koska olen itse toiminut ravintola-

alalla aikoinaan ja vuoropäiväkoteja ei juurikaan ole olemassa, ei ainakaan Varsinais-Suomen alueella. Tätä kautta nyt, kun tulee sunnuntaiaukioloaika, tarvittaisiin myös päivähoitopaikkoja. On pohdittu sitä, paljonko kunnat joutuvat satsaamaan päivähoitoon tämän lainsäädännön yhteydessä.

Kolmas näkökulma tähän, mitä esimerkiksi ed. Mikko Elo toi esille, on se, että nykyjärjestelmä on minunkin mielestäni ihan riittävä. Jos luodaan uusi kilpailutilanne, ketkä siinä kaatuivat? Ilmeisesti siinä tulee käymään niin, että pienet liikkeet kuihtuvat pois ja suuret voivat hyvin.

Minä kannatan sitä, että pysytään nykyjärjestelmässä, ja tulen äänestämään kauppojen aukioloajan muutosta vastaan.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Edelleenkin arvostamani ministeri Kalliomäen peruslogiikka kyllä horjuu. Hänen puheenvuorossaan hyvin vahvasti olivat esillä kioskikaupan ja huoltoasemakaupan ongelmat tai problematiikka. Käsitykseni mukaan kuitenkin niitä ei ole sillä tavalla analysoitu ja mietitty loppuun asti, kuin olisi tullut tehdä, jos johtopäätös on se, että mennään niin laajaan kauppojen aukioloajan vapauttamiseen, kuin mistä nyt on kysymys. Viittaen ed. Ryhäsen jo mainitsemaan näkökohtaan siitä, että vain 1,5 prosenttia huoltoasemien kaupasta koskee päivittäistavarakauppaa. Se ei oikeuta tämän suuruusluokan muutoksen tekemiseen.

Myöskin minusta — ed. Elo jo totesi sen — olisi voitu nyt hankkia kokemuksia jo tehdyistä muutoksista ja harkita sitten paljon paljon perusteellisemmin, onko tämän tyyppinen kauppojen aukioloajan vapauttaminen tarpeellista.

Palaan hetken päästä perusteellisemmin asioihin.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo oli viedä minulta jo kaikki eläimet, mutta minullekin jäi pari, joten voin jatkaa tästä kohdasta.

Kun ministeri Kalliomäki totesi vapaudesta, niin sehän on samaa vapautta kuin että sudet ja lampaat päästetään samalle laitumelle, isot ja pienet kaupat samalle laitumelle samoilla ehdoilla ja edellytyksillä. Kysyn ihan ystävällisesti ministeri Kalliomäeltä, tarkoittaako hän todella tällaista vapautta.

Sitten hän totesi myös, että tilanne on kestävä. Ed. Kalliskin kyseli, kenen kannalta se on kestävä. Ehkä on ainakin yksi henkilö, jolle

se on ollut kestävä. Muistan, kun viime hallituskaudella tätä asiaa väännettiin. Silloin ministeri, puheenjohtaja Salolainen totesi eräissä neuvotteluissa, että perheen kanssa ei oikein ehdi kauppaan muulloin kuin pyhänä. No, ehkä hän nyt Englannissa sitten ehtii.

Maaseudun asemasta ministeri Kalliomäki myös kantoi huolta. Maaseudun asiahan oli myös esillä silloin kaksi kolme vuotta sitten, kun tämä asia puolisen vuotta talousvaliokunnassa itse asiassa seiso. Voi tietysti kysyä, mitä erityistä siunausta maaseudulle tästä asiasta on ollut. Onhan väitetty, että maaseutu tekee kuolemaa ihan toisissaan. Täällähän nyt on tullutkin sitten vastausta, vaikkei meiltä kysyttykään, kristilliseltä liitolta; mutta keskustan taholta on sanottu, että vaihtoehto on myös tässä asiassa olemassa.

Muistutan ministeri Kalliomäkeä myös toistamiseen siitä, että teimme viime kaudella lakialoitteen — sen olisi tietysti voinut uusia — vai oliko se toivomusaloite siitä, että kioskiasetusta täsmennettäisiin, koska kilpailuneutraliteetti tietyksi pikkuisen kärsii. Mutta yhdyt ed. Vehkajoan kantaan siinä, että kyllähän sieltä ostetaan, todella kalliilla, vain poikkeustilanteissa.

Vielä yksi ajatus vapaudesta. Se oli täällä ainakin ed. Zyskoviczillä. Ei yrittäjillä ole mitään vapautta siinä, miten verot maksetaan. Yhteiskunta pitää siitä huolen.

Ed. Lapintie: Arvoisa rouva puhemies! Jatkaisin ministeri Kalliomäen esityksessä olleesta perusasiasta eli siitä, miksi laki on yleensä eduskuntaan annettu. Jos ymmärsin oikein, hän sanoi, että tässä on kansalaisten näkökulma ratkaiseva ja varsinainen syy. Tätä on syytä kummeksua, koska kyselyissä, joita ihmisille on tehty, monetkaan eivät ole sinänsä vastustaneet aukioloaikaa, mutta kun seuraavaksi on kysytty, tarvitsevatko he itse tällaista lisättyä sunnuntai- aukioloaikaa, poikkeuksetta vastaus on ollut, että ei, en minä itse sellaista tarvitse.

Lakiesityksen perusteluista ja valiokuntakäsittelystä ei myöskään ole käynyt ilmi, että se toisi uusia työpaikkoja. Työllisyysnäkökulma ja uusien työpaikkojen luominen olisi totta kai hyvä perustelu. Mutta jopa ministeri äskeisessä puheenvuorossaan totesi, että tällaista perustetta ei ole. Itse asiassa monet tutkimukset osoittavat, että työpaikat voivat jopa vähentyä.

Esitys ei myöskään tuo säästöjä. Monia vaikeita ratkaisuja, joita on tehty, on perusteltu valtion velan kasvun pysäyttämiseksi, joka on sinänsä perusteltu syy, mutta tällä esityksellä ei

ole myöskään näitä säästövaikutuksia. Lain eduskuntaan tuominen on ollut pelkästään periaatteellinen kysymys: Yhteiskuntaa on muutettava niin, että saadaan vapautettua kauppohen aukioloaikoja ja niiden osalta myös päästään uuskylmään, liberalistiseen, oikeistolaiseen yhteiskuntaan.

Joissakin puheenvuoroissa myös kehuttiin kovasti ammattiyhdistysliikkeen vastustusta, miten ammattiyhdistysliike on tätä vastustanut. Itse en ole tällaista nähnyt, eli on näkyvissä se, että kyseessä ovat nimenomaan liikealalla työskentelevät pienipalkkaiset naiset. Jos kyse olisi paperi- ja puutyöväen liitosta, molemmat vasemmistopuolueet, niin sosialidemokraatit kuin vasemmistoliittokin, olisivat vastustamassa lakia, ammattiyhdistysliitot olisivat sitä vastustamassa. Mutta nyt, kun on kysymys naispalkka-alasta ja jo valmiiksi pienipalkkaisista naisista, vastustusta ei todellisuudessa olekaan löytynyt, vaan se näkyy vain juhlapuheissa. Tässä nyt on selvästi ammattiyhdistysliikkeen puolelta näkyvissä Jorma Reinin linja eli naisia nyrkillä turpaan. Se on perinteistä miehistä ammattiyhdistysliikettä.

Lain myötä erityisesti jo nyt liikealalla työskentelevät naiset joutuvat hyvin vaikeaan asemaan. Kun on puhuttu työpaikkojen lisäämisestä työn jakamisella, liikealalla työskentelevät naiset ovat tehneet sitä jo pitkään. Vähittäiskaupan myyjistä 70—75 prosenttia työskentelee noin 20 tuntia viikossa. Hyvin runsasta on myös sen tyyppinen työ, jossa pelkästään puhelinsoitolla kutsutaan töihin ja sitten mennään ja saadaan palkka tehdyiltä työtunneilta. (Ed. Zyskovicz: Olisiko parempi, jos ei kutsuttaisi ollenkaan töihin?) — Ei, vaan parempi olisi tietenkin, että muistamme, minkä takia meillä on olemassa työläinsäädäntö ja sen peruseriaate.

Onhan päivänsevä, että ei mikään liike tai kukaan yrittäjä toimi sen vuoksi, että loisi työpaikkoja. Totta kai jokainen tajuaa, että ne toimivat sen vuoksi, että saisivat voittoa ja saisivat siitä elantonsa. Mutta sen lisäksi meillä on myös työläinsäädäntö, jonka tarkoituksena on yhdeltä osalta pitää yhteiskuntaa inhimillisempänä ja sillä tavalla tällaisessa epätasa-arvoisessa sopimussuhteessa suojata heikompa osapuolta, joka tässä tapauksessa on työntekijä.

Jos me eduskunnassa emme muista näitä periaatteita vaan luomme tällaista lainsäädäntöä, joka yhä kärjistää ja vaikeuttaa tilannetta niiden työntekijöiden osalta, jotka muutenkin ovat kaikkein suojattomimmassa asemassa, silloin täytyy sanoa, että nämä peruseriaatteet on

unohdettu joidenkuiden osalta, ja väitän, että useimpien kokoomuslaisten osalta, aivan tietoisesti ja tarkoituksella, ja toivon, että osan sosialidemokraateista ja ehkä vasemmistoliitostakin osalta silkasta ymmärtämättömyydestä. En tiedä, kuinka hyvä sekään on, mutta ehkä se on anteeksiannettavampaa kuin silkka tahallisuus.

Näistä muutenkin jo ongelmallisista lyhyistä tilapäisistä työsuhteista, kuten jo tälläkin viikolla ja viime viikolla olemme todenneet ja lisänneet näitä ongelmia, puuttuvat eläkeoikeudet, sairausajan korvausoikeudet, kesälomaoikeudet eli kaikki perinteiseen työsuhteeseen liitetyt oikeudet ja sillä tavalla myös irtisanomissuojat, työsuhteen jatkuvuus; ja elämän eteenpäin suunnittelu on täysin mahdotonta. (Ed. Dromberg: Miten ne muuttuvat tässä tilanteessa?) — Ne muuttuvat sillä tavoin, että jos edelleen siirrytään lisääntyviin viikonvaiheaukioloihin tai sunnuntaiaukioloihin, pidempiin ilta-aukioloihin, että todennäköisesti liikealalla siirrytään yhä enemmän siihen, että käytetään tilapäisiä lyhyitä työsuhteita, joissa työsuhteen jatkuvuus ei ole turvattua ja joissa emme ole saaneet eduskunnassa myöskään hoidettua kuntoon muita oikeuksia. Lainmuutoksen myötä ne tulevat lisääntymään, se on aivan selvää. Turha on toistaa periaatetta, minkä vuoksi liikkeet toimivat, koska sen jokainen meistä tietää, ja halvimalla tavalla ne ottavat työntekijöitä.

Tällainen lyhytaikainen työsuhde — sanotaan vaikka, että on kerran viikossa työtä tai päiväksi kerrallaan sovitaan tietystä työstä ja sitten taas katsotaan, onko mahdollisesti jokin toinen työtilaisuus vaikkapa parin viikon päästä — aivan varmasti sopii esimerkiksi nuorelle opiskelijalle. Olen itse ollut vaatekaupassa myymässä iltaisin ja viikonvaihteessa opiskeluaikana. Se on tietyille ihmisille mahdollista, mutta silloin täytyy muistaa, että myös näiden osalta usein on kyse tilapäisestä tilanteesta.

Jos sen sijaan kyseessä on pysyvä keino elättää itsensä, elättää perheensä ja lapsiaan, se on kohtuutonta eikä ole tasa-arvoista eikä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta myöskään hyvä asia. Jollakin tavalla näiden ihmisten toimeentulon loppuosa on sitten taattava, ja silloin pääsemme taas keskusteluun sosiaaliturvasta ja toimeentuloturvasta. Ei voi olla tarkoituksenmukaista, että eduskunnan lainsäädäntö tietoisesti luo tilanteita, joissa tiedetään työntekijän joutuvan tekemään työtä, jonka palkalla hän ei kerta kaikkiaan pysty tulemaan toimeen.

Edelleen ministeri Kalliomäellä on kummalli-

nen käsitys lainsäädännöstä. Hän lähti siitä, että kyse tulee olla yhteiskunnallisesta tasa-arvosta. Sinänsä tämän kauniin sanan käyttäminen on ihan paikallaan, mutta pitäisi ymmärtää samalla, mitä se tasa-arvo tarkoittaa. Tässä yhteydessä lain hyväksyminen lyö korvalle työlainsäädännön peruseriaatteita ja nimenomaan lyö korvalle myös sitä asiaa, että esimerkiksi pienempien liikkeiden kauppiaille ja pienyrittäjillä ei todellisuudessa ole valinnanvaraa siinä, millä tavalla he pitävät liikettään auki. Jos naapuriliike on auki, heidän on itsekkin pidettävä liikkeensä auki.

Kuten joko ed. Sasi tai ed. Zyskowitz — en muista, kumpi, ja se on ehkä samantekevää, mutta jompikumpi — totesi, nämä pienet yrittäjät ottavat voittonsa ja tekevät työnsä omasta selkänahastaan eli käytännössä nämä pienellä voitolla nippa nappa yrityksensä pystyssä pitävät kauppiat joutuvat itse tekemään sunnuntaipäivän niin, että viimeinenkin vapaapäivä menee. Mutta ehkä se kuvastaa kokoomuslaista näkemystä siitä, millä tavalla suhtaudutaan todellisuudessa pienyrittäjiin ja heidän tarpeisiinsa. (Ed. Zyskowitz: Nyt sitä ollaan niin yrittäjäystävällisiä!) — Minä olen aikaisemminkin ollut yrittäjäystävällinen. Ihan voi tiedustella vaikka Varsinais-Suomen Yrittäjiä.

Edelleen lakiin liittyvistä ongelmista on valio-kunnassa esiin tullut raja 400 neliömetrin raja. Sillä luodaan aivan samanlaisia tilanteita, joita ministeri Kalliomäen esityksessä käsiteltiin ja joista todettiin, että nykylakia on pakko muuttaa sen takia, että poliisi ei ehdi valvoa kioskien luukuja. Tällä lailla tehdään nyt sellainen ongelma, että poliisi ei ehdi valvoa sitä, minkälaisin vippaskein siirtymääjaksi pienennetään esimerkiksi 600 neliön suuruisia kauppaa niin, että siitä todellisuudessa tulee 400 neliömetrin suuruinen. Jos lain tarkoituksena on vähentää valvontaa, sitä se ei tule tekemään, vaan olemme uusien ongelmien edessä.

Toivon todellakin, että tätä esitystä nyt ei hyväksytä. Tähän ei sisälly säästövaikutuksia. Tämä ei luo uusia työpaikkoja. Mutta sen sijaan se vaikeuttaa erityisesti niiden naisten asemaa, joilla on ennestään jo pieni palkka ja jotka joutuivat tekemään työtään sunnuntaisin, mahdollisesti tekemään muutenkin niin, että näiden ihmisten lapset ovat päiväkodissa 12 tuntia vuorokaudessa. Eli tällä esityksellä on hyvin paljon epätoivottavia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Ed. Gustafsson: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni asian ydinkysymys on asetetta-

vissa jotenkin sillä tavalla, tuleeko meidän poliitisten päättäjien ylipäätään pyrkiä vaikuttamaan ihmisten elämisen laatuun ja elämisen rytmiin vai hyväksymmekö me kärkeä sanottuna zyskowiczlais-sasilaisen ajattelun siitä, että kuluttaja aina kaikkialla ja joka tilanteessa tietää itse, mikä hänelle on parasta. Vaikka edustan itse hyvin optimistista ihmiskuvaa ja ihmiskäsitystä, tämän asian kohdalta on kysymys siitä, että jos kaupat ovat sunnuntaisin laajalti auki, totta kai osa ihmisistä sitten käy kaupassa. (Ed. Zyskowicz: Hirmeistä, sanoisi Paasikivi!) — Ei, minä uskon, että Paasikivi voisi olla hyvin paljon minun kannallani, koska Paasikivi oli viisas mies. (Naurua)

Jatkokysymys sitten kuuluu, pitääkö sunnuntain olla jonkinlainen lepo- ja virkistytymispäivä ihmisille. Mielestäni on jokin syvällisempi järki ja ajatus siinä, että yhteiskunnassa on sellainen sosiaalinen rytmi, että sunnuntai on parhaimmillaan erilainen päivä kuin muut, arkipäivät. En lähesty tätä asiaa niinkään kristillisestä näkökulmasta, vaikka sekään ei ole minulle sinällään vieras, vaan yleisemminkin tällaisesta ehkä humanistisesta ajattelusta, mikä on hyvä yhteiskunta, millaista yhteiskuntaa haluan olla rakentamassa.

Mielelläni myös viittaa siihen — se voi olla ehkä kömpelö esimerkki tässä yhteydessä — että kun aikanaan olin Metallityöväenliiton koulutuskuskuksen rehtori, niin sinne sisään tulouulaan hankin 50-luvun loppupuolelta olevan ison julisteen, joka oli lapsena piirtynyt silmiini. Siinä oli haalaripukuinen sorvaaja ehkä kaksi lasta housunlahkeissa ja slogaani oli, että ”isä, lauantai kuuluu meille”. Sen jälkeen alkoi kamppailu Suomessa ja vähän muuallakin viisipäiväisen työviikon puolesta. Olen yhtä pahoillani joistakin kielteisistä seurauksista kuin uskon ed. Ben Zyskowiczinkin olevan, kun niin lauantai kuin viikonloputkin muutenkin käytetään tietysti vapaassa yhteiskunnassa hyvin monenlaisiin käyttötarkoituksiin. Ehkä ihanne, johon pyrittiin, että käytetään aikaa paljon perheen kanssa, varmaan kaikilta osin ei ole toteutunut, mutta uskoisin, että monilta osin.

Toinen iso kysymys, jonka haluan esittää, on se, että meidän yhteiskunnassamme on viime vuosina paljon keskusteltu siitä, voimmeko me poliitikot, kansanedustajat, ylipäätensä vaikuttaa asioiden kulkuun vai päättävätkö meidän puolestamme milloin markkinavoimat, milloin ay-liike, työmarkkinajärjestöt tai jotkut muut. Mutta sanoisin, että nimenomaan tässä asiassa me kansanedustajat voimme laittaa suitsia suihin

sen kaltaiselle kaupallisuuden toteemin ja elämäntavan palvelemiselle, mihin pahimmillaan tämä laki voi johtaa. Kysymys on mielestäni yhteiskuntapoliittisesti erittäin tärkeästä asiasta, myös signaalista.

Viime päivinä ovat myös aika vaikutusvaltaiset henkilöt esittäneet julkisuudessa käsityksiään, että jos kaupan aukioloaika sallitaan siinä muodossa sunnuntaisin, se ehkä tai vääjäämättä johtaa siihen, että myös valtion ja kuntien virastot sekä pankit ja monet muut toiminnot lähtevät myös toimimaan sunnuntaisin. En pidä tätä kehitystä sinällään mitenkään tavoiteltavana. Sen sijaan minusta on tietysti oikein, että niin valtion kuin kuntienkin virastot ovat arkipäivisin pidempään auki, että tavallisilla kansalaisilla on mahdollisuus käydä asioimassa. Johtopäätös on se, että kauppojen aukiolon näin laajamittainen avaaminen ei ole se kehityssuunta, johon minä haluan Suomea olla viemässä. Siksi tulen vastustamaan tätä hallituksen lakiesitystä.

Aiemmassa keskustelussa arvostamani kansanedustaja Antvuoren ajatus kulki jotenkin siihen suuntaan, että niillä kansalaisryhmillä, joilla tänä päivänä on rahaa, ei ole aikaa ja mahdollisuutta asioida ja käyttää tätä kulutus pääomaansa nykyisen aukiolokäytännön puitteissa. Sanoisin kyllä niin, että erityisesti monilla hyvätuloisilla ja isoilla herroilla juuri tänä päivänä on aikaa ja mahdollisuuksia hyvin joustavasti, monilla jopa työaikana, käydä ostoksilla silloin, kun vain itse haluavat. Tämän argumentaation pohjalta ei ole mielestäni mitään perusteltua syytä laajentaa kauppojen aukioloaikaa.

Tästä on lyhyt matka tietysti siihen jo moneen kertaan todettuun toteamukseen, että tämä päätös ei missään muodossa johtaisi ostovoiman lisääntymiseen. Sen sijaan se voisi johtaa pääomien kasaantumiseen, kaupan keskittymiseen, mitä monet selvityksetkin tukevat.

Tietysti minulle on myös erittäin tärkeä se kysymys, mitä tästä seuraa kaupan työntekijöille. Voin hyvin kuvitella, että se pirstaloi entisestään työviikkoa ja työaikakäytäntöjä, vaikka uskon, että monille opiskelijoille voisi olla ihan hyväkin vaihtoehto se, että käydään hankkimassa opiskelurahoja sunnuntaisin. Mutta ei näin isoa yhteiskuntapoliittista muutosta voida tehdä minkään yksittäisten kansalaisryhmien intressien pohjalta.

Sen vuoksi olen päätenyt omassa ajatuksessani siihen, että en voi olla hyväksymässä tätä hallituksen esitystä. Pidän kuitenkin aika arvokkaan ja tärkeänä sitä, että vaikka tiedän, että tämän

asian tiimoilta on sos.dem. eduskuntaryhmässä aika koviakin laineita käynyt, niin tämä on myös asia, jossa hyvin aidosti kansanedustajat voivat olla eri mieltä ja päätyä erilaisiin johtopäätöksiin ja erilaiseen äänestyskäyttäytymiseen.

Tiedän myös hyvin sen, että on paljon sosiaalidemokraatteja ja kokoomuslaisia, jotka eivät hyväksy tätä hallituksen esitystä. Ehkä harmillisista on pikemminkin se, että kokoomuksen eduskuntaryhmä on niinkin yksiniittisesti liittoutunut tämän esityksen taakse. Jos tekisimme gallupin kokoomuksen kannattajakunnasta, tulos olisi uskoakseni kovin erilainen kuin se — jos tietoni ovat oikeat — että vain ed. Minna Karhunen on äänestämässä lakiesitystä vastaan. Uskon, että kokoomuksen jäsen- ja kannattajakentässä tätä asiaa ei nähdä ehkä niin homogeenisesti kuin edustajaparivaljakko Zyskowitz & Sasi yleensä ajattelee.

Ed. Elo: Rouva puhemies! Käytän lyhyen puheenvuoron, jossa otan vielä esille joitakin asioita, jotka eivät ehkä riittävästi ole tulleet valaistuiksi tässä keskustelussa.

Ensinnäkin, mitä tulee aukioloaikojen lisäämisen tarpeeseen, en ole ollenkaan vakuuttunut siitä, että esimerkiksi hallituksen puolesta puhuvat olisivat todella itsekään vakuuttuneita siitä, että tarvitsemme lisää aukioloaikoja. Olen esimerkiksi esittänyt ministeri Kalliomäelle pari kertaa kysymyksen eduskunnan istunnossa siitä, onko joku hänen äänestäjistään joskus hänelle sanonut, tarvittaisiin lisää aukioloaikoja. Minulle nimittäin, kun olen ollut 14 vuotta eduskunnassa, kukaan ei ole koskaan sanonut, että tämä olisi ongelma. Yleensä me kansanedustajat puutummme niihin asioihin, jotka ovat ongelmia. Minusta on aivan luonnollista, etteivät ihmiset valita, että on liian vähän aukioloaikoja, koska pieni- ja keskituloisilla ihmisillä, ja ed. Zyskowitz, suurituloisillakin ihmisillä, on aivan riittävästi aikaa tehdä ostoksia, käyttää se suhteellinen pieni raha, joka ihmisillä kuitenkin on käytettävissään, ostoksiensa tekemiseen.

Täällä on puhuttu paljon joustavuuden ja vapauden puolesta, niin olen jo aikaisemmin todennut ja totean nyt entistä painokkaammin, että joustavuus ei tuo lisää työpaikkoja eikä aukioloaikojen vapauttaminen. Tämä on jonkinlainen uskonto, jonka oikeistolaiset ovat nyt otaneet teemakseen, että joustoilla tulee lisää työpaikkoja. Kuka on vakuuttunut siitä, että syntyy mitään uusia työpaikkoja? Vain ostovoi-

ma, aito kulutuskysynnän lisääminen, tuo työpaikkoja.

Ilmottelen sitä esimerkiksi, kun kokoomuksen ryhmä, joka aina on pitänyt itseään varsin sivistysystävällisenä, puhuu jatkuvasti joustoista, mutta ei esimerkiksi siitä, kuinka tärkeää koulutus olisi. (Ed. Gustafsson: Se oli Paasikiven aikaa!) — Se oli silloin, kun kokoomus vielä oli isänmaallinen ja sivistyksellinen puolue. — Mutta eivät kokoomuslaiset puhukaan koulutuksesta, vaan koko ajan vain joustoista.

Olen todennut muun muassa elisillan keskustelussa, jota ed. Zyskowitz ei ollut kuuntelemassa, että kun meillä nuorisotyöttömyys on 30 prosenttia, niin samaa tasoa se on Ranskassa ja Italiassa. Mutta niissä maissa, joissa nuoria todella koulutetaan pätevästi ammattiin, nuorisotyöttömyys on 10 prosenttia, kuten Saksassa ja Tanskassa. Koulutuksesta ja osaamisesta löytyvät ne todelliset avaimet työttömyyteen. Me käymme aivan liian vähän keskustelua siitä.

Sitten haluan puuttua naisten asemaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa on aivan selvästi menossa se tendenssi, että naisten asemaan halutaan heikennyksiä. Eräs tyypillinen esimerkki tästä on liikkeiden aukioloaikojen lisääminen. Minun mielestäni tämä tulee selvästi heikentämään niin yksinäisten naisten kuin perheenäitienkin asemaa ja he joutuvat entistä turvattomampaan asemaan ja entistä enemmän joustamaan. Nimenomaan joustot haetaan naisilta. Ilmottelen erityisesti eduskunnan niitä naisia, jotka aikovat äänestää tämän lain puolesta. Ottavako he huomioon sitä, että he ovat nyt äänestämässä pienipalkkaisia ja pääasiassa osa-aikatyöntekijöitä vastaan, jotka toimivat liikkeissä? Vetoan eduskunnan naisiin, että te kerta kaikkiaan olisitte solidaarisia omille kanssaisarillenne, jotka pienellä palkalla tekevät työtä.

Tiistaina äänestyksessä hyväksyimme jo erään jouston, joka erikoisten kytkentöjen jälkeen tuli tänne ja jossa ed. Zyskowitzilla oli ilmeisesti aikamoinen osuus, eli palvelualoilla tätä joustoa lisättiin sillä, että määräaikaaisia työ sopimuksia voidaan tehdä entistä helpommin. Minusta se on jo merkittävä askel ja taas kerran naisten selkänahassa pois. Minun mielestäni miesten pitää myös osoittaa solidaarisuuttaan naisille ja olla tyrmäämässä tämä hallituksen esitys.

Rouva puhemies! Kolmanneksi tämä on elämäntapakysymys. Minun mielestäni tämä on suuren luokan periaatteellinen elämäntapakysymys. Ne, jotka hyväksyvät tämän esityksen, ovat

antamassa entistä enemmän periksi markkina-voimille, markkinahumulle.

Jo viime kerralla viittasin siihen, että kokoomuspuolue aikaisemmin on aina korostanut, että he ovat kodin, isänmaan ja uskonnon kannalla, mutta nyt, ed. Zyskowitz, minä väitän, että te olette markettien, Emun ja markkinoiden kannalla. Koti, isänmaa ja uskonto on vaihdettu marketteihin, markkinoihin ja Emuun. Se on teidän uskontonne tänä päivänä. Minun mielestäni tämä pitäisi myös kokoomuksen kannattajille tuoda vahvasti esille, minkälaista politiikkaa kokoomus tänä päivänä on ajamassa: sunnuntaitkin vain markkinahumulle, marketteja lisää tähän maahan ja Emuun niin suurella voimalla, että kukaan ei olisi voinut sitä kuvitellakaan. Markkinat ovat tosiaan muodostuneet kokoomukselle hyvin suureksi uskonnoksi. Markkinat on se, mikä kaiken ratkaisee, ihmisarvon ja kaiken muunkin.

Rouva puhemies! Jo aikaisemmin lyhyesti puutuin tähän, kun ministeri Kalliomäki on usein puhunut vapaudesta, että se on pääasiallinen ja tärkein sosialidemokraattien periaate. Vapaus on tärkeä periaate, mutta — kerran vielä — se ei ole ketun vapautta kanatarhassa. Kyllä sosialidemokraattiseen ajatteluun liittyy se, että vapauttakin rajoitetaan ja siihen liittyy sellaisia rajoituksia kuin solidaarisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Minun mielestäni tämä lakiesitys ei ole toteuttamassa näitä periaatteita. Se on vain ketun vapautta kanatarhassa, mutta jättää kaikki muut sosialidemokraattiset periaatteet ulkopuolelle.

Rouva puhemies! Sallittaneen — ennen kuin lopetan puheenvuoroni — leikkisä huomio, johon toivon, että ed. Zyskowitz voisi myös vastata. Olen julkisuudessa havainnut, ja esimerkiksi ryhmämme puheenjohtaja ed. Erkki Tuomioja on siihen viitannut, että on avattu osto- ja myyntiliike kokoomuksen eduskuntaryhmässä. Ed. Zyskowitz, minä olen valmis äänestämään tämän hallituksen esityksen puolesta sillä edellytyksellä, että osto- ja myyntiliike pidetään täällä eduskunnassa aina auki, myös sunnuntaisin ja juhlapäyhin eli jouluna, ja ed. Zyskowitz päivyttää liikkeessä. Sillä edellytyksellä äänestän tämän esityksen puolesta.

Rouva puhemies! Kuitenkin tämä on minulle periaatteellinen ja vakava kysymys. Olen ollut 14 vuotta eduskunnassa. En kertaakaan ole äänestänyt hallituksen esityksiä vastaan, mutta, rouva puhemies, tällä kertaa kannatan ed. Kuopan tekemää hylkäysesitystä ja äänestän hallituksen esitystä vastaan.

Ed. Zyskowitz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka ed. Elon puheenvuoron loppu oli tarkoitettu loppukevennykseksi, niin totean samoin kuin jo aikaisemmin, että näitä herjoja osto- ja myyntiliikkeestä on viime päivinä saanut kuulla ihan riittävästi.

Totean vielä kerran, että kokoomus oli valmis hyväksymään hallituksen esityksen liikeaikalain muuttamisesta ihan sellaisena, kuin hallitus oli sen esittänyt. Hallituksen esitys, ed. Elo, silloin kun me molemmat puolueidemme kautta olemme hallituksessa, on meidän puolueidemme ja muiden hallitukseen osallistuvien puolueiden välinen sopimus siitä, miten jokin asia hoidetaan eduskunnassa. (Ed. Gustafsson: Kuka vaati koplausta?) Kun tällainen sopimus on hallituksessa tehty, että asia näin hoidetaan, me olimme valmiit tukemaan eduskunnassa sopimusta, minkä meidän edustajamme olivat teidän edustajienne kanssa hallituksessa tehneet, ed. Elo.

Kun esitys tuli eduskuntaan, niin te ette hyväksyneet edustajienne toimintaa, vaan halusitte repiä auki sopimuksen. Te halusitte repiä auki sopimuksen myös eräässä toisessa asiassa, joka koski niin sanottuun eläkeputkeen pääsemistä. Meidän mielestämme on luonnollista, ettei voida toimia siten, että vain te vaaditte hallituksen esityksiä muutettavaksi teidän toivomaanne suuntaan ja me hyväksymme sellaisenaan kaikki hallituksen esitykset, joita te ette halua muuttaa meidän toivomaamme suuntaan. Silloin on aivan luonnollista, että jotta saamme aikaan kompromissin, pyrimme pöydälle ottamaan samanaikaisesti useampia asioita ja tekemään kompromissin näiden kaikkien kohdalla, jotka yhdessä muodostavat tasapainoisen kokonaiskompromissin (Ed. Kääriäinen: Koplaus on koplaus, turha selitellä!).

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen jo aikaisemmin vastauspuheenvuorossani todennut sen, että onnettomuus tässä asiassa tapahtui silloin, kun lakiesitys annettiin. Nyt näyttää siltä, ja ed. Zyskowitzin puheenvuorosta se kävi selvästi ilmi, että kokoomus on ollut painostamassa lakiesityksen tuomista tänne.

Tässä on, rouva puhemies, hyvin mielenkiintoinen näkökohta. Nimittäin olen pääministeri Lipposen puheista ymmärtänyt sillä tavalla aikaisemmin, että hallituksen ministerit eivät puutu toistensa asioihin, ja nyt näyttää kyllä siltä, että tässä asiassa ei päde se lojaliteetti eli kokoomuksen painostuksesta esitys on tänne tuotu.

Minusta tämä näyttää olevan entistä selvempää, eikä se minusta ole kovin kohtuullista.

Kieltämättä tosiasia on se, että 42 ja 43 syntyneitten eläkeputkeen pääsemisessä on tapahtunut myös eräänlainen virhe silloin, kun lakiesitys on alun perin eduskuntaan tuotu, ilman että työtömyysputkea on silloin avattu heille.

Ed. Zyskowiez (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin sanon, ettei nykyisessä hallituksessa eikä missään muussaakaan koalitionhallituksessa ole sellaista päätöstä tehty, että muut ministerit eivät puutu toisten ministereiden toimialaan liittyviin asioihin. (Ed. Kääriäinen: Harvinaista on!) Totta kai kaikissa poliittisissa yhteistyöhallituksissa tärkeistä poliittisista asioista päätetään hallituksessa yhdessä niin, että päätöksentekoon osallistuvat kaikki hallituksessa mukana olevat puolueet.

Mitä tähän esitykseen tulee, on ihan selvää, että kokoomus on esitystä ajanut, koska meidän mielestämme on oikein, että lainsäätäjä ei pyri yksityiskohtaisesti puuttumaan siihen, milloin kuluttajat haluavat käydä kaupassa ja milloin kauppiat haluavat kuluttajien kanssa kauppaa käydä.

Mitä tulee eduskuntakäsittelyyn ja koplausmoitteisiin, sanon vielä kerran, että meille olisi sopinut erinomaisesti se, että tämän asian ja kahden muun kiista-asian osalta olisi hallituksen esitykset hyväksytty täysin sellaisinaan. Mehän olimme yhdessä sopineet, että näin toimimme. Hallituksen esitykset olivat meidän sopimuksemme, ed. Elo, siitä, että tämän mukaisesti etenemme. Te halusitte täällä repiä sopimuksen auki, ja kun näin oli tämän asian osalta ja kun näin oli eläkeputkea koskevan asian osalta, ettehan te voi kuvitella, että me vain myönnyimme siihen, että te revitte eduskunnassa yhdessä sovitut asiat auki ja muutatte niitä tahtonne mukaisesti teidän haluamaanne suuntaan ja vastoin meidän näkemystämme kauemmas niistä ajatuksista, jotka meillä on ollut. Silloin on aivan luonnollista se, että pyritään kokonaisratkaisuun, sellaiseen tasapainoiseen kokonaiskompromissiin, jossa joitakin asioita, kuten tätä asiaa, on korjattu teidän toivomaanne suuntaan ja jotakin asiaa, tätä niin sanottua pätkätyötä koskevaa asiaa, meidän toivomaamme suuntaan.

Se on mielestäni sinänsä valitettavaa, ed. Elo, että sen jälkeen, kun olette repineet auki hallituksessa tehdyn sopimuksen, osa ryhmästäne on repimässä auki myös ryhmänjohtajien välillä tehdyn sopimuksen ja äänestämässä myös sitä

vastaan. Eli kun puhutaan osto- ja myyntiliikkeestä, niin sanon, että mieluummin rehellinen kauppias kuin sellainen, joka ottaa vastaan kauppahinnan mutta ei pysty toimittamaan tavaraa.

Ed. B r y g g a r e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin puuttunut ed. Gustafssonin edellisessä puheenvuorossaan mainitsemaan isoon yhteiskunnalliseen muutokseen.

Kuvio lähti päälle edellisen hallituksen aikana, jolloin ministeri Salolainen antoi esityksen asiasta ja tapahtui niin, että maaseutu, huoltamot ja kioskit saivat poikkeuksen. Sieltä on lähtenyt tämä muutos, ja tällä hetkellä olemme tilanteessa, jossa muutos on aiheuttanut tiettyä kaupan vääristymistä ja se pitää korjata. Tästä on kysymys, ei mistään isosta yhteiskunnallisesta muutoksesta. Tässä on kysymys kilpailurakenteen korjaamisesta, ja toivon että myös keskustan edustajat, jotka viime kerralla olivat hyväksymässä muutosta, hyväksyvät sen, että epätevettä kilpailua tässä maassa ei harrasteta.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä lyhyt vastaus ed. Zyskowiezille. Ensinnäkin, niin kuin ed. Kääriäinen entisenä ministerinä huomautti, on erittäin harvinaista puuttuminen toisten ministeriöiden asioihin. Eli ministerit eivät puutu toistensa asioihin. Budjettihan on eri asia, budjetti on kokonaan eri luokan kysymys, ja tietysti kaikki hallituspuolueet ovat mukana keskeisesti sen neuvotteluissa.

Voin todeta myös, että kokoomuksella oli erittäin merkittävä ja, voisin sanoa, merkittävä rooli näitten epätyypillisten työsuhteiden muuttamisessa silloin, kun lakiesitys oli täällä eduskunnassa, eli sen muistion aikaansaamisessa, joka tehtiin Suomen Yrittäjien toimistossa työministeriön virkamiesten toimesta. Aika mielenkiintoinen on tieto, että ministeri Häkämiehen avustajaksi on tulossa Suomen Yrittäjien lakimies, ilmeisesti sama lakimies, joka oli muotoilemassa tätä pykälää, jonka eduskunta tiistaiamuna äänestyksessä hyväksyi.

Mitä tulee liikeaikalakiin, pidän sitäkin varsin merkittävänä. Olen ymmärtänyt, että se on kokoomuksen vaatimus. Se on koplattu nyt budjettilakeihin. Tällähän ei ole mitään tekemistä budjetin kanssa. Mutta minä olen ymmärtänyt, että kokoomus on vaatinut tämän lain koplattavaksi tähän, jotta saisi tahtonsa läpi eduskunnassa. Se olisi ollut paljon parempi käsitellä rauhallisissa

olosuhteissa. Olisi saatu ihan rauhassa miettiä. (Ed. Zyskowitz: Sitä on kevästä saakka käsitelty!) — Kyllä, mutta te olette vaatineet budjettilakien yhteyteen sen käsiteltäväksi.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! En halua täällä sekaantua päähallituspuolueitten keskinäiseen kiistelyyn koplauksista ja sopimuksesta, jota te olette täällä ansiokkaasti nyt käyneet. Mutta eikö käytäntö kuitenkin ole se, että jos päähallituspuolueet eivät pääse tärkeistä asioista yhteisymmärrykseen, sellaisen hallituksen tulee jättää paikkansa tämän talon eli eduskunnan käytettäväksi? Eikö näin asia ole? Siinä mielessä tietenkin on ollut aivan mielenkiintoista seurata tätä keskustelua, mitä nyt tämän lain yhteydessä on käyty ja tässä vielä muutama tunti tullaan käymään.

Ministeri Kalliomäelle on annettava tunnustus siitä, että hän on perustellut omaa esitystään ihan järkevästi omalla tavallaan, ja totta kai hänen täytyy esitystään puolustaa, kun hän on sen tänne tuonut, vaikka näin riitainen esitys on.

Mutta kun tätä ajattelee kokonaisuudessaan, mielestäni on kysymys erittäin merkittävästä, myös periaatteellisesta ratkaisusta. On kysymys pienyrittäjien asemasta, on kysymys kaupan keskittymisestä, on kysymys erityisesti pienipalkkaisista liikealalla työskentelevistä ihmisistä, ja siten, kuten ed. Elo otti esille, tämä on erittäin merkittävä elämäntapakysymys. Minä luulen, että meistä kansanedustajista moni juuri elämäntapakysymyksenä kokee tämän. Me olemme saaneet varmasti tavaroita riittävästi kaupoista ja marketeista ja huoltoasemilta ja mistä olemmekin saaneet, ja meidän mielestämme yleisesti ottaen meillä on aivan riittävästi jo vapautta tällä hetkellä.

Ed. Elo otti esille kolme asiaa: Emu:n, marketit ja markkinahumut. Kyllähän se on totta, että nämä sopivat kyllä kokoomuksen eduskuntaryhmälle nyt tässä, kun kokoomus on tätä eteenpäin vahvasti ajamassa.

Arvoisa puhemies! En ole aikaisemmin koskaan 14 vuoden aikana lukenut tältä paikalta minkään ammattijärjestön, en myöskään MTK:n, kannanottoja, vaikka joku voisi kuvitella, että olisin niitä lukenut. Mutta nyt ajattelin saattaa eduskunnan pöytäkirjoihin Liikealan ammattiliiton vetoomuksen, joka meille kansanedustajille on 11.12. päivättyä lähetetty, ja voi sanoa, että myös yhdyin tähän vetoomukseen. Meille on tullut myös monilta liiketyöntekijöitten osastoilta vetoomuksia, ja tarkkaan seura-

taan, miten kukin edustaja täällä tänä päivänä käyttäytyy.

Arvoisa puhemies! Linaan tätä Liikealan ammattiliiton vetoomusta: "Liikealan ammattiliitto vetoaa kansanedustajiin. Olkaa kerrankin ihmisen puolelle. Liikealan ammattiliiton hallitus vetoaa kansanedustajiin, etteivät he hyväksyisi liikeaikalain muutosesitystä. Esitys on huonosti valmisteltu, eikä asia ole sen perusteella kypsä tällä hetkellä päätettäväksi.

Sen hyväksyminen johtaisi entistä suurempaan epäoikeudenmukaisuuteen. Tämän lain seurauksena yhteiskunnassa myös muiden palvelujen aukioloaikoja kohtaan tulisi laajennusvaatimuksia. Muutoksen seuraukset hankaloittaisivat entisestään liikealalla työskentelevien naisten asemaa ja toimeentuloa.

Liikeaikalasta tehtiin kansanedustajille kysely juuri ennen eduskunnan tapahtunutta kaupankäyntiä. Gallupin tekemä kysely osoitti, että enemmistö kansanedustajista vastusti hallituksen liikeaikalakiesitystä. Tutkimukseen oli tavoitettu 163 kansanedustajaa, joista hallituksen esitystä vastusti 84 eli 52 prosenttia.

Liikealan ammattiliiton hallitus on tyrmistynyt tavasta, jolla eduskunnassa kytkettiin yhteen lakiesityksiä, joilla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat tekivät todellisia lehmänkauppoja ymmärtämättä niiden seurauksia. Kysymyksessä on pelkkä politikointi, jolla ei ole mitään tekemistä käytännön kanssa. Poliittisella päätöksellä samaan pakettiin kytkettiin liikeaikalaki, muutokset määräaikaisten työntekijöiden käytössä, lyhyissä työsuhteissa olevien sairaskorvaukset ja vuosina 1942—43 syntyneiden oikeus päästä eläkeputkeen.

Määräaikaisten työntekijöiden palkkaamista palvelualoille sovittiin helpotettavaksi tavalla, joka saattaa voimaan täydelliset viidakon lait. Se on täydellisesti ihmisten välisen tasa-arvon vastainen ja johtaa pahimmillaan takaisin 30-luvulle eli tilanteeseen, jossa työpaikkojen ulkopuolella jonotetaan mahdollista työtilaisuutta. Sen sijaan hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetettua lyhyissä työsuhteissa olevien aseman parantamista ei tahdu.

Liikealan ammattiliiton hallitus toteaa pettynäänä, että maan hallitus ei toteuta ohjelmaansa eikä puolusta tavallisen palkansaajan asiaa. Liikealan ammattiliiton hallitus odottaa kansanedustajilta ryhdikkäämpää käyttäytymistä ja itsenäistä ajattelua. Liikealan ammattiliiton jäsenet tulevat seuraamaan tarkoin kansanedusta-

jien käyttäytymistä ja tekevät johtopäätöksensä, jotka näkyvät seuraavissa eduskuntavaaleissa. Liikealan ammattiliitto ry Maj-Len Remahl, Nils Komi ja Jarmo Koski”

Monelta osin, arvoisa puhemies, voin yhtyä tähän näkemykseen ja tällä perusteella myös kannatan täällä tehtyä lain hylkäämisesitystä.

Ed. J. Andersson: Arvoisa puhemies! Juuri näin jouluvalmistelujen kiireisimpään aikaan meidän sopii käsitellä juuri tätä asiaa, koska joulussa on kaksi puolta niin kuin tässä asiakasin, on se kaupallinen puoli ja se perhekeskeinen puoli. Mielestäni aina tämä perhekeskeinen on ollut se positiivisempi puoli. Tämä toinen on kuulunut siihen mukaan, mutta se on aina ollut vähemmän tärkeä.

Kun olen kysynyt kahvilan puolella yksittäisiltä edustajilta, mikä on syy, miksi sinusta tämä on niin hyvä asia, mikä tässä on positiivista perheille, olen saanut kuulla, että tämä on uusi sunnuntaihuvi perheille. Mennään yhdessä ostoksille ja suunnitellaan yhdessä ruokalistaa ja mennään pallomereen ja pidetään hauskaa tavaratalossa ja mennään hampurilaisia syömään. Mielestäni tämä ei ole niin kauhean hauskaa, kun lapset vaativat Jacky-makupalaa, ja vetää sinne ja vetää tänne ja kauhea stressi. Tiedän itse, että kun menen nyt lapsen kanssa jouluostoksille, se ei ole hupia, ei ainakaan perhehupia.

Näin joulun alla sopii mielestäni myös miettiä juuri, mitä joulu merkitsee, ja ihan samoin, mitä koko elämä merkitsee. Jostain Gaarderilta, joka on kirjoittanut kirjan ”Sophien maailma”, on nyt joulun alla tullut uusi kirja ”Joulumysteerio”, joka kertoo juuri joulun kahdesta puolesta. Se kertoo lelukaritsasta, joka karkaa tavaratalosta, ja pienestä tytöstä, joka seuraa tätä karitsaa. Luen teille ihan pienen osan tätä kirjaa, lukekaa se mielellään sitten joululomalla kokonaisuutena:

”Äidin huudot olivat kauan sitten lakanneet kuulumasta. Pian Elisabet ei erottanut enää edes liikenteen ääniä. Silti hänen korvissaan tuntui vieläkin kaikuvan:

— Ostettaisiinko tämä vai tämä? Mitä mieltä olet, Elisabet? Vai ostammeko molemmat?

Kenties karitsa oli muuttunut eläväksi ja karannut tavaratalosta siksi, ettei se jaksanut enää kuunnella kassakoneiden kilinää ja ihmisten ostospuheita. Ehkä Elisabet juoksi karitsan perässä samasta syystä. Hänkään ei ollut koskaan erityisemmin viihtynyt kauppoissa.”

En tiedä, oliko tämä sunnuntaipäivänä tai jo-

nain muuna päivänä, mutta ainahan se samanaista on tavarataloissa.

Onhan tästä muutoksesta hyötyäkin, pitää olla rehellinen, ja hyötyjät ovat suuret tavaratalot, Kesko etenkin. Ymmärrän erittäin hyvin, että ne puoltavat tätä asiaa. Suurten tavaratalojen osakkeenomistajat ja Kesko ovat varmaan siitä erittäin tyytyväisiä, ja ehkä jopa heruu pientä vaalirahoitusta tämän jälkeen.

Myös mainosmarkkojen jakajat ovat varmaan tästä iloisia. Tämä on heille ainoastaan positiivinen asia, kun tulee lisää mainoksia myös lauantai- ja sunnuntailehteen, mitä on kaupassa alennusmyynneissä sunnuntaisin. Kiireiset kansanedustajat ja muut kiireiset tärkeät henkilöt voivat olla tyytyväisiä, kun voivat myös sunnuntaina käyttää näitä suuria rahojaan.

Myös opiskelijat, täytyy myöntää, moni kaveristani, tästä hyötyisivät, koska heille olisi lisää pätäkätöitä. Mutta opiskelija-aika on kuitenkin aika lyhyt vaihe elämässä, ainakin joillekin se on lyhyt vaihe elämässä, joillekin vähän pitempi, ja kun he valmistuvat, he mielellään haluaisivat jottain muuta työtä kuin vain pätäkätöitä sunnuntaikassassa. Silloin se ei enää olekaan niin mukava asia. Vaikka laki periaatteessa tuo pätäkätöitä ehkä opiskelijoille lisää, niin uskon, että jos he ajattelevat vähän pitempään omaa elämänkaartaan, hyöty on kuitenkin vähempi kuin haitta, mikä tulee siitä, ettei sunnuntaita ole enää olemassa.

Sitten häviäjien puolelle, kun pitää aina miettiä plussat ja miinukset. Häviäjät ovat perinteinen myyjien ammattikunta ja häviäjät ovat etenkin pienyrittäjät, perheyrittäjät, ja lähipalvelujen käyttäjät ovat häviäjiä, koska on aivan selvä asia, että tämä tulee viemään lisää ostovoimaa isoihin tavarataloihin ostoskeskuksiin ja vähitellen ehkä vie siihen, että ehkä vielä useampi pieni kauppa joutuu sulkemaan ovensa.

Perheiden yhteenkuuluvuus kärsii tästä ja lapset. Tästä olisin etenkin tuonut teille esiin sen, mitä ette ehkä tällä hetkellä juuri muista, ne joilla ei ole pieniä lapsia tai jotka ovat siinä iässä, että lapset ovat niin isoja jo, että eivät ehdi käydä katsomassa ja oma elämä hyörii ja ei ole vielä lapsenlapsia. Mutta se hetki joskus koittaa, kun on yksin kotona ja odottaa, että tulisivatpa ne käymään edes sunnuntaina syömässä minun tykönäni, tulisivatpa edes joskus käymään. Silloin jos lapset sanovat, etten missään tapauksessa ehdi, koska ei minulla ole vapaapäivää, eihän sunnuntaita ole, vaimo on töissä sunnuntaisin ja mies on töissä lauantaisin ja vaimo perjantaisin,

emme me voi tulla perheen kanssa käymään teidän luonanne. Silloin ehkä kannattaa muistaa, miten siinä kävikään.

Jos vähän menen itseeni, niin voin kertoa, että olen yksityisyrittäjän ja yksinhuoltajan tytär. Olen asunut yksin äitini kanssa, jolla oli pieni vaatekauppa, ja hänellä ei ollut oikeastaan koskaan vapaata, sillä aina kun iso tavaratalo oli auki, hänenkin piti myydä vaatteita, koska muuten hän menetti asiakkaitaan. Minä vietin vapaa-aikaani kaupan takahuoneessa, missä ei sinänsä ole mitään pahaa, olen erittäin tyytyväinen lapsuteeni. Mutta kyllä sunnuntaina oli hauskaa, kun me joskus teimme jotain muuta kuin olimme kaupassa. Jos olisi tämä laki ollut silloin voimassa, ei olisi ollut sunnuntaita, koska ainoa tapa saada äiti pois kaupasta oli pakko, että nyt on vapaapäivä, nyt ei voida olla kaupassa.

Yksityisyrittäjä on sellainen, että hän elää sen kaupansa kanssa, hän elää sitä joka hetki, ja hän ei uskalla antaa mitään mahdollisuutta jonkun toisen viedä hänen asiakkaitaan. Näin se vain on. Siksi tämä ei ole vapautta, vaan tämä on pakkoa pienille, jos suuret pääsevät niskan päälle hengittämään. Jos tämä on vapaus, niin se olisi ainoastaan pienille kauppiaille vapaus, mutta heti kun suuret saavat sen myös, se ei ole vapaus vaan pakko.

Lopuksi halusin vain sanoa sen, että yleensä ajatellaan, että Suomessa on paljon työnarkomaaneja. Etenkin miehet ovat sellaisia, että mielellään karkaavat vähän perheen stressiä menemällä työpaikalle, ja kansanedustajamies varmaan koetaan oikein ykkösenä tässä, että hän mieluummin lähtee töihin pitämään puheita kuin jäisi joulusiivouksiin kotiin. Toivottavasti ette ole sellaisia enää, mutta sellaisia ennakkoluuloja on, että tällaisia ovat nämä tärkeät miehet ja myös nykyään naiset, jotka mieluummin menevät työpaikalleen. Älkäämme antako tätä vapautta stressiin kaikille ihmisille Suomessa. Jos jo nyt osa ihmisistä kärsii siitä, että ei ole juuri yhtään vapaa-aikaa, älkäämme lisätkö tätä stressiä myös sunnuntaina, vaan antakaa vapaus myös ihmisten olla niiden kanssa, joiden kanssa he haluavat olla.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Arvoisa puhemies! Heti kärkeen sanon, että olen tämän lain hylkäämisen kannalla ja kannatan kaikkia hylkyehdotuksia. Kerron myös sen, että talousvaliokunnan mietintöön keskusta liitti vastalauseen, lyhyen mutta selväsanaisen, jossa me tämän hylkymme toimimme esille.

Tämän liikeaikalain käsittelyn yhteydessä on syntynyt, kuten aiemmin olen todennut, "uusi kolmikanta", jossa yksi tärkeä kärki on työntekijöiden, heidän ammattiliittonsa, ottama kanta. Ed. Vihriälä luki tämän kannanoton täällä sanasta sanaan. Se kyllä kertoo hyvin selvällä tavalla, mitä tämän ammattikunnan työntekijät pohjimmiltaan asiasta ajattelevat.

Työllisyyteenhän tällä lailla ei ole mitään vaikutusta, ehkä kielteistä vaikutusta, mutta hallituksen lähtökohta, että tämä parantaa työllisyyttä, on tyhjää puhetta. Sitä paitsi pitää ottaa huomioon myös työturvallisuuden näkökulma, joka on näinä hulluina aikoina entistä tärkeämpi näkökulma tätä asiaa arvioitaessa. Kuluttajat eivät ole vaatimasta tällaista uudistusta. Sen ovat tutkimukset kertoneet.

Toinen kolmikannan kärki on kaupan alan perhe- ja pienyritykset, jotka eivät ole tämän hankkeen kannalla. Se on käytännössä yksimielinen linja heidän puolelleen. Uudistus merkitsee kaupan keskittymisen vauhdittumista hurjaa kyytiä. Siinä menossa se pien- ja perheyrittäjä joutuu panemaan viimeisenkin vapaa-aikansa likoon ja peliin, että jotenkin voisi selviytyä, eikä selviydy sittenkään, vaikka panee kaikki voimansa peliin. Se on epäinhimillistä menoa.

Kolmas kolmikannan kärki on se, mitä kirkko on tässä asiassa tuonut esille. Sitä kannanottoa on kyllä syytä hyvin tarkkaan itse kunkin seuloa ja ottaa myös varteen, mitä kirkko tässä asiassa sanoo.

Tässä on se uusi kolmikanta: työntekijät ja heidän etujärjestönsä SAK:ta myöten, tämän alan pien- ja perheyrittäjät ja kirkko. Siinä on uusi kolmikanta. (Ed. Gustafsson: Tämä olisi hyvä pohja myös kepun työreformille!) — Olen samaa mieltä.

Ratkaisu on pohjimmiltaan arvovalinta. Tämä on periaatteellinen kysymys, niin kuin täällä varsinkin ed. Gustafssonin ja myös ed. Elon puheissa on tullut vahvasti esille. Me teemme nyt arvovalintaa. Minä toivon, että ihmisyyden kapina voittaisi tässä salissa, kun käydään äänestämään. Me teemme arvovalintaa siitä, olemmeko me eduskuntana materialismin ja markkinahumun siunaajia vai onko meillä vähän muunlaisia elämän arvolähtökohtia, olemmeko me ihmisyyden vai markkinamenon puolella. Kysymys on hyvin pitkälle siitä, annammeko tulla arjen kaiken menon pyhän sisälle. En halua, että pyhä tällä tavalla tehdään arkipäiväksi. (Ed. Zyskiewicz: Paitsi maaseudulla!)

Politiikan tehtävä, jota ed. Gustafsson pohti,

on kyllä se, että me panemme tiettyjä rajoja tärkeissä asioissa. Jos politiikka pitää vetää kaikesta pois ja antaa markkinavoimille, markkinahumulle, kaikki valta, miksi me täällä ylipäättään olemme? Riittäisi yksi kokoomuksen eduskuntaryhmä hoitamaan Suomen politiikan, mutta eihän asia voi tällä tavalla olla. Kyllähän politiikka panee rajoja, asettaa tiettyjä pyykkejä: tuonne mennään. Tämä minusta on hyvin olennainen asia myös eduskunnan ja politiikan aseman ja arvovallan kannalta, että meillä on arvojärjestyksiä, jotka me edes joskus osoitamme jossakin asiassa. Nyt on osoittamisen paikka.

Politiikasta sen verran tähän asiaan liittyen sanon, että tämä on kokoomuksen voitto. Jos laki menee läpi, niin kuin vähän kynnisesti arvelen, tämä on jälleen kerran kokoomuslaisen arvomaailman voitto. Säälin vähän ministeri Kalliomäkeä, joka on sinällään laatumies ja hyvä ministeri, että hän on joutunut tällaista asiaa virkansa puolesta ja kuin velvollisuudesta ajamaan eteenpäin. Hyvä mies huonolla asialla! Tämä on kokoomuksen voitto, jos tämä näin menee. Minä ihmettelen kyllä, jos veljet ja siskot siellä vasemmalla viitsivät olla tässä menossa kovin pitkään matkassa. Pankaa joitakin rajoja kokoomuksen riemuvoitoille! Tämä syksy on ollut koko ajan kokoomuksen voittoja asiasta toiseen. Toivon, että teillä olisi voimaa, tahtoa ja yhtenäisyyttä osoittaa kaapin paikka kokoomukselle tämän maan politiikassa.

Minä vetoankin vasemmiston kansanedustajiin: Pitäkää oma harkintavaltanne! Pitäkää oma itsenäisyytenne tässä asiassa! Annetaan tässä porukalla ihmisyyden kerrankin voittaa!

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! (Hälinää) Saisikohan täällä puhua?

Toinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Soininvaaralla on puheenvuoro.

Puhuja: Arvoisa puhemies! Minä en ole kertaakaan äänestänyt tätä hallitusta vastaan. Olen joutunut pohtimaan viime päivinä aika paljon, mitä tässä pitäisi tehdä. Nyt olen päättänyt äänestää hallitusta vastaan. Pidän sitä isona kannanottona, sillä hallituspuolueiden kansanedustajien pääsääntöisesti kyllä pitäisi hallituksen puolesta äänestää.

Pääministeri pyysi radiossa hallituspuolueilta ja myös pienemmiltä hallituspuolueilta vastuunkantoa. Tässä on säästetty 20 miljardia markkaa sosiaaliturvasta ja pidetty suu kiinni monista sel-

laisista asioista, joilla voisi olla vaikutusta korkotasoon, ja tehty kaikkea muuta sellaista, mitä on pitänyt tehdä yhteisen veneen luotsaamiseksi. Tällä asialla ei ole mitään tekemistä niiden kanssa. Jos tämä esitys kaadetaan, se ei vaaranna valtiontaloutta, se ei nosta korkoja eikä vaaranna maan ulkoista turvallisuutta. Tässä on kysymys pelkästään siitä, minkälaista yhteiskuntaa me haluamme tai emme halua, mutta mistään varsinaisesta vastuuntunnosta tässä ei ole kysymys.

Yhdyn siihen, mitä ed. Janina Andersson sanoi siitä elämänmuodosta, mitä tässä ollaan tekemässä. Minusta se on erittäin masentavaa. Tässä ollaan tosiasiaa pyrkimässä sinänsä viisipäiväiseen viikkoon, mutta sillä tavalla, että se on kiertävä ja almanakasta poistuu pyhäpäivät kokonaan. Tämä ei ole mitenkään ainutlaatuinen kokeilu maailmassa. Maon Kiinassa kokeiltiin tällaista sinänsä rationaalista järjestelmää, jossa yhteiskunta on täysillä päällä koko ajan ja ihmisillä viikoittainen vapaapäivä kiertää. Mutta se osoittautui huonoksi kokeiluksi. Elämänmeno vaatii myös tällaista rytmittymistä, siis sitä, että yhteisesti rytmitetään eikä niin, että jokainen rytmittää erikseen.

Tässä suhteessa yhdyn myös kirkon näkemykseen siitä, että tämä on johtamassa hyvin masentavaan ja harmaaseen elämänmuotoon, ja tähän näkemykseen en tarvitse mitään käskyjä. Tällaiset arvovalinnat kuuluvat eduskunnalle, ja sen takia me täällä olemme.

Toinen syy, minkä takia en pidä tästä, on se, että tässä muodossa kuin tämä on, tämä johtaa nimenomaan markettien voittamiseen ja kaupan rakennemuutoksen kiihtymiseen, kun perheille tulee toinen päivä viikossa, jolloin ne voivat käyttää paljon aikaa kaupassakäyntiin ja mennä kauas kauppaan. Se johtaa samaan ratkaisuun kuin Yhdysvalloissa, jossa markettien pihoille rakennetaan huvipuistoja ja kaupassa käynnistä tulee perheen yhteinen tapahtuma. Se on elämänmuoto, jota kertakaikkisesti en halua.

Vasemmistopuolueiset ovat täällä olleet kovasti huolestuneita kaupan työntekijöistä. Jonkinlaiset työsuojelulait meillä näitten viimeisten päätöstenkin jälkeen vielä on, ja kaupan työntekijöillä kyllä säilyy työaikalaki ja muuta sellaista, ja voi olla, että patkutyössä on jopa joitakin voittajia. Siitä en olisi niin huolissani, mutta minä olen huolissani siitä yrittäjästä, joka pakotetaan seitsenpäiväiseen työviikkoon, juuri niin kuin ed. Janina Andersson täällä sanoi.

On sanottu, että tähän on yrittäjältä vapaaehtoinen valinta. Harmi, että ed. Bryggare ei ole täällä kuuntelemassa, kun hän on ollut aikanaan ammatiltaan kilpailija. Huomasin, että hänen edessään oli sellaisia aitoja, jotka hidastivat matkantekoa, siis jonkinlaisia kilpailunrajoituksia. Voisi tietysti ajatella, että hänen lajissaan ne aidat olisivat vapaaehtoisia ja että ne hyppäävät aidan yli, jotka haluavat, ja jotka eivät halua, juoksevat suoraan. Mutta silloin huomaamme, että eivät ne aidat loppujen lopuksi kovin vapaaehtoisia olisi olleetkaan, kukaan ei olisi voinut vapaaehtoisuutta käyttää. On totta, että kauppias menettää asiakkaansa, jos ei kauppa ole auki silloin, kun kilpailijalla on.

Arvoisa puhemies! Minä olisin ollut valmis siihen, että kauppojen aukiolo niistä syistä, mitä hallituksen esityksen perusteluissa on esitetty, olisi vapautettu vain 400 neliön myymälöihin asti. Silloin se olisi kauppiaille todellakin ollut vapaaehtoista. Se ei olisi pakottanut heitä, koska kauppa ei yleisesti olisi siirtynyt seitsemänpäiväiseen viikkoon. Se olisi johtanut järkevään palvelutason täydentämiseen, sellaiseen, jota esimerkiksi Helsingissä edustavat nämä jostakin kummallisesta syystä auki olevat tunnelimyymälät, jotka saavat olla auki, kun muut eivät saa olla. Se riittää takaamaan asiakkaan palvelutason.

Olin pitkin hampain vielä valmis Auran kompromissiin siitä, että täydellinen vapaus olisi koettanut vuonna 2000, jolloin siinä välissä olisi ollut yhdet eduskuntavaalit ja olisi vielä kerran voitu harkita asiaa. Mutta sen jälkeen, kun tämä siirtyi toukokuun 15 päivään, jolloin sitä harkintavaltaa ei ole, on yleensäkin näe mitään järkeä tässä kompromississa. Jopa hallituksen alkupeäinen esitys olisi ollut järkevämpi, koska nyt tulee kahdeksi vuodeksi tämä hankala rajanveto aivan turhaan.

Ministeri Kalliomäki on pyytänyt niiltä, jotka esitystä vastustavat, vastausta siihen, miten nykytilanteeseen liittyvät epäkohdat korjataan. Tähän hänellä minusta on oikeus esittelevänä ministerinä.

Ensinnäkin haluan sanoa, että kioskit tällä hetkellä, vaikka ne rikkovat asetusta, täydentävät erittäin hyvin palveluvarustusta ja siitä ei ole suurempaa haittaa. Niiden osuus elintarvikemyynnistä on muistaakseni 1 prosentti, jolloin ei sen pitäisi kaappoja kovasti kaataa. Se on unohtuneita ostoksia varten tai sitä, että on matkoilta tulossa tai muuten, jolloin nyt välttämättä sattuu tarvitsemaan jotakin. Se on itse asiassa aivan hyvä järjestelmä. Kioskien osalta ei tarvitse teh-

dä mitään muuta, kuin saattaa nykytila lailliseksi ja poistaa se luukkupakko, jota ei noudateta. On tietysti kiusallista, että meillä yleisesti rikotaan lakia — asetusta tässä tapauksessa.

Huoltoasemien osalta ilmeisesti tarvittaisiin jonkinlaista sortimentin rajoittamista, jotta ne eivät joillakin paikkakunnilla todellakin kilpailisi vähittäiskaupan kanssa. Mutta sekin, että huoltoasemilta saa elintarvikkeita, on elämänmuotoon aika hyvin sopivaa, nimenomaan kesä-mökkimatkailuun sun muuhun sellaiseen.

Maaseudun osalta sanotaan, että on väärin, että haja-asutusalueilla kaupat saavat olla auki ja kaupungeissa eivät saa olla. Sillähän haluttiin tukea haja-asutusalueitten myymälöitä. Nyt, jos kaikki saavat olla auki, tämä tuki poistuu. Minusta olisi kohtuullista, että haja-asutusalueitten myymälöille tulisi tämä 400 neliön kokorajoitus, jotta haja-asutusalueille rakennettua markettia ei saisi pitää auki. Siitähän tulee aivan järjetön tilanne, jos marketti, jos se on tarpeeksi kaukana kaupungista, saisi olla auki.

Arvoisa puhemies! Hieman poliittisesta kulttuurista. Ed. Zyskiewicz on moneen kertaanertonut, kuinka edullista on neuvotella monesta asiasta yhtä aikaa, kun voidaan tehdä hyviä ja tällä tavalla tasapuolisia kompromisseja. Se on aivan loogisesti ajateltu, jos ajatellaan ihmisiä tässä salissa ja tässä eduskunnassa. Meidän työemme kannalta tämän kaltainen koplaus tekee asioista rationaalisia ja järkeviä. Mutta ihmisiä on myös tämän talon ulkopuolella. Moni kaupan alalla toimiva on panostanut tähän kysymykseen erittäin paljon. Usein joudumme tekemään ratkaisuja, jotka jonkun osapuolen kannalta ovat ikäviä, mutta silloin näillä osapuolilla on oikeus jonkinlaiseen selitykseen ja tietoon siitä, että minkä takia tehtiin toisin kuin he halusivat.

Oikea perustelu saattaisi olla esimerkiksi se, että ne näkökohdat, jotka puolsivat sunnuntai-aukioloa, loppujen lopuksi olivat painavampia kuin ne näkökohdat, mitä he esittivät. Tällaiseen ratkaisuun voisi tyytyä, mutta on erittäin ikävä saada sellainen tieto, että te hävisitte sen takia, että 42—43-vuotiaiden työeläkeputki piti hoitaa kuntoon. Se ei vain tunnu ihmisistä oikeudenmukaiselta. Jos me otamme tällaisen poliittisen kulttuurin, niin ei ihme että ihmiset ei poliitikoista ja demokratiasta oikein pidä.

Niinpä, arvoisa puhemies, toivon, että tämä asia saadaan täällä todellakin nurin. Tiedän, että sen asian suhteen ratkaisevassa asemassa ovat ne sosialidemokraattiset kansanedustajat, ne 24, jotka pyysivät vapaita käsiä tässä mutta eivät

saaneet ja jotka nyt sitten harkitsevat, ovatko tottelemattomia vai eivät ole. Olen joskus nuoruudessani aika paljon harrastanut kansalaistottelemattomuutta ja haluan antaa kansalaistottelemattomuuteen liittyvän vinkin. Sellaiset poliisit kuin ed. Aittoniemi esimerkiksi aina yrittävät uhata kansalaistottelemattomia rangaistuksen pelolla, mutta kun tarpeeksi moni on tottelematon, ei ketään voi rangaista.

**Ed. L a h t e l a :** Arvoisa rouva puhemies! Aukioloajoissa on tietysti kysymys hyvin monista asioista. Lähden siitä näkökulmasta, että on puhuttu siitä, kenen ehdoilla aukioloa laajennettaisiin, kaupan vai kuluttajien ehdoilla, ja mikä asema tässä keskustelussa on eduskunnalla, meidän suurimmalla päättävällä elimellämme suomalaisessa yhteiskunnassa. Minusta eduskunnan tehtävä on säädellä eri asioita, millä tavalla ihmisiä kohdellaan, ja tehdä jopa joitakin rajoitteita, niin kuin tässä kauppa-asiassa ratkaista, miten suojellaan syrjäkyläliikkeitä, eikö välttämättä syrjäkyläliikkeitä, koska on myös kirkonkylä ja pieniä kaupunkia, joissa ei suurmarketteja ole, ja mitä se tarkoittaa aluepolitiikasta. Se on minusta eduskunnan tehtävä tässä.

Kyllä minä lähinnä tunnen Pohjois-Karjalan tilanteen, mitä se tarkoittaisi siellä. Luulen, että sama pätee moniin muihin lääneihin.

Pohjois-Karjalassa, jos aukiololainsäädäntö laajennettuna toteutuu, Joensuun automarketit tulevat järjestämään tapahtumia viikonloppuisin, laittavat tuotteita niin halvoiksi, että ne houkuttelevat ihmisiä kyliltä ostosmatkailuun viikonloppuisin. Se tarkoittaa sitä, että rahat myös valuvat kyliltä ja kirkonkylästä Joensuun alueen marketteihin, jolloin ostovoima pienenee. Lopujen lopuksi monet pienmyymälät joutuvat vaikeuksiin, jotka ovat haja-asutusalueen palveluverkostoa pitäneet yllä ja täydentäneet kauppalpalveluja.

Kaiken lisäksi suurmarketit saavat tuotteensa edulliseen hintaan, koska ovat isojen kauppaketjujen liikkeitä. Ne voivat myydä tuotteensa sellaiseen hintaan, että pikkukauppias eivät saa edes tukusta siihen hintaan. Kaiken lisäksi vielä suurmarketeilla on karkitarjousten osalta nytkin jo mahdollisuus, mutta ennen kaiken viikonlopputarjouksilla, myydä jopa tappiolla joitakin tuotteita, koska kun saadaan ihminen kauppaan sisään, niin hänhän ostaa jotakin muutakin ostoskärryynsä. Ei hän pelkästään osta wc-paperia tai kahvia, jotka ehkä saa erikoisen halvalla.

Tämä johtaa toteutuessaan kaupan alan kes-

kittymiseen, ja se ei välttämättä pitkän päälle kuluttajankaan kannalta ole mitenkään hyvä asia. Kun kauppa keskittyy ja on harvempien käsissä, voidaan nostaa hintoja, koska kilpailu vähenee, ja siinä mielessä tämä on jopa hyvin arveluttavaa kilpailulainsäädännönkin näkökulmasta. Nythän nähtiin Keskon ja Tukon fuusiossa, että jopa EU-tasolta puututtiin keskittymismuotoon, ja aukioloaikojen laajentamisella ilmeisesti on saman tyyppinen vaikutus, vähän toisella tavalla kuitenkin.

Kysymys on siitä, että viisimiljoonaisella suomalaisella kansalla on määrätty ostovoima. Se ei lisäännä siitä yhtään, vaikka kaupat olisivat auki ympäri vuorokauden. Kun tähän sotketaan mukaan vielä huoltoasema- ja kioskinäkökulma, niin mitä siinä tapahtuisi? Minä en ole mitenkään nähnyt pahana, että huoltoasemat ja kioskit myyvät sen muutaman prosentin päivittäistavarakauppaosuuden, mitä myyvätkin. Se on hyvää palvelua sinänsä, ja niin kuin aikaisemmin vastauspuheenvuorossani totesin, minusta on järkevää, että huoltoasemilta saakin joitakin tuotteita. Samalla kun autoileva ihminen kulkee tien päällä, hän saa sieltä bensiinin, ja kun se ei ole yksin korttiautomaatti, niin hän saa mahdollisesti ostettua myös joitakin autotarvikkeita. Mahdollisesti lamppu on palanut tai tuulilasinpyyhkijä särkynyt tai jotain muuta, jota tarvitsee autoon. Mutta samalla hän voi ostaa unohtuneen tai kesämökillä tai missä hyvänsä tarvitsemansa maitopurkin, mehutölkin tai margariinipaketin. Minusta se ei ole mitenkään paha. Sehän on järkevä toimintamuoto.

Sen takia en tiedä, onko sitäkään syytä rajoittaa, koska se on muotoutunut tähän malliin, joka on tapahtunut tietysti kioski- ja huoltoasema-asetusten myötä, joita on väljennetty sillä tavalla, että ne eivät ole menneet tasatahtia ottaen huomioon vähittäiskaupatarpeet. Nyt on ajaututtu tilanteeseen, joka on sinällään ihan hyvä. Jos näitä lähdetään mielivaltaisesti kääntämään takaisin päin, tiukennetaan kioskiasetusta, rajoitetaan huoltoasemien myytävien tuotteiden määrää, niin sehän tarkoittaa sitä, että moni kioskeista ja huoltoasemista joutuisi lopettamaan. On todistettu jo eri laskelmin, että yksin bensiinin myynnillä huoltoasemat eivät kestäisi pystyssä ja ne saavat täydentävän varantonsa, katteensa, muiden tuotteiden myynnistä, joka edesauttaa, että se aika tiheä huoltoasemaverkosto yleensä on meillä olemassa. Tietysti sitä voi kysyä, onko Suomeen rakennettu liian tiheä huoltoasemaverkosto autokantaan verrattuna mikä meillä on.

Lisäksi voi verrata tätä viisimiljoonaista kansaa keskieuropalaiseen väestöpohjaan. Siellä on kymmeniä miljoonia ihmisiä paljon pienemmillä alueella kuin Suomessa, mutta siellä kauppojen aukioloajat ovat tiukemmat. Millä ihmeen tavalla ne ihmiset siellä pärjäävät? Miten he saavat tuotteensa, koska siellä ei ole läheskään niin väljät aukioloajat kuin Suomessa? Olemmeko me suomalaiset huonompia suunnittelemaan yhden päivän osalta, mitä syömmekö, mitä päälle laitaakaan? Se on aika lyhytjänteistä ajattelua, jos ihminen ei voi etukäteen yhtä päivää eteenpäin tietää, kun ottaa huomioon vielä sen, miten tehokkaat kylmiöt ja jääkaapit meillä nykyisin on. Useimmalla tänä päivänä kuitenkin on jääkaappi. Mahtaa olla harvassa niitä, jotka tuotteensa pitävät jossakin lämpimässä, niin että ne pilaantuvat. Toisekseen nykypäivänä kestopakkarat kestävät kyllä lämpimässäkin. Sen vuoksi minä en ainakaan näe mitään tarvetta kuluttajienkaan puolella erityiseen huoleen siitä, että aukioloaikoja pitäisi laajentaa.

Kaupan puolelta, joka on kolmas osapuoli tässä hommassa, ovat monet ottaneet yhteyttä. Monet ovat lähettäneet kirjeitä. Olen jutellut jopa aika isojen kauppojen omistajien kanssa, lähinnä kirkonkylissä. He ovat todenneet juuri sen ajatuksen, minkä alussa totesin, että heillä tapahtuu sillä tavalla, että suurmarketit tulevat vetämään osan ostajien rahoista pois, jolloin se jää heidän tavaroiden myynnistään pois, heidän katteestaan pois, joten hyvin paljon myös kauppiaiden puolella on vastustusta tämän tyyppiseen laajennukseen.

Pääkaupunkiseudun lehdissä on ollut isoja mainoksia, jopa hyvin suuret kauppaketjut ovat ilmoittaneet mielipiteistään, taitaa olla konepuolen kauppaketju se, joka ilmoitti, että he eivät ainakaan näe tarpeelliseksi tällaista laajennusta. Sen vuoksi ei voi sanoa, että vapaampi aukiolo olisi yksinomaan se, joka porvareiden taholta saisi kannatusta. Porvareidenkin taholta tulee näköjään vastakkaisia ajatuksia, niiden taholta, jotka ovat heitä äänestäneet, mutta en tiedä, miten se täällä salissa menee.

Sitten työntekijänäkökulma.

Viime viikon maanantain Karjalaisessa oli juttu, jossa Joensuun Niinivaaran Siwaan tuli vähän ennen sulkemista, kello 20:tä, leipäveitsi kädessä mies, aikoi ryöstää kassan, mutta onneksi tyttö oli sen verran vikkelä, että sai hälytettyä napin avulla apuvoimat paikalle, jolloin ilmeisesti kassaryöstö epäonnistui eikä onneksi tapahtunut mitään väkivaltarikostakaan.

Tämän tyyppiset rikokset tulevat todennäköisesti lisääntymään, jos jatketaan myöhempään iltaan aukioloaikoja, johtuen siitä, että todennäköisesti työntekijäporukka ohenee siellä eli yksin työskentely lisääntyy. Niiden vähien, joissa sattuu olemaan kaksi työntekijää, ei enää kannata pitää kahta yhtäaikaista, vaan yhä enemmän yksintyöskentely lisääntyy, jolloin myös tämän tyyppiset työturvallisuusasiat työntekijöiden osalta ovat huolen aiheita. Siihen kun ei oikein pätevää torjuntamekanismia ole löytynyt, millä tavalla tällainen voitaisiin estää, niin se on siltä puolen myös työturvallisuuskysymys.

Toinen kysymys on sitten laajempi, se mistä ed. Kukkonen puhui: työn ja levon rytmityksistä. Eikö tässä yhteiskunnassa pitäisi sen arvopohjan olla hallitsevana, niin kuin tähän asti on ollutkin lainsäädännössämme hyvin monilta osin? Vaikka lie ollut ateisteja kirjoittamassa joitakin asioita, sehän on pohjautunut määrättyyn arvopohjaan, joka lähtee myös Raamatun opetuksista. Se on ollut määräävä tekijä, millä tavalla sosiaalista ajattelua on heikompiin päin ollut. Se on ollut määräävä monessa mielessä myös työläinsäädännössä. Vaikka kaikki varmasti eivät ole hyviä Raamatun tuntijoita tai uskovia olleetkaan, siitä huolimatta se on määrännyt koko suomalaista yhteiskuntaa.

Samoin olen miettinyt, en ole nyt joutanut tässä muutaman päivän aikana selvittämään, minkä vuoksi meillä allakassa on yleensä punaisella sunnuntaipäivät merkitty. Miksi se on tehty eri värillä? Kyllä siihen varmaan oma taustansa siinä mielessä on, että sen pitäisi olla meille lepopäivä. Kaikki eivät välttämättä sitä voi pyhittää johtuen siitä, että joillekin on yks hailee, päivä kun päivä. Jotkut kokevat sen kuitenkin lepopäiväksi ja sinä päivänä ainakin enemmän levätään, enemmän johonkin muuhun kuin työasioihin paneudutaan. Tämä ei ole mitenkään vähäinen näkökulma. Minusta tämä asia pitäisi ottaa huomioon myös liiketyöntekijöiden osalta.

Täällä on puhuttu siitä, minkä vuoksi jotkut muut työskentelevät. Miksi paperitehtaat pyörivät sunnuntaisin, monet kolmivuorotyöt, miksi sairaanhoitajat työskentelevät sunnuntaisin? Ne ovat sen tyyppisiä asioita, jotka pitää hoitaa. Ne ovat lajiltaan sellaisia, jotka ovat hyvää tekeviä. Tiet on aurattava, mutta sitä ei voi verrata kauppaan aukiolokysymykseen millään muotoa.

Ennen kaikkea olemme nyt pärjänneet kouluuillisen hyvin. Kun katsoo edustajia, kuinka hyvinvoivan näköisiä ovat, eivät mitenkään laihoja, että olisivat näliissään joutuneet sen takia

olemaan, kun eivät ole saaneet syömistä, niin ilmeisesti ainakin edustajat ovat pystyneet suunnittelemaan elämänsä myös viikonlopun yli. Voi olla, että meillä on työttömiä, jotka eivät taloudellisen tilanteen takia ole voineet tyydyttää ravinnontarvettaan, että maha olisi vähän pulleampi. Mutta se taas johtuu muista seikoista, ei kauppojen aukiolosta. Ilmeisesti fyrkkaa ei ole kyllin paljon; se menee varmaan vuokrien ja velkojen maksuun.

Koplauksesta en viitsi puhua. Se on aika huono juttu ollut koko systeemissä. Siitä on niin monta kertaa käyty salissa keskustelua. Jokainen, joka kykenee, ottakoon pisteet kotiin ja tuntekoon piston sydämessään ja omassatunnossaan, jos on herkkä omatunto.

Minusta tässä on kaksi syytä: järkisyyt, miksi ei pitäisi hyväksyä, mutta lisäksi myös vakuumukselliset syyt ja omantunnon syyt. Onneksi vielä yhteiskunnassa sitä asiaa ei ole keksitty, millä tavalla omatunto koplataisiin ja sidottaisiin, jottei sitä voisi tuntea ja ei tarvitsisi käyttäytyä sen mukaan.

Ed. R ä s ä n : Arvoisa puhemies! Mielestäni esitys tulisi hylätä useastakin varsin painavasta syystä.

Ensinnäkin ajatus liikeikalain muutostarpeesta esiteltiin alun perin osana työllisyyden hoitoa jo lähtien hallitusohjelmasta ja mielestäni virheellisesti. Kiinnitin alkukeskustelussa huomiota siihen, että ministeri Kalliomäki otti työllisyysnäkökohdan esiin enää vain sivuhuomauksena. Tässä yhteydessä hän todisti, että hänellä on edelleenkin vankka usko siihen, että tällä keinolla työllisyys paranisi, vaikka edellisessä lauseessa hän totesikin, että sellaisesta ei voida saada mitään näyttöä.

Ulkomaisten tutkimusten perusteella kuluttajat näyttävät tekevän yhtä paljon ostoksia riippumatta siitä, ovatko kaupat auki vai kiinni sunnuntaisin. Tämä on todettu esimerkiksi Yhdysvalloissa vertailtaessa kaupan myyntiä eri tavoin sunnuntaiaukioloon suhtautuvissa osavaltioissa. Vastoin ministerin vankkaa uskoa monissa selvityksissä onkin arvioitu, että vapaat aukioloajat päinvastoin vähentäisivät kaupan alalta työpaikkoja.

Tähänastiset sunnuntaiaukiolot kotimaassamme eivät ole vaikuttaneet kauppojen työllistävyyteen myönteisesti. Itse asiassa rajoitusten vapauttaminen lähinnä vahvistaa suurten, suhteellisesti vähäisellä työvoimalla toimivien markettien kilpailuasemaa ja jouduttaa pienten, pal-

veluvaltaisten kauppojen kuolemaa. Jos aukioloajoista tulee keskeinen kilpailukeino ja kun sunnuntaityö on kallista, se houkuttelee kauppaja kehittämään toimintaansa siten, että ne tulevat mahdollisimman vähällä henkilökunnalla toimeen. Näin edistetään kaupan siirtymistä vähemmän työvoimavaltaisiiin myymälätyyppeihin ja heikennetään alan työllisyyttä. Tutkijoiden mukaanhan jokainen suurmyymälän uusi työpaikka vähentää lähistöllä olevista kaupoista kaksi työpaikkaa.

Toinen mielestäni vaarallinen kehityskulku liittyy etenkin pieniin perheyrittäjiin. Pyhäpääväkorausten maksaminen voi olla ylivoimaista pienille liikkeille, jolloin yrittäjän ainoaksi vaihtoehdoksi jää viimeisenkin lepopäivän menettäminen, jotta hän pysyisi kilpailussa mukana. Monet näistä yrittäjistä tulisivat joutumaan seitsemäpäiväisen työviikon paineeseen yrittäessään säilyttää elantonsa.

Panin merkillä, että ministeri Kalliomäki ei ensisijaisesti perustellutkaan enää hanketta näillä katteettomilla ja virheellisillä työllisyysnäkökohdilla, vaan hänen mielestään tämänhetkiselällä vähittäiskaupan kestävämmällä rakenneväaristymällä eli huoltoasemien, kioskien ja maaseutu-kaupan kilpailuedulla. Itse näen kuitenkin päinvastaisen kehityssuunnan suurimpana uhkana vääristämään tulevaisuudessa vähittäiskaupan rakenteita ennen kaikkea kuluttajan kannalta.

Liikeikalain muutos nimittäin osaltaan liittyy kaupan rakenteen muutokseen, jossa osa kuluttajista tulee jäämään yhä heikkenevien ja etäännyvien palveluiden varaan, eli siihen kehitykseen, jossa keskustojen ulkopuoliset suurmyymälät kasvavat pienten myymälöiden kustannuksella. Jos ajatellaan vaikka autotonta lapsiperhettä, heidän kohdallaan palveluiden etäännyminen tuottaa suuria käytännön hankaluuksia arkeen. Samoin vanhusten ja vammaisten hyvinvoinnin ja osallistumisen kannalta on tärkeää, että heidän lähiympäristönsä on toimiva. Suomessahan on jo nyt asukasmäärään suhteutettuna harvempi kauppaverkosto kuin Keski-Euroopan maissa ja silti on ennustettu jopa 2 000 lähi-kaupan lopettamista tulevaisuudessa. Suomessa on noin 2 miljoonaa ajokortitonta ihmistä, esimerkiksi vain runsaalla 10 prosentilla yli 65-vuotiaista naisista on ajokortti.

Oleellisin näkökulma liikeaikakiistassa mielestäni on kuitenkin se, haluammeko ottaa askeleen kohti yhteiskuntaa, jossa ei ole arjen ja pyhän, työn ja levon eroa ja rytmiä. Toki monet ammattiryhmät työskentelevät jo nyt sunnunta-

sin, niin kuin tässä keskustelussa on useaan kertaan todettu. Lääkäreitä, sairaanhoitajia, apteekkareita, myös huoltoaseman pitäjiä ja poliiseja tarvitaan sunnuntaisinkin päivystysluonteisesti turvaamaan kansalaisille välttämättömät palvelut.

Kauppojen laaja aukiolo sunnuntaisin ei kuitenkaan ole kuluttajien kannalta näihin rinnastettavissa oleva välttämätön palvelu. Ostokset on mahdollista suorittaa arkipäivinä. Itse asiassa kaupan aukioloajat ovat jo nyt varsin väljät verrattuna erilaisten virastojen palveluaikoihin, joiden palveluja myös kuluttajat välttämättä tarvitsevat. Ajatellaan vaikka pankkeja, posteja, Kansaneläkelaitoksen toimipisteitä; niissä on useimmiten asioitava vain virka-aikana. Näitä palveluja ei yleensä saada kello 20:een saakka, niin kuin päivittäistavaroita on saatavissa. Kuitenkaan näidenkään palvelujen kohdalla ei ole esitetty tarvetta saada sunnuntaisin palveluja.

Yhteiskunnan järjestyksen kannalta on mielekästä, että kansalaisten lepopäivät eivät osu minne tahansa, vaan että niin perheen päivähoitoikäisillä kuin koululaisilla ja vanhemmilla on pääsääntöisesti sama lepopäivä. Mitä enemmän yhteiskunnassamme työtä siirretään sunnuntaille, sitä vähemmän perheille tarjoutuu mahdollisuuksia yhteisen vapaapäivän viettoon. Itse asiassa lääkärinä ja papin vaimona tiedän ne rasitteet, jotka koituvat perheelle ja lapsille vanhempien välttämättömästä sunnuntaityöstä. Mielestäni kaupan alan työntekijöille, pienyrittäjille ja heidän perheilleen on tarpeellonta säilyttää tällaista rasitetta. Heidän arvokasta työpanostaan ei välttämättä tarvita sunnuntaisin. Tässä suhteessa tämä esitys tulisi heikentämään niin kaupan työntekijöiden kuin sunnuntaityöhön pakotettujen yrittäjien työsuojelullisia oloja.

Tarvitsemme edelleenkin yhteiskunnassamme yhden yhteisesti sovitun viikoittaisen lepopäivän, ja sen vuoksi mielestäni tämä esitys tulisi hylätä.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Kollegat, kansalaiset, muut vastaavat, yrittäjät! Minä nyt ensin hahmottelen koko maailmaa pikkuisen vapauden käsitteen kannalta, koska varsinkin eräs yrittäjäpuolue hyvin pitkälle vetoaa siihen, että pitäisi aina olla vapaus saada tehdä mitä tahansa, varsinkin jos kyse on siitä, että sillä voi hyötyä jotakin joku. (Ed. Korkea-aoja: Ei kokoomus mikään yrittäjäpuolue ole!) Tällainen vanha ihan peruspsykologian-filosofinen teema on aina

ollut se, onko ihminen vapaa jostakin vai onko ihminen vapaa johonkin.

Meillä on pitkän aikaa ollut itsetunnon ja kykenemättömyyden ja heikkouden kierre olemassaolon ja ihan itsensä toteuttamisen suhteen. Yhteiskunnassa on nyt toinen hallitus jo jatkamassa tavallaan erään osan kyykkyyden panemista lisäämällä negatiivisten palautteitten kautta tällaista olemisen vaikeutta ja hankaluutta, jolloin minä kokisin aika pitkälle kaksi asiaa ristiriidassa.

Ajatellaan siis, että ihminen on vapaa. Jopa Iltä-Sanomien kaltainen roskalehti kirjoitti yllättävän hyvän jutun kuluttamisesta — joku saattoi eilen lukea — jossa kerrottiin, minkälainen ihminen on tällainen shoppailunarkomaani, eikä kyse ollut ollenkaan mistään perheenäideistä, jotka pelkästään kostavat katkeroituneille keski-ikäisille yrittäjä- ja poliitikkomiehillen sitä välinpitämättömyyttä ja impotenssia, jota elämän suhteen esiintyy. Jutussa oli hyvin pitkälle selkeytetty se käsite, että huonoitsetuntoiset ihmiset käyvät kaupoissa, viipyvät siellä, koska eivät osaa mitään muuta, eivät tavallaan keksi mitään muunlaista persoonallista tapaa toteuttaa itseään kuin ostamalla vähän jotakin kuorta lisää, joka unohdetaan taas kaappiin vähän ajan päästä, tai jotakin uutta hajuveistä tai meikkiä, joka ei kuitenkaan koskaan sovi sille huonoitsetuntoisen ihmiselle, vaan se on vain pientä epätoivoista pakenemista jostakin, mitä voisi nimittää vaikka itsensä kohtaamiseksi kulutuksen ulkopuolella.

Ollessani joskus Vaasan läänin läänintaiteilijana sain kunnian Vaasan yläasteille — jopa käänsin ruotsiksikin niitä biisejä, sääli, että niitä ei ole mukana — tekemään sellaisen sarjan, joka liittyi nuorten kuluttamiskäsitteisiin, siihen mitä varten nuoret aina vain enemmän ja enemmän sortuvat pelkästään kuluttajiksi, alistuvat tai alistetaan. Sehän on vanha juttu, että nuoret ovat hyvin vaikutusherkkiä ja — alttiita ja sen takia omaksuvat tiettyjä asioita, varsinkin jos kaupallisuus kovasti painostaa ja painaa päälle ja mainokset ovat sillä tasolla tehtyjä, että ne menevät kaaliin kuin kaaliin.

Minä muistan, että ainakin yksi säkeistö eräässä laulussa kysyi tämän kaltaista kysymystä: Oletko kaupan vai oletko ostamassa jotakin? Minä väitän, että kysymys on siitä, onko ihminen vapaa menemään viikonloppuna kauppaan, meneekö ihminen vapaana sinne, meneekö sinne nuori, vanhempi ihminen, yksinäinen, moninainen, kuka tahansa, onko hän vapaa jostakin vai onko hän vapaa johonkin? Saanko minä mennä

kauppaan? Saanko minä mennä toteuttamaan jotakin sellaista tarvetta, joka minulla on?

Tämä liittyy nimittäin keinotekoiisiin tarpeisiin, joita näkee supermarketissa, pullamössöperheitä. Hyvin pitkälle tällainen itsetunnon otus, jota voidaan nimittää ihmiseksi, harrastaa sen kaltaista toimintaa, että viikonloppuna, kun ovat supermarketit auki, sinne tulee perhe, jossa lapset ovat oppineet saamaan kaiken, mitä vaativat. Sitten he isossa supermarketissa ostavat hampurilaisia, mösöttävät niitä, ostavat perunalastuja kotiin, että kun mennään tämän viikonloppurituaalin jälkeen takaisin, kun on käyty oikein ulkona ja virkistytymässä ja muuta, on lisää vielä ruokaa ja jotakin tällaista. Sitten katsotaan aivotkin rasvaisina jotakin tylsää ohjelmaa ja vietetään viikonloppua jnp.

Tämä on siis yleistynyt koko ajan jo nyt Suomessa, kun sen sijaan itsetunnon ja vapauden kannalta ihminen pitäisi repäistä irti tästä noidankehästä, joka jatkuvasti tavallaan hyvittää ihmiselle sen itsensä myymisen, että sinä olet kaupan koko ajan, ikään kuin joku olisi täällä ostamassa sinua ja ennen kaikkea vapauden helppoheikit, jotka nimittävät vapaudeksi joitakin asioita, jotka tosin ovat totta. Jos olet itsetuntoinen vahva persoona, totta kai olet vapaa toteuttamaan itseäsi näissä paikoissa. Ei vapaa ihminen mene maailman tylsimpään supermarketiin sen takia, että ei keksi mitään muutakaan tekemistä. Mutta meillä on hirvittävästi ihmisiä, jotka eivät kerta kaikkiaan osaa mitään muuta.

Sen kanssa, että syödään liikaa, ei ole itsetuntoa, yhteiskunta romahtaa, aina vain huonompia päättäjiä valitaan, ei pystytä ajattelemaan, sen kanssa ristiriidassa ovat esimerkiksi peruskansanterveydelliset vaatimukset. Esimerkiksi oikeasta suunnasta käy meidän viehelakimme.

Jos ajatellaan sorrettuja eläkeläisiä, niin kuin äsken kauniisti tuli esille, joilla ei ole autoja ja jotka joutuvat ostamaan kalliilla keskustasta pienistä puodeista, joita kohta ei ole, kissanruoka varsinkin maksaa aina hirvittävästi keskustan pikkupuodeissa, mutta supermarketista saa halvalla, ja sieltä vanhat eivät jaksakaan ostaa.

Mutta mitä, jos me pistäisimme kaupat kiinni jopa vähän aikaisemmin? Minun ehdotukseni tulee olemaan, mitä työasiainvaliokunnassa aikoinaan ehdotin.

Tällainen kapitalistinen — tai oikeastaan nykyinen nimi on ”markkinavoimainen” — sosiaalisointi johtaa vähitellen siihen, että investointikupla suurenee ja suurenee. On hyvin sanottu, että ei voida työvoimaa tietenkään mitenkään

lisätä, vaan se pienenee ja pienenee, investoinnit ovat kääntyneet ajat sitten tätä maata vastaan työllistämismielessä. Nyt meillä on suurempia yrityksiä, jotka tavallaan kuuluvat ehkä oikeistolaiseen ideologiaan: Kun yritys kasvaa ja kasvaa ja kasvaa, se on aina enemmän yritys, ja aina vain vapaampi mies tai nainen on siellä johdossa, ja aina vain enemmän hän toteuttaa jotakin ihanetta jostakusta todella persoonallisesta individualistisesta tyylistä, joka ei ole missään nimessä sosialistinen tai muu haihattelija. Todellisuudessa tämä suurkapitalismi, jonka tulkkina entinen kansanedustaja Iiro Viinanen toimi, tällaisessa kehitysvaiheessa, jossa Suomi on, muistuttaa enemmän sosialistista hirviötä kuin on koskaan ollut esimerkiksi pohjoismaisessa demokratiasa.

Kun tuetkin annettiin ja annetaan vielä suur-yrityksille ja jos niille annetaan tällainen täysin vapaa temmellysaikakin, me olemme sellaisessa kurimuksessa, jossa meillä ei ole mitään muuta vaihtoehtoa enää kuin luottamus ihmiseen, että jotenkin suurten yritysten johtopoppoo on säilyttänyt tällaisen moralistis-kristillisen näkemyksensä, ettei se kaikkia rahoja investoi ja vie ulkomaille tästä maasta vaan jotenkin jakaa tälle Suomellekin jotakin pientä hyvää, muutakin hyvää kuin sen, että saa kuluttaa kauppoissa, jos ei muuta osaa.

Me olemme tavallaan luopumassa kaikista kontrolloikeuksista ihmisen kasvattamisen suhteen. Siis kansanterveydellisesti se, että meillä on jokin viehelaki ja eläkeläiset, 65-vuotiaat, voivat mennä nyt muutakin kuin marjaan ...

**Toinen varapuhemies** (koputtaa): Puhumme kauppojen aukioloaikalaista!

**Puhuja**: No, niinhän minä puhunkin.

Eläkeläisille nyt opetetaan, että te voitte mennä viikonloppuna luontoon liikkumaan, saatte siellä ilmaiseksi kalastaa, nyt ei tarvitse mennä ostamaan kalaa johonkin hälyiseen supermarkettiin vaan voi mennä itse pilkkineen kanssa joku mummo huonoina lonkkineen istumaan lämpimälle pilkkijakkaralle ja kokea luonnonläheisyyden ja saada kalansa ja tehdä jotakin toimintaterapiaa, irti tästä noidankehästä, irti tv:n äärestä, irti niistä saakutin aamulehdistä ja ilkoista, jotka ovat täynnä pelkästään sitä, että sunnuntainakin saa halvemmalla ja halvemmalla ja halvemmalla! Samanaikaisesti meidän on kasvatettava nuorisoamme ja eläkeläisiämme siihen, että viikonloppu on mahdollisuus tehdä asioita toisin.

Nämä uudet lainsäädännölliset jutut liittyvät toisiinsa. Minä uskon nimittäin sellaiseen synkroniikkaan tai johdatuksellisuuteen — sen takia tämä liittyy suoraan asiaan — että kun on jokin ajan henki, niin kuin Snellman sanoisi Suomessa tai Hegel sanoi maailmalla aikoinaan, silloin tällaiset päätökset, joita tämä lauma tekee, tämä valittujen joukko, liittyvät aina toisiinsa. Sen takia meidän on pakko tavallaan tehdä sen kaltaisia päätöksiä, jotka suuntaavat ihmisten toimintaa. Jos me annamme periksi tässä, se johtaa vetelöitymiseen, pikkujäljaiseen kuluttamiseen, itsetunnottomuuden lisääntymiseen, ainoastaan itsensä tavallaan myymiseen sillä ostamisen magialla, että sinä jotenkin siinä sitten olet olemassa ja näet tuttuja ja joitakin muita kuoria siellä, kun me voisimme tehdä sen toisinpäin.

Esimerkiksi kun ajatellaan, että me olemme Euroopassa, mitä Euroopassa tapahtuu viikonloppuisin? Mitä minä olen ollut siellä viikonloppuisin, en minä näe ihmisiä, tai sitten supermarketit tai megamarketit ovat jossain kaukana. Emme näe ihmisiä seisomassa tumput suorina suomalaisena perhelaumana jotakin mössöä hypelöimässä ja rinnoilleen pudottelemassa, vaan minä näen ihmisiä pk-sektorin pikkuyrityksissä, minä näen hyvin paljon basaariluonteista toimintaa, minä näen hyvin paljon kirpputoreja, hullun lailla kaiken näköistä sellaista, että ikään kuin ihmiset ovat vapautuneet viikonlopuksi siihen, että nyt löytyy mielenkiintoisia pikkukauppoja, kaiken näköistä mielenkiintoista rojua, jopa parempaa syötävää. Nyt voi mennä sellaiseen konditoriaan tai kahvilaan tai johonkin muuhun, jossa yleensä ei ole käyty.

Mutta jos meillä ovat isot kaupat auki, se on helpointa, varsinkin jos on pikkulapsia, jotka ovat tottuneet seisoskelemaan siellä jossakin; se on niin helppoa olla siellä kaikissa paikoissa. Pikkulapset ja vähän isommatkin ovat oppineet pakottamaan omat vanhempansakin jälleen markettiin viikonloppunakin, jolloin pitäisi, aivan kuten sanottiin, olla toisella tavalla, mieluummin niin, ettei tekisi paljon mitään, koska palautuminen on ihmiselle myös erittäin tärkeä asia.

Nämä ovat kasvatuksellisia asioita. Me nimittämme vapaudeksi sitä, että me annamme ihmisille mahdollisuuden hukata elämänsä entistä paremmin. Minä väitän, että rinnan tällaisten päätösten kanssa on tehtävä myös kasvatuksellisia suuntavia ohjeistoja, esimerkillisiä, joitakin sen kaltaisia juttuja, joissa kerrotaan, mitä voidaan tehdä, mitä shoppailun tilalle. En minä

pidä siitä, että tutkijat sanovat aina, että jokin seksuaalielämä on nyt niin heikko, että sen korvikkeeksi täytyy mennä kauppaan — mitä suurempi kauppa, ilmeisesti sitä suurempi ongelma. Ihminen, joka menee pikkukauppaan, jotenkin ehkä ei koe niin angstiseksi eli ahdistuneeksi elämäänsä, vaan hänen oma tahtonsa tai jopa ehkä tällainen tapiorautavaaramainen kulutustottumus on se, että saattaa mennä niin pieneen kauppaan, että hyvä että hatut mahtuvat hyllyille. Ihmisen liikkuvuuteen, palautumiseen oravanpyörästä, työttömän tai työssä olevan pääsemiseen oravanpyörästä, vaaditaan irtiottoa siitä, voisiko sanoa, suuresta yksiköstä, suuresta oravanpyörästä.

Minun näkemykseni olisi se, että me lainsäädännöllisesti lopettaisimme isompien kauppojen aukiolon jo, niin kuin ennen aikaan, lauantaina yhdeltä tai kahdeltatoista ja keskittäisimme tukia, ohjaustyötä, kaiken näköistä siihen, että pk-sektori löytäisi ikään kuin uuden työllistävän maailman Suomessa, eurooppalaisen maailman, joka samalla mahdollistaisi uhrien eli työntekijöiden toisenlaisen olemisen. Nimittäin pikkukaupat joutuvat nyt kilpailemaan isojen kanssa seitsemän päivää viikossa, jos isojenkin aukiolo vapautetaan.

Sen sijaan jos porrastettaisiin tätä niin, että isot kaupat todella laitettaisiin kiinni lauantaina yhdeltä tai kahdeltatoista, silloin pikkukaupat liikkuvuuden lisääntymisen myötä rupeaisivat elättämään itseään enemmänkin viikonloppupainotteisesti ja myyjättäret ja muut, nyt kun meillä on joustavuutta ja kaikkea porrastusta työajoissa, voisivat pitää vapaata näinä maailman turhimpina päivinä, maanantaina, tiistaina ja keskiviikkona esimerkiksi, jolloin me saisimme kaupan alalle sekä laajuutta, syvyyttä että myös työllistävää vaikutusta toisella tavalla. Nyt me olemme ajautumassa, jos hyväksytään se, että parin vuoden päästä isot marketit saavat täyden aukiolon, tavallaan jonkinlaiseen vapauden harhaan, johonkin sellaiseen, että pikkulapsille voi koska tahansa antaa periksi siinä kohtaa, kun se haluaa, että saa kuluttaa.

Se on aivan kuin tämä esimerkki, miten K-kaupan Väiski on toteuttanut kaikkien äitien unelman, kun ollaan kaupassa. Miten se juttu toimii? K-kaupan Väiski ja T-kaupan Tauno ja mitä niitä on, hymyilee jokaiselle pikkuäidille, jolla on kaupassa mukana lapsia, näitä ihania, näin joulun alla ihannoituja. Jokainen näistä lihamestareista kun sitä makkaraa pätkee siinä, hymyilee pikkuäidille ja isommallekin äidille ja

jopa isoäidille, on niin ystävällistä ja rakastavaa ja voi antaa vielä lapsellekin karamellia jossain välissä tai mitä tahansa.

Mutta minä olen monta kertaa kuullut jo niinä aikoinani kun olen tehnyt näiden asioiden eteen kansanvalistustyötä, että yhteen asiaan kauppia ei koskaan kuitenkaan suostunut, oli vähän isompi tai pienempikin kauppa: Kun äidit ryhdistäytyivät, yksilöt, individualistit, kasvattaja-äidit, ja sanoivat, että ottakaa nyt pois ne karamellit ja tikkarit ja purkat — viekää vaikka sinne, mihin se Odysseuskin joutui, Kharybdiksen tai minkä kitaan — ottakaa ne pois kassan edestä. On raadettu täällä ja meillä on korit täynnä ja muuta; sitten joudutaan tähän, missä kakara alkaa hurjan haluamisensa, vapautensa osoittamisen.

Mutta ne karkkipaikat, missä lapset rähmälään ja kuola valuen ja eläimellisesti parkuen sen shownsa pitävät, loppujen lopuksi eivät ole pelkästään lapsenkasvatuspaikka, vaan ennen kaikkea äidinkasvatuspaikka, lopullinen luonnonnäyttämisen paikka. Ajatelkaa nyt kulutuksen kannalta: Jos äiti kieltäytyy, että ”sä et sitä karkkia saa”, ja siinä ovat ne kaikki, työttömät ja työlliset ja tyhjäntoimittajaäidit, tulkinta on yleensä aina niinpäin, että ”eikö tolla ole nyt rahaa edes lapselleen tikkukaramellia ostaa tai jotain suklaapatukkaa” tai ”eikö se nyt ole osannut kasvattaa lastaan, noin se parkuu ja huutaa ja kaikkea”. Mitä nämä pikkuäidit ja isommat äidit tekevät? Ostavat lapsensa hiljaisiksi, ostavat sen karkin, sen purkan, sen minkä tahansa, että pääsisivät siitä eteenpäin.

Tätä on suomalainen vapaus kaupan alalla pahimmillaan koko ajan: hirvittävän perverssiä kiristystä, ja mitä isompi yksikkö on, sitä epäpersoonallisemmaksi se muuttuu, sitä hirviömäisemmäksi. Joku vanha kunnon kasvoton kapitalisti tai nykyinen markkinavoimaa on todellinen ydinvoimaa. Se on todellinen saasteuhka kaikelle henkisyydelle ja sivistykselle Suomessa. Kuluttaminen on kaikkein turhin asia maailmassa. Minua näin joulun alla, arvoisa puhemies, ottaa todella voimille se irstas riemu, millä meidän lehdistömme levittelee, että ”herranjumala, nyt tulee niin kaupallinen jouluku, että oikein kädet tärisee, kun on nousukausi muutenkin menossa”.

Vielä kerran: Minä en usko välttämättä vapauden jatkuvaan lisäämiseen, jos siitä vapaudesta puuttuu ennen kaikkea vastuu, ja se on ennen kaikkea kasvattava vastuu.

Monille äideille ei ole ikinä suotu edes itsensä

kohtaamisen iloa. Naiset ovat useasti saaneet lapsensa siinä vaiheessa, että eivät todellakaan ole vielä murtautuneet elämään, eivät ole eläneet murrosikänsä läpi ja tulleet aikuisuuteen. Sen takia he eivät ole koskaan oikeastaan osanneet kasvattaaakaan, eikä heidän koskaan anneta rauhoittuakaan. Ja mitä isompi ja persoonattomampi yksikkö vielä rahan kautta sitä käsittelyä suorittaa, sitä vaikeampi naisten on koskaan aikuisuutta.

Sitten on lapset omassa luonnollisessa hirviömaisytydessään. Lapsihan on ihan uskomaton, jos aivoihin syötetään useasti juuri kaupallisista näkökohdista se kama, se sielun kaltainen perversoitunut vaatija. Tämä yksikkö on vielä enemmän vaarassa, jos viikonloppuisinkaan heille ei sallita edes pientä palautumisen mahdollisuutta, jos äidit vielä lastenkin kautta pakotetaan tähän. Minä tiedän paljon äitejä, jotka valittavat, kuinka hirvittävää on muutenkin jo olla supermarketissa ja sitä oloa kestää, mutta se peto tulee tavallaan lasten kautta ja vaatimus, ettei ole mitään muuta. Meiltä viedään mahdollisuus viedä ne lapset luontoon, kalaan, anteeksi jos tämä on asian vierestä, mutta jos lapset saavat mennä viikonloppuna ainoastaan isoihin paikkoihin, joissa temmeltää muita vastaavanlaisia, he haluavat sinne ja kuuntelevat maailman huonointa joulumusiikkia: kilikali, kilikali. Se tekee niin hulluksi, että sieltä haluaa pois, koska siellä ahdistaa. Tämä on loputon kierre.

Kansanedustajana voin sanoa teille, että me voimme tämän kierteen esimerkillisesti katkaista tämän lain myötä pistämällä tälle haihattelulle pisteen, kaikella kunnioituksella pk-sektorin yrittäjyyttä kohtaan. Haluan siis lisätä heidän vapauttaan, heidän kasvatuksellisuuttaan. Aikoinaan kuuluin Etelä-Pohjanmaan yrittäjien kriisiryhmään. Minä opin sen, että yrittäjä on erittäin hieno ihminen silloin, kun yrittäjä on yrityksessään lähellä sitä, jota hän palvelee, jolle hän antaa, jonka kautta hän kasvaa, oppii ja kehittää tuotettaan. Mutta se on eri yrittäjä, jonka asiaa tässä ajetaan. Lukekaa Keskon raportteja ja muita vastaavia ja katsokaa televisiosta, jollette muuten usko, elämästä vieraantuneita siikapossuja joulun kunniaksi. — Sitten tiedätte, mitä puhuin teille. En kannata tätä lakia!

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Liikkeiden sunnuntiaukioloaikaa on perusteltu sillä, että normaalissa viisipäiväisessä työrytmissä olevan perheen jäsenet voisivat sunnuntaina vapaasti ja rauhallisesti kävellä marketeissa ja suorittaa ostoksia ja viettää aikaansa. Tämä peruste on menettänyt merkityksensä jo silloin, kun Suomessa kymmeniä vuosia sitten siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon, ja tänä päivänä marketit ovat auki myöhään lauantai-iltaan. Jokaisella perheellä, joka on viisipäiväisessä työrytmissä, on mahdollisuus kulkea kaupoissa, suorittaa ostoksensa ja nauttia se nautinnollinen tila, joka siitä mahdollisesti heille tulee, tältä pohjalta.

Sen sijaan, jos katsotaan yrittäjän asemaa, yrittäjä tässä joutuu varsinaiseen oravanpyörään. Hänelle ei ole tästä mitään taloudellista hyötyä keskimääräisesti arvostellen, mutta tuloksena on se oravanpyörä, kun yrittäjä joka päivä on 14 tuntia töissä, tulee aamulla ennen kuutta, lähtee illalla myöhään sulkemisen jälkeen. Silloin hän on todellisessa oravanpyörässä ja mahdottomassa tilanteessa. Samalla tavalla myös ostaja, joka ei missään vaiheessa pysähdy, kulkee myös sunnuntaisin aukiolevaan markettiin, jossa tietysti houkutus vie hänet jälleen markkinahumuun. Parempi olisi, että yksi päivä viikossa olisi sellainen, jolloin voisi kulkea, niin kuin aikaisemmin sanoin, hiljaisia katuja, ilman että liikkeiden ovet olisivat auki kutsumassa tähän markkinajärjestelmään.

Näin ollen vastustan ilman muuta tätä lakia. Tosin minua ärsyttää Liikeväen liiton kirjelmä, jonka ed. Vihriälä täällä luki, sen loppuosa, jossa sanotaan: ”Tulemme tarkkaan seuraamaan teitä ja huomioimaan seuraavissa vaaleissa tilanteen.” Yleensä se laukaisee minut äänestämään toiseen suuntaan, koska tällainen minua ärsyttää, mutta tämä asia on niin tärkeä, että joka tapauksessa, herra puhemies — lopetan ihan heti — tulen äänestämään siitä huolimatta tätä esitystä vastaan.

Ed. S a a r i n e n : Herra puhemies! Käsiteltävänä on varsin vaikea asia. Ei siinä ole yhtä totuutta (Ed. Kallis: On!), ja tarkastelukulma ratkaisee, mille kannalle kukin meistä asettuu. Ei meistä myöskään kukaan ole ehdottomasti oikeassa, ei myöskään ehdottomasti väärässä. (Ed. Kallis: On!) — Mutta onnittelen ed. Kallista, jos hän on mielestään ehdottomasti oikeassa. Hän on toistaiseksi ainoa ilmoittautunut.

Kuten me kaikki tiedämme, nykyinen tilanne on ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Se on aika

vakava asia. Nyt rajoitetaan kilpailua, ylläpidetään korkeata hintatasoa, suojataan kioski- ja huoltoasemakauppaa suhteessa muuhun kauppaan, holhotaan asiakkaita. Mielestäni tarvitaan muutoksia.

Mihin suuntaan me haluamme kehityksen kulkevan, eteenpäin vai taaksepäin? On totta, että lisäämällä liikkeitten aukiolomahdollisuuksia manipuloidaan ihmisiä shoppailemaan, käyttämään vapaa-aikaansa tietyllä tavalla, mutta jos tätä polkua lähdemme kulkemaan, niin aika paljon pitää kiertää ajan ratasta taaksepäin, että voisimme välttää manipulaatiolta. Mainonta ylipäänsä on erittäin voimakasta manipulaatiota, samoin monet monet muut yhteiskunnalliset ilmiöt.

Käytännön elämä on siis ajanut ohi normien. Ed. Soininvaaran kansalaistottelemattomuutta koskeva puheenvuoro jokin aika sitten tässä salissa on myös kommentoimisen arvoinen. Kansalaistottelemattomuus on kaupan alalla toteutunut aivan, niin kuin ed. Soininvaara täällä antoi eräille edustajille ohjeita. Se on toteutunut sillä tavalla, että kun säädöksen rikkoo on riittävä määrä, ketään ei voida rangaista. Kaupan alalla näin on käynyt. Kioskit ja huoltoasemat — sieltä toistaiseksi saa vielä polttoaineita — kyllä ovat lähinnä muuttuneet kaupoiksi. Nyt puhun lähinnä sen reitin varrelta, jota jokapäiväisen työmatkani ajan. Sääliksi käy niitä kauppiaita, jotka eivät voi pitää kauppiaan auki ja yrittää kilpailla kioskien ja huoltoasemien kanssa. Poliisi on voimaton. Ministeriö on saanut nyt jo oikeusviranomaiselta huomautuksen, että peliin pitäisi puuttua.

Siinä vänkäraossa me olemme, hyvät edustajatoverit, että jotain pitää tehdä. Mihin suuntaan kuljetamme asioita, eteenpäin vai taaksepäin? Niin kuin huomaatte, kuulun niihin, jotka ovat valmiit kehittämään asioita eteenpäin. Näen, että hallituksen esitys ja valiokunnan mietintö johtavat asioita eteenpäin.

Luotan myös siihen, että ihmisillä on erinomainen kyky, suorastaan absoluuttisen oikea kyky, hallita omaa vapaa-aikaansa. Ihminen tietää ihan tarkkaan, missä hänen on hyvä olla, menee sitten pilkille tai kauppaan tai katselee televisiota kotona, käyttää vapaa-aikansa miten tahansa. Kansalaisten vapaa-ajanvieton hoidossa tulisi pikemminkin vähentää kuin lisätä.

Lopuksi, erittäin tärkeänä pidän sitä, että tässäkin yhteydessä korostettaisiin sitä, että lyhytaikaisiin työsuhteisiin liittyvät palvelussuhteen ehdot ja niihin liittyvät sosiaaliturvakysymykset

saataisiin nykyistä parempien ratkaisujen piiriin ja paremmiksi sillä tavalla, että esimerkiksi työn hinnalla spekulointi loppuisi, että työn hintaan liittyvät pätikätyön ketjutusspekulaatiot voitaisiin välttää sillä tavalla, että ne kävisivät käytännössä työnantajan kannalta hyödyttömiksi.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saarisen sanoisin, kun te sanoitte, että ette ole oikeassa tässä asiassa, että minä olen täysin samaa mieltä teidän kanssanne. Te ette ole oikeassa tässä asiassa. Te varmana sanotte, että kun lainsäädäntö ja käytäntö ovat ristiriidassa, niin sen tähden lainsäädäntöä tulee muuttaa. Minä en oikein ymmärrä teidän järkeilyänne. Ei tässä ole laiton tilanne ollenkaan. Jos jossakin on tehty toisin kuin voimassa oleva laki on, se täytyy korjata hallinnon kautta. Minä väitän paikallishallintoa jonkin verran tuntevana, että on olemassa lukuisia lakeja ja lukuisia hallintosektoreita, joilla toteutetaan paljon vaikeampaa lainsäädäntöä kuin tässä, ja kuitenkin tullaan toimeen. Tämä on aivan triviaali juttu minusta hallinnoida.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkään en väittänyt, että minä olen oikeassa. Päinvastoin totesin, että tässä asiassa ei ole ehdotonta oikeutta ja oikeassa tai väärässä olemista. Tämä on niin vaikea asia, että riippuu, minkälaiselta arvopohjalta ja minkälaisia asioita painottaa ja korostaa. Kanta muodostuu sille suunnalle. Ainoa, joka huusi väliin ja väitti olevansa oikeassa, oli ed. Kallis. Hän vastaa siltä osin siihen kysymykseen.

Mutta inhimillinen elämä on käytännössä mennyt pidemmälle ja kehittynyt sellaiseksi, että se on näiden kioskiasetusten kanssa ristiriidassa, ja silloin me olemme kuitenkin siinä väkäraossa, että meidän pitää jotain tehdä. Sille pohjalle rakensin puheenvuoroni, että meidän pitää korjata tilannetta ja olisin sitä mieltä, että pitää korjata siihen suuntaan, mihin jo inhimillinen elämä on käytännössä mennyt. Meidän kannattaa käydä tuolla maailmassa katsomassa, miten siellä eletään, ja olla vähemmän täällä muurien sisällä.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tuosta oikeassa ja väärässä olemisesta voi ajatella niitä aikoja, milloin toiset esittivät, että pitää devalvoida, samanaikaisesti kun toiset viisaat väittivät, että pitää revalvoida, ja molemmat väittivät, että olivat oikeassa. Toi-

nen oli oikeassa ja toinen väärässä. Tässäkin asiassa, ed. Saarinen, tilanne on aivan sama. On hyvä ratkaisu ja huono ratkaisu. Joka valitsee sen hyvän ratkaisun, on oikeassa, joka valitsee huonon ratkaisun, on väärässä.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa puhemies! Tekisi mieli aloittaa oma puheenvuoroni näin: Mitähän tässä nyt oikein sanoisi, varsinkin äskeisen keskustelun jälkeen? Olen kyllä vähän sitä mieltä, että monet asiat eduskunnassa ovat kyllä sen tyyppisiä, että me emme voi etukäteen tietää, olemmeko valinneet hyvän vai huonon ratkaisun, ennen kuin vähän katsotaan, mihin se johtaa. Kaikki ei suinkaan ole näin yksiselitteistä. Sen vuoksi minun sympatiani on kyllä aika paljon ed. Saarisen takana. Kuka tässä on oikeassa, on mielestäni ihan hyvä kysymys.

Arvoisa puhemies! Olen itse suhtautunut alun perin tähän ajatukseen melko lailla kriittisesti. Kun ensimmäisen kerran siitä keskustelimme, en alkuunkaan uskonut sen työllistäviin vaikutuksiin enkä muuten usko tänä päivänäkään. Mutta mielestäni se ei ole ainoa asia, mikä tähän liittyy. Toisaalta en ollut varma, tarvitaanko tällaista uutta lakia. Ja kolmanneksi siinä, mikä vasta viime viikkoina on tullut ilmi, olen useassa tilanteessa tuonut esiin sen paheksunnan, jota tunnen sitä kohtaan, että asia on tällä tavoin koplaillu, diilailtu ja muutenkin oikeastaan menettelytavalaisesti toimittu tuomittavan huonosti.

Mutta sitten ihan omiin kokemuksiini, mitä on ollut, kun olen jutellut ihmisten kanssa tästä asiasta, monien ihmisten, jotka eivät ole eduskunnassa aamusta iltaan ja mieti tätä tai riitele tästä asiasta. Olen, ihme kyllä, tullut siihen tulokseen, että ne mittasuhteet, mitkä tälle asialle jälkeen kerran tässä talossa ovat tulleet, ovat jonkin verran liioittelevat, liian suuret. Tämä on tällä hetkellä, totta kai, meille hyvin iso kysymys, mutta taas kerran ne perustelut, jotka on esitelty lähinnä vastaan tätä lakia, alkavat saada jonkinmoisia ylimäärisiä tunneallokkoja ympärilleen.

Itse olen loppujen lopuksi päätenyt siihen, että äänestän tämän lakiesityksen puolesta, mutta silti olen sitä mieltä, että siihen voi ja tulee suhtautua kriittisesti. Mutta samaan aikaan haluan katsoa myös asioiden molempia puolia. Kuten sanoin alussa, ei ole ratkaisua, jonka välttämättä tiedettäisiin olevan oikein tai väärin. Me voimme katsoa asioiden molempia puolia, ja sen vuoksi olen itselleni ottanut ihan ylös muutaman asian, joita tämän päivän keskustelun kuluessa haluaisi-

sin itse kommentoida ja samalla tuoda esiin omaa ajattelutapaani siinä, miten olen yrittänyt itselleni muodostaa jonkinlaisen kuvan siitä, mitä tässä asiassa olisi hyvä tehdä.

Ensinnäkin ed. Huotari aloitti sillä, että kehitys on jo nyt mennyt siihen suuntaan, että keskustassa ovat pikkukaupat kuolleet. Pikkukaupat ovat joutuneet siirtymään markettien läheisyyteen, ja mielestäni tämä on äärimmäisen huolettava kehityssuunta ja näin ei tietenkään pitäisi olla. Mutta jos me voimme tässä salissa todeta, että tämä kehitys on jo tapahtunut, en voi ymmärtää, miksi juuri tällä lailla ja juuri tällä kertaa, jos lain tekisimme, se kehityssuunta vasta ryöstäytyisi valloilleen.

Kuulun niihin, jotka uskovat, että se, millä näihin asioihin on voitu vaikuttaa tai on jätetty vaikuttamatta, on nimenomaan kuntien oma kaavoituspolitiikka. Miksi siellä on löysäilty? Miksi siellä on suosittu marketteja? Tämä on vähän jälkijättöistä valitusta, kun näin on nyt jo tapahtunut. On hyvin ikävää, että näin on tapahtunut. Olen todella huolissani tästä kehityssuunnasta.

Ed. Lapintie totesi sen suuntaista, että kun hän on myös ihmisiltä kysellyt, niin ihmiset ovat aluksi sanoneet, että ei heillä ole mitään sunnuntaiaukioloja vastaan, mutta toisaalta ovat todeneet, että eivät myöskään tarvitse sunnuntaiaukioloaikoja. Oikeastaan itse olisin varmasti vastaan vähän saman suuntaisesti, jos yhtäkkiä kysytään, tarvitaanko sunnuntaiaukioloaikoja. En minä välttämättä niitä tarvitse, paitsi että tietenkin täytyy myöntää, että näin joulun alla menen ensi sunnuntaina todennäköisesti ostoksille, mutta joka tapauksessa se on sivuseikka.

Mutta tämän asian voi nähdä myös niin, että okei, eikö tässäkin kysyntä ja kuluttaja ratkaise asian. Eli jos käy niin, että kuluttaja ei halua ostaa sunnuntaina tai ei tarvitse niitä palveluja, tuskin kauppa on auki. Ei tämä laki sitä tosiaankaan tarkoita, että kauppojen on aivan pakko olla auki sunnuntaina aamusta iltaan ja kaikkina muinakin päivinä. Tässä ehkä itselleni sen jälkeen, kun olen puhunut ihmisten kanssa, keskeinen perustelu alkaa olla se, että kuluttajat nyt päättävät.

Sitten täällä on puhuttu turvallisuustekijöistä, mitkä ovat tietenkin todella tärkeitä. Muun muassa viimeksi ed. Lahtela puheenvuorossaan puuttui näihin. Valitettavasti tällä hetkellä tilanne on se, että esimerkiksi Tampereen ympäristössä on tehty useita pankkiryöstöjä keskellä kirkasta päivää. Olen todella ihmetellyt, miten kehitys

on mennyt tähän suuntaan, että keskellä kirkasta päivää tehdään pankkiryöstöjä joka tapauksessa jo nyt. En tiedä, onko juuri tämä laki sitten se, joka turvattomuutta ainakaan siinä mittasuhteessa, mitä täällä halutaan sanoa, lisää.

Muun muassa ed. Gustafsson puhui sunnuntain tarkoituksesta, onko sen tarkoitus olla lepopäivä, päivä jolloin ollaan perheen kanssa yhdessä. Minä kyllä pidin ed. Gustafssonin puheesta ja erityisesti siitä kohdasta, kun hän kertoi julisteesta, jossa työmiehen haalareista piti kiinni lapsi jne. Mutta tässäkin suhteessa voidaan ajatella, että kehitys on mennyt viime vuosina jo siihen suuntaan, että ihmisillä on erilaisia tapoja viettää aikaansa. Toiset viettävät perheensä kanssa yhdessä, toisilla ei ole aikaa niin paljon. Lepopäivä ei välttämättä ole enää sunnuntai. Sunnuntailla ei siinä mielessä ole sitä samaa merkitystä juuri lepopäivänä, mikä sillä on ollut vuosia sitten. Kehitys on tässäkin asiassa mennyt jo monesta suunnasta eteenpäin.

Loppujen lopuksi — tämä on ikävä sanoa, mutta sanon — eiköhän kuitenkin ole niin, että perhe itse valitsee, miten viettää aikansa. En minä usko loppujen lopuksi, että suomalainen perhe on ihan niin tyhmä kuin ed. Virtanen yritti puheessaan kertoa, että jos kaupat on auki, perheet kuvittelevat, että nyt on pakko mennä kauppaan. Ei tämäkään ole ihan niin pöyristyttävä asia, kuin täällä yritetään usein sanoa.

Ed. Elo suorastaan päivitteli niitä naisia, jotka täällä voivat kerta kaikkiaan äänestää tämän lain puolesta. Näitä naisia nyt ihmetellään, kun nainen äänestää naista vastaan. Mielestäni tämä oli juuri tyypillinen esimerkki puheenvuorosta, jossa näitä mittasuhteita liioitellaan. — Hyvä, että ed. Elo saapuikin paikalle juuri tässä vaiheessa. — Eikö aivan yhtä hyvin teidän logiikkanne mukaan voi paheksua todellakin niitä miehiä, jotka tällaista suurta vääryyttä naisia kohtaan tekevät? Mielestäni me olemme tässä yhteiskunnassa vielä jonkin verran epätasa-arvoisessa asemassa huolimatta kaikesta kehityksestä, mutta ei se tällaisella yksittäisratkaisulla siitä pahene eikä parane, vaan kaikessa muussakin päätöksenteossa on mietittävä tasa-arvonäkökohtia.

Asia, mikä mielestäni ihan oleellisesti liittyy tasa-arvoon, on juuri epätyypilliset työsuhteet, epätyypillisten työsuhteiden turvallisuuden parantaminen. Nyt on niin, että ohjelmaan kuuluu, että ollaan pyrkimässä parantamaan epätyypillisten työsuhteiden työsuhteturvaa. Ikävien kytkentöjen vuoksi asia on jopa niin, että voi olla, että epätyypillisten työsuhteiden turvallisuuden

parantaminen olennaisesti helpottuu, mikäli tämä laki hyväksytään. Tällaista yhdistelyä minä en ole koskaan hyväksynyt, mutta olen siinä suhteessa realisti, että tiedän, että jollakin tavalla nykyisin jostakin kumman syystä nämä asiat ovat yhteen liitetyt. Eikö se, ed. Elo, esimerkiksi ole mitä suurimmassa määrin tasa-arvokysymys.

Entistä enemmän nuoret ja naiset, liikealan naiset muun muassa, niin kuin täällä on todettu moneen kertaan, ovat nimenomaan epätyypillisissä työsuhteissa. Mielestäni jos pitää valita, kylä huomattavasti enemmän tasa-arvotekijä on se, että näiden henkilöiden turvallisuus saadaan kuntoon. En ole mikään epätyypillisten työsuhteiden ihannoitsija, joita yleensä salin oikealla puolella tuntuu olevan, missä epätyypilliset työsuhteet nähdään suorastaan maailman pelastuksena; en ole siinä joukossa. Mutta täytyy myöntää se, että kehitys on mennyt tässäkin asiassa niin, että 70 prosenttia tällä hetkellä solmituista työsuhteista on epätyypillisiä. Eikö silloin ole jo tilanne, jolle me sinänsä emme voi riittävässä määrin mitään ja jossa jo kauppojen aukiolojen vapauttaminen ei olennaisesti pahentaisi tilannetta?

Ihan tärkeä asia, minkä kirjoitin itselleni ylös, on väite, että sunnuntaityö sortaa kaupan työntekijöitä. Varmasti on niin, että suurin osa tämän hetken vakinaisista työntekijöistä kaupan alalla ei toivo tätä kehitystä, ja se on tullut meille edustajille kyllä hyvin selväksi viime päivinä. Mutta täytyy ottaa huomioon, että on myös joitakin ihmisiä, jotka varmasti saattaisivat haluta tehdä sunnuntaisin töitä. Varsinkin ehkä nuoremmat pyrkivät usein sunnuntaisiin töihin, koska liksa on silloin isompi. Jos tätä kautta saadaan joku nuori opiskelija esimerkiksi työllistettyä jossakin vaiheessa, eikö se ole ihan hyvä asia?

Mielestäni pitäisi ehdottomasti kuuluttaa kaupan alallekin vastuuta: Sopikaa ne asiat sillä tavalla, että vakainainen henkilöstö tai ne, jotka eivät halua tehdä työtä sunnuntaisin, he eivät tee. Sitten esimerkiksi uusia nuoria tai muita, jotka haluavat tehdä sunnuntaisin ja saada parempaa palkkaa, pyrittäisiin pitämään sunnuntaisin töissä, mikäli kaupat ylipäätään tämänkään lain jälkeen haluavat pitää oviaan auki sunnuntaisin. Eli myös asian toinen puoli pitää ottaa huomioon. Mikään ei ole niin yksiselitteistä, vaikka tässä talossa monissa asioissa yritetään antaa kuva, että kaikki on hirveän yksiviivaista. Kaikissa asioissa on aina kaksi puolta, ja ne pitää molemmat pohtia, kun tällaisia ratkaisuja tehdään. (Ed. Virtasen välihuutoja)

— Älkää huudelko väliin, saatte kohta varmasti vastata.

Tässä talossa on myös paljon puhuttu ideologiasta. Tässä on nähty ideologiaa, niin koti—uskonto—isänmaa kuin vapaus—veljeys—tasa-arvo, ja puhuttu vaikka mistä, mutta pyydän nyt ihan anteeksi: Minä en missään vaiheessa voi nähdä tätä kysymystä kovinkaan suuresti ideologisenä. Olen ihan tosissani. Ihan totta, en osaa nähdä niin. Tässä talossa tehdään paljon päätöksiä, jotka ovat hyvin ideologisia siinä suhteessa, että niiden ideologista pohjaa pitäisi miettiä. Olemme tehneet 20 miljardin leikkaukset esimerkiksi sosiaaliturvaan ja tämän tyyppisiä asioita, ja ne ovat sellaisia asioita, joissa olen joskus miettinyt ideologisesti, mikä on tasa-arvo, mikä on veljeys, mikä on vapaus jne.

Mutta joku kauppojen aukioloaika? Ainakin minun tuttavani talon ulkopuolella, jos menisin heille höpöttämään, että tämä on hirveän ideologinen kysymys, kyllä sanovat, että Pia kuule, ei varmasti ole. Heille se on hyvin käytännöllinen kysymys. Mutta se nyt tietenkin riippuu siitä, että kaikki näemme asiat eri tavalla, ja tämä on niitten ihmisten näkemys, keiden kanssa olen viime aikoina jutellut.

Esimerkiksi ed. Lapintie sanoi, että tämä on kylmää uusliberalistista oikeistopolitiikkaa. Itse olen viime aikoina ollut hyvin huolissani siitä, että yhteiskunta on menossa oikeistolaiseen uusliberalistiseen kylmään suuntaan. Olen ollut siitä hyvin hyvin huolissani. Ei muuten ole mennyt pelkästään tämän hallituksen aikana, vaan lähemmäksi tämän tyyppinen kehityssuunta on alkanut Esko Ahon hallituksen aikana. Siitä se alkoi. Silloin soppajonot syntyivät, ja juuret juontavat sinne hyvin pitkälle. Ruvetaan silloin puhumaan yhteiskuntakehityksestä, mutta ei joku kauppojen aukioloaika varmasti ole mikään kovinkaan syvältä ideologinen kysymys.

Ed. Virtanen muun muassa puhui vapaus—käsitteestä tässä yhteydessä, mutta en itse ole hoksannut edes koskaan pohtia vapaus—käsitettä tässä yhteydessä. Olen pohtinut sitä joissakin sellaisissa yhteyksissä, että ihmisellä on oltava vapaus johonkin eli vapaus vaikka kouluttautua ja vapaus tämän tyyppisiin asioihin. Ed. Virtanen puhui myös shoppailusta ja siitä, kuinka vain huonoitsetuntoiset ihmiset shoppailevat. Siinä suhteessa tietenkin itse olin tyytyväinen, kun en ole koskaan pitänyt shoppailusta, mutta en usko, että tämäkään laki shoppailukulttuuria kamalasti lisää, koska Virtasen mielestä jo nyt huonoitsetuntoiset ihmiset shoppailevat.

**E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s**  
(koputtaa): Edustaja Virtanen!

**P u h u j a :** Edustaja! — Oikeastaan tässä oli kaikki, mitä olin itselleni kirjoittanut ylös.

Arvoisa puhemies! Summa summarum, olen valmis hyväksymään lain, mutta haluan myös tosiaan tuoda esiin sen, että mielestäni tämä ei ole sellainen laki, että nyt ihan yltiöpäisesti täytyisi innosta puhkuen se hyväksyä, vaan tämä on tilanne, missä ollaan, ja täytyy lähteä siitä, että mennään niin, että kuluttaja valitsee. Jos tosiaan on kaksi vaihtoehtoa — eteen- tai taaksepäin, niin kuin ed. Saarinenkin sanoi — en tässä tilanteessa ainakaan taaksepäin haluaisi mennä. Eli tilanne, mikä on nyt, tuskin on peruttavissakaan. Eli mielestäni niistä kahdesta vaihtoehdosta on parempi mennä eteenpäin kriittisellä varauksella.

**E d. V i r t a n e n** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viitanen hairautui käyttämään fasistista metodologiaa väittämällä, että olen pitänyt ihmisiä tyhminä, niin tyhminä lapsia ja naisia, että menevät shoppailemaan. Kun ihmiselle tulee stressi, kun ihminen ei palaudu — se voi tulla urheilijalle, johtajalle, kenelle tahansa — ihminen yksinkertaistuu, tukeutuu vanhoihin kaavoihin, ei enää näe asioita oikein, sokeutuu ja alkaa toistaa samaa, kunnes romahtaa. Voisin sanoa ed. Viitaselle senkin, että ennen työläistä kutsuttiin työläiseksi, sitten palkanauttijaksi, tänä päivänä olen oppinut, että hän taitaa olla enää kuluttaja, työtönkin taitaa olla enää kuluttaja. Ikään kuin olisi kyse jostakin uudesta rodusta, joka halutaan pitää jossain oravanpyörässä. Äidit ostavat rakkautta, äidit ostavat rauhaa. Kun kasvattaa lapsiaan aivoiltaankin pullamössöisiksi, niin siellä ei mikään toimi.

Haluan tämän jostain poikki. Haluan eduskunnan ottavan vastuun päättäjänä suomalaisesta sivistystasosta, kasvatuksesta ja vapaajajasta, koska vapaa-aikana ihminen vielä oppii, palautuu ja kehittää itseään. Herrajumala, en halua pelkästään kuluttavaa suomalaista, joka olisi ehkä jokin markkinavoimien kääntöpuolen se aine, josta tehdään niin sanottua energiaa, jota nimitetään rahaksi. Haluan sen poikki. Haluan järkevän, itsenäisen, individin kuluttajan sekä pienen, keskisuuren yrittäjän myös paisuvuudeltaan tai lihamäärältään, joka jotenkin on meille kaikille ylpeyden aihe siitä, että Suomi on niin pitkällä, että pystyy jopa vapau-

den aikana rajoittamaan rakkauden nimessä tiettyjä juttuja.

**E d. E l o** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vaikka ed. Viitanen yritti vakuuttaa puheensa lopuksi, ettei hän innosta puhkuen ole ajamassa lakia, niin ei voi välttyä siltä, että intoa oli ja vähän puhkuakin joukossa.

Herra puhemies! Omasta puolestani haluaisin todeta, että puheenvuorossani totesin, että aina pitäisi ottaa tasa-arvo huomioon, oli kysymys sitten miehistä tai naisista. Nainen, ed. Pia Viitanen, taistelkoon naisten puolesta, ja miehet osoitakoot solidaarisuutta kysymyksessä, niin kuin omassa puheenvuorossani vaadin.

Mitä tulee määräaikaisten työ sopimusten solmimiseen, oma käsitykseni on, ja se on ollut ammattiyhdistysliikkeen käsitys myös, että jo nykyisin ja ennen lakia, minkä hyväksyimme tällä viikolla, määräaikaisia työ sopimuksia on varsin vapaasti voitu tässä maassa tehdä. Erään esimerkin olen tuonut eduskunnan korokkeelta esille, turkulaisen Ravintola Extran, joka on käyttänyt sitä hyväkseen, ettei ole sosiaaliturvaa. Ei ole kertynyt loma-ajan palkkaa, ei eläketurvaa, ei mitään. Minusta loma-ajan palkan antaminen, eläketurvan säätäminen ja sairausajan palkan antaminen ovat oleellinen osa tätä, mutta jo nyt ...

**E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s**  
(koputtaa): Ed. Elo, on puhuttava pöytäkirjaan, tännepäin!

**P u h u j a :** Niin, anteeksi, katsoin ed. Viitasta.

**E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s**  
(koputtaa): Ed. Elo, pöytäkirjaan!

**P u h u j a :** Kyllä! Jo nykyisellään määräaikaisten työ sopimusten solmiminen olisi ollut riittävän helppoa. Nythän sitä edelleen tällä koplauksella, joka on tullut kuuluisaksi työministeriön ja yrittäjien välisissä neuvotteluissa, eduskunnassa ”parannettiin” eli helpotettiin, ja minusta se oli huono ”parannus”.

Mitä tulee siihen, onko tämä ideologiaa, minusta se on elämäntapakysymys, ja olen jo tosiaan viitannut siihen, että ei kai suomalainen yhteiskunta voi tulla amerikkalaiseksi yhteiskunnaksi, jossa kaupassakäynti on kaiken vapaa-ajan vieton tärkein sisältö. Ed. Viitanen, kyllä minä nyt olen vähän huolissani nuoren edustajan ideologisesta suuntautumisesta.

Ed. Viitanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän voisi aloittaa samalla lailla kuin aloitin puheenvuoroni: Mitä tähän nyt sitten sanoisi? En minä sillä, että olen lakia hyväksymässä, edustajat Virtanen ja Elo, halua edistää amerikkalaista shoppailukulttuuria. Yritin vain tuoda esiin, että jos tällaisia uhkia on olemassa, niin nehan ovat olemassa jo nyt, kun te voitte vertailla suomalaisten tottumuksia ja kauppassikäyntiä jo nyt. Ainakin ed. Virtanen siitä kovasti kertoi omassa puheenvuorossaan, mitä suomalainen tekee jo nyt. Lähinnä kyseenalaistin puheenvuorossani sitä, tuleeko jokin sunnuntai-aukiolo olennaisesti muuttamaan tätä kehitystä pahempaan suuntaan. Arvoisa puhemies, pois se minusta. Minä en halua mihinkään amerikkalaiseen shoppailuyhteiskuntaan. Epäilin vain niitä mittasuhteita, joita tässä talossa tässä asiassa on ollut. Ne ovat mielestäni hieman liioittelevan sävyisiä.

Ed. Elo, huolen epätyypillisistä työsuhteista minäkin puheenvuorossani esitin, kuten tekin äsken hyvässä vastauspuheenvuorossanne.

Ed. Uotila: Arvoisa herra puhemies! Minulla on käsissäni tiedote, jonka saatoin julkisuu-teen 13.4.96. Se tapahtui edellisenä viikonloppuna, kun tämä lakiehdotus tuli hallituksessa varsinaisesti käsittelemään. Silloin otin hyvin kielteisen ja kriittisen kannan, ja se kanta minulla edelleen on olemassa.

Täällä salissa on jouduttu tekemään todella kovia päätöksiä, ikäviä päätöksiä, kovia säästölakeja, jopa ihmisten perustoimeentuloturvaan puuttuvia leikkauksia. Olen ollut niitä hyvin lojallisti hallituspuolueen kansanedustajana kannattamassa. Kun täällä on vertailtu asioita keskenään, mitkä ovat periaatteellisia, mitkä ovat tärkeitä, mitkä saavat liian suuren mittakaavan, niin totean tästä vertailusta, että olen ollut näitä monia ikäviä asioita kannattamassa sen vuoksi, että olen sitoutunut hyvin voimakkaasti tämän hallituksen hallitusohjelmaan. Minulla oli myös ilo tai velvollisuus olla hallitusneuvottelijana mukana tekemässä sitä sitoutumista, lisäpöytäkirjapäätöksiä jne., ja sen vuoksi olen niiden päätösten takana pyrkinyt yksiselitteisesti olemaan. Mutta tämä liikeaikalaan muutos ei ole ollut hallitusohjelmassa. Sen vuoksi suhtaudun tähän hyvin eri tavalla.

Tämä oli tosin työllisyysohjelmassa. Täytyy tietysti näin jälkikäteen sanoa, että kaiken sen väen, joka nyt kriittisesti tai kielteisesti tähän lakiin suhtautuu, kyllä olisi pitänyt, meidän kaik-

kien silloin olla tarkempia. Se oli mukana työllisyysohjelmassa, ja silloin olisi pitänyt tietysti aktiivisuutta löytä.

Minusta tämä laki, kun se ei ole säästölaki, se ei ole budjettilaki, se ei liity hallitusohjelmaan, on enemmänkin kiusantekolaki. Se on vahvasti sanottu, mutta kun nähdään tämän seurannaisvaikutukset muun muassa liikealan, naisvaltaiseen alan, työntekijöiden asemaan, niin kyllä tämä aika ikävä kiusantekolaki on nimenomaan heitä kohtaan.

Hallitus on perustellut tätä niillä ongelmilla, jotka koskevat tällä hetkellä kioskitointia, huoltamointia jne. Minusta kuitenkin ne ongelmat, mitä kioskeissa ja huoltoasemilla tänään on, eivät ole syy näin mittavan uudistuksen tekemiselle. Niistä on tehty vain tekosyy tämän asian eteenpäin viemiseksi. Tarve on hyvin kyseenalainen. Ne tutkimukset, niin kuin kaikki tiedämme, ovat olleet hyvin ristiriitaisia tämän lakimuutoksen työllisyysvaikutuksista ja muista vaikutuksista. Kuluttajista 80 prosenttia on tyytyväisiä nykyisiin aukioloaikoihin ja kauppiastakin 70 prosenttia, ainakin yhden tutkimuksen mukaan. Tässä valossakin on aika käsittämätöntä, että tätä runnetaan näin voimakkaasti läpi.

Mitä huoltoasemiin ja kioskeihin tulee, ministeri Kalliomäkin on todennut huoltoasemien osalta sen, että on käynnissä niin sanottuihin kylmiin asemiin siirtymisen prosessi ja kehitys. Kun puhutaan kovin lämpimällä äänellä tällä palveluyhteiskunnasta ja sen tarpeellisuudesta, niin kyllä me tällä ratkaisulla olisimme myös kiihdyttämässä sitä kehitystä. Minusta ei ole mitään pahaa siinä, että huoltoasemat ja myös kioskit ovat tällä hetkellä saaneet eräänlaisen kilpailuedun siitä, että ne ovat pystyneet tarjoamaan palveluja sellaisina aikoina, kun vähittäiskaupat eivät ole auki.

Mikäli tämä mahdollisuus, tämä suhteellinen kilpailuetu, muun muassa huoltoasemilta otetaan pois, se johtaa siihen, että entistä enemmän asemat ovat automaattiasemia, joilla ei ole enää ihmisiä palvelemissa, ei ole niitä työpaikkoja eikä ole myöskään sitä inhimillistä kohtelua, jota kuitenkin ihmisten antama palvelu aina mukanaan tuo.

On puhuttu, että kaavoituksella pitäisi ratkaista automarkettiongelmat. En tiedä, mutta ehkä johtuu siitä, että samat ideologiset pyrkimykset vallitsevat niin kunnanvaltuustoissa, eduskunnassa kuin tässä yhteiskunnassa muual- lakin, että kyllä on minusta aivan selvää — en millään voi muuttaa käsityksiäni — että tämä

laki kiihdyttää automarkettikehitystä. Se ei tuo ihmisille lisää ostovoimaa. Se ei tuo lisää ostotapahtumia, vaan se keskittää ostovoiman, se keskittää ostotapahtumat, suuriin automarketteihin. Silloin se on eriarvoistava kehitys, ja se tapahtuu niin maaseudulla kuin kaupungeissakin.

Täällä on herkästi väitetty, ettei tämä pääkaupunkiseudulla mikään ongelma ole. Meillä on pääkaupunkiseudulla muun muassa monta selaista lähiötä, jotka käytännössä slummiutuvat, surkastuvat, tänä päivänä sen vuoksi, että normaalit lähikaupat kuolevat siellä, kaikki palvelut kuolevat, varsinkin vähittäistavaramyynti mutta muukin kaupallinen toiminta keskittyy moottoriteiden varsille suuriin automarketteihin. Kun aukioloaikoja vapautetaan lisää, tämä kehitys tulee kiihtymään. Maaseudulla se merkitsee sitä, että saattaa olla, ettei enää kirkonkylänkään marketti pysty olemaan auki, vaan perheet yhä enemmän viikonloppuna, sunnuntaina, ajavat lähikaupunkiin ja tekevät mittavat ostokset siellä, ja ei se silloin työllisyttä lisää, vaan keskittää työpaikat ja tekee vielä tehokkaampaa myyntitoiminnasta ja vähentää tätä kautta työllisyyttä.

Mitä tulee henkilöstön asemaan, en väheksyisi ollenkaan niitä perusteltuja kannanottoja, joita henkilöstöjärjestöt ovat asian osalta julkittuoneet. Kyllä se merkitsee sitä, että näiden suurelta osin tälläkin hetkellä epätyypillisessä työsuhteessa ja epävarmuudessa elävien ihmisten sekä työoikeudellinen asema, varsinkin työaikojen suhteen, että myös aivan fyysisen turvallisuus kärsii, tulee lisää yksin työskentelyä jne. Tämä on aivan selkeä seuraus tästä, miten kukaan sitä paisuttelematta tai liikaa korostamatta.

Kyllä niin on, että ei kansalaisten ostopäätösten esteenä todellakaan tänä päivänä ole se, että kaupat eivät olisi tarpeeksi auki. Kyllä kysymys on ostovoiman puutteesta, ja mikäli eri keinoin pystymme ostovoimaa lisäämään ja parantamaan työllisyyttä, sitä kautta tulee myös kaupoihin kysyntää.

Se, että tässä nyt on sopeutumisaika, joka tuo mukanaan 400 neliön rajan, tulee tuomaan varmasti ongelmia. Se, että kahden ja puolen vuoden päästä vapautuminen on totaalista, kyllä merkitsee sitä, että muun muassa keskusliikkeet voivat tänä päivänä jo täysillä suunnitella tulevien automarkettien sijoittamista ja rakentamista. Tämä siirtymäkausi on tietysti pieni myönnytys, pieni lievennys, mutta ei se tätä kokonaisuutta ratkaise kuin hyvin pieneltä osin.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu koplauksesta. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän

osalta täytyy todeta, että meille oli hyvin tärkeä asia se, että kahta ikäluokkaa ei jätetty väliinpu-toajiksi työllisyyslain muuttamisasiassa. Se asia on tässä salissa ratkaistu. Niiden koplausneuvot-telujen ja keskustelujen kanssa, joita meidän saa-mamme tiedon mukaan on käyty jo kirkonmeno-jen aikaan viime sunnuntaina päähallituspuo-lueiden kesken, ei ole vasemmistoliitolla ollut mitään tekemistä. Päinvastoin koimme aika kiu-sallisena maanantaina sen tilanteen, kun jou-duimme sen tosiasian eteen, että tällaista asioi-den kytkemistä ja yhteenlaittamista on tapahtu-nut.

Aloitin puheenvuoroni sillä, millä tavalla eri asioihin tässä salissa olen suhtautunut: ollut hy-vin pitkälti lojaali hallituksen päätöksille varsin-kin, kun ne ovat selvästi olleet sidoksissa hallitus-ohjelmaan, sen lisäpöytäkirjaan ja budjettipää-töksiin. Tämän asian osalta en voi olla äänestä-mässä tämän hallituksen esityksen puolesta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen vara-puhemies Törnqvist.

Ed. K a n k a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Tämä kauppojen aukioloaikalaki on ollut edus-kunnassa todella viime keväästä lähtien käsitte-lyssä, ja kun se ei näyttänyt menevän eteenpäin normaalilla tavalla, niin sitten tapahtui tuo kuu-luisa koplaus. En tiedä, oliko vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtaja ed. Helle pois-sa noista neuvotteluista, mutta ilmeisesti sellaiset kuitenkin käytiin ja niistä sosiaalivaliokunnan puheenjohtaja ed. Jouko Skinnari viime sunnun-tain Aamulehden haastattelussa toteaa, että täl-laista on todella tapahtunut, ja pahoittelee muu-toinkin tällaista menettelyä. Lainaan pienen kap-paleen: ”SDP:n kannalta pahin esimerkki on Skinnarista juuri ratkaistava liikeaikalaki. Poliit-tinen ongelma syntyi, kun ryhmään tuotiin esitys, jonka takana ei ollutkaan riittävää kannatusta. Skinnari on vähän hapan, kun puheeksi tulee koplaus, jolla soviteltiin eriäviä näkemyksiä lii-ke aika- sekä työllisyyslain ja lyhytaikaisia työ-suhteita koskevan lain muutoksista. Niitä asioita oli tarpeetonta viedä ryhmien puheenjohtajille. Valiokunnassa olisi pystytty ne kyllä ratkaise-maan.” Näin toteaa ed. Skinnari viime sunnun-tain Aamulehdessä.

Eli tässä tapahtui todella tällainen koplaus. Asia, joka ei ilmeisesti ollut eduskunnan eikä eduskuntaryhmien, edes hallituspuolueiden

eduskuntaryhmien enemmistön, mielestä kovin-kaan kannatettavaa, piti viedä eteenpäin, ja kokoomus sai tahtonsa kaikin tavoin läpi. Vasem- misto vedettiin siihen mukaan jollakin tavalla. Kun katsoo niitä asioita, jotka yhteen koplattiin, niin vielä hämmästyttävämmäksi käy se, että näin todella tapahtui.

Tässä ei siis ole kysymys kompromissista eikä lehmänkaupasta, niin kuin täällä on sanottu jois- sain puheenvuoroissa. Eräs entinen tunnettu so- sialidemokraatti joskus määritteli kompromissin ja lehmänkaupan. Hän totesi, että kompromissi on sellainen jalo sovinto, jossa kukin osapuoli luopuu osasta tavoitteistaan yhteisen edun ni- missä. Kompromissi sitten julkistetaan niin suu- resti kuin mahdollista ja otetaan kaikki kunnia siitä jaloudesta omaan piikkiin. Lehmänkauppa taas on hänen mukaansa sellainen salainen so- vinto, jossa kukin osapuoli hyötyy ja kolmas osapuoli pannaan maksamaan ja joka pyritään pitämään mahdollisimman hyvin salassa. Tote- sin, että tässä ei ole kysymyksessä nyt kompro- missi eikä lehmänkauppa. Eihän tässä kukaan varsinaisesti mistään luopunut yhteisen edun ni- missä, eivätkä toisaalta tässä ole molemmat osa- puolet hyötäneet, niin kuin lehmänkaupassa, vaan kokoomus on vetänyt tahtonsa läpi ja va- semmisto alistunut. Maksumiehiksi on pantu tässä lähinnä kaupan työntekijät, joista ei kovin suurta huolta näköjään enää kanneta.

Näin tässä on tapahtunut. Mielestäni tämä menettely on ollut kyllä ala-arvoinen, niin kuin tänä syksynä muun muassa läänilain yhteydessä se kiristys, uhkailu ja lopulta kaupankäynti, jota täällä harrastettiin, oli ala-arvoista. Ymmärrän hyvin sen, että avoinna olevat vaikeat budjettilait joudutaan syksyn lopulla niputtamaan ja vie- mään hallituspuolueiden sopimuksella läpi. Se on hyväksyttävää ja ymmärrettävää, mutta että siihen koplataan tällainen ei-budjettilaki, mikä kauppojen aukioloaikalaissa on kysymyksessä, on täysin sopimatonta. Eduskunnassa pitäisi täy- sin vapaasti antaa kansanedustajien tehdä omat ratkaisunsa erityisesti tällaisessa kysymyksessä, joka on myös arvokysymys, hyvin käytännönlä- heinen kysymys, mutta pitkälti myös arvokysy- mys.

Mainitsin lehmänkaupan, ja siitä tietysti aja- tukset siirtyvät vähän lehmään, tuohon sinänsä aika tärkeään eläimeen. Siitä voi todeta, että lehmät on hoidettava joka päivä ja sairaat ihmi- set, vanhukset ja muut on hoidettava joka päivä. Eli ihmisten ja eläinten hoito ja turvallisuus ovat sellaisia tehtäviä, jotka on hoidettava viikonpäi-

västä riippumatta, mutta kun mennään tässä laissa olevalle puolelle, antaudutaan puhtaasti rahan, vallan ja markkinavoimien ehdoille. Ei tätä loppujen lopuksi kukaan muu vaadi. Jotkut kaupan työntekijät, esimerkiksi nuoret, haluavat tietysti tehdä sunnuntaina töitä, koska saavat vähän enemmän likkaa, eli raha siinäkin on teki- jänä, mutta ennen kaikkeahan tätä vaativat suu- ret kaupan keskusliikkeet, jotka haluavat rahas- taan entistä enemmän.

Tosiasia tietysti on, että uutta ostovoimaa tämä ei tuo yhtään. On kyllä väitetty jossakin, että jos kaupat ovat sunnuntaisin auki ja ihmiset pääsevät ostamaan, he ostavat kotimaisia tuot- teita ja vähemmän matkustelevalle ulkomaille, mutta kyllä tällainen näkökulma on erittäin haettu ja työläs perustella. Ei tämä ostovoimaa lisää. Päinvastoin se saattaa johtaa tiettyyn riip- puvuuteen kaupankäynnistä ja sitä kautta ajaa ihmisiä jopa suurempaan ahdinkoon, kuin mihin johtaa se, että yksi päivä viikosta pyhitetään le- popäiväksi.

Viime vaalikaudella silloinen ministeri Salo- lainen yritti tätä asiaa viedä eteenpäin. Minä sitä ainakin omalta osaltani voimakkaasti vastustin, ja niin sitä ei tuotukaan ennen kuin loppukaudel- la sellaisena kompromissina, joka täällä sitten hyväksyttiin, valitettavasti, viime kaudella ja joka nyt on voimassa. Tämänhetkinen tilanne ei todellakaan ole kovin hyvä.

Mutta jo Holkerin hallituksen aikana silloinen ministeri Salolainen on vienyt läpi valtioneuvos- tossa presidentin esittelyssä asetuksen 252/90, jossa vapautettiin asema- ja rakennuskaava- alueen ulkopuolella sijaitsevat vähittäiskaupat pitämään oviaan auki vapaasti. Sitä ennen ym- märtäakseni ei voimassa asetus, joka edellytti, että vähittäiskauppa sai olla maaseudulla auki, jos etäisyys toiseen kauppaan oli vähintään 5 kilometriä, mikäli oikein muistan kilometrimää- rän. Sellainen malli oli hirveän hyvä, koska se antoi todella sille maalaiskaupalle oikeuden olla auki, mutta ei velvollisuutta. Kun ei ollut kilpai- lijaa lähellä, se ei johtanut myöskään mihinkään kielteisiin ilmiöihin. Mutta tilanne meni yhdeltä osaltaan pieleen Holkerin hallituksen aikana täl- lä asetuksenmuutoksella. Tuo asetus pitäisi kor- jata, palauttaa se 80-luvun hyvään malliin, eli todella haja-asutusalueella olevien kauppojen osalta annettaisiin vapauksia, jolloin se ei johtaisi epäterveeseen tilanteeseen.

Hallituksen nyt tuoma esitys ja se, minkälaise- na talousvaliokunnan enemmistö sitä vie eteen- päin, johtaa lopulta täydelliseen markkinatalou-

den voittokulkuun. Kahden ja puolen vuoden kuluttua kaikki on vapaata. Nykyinen hallitus, vaikka se on vasemmistojohtoinen ja hallitus sinänsä taitaa olla vasemmistoenemmistöinenkin, toteuttaa todella aivan kylmän rauhallisesti täysin vapaata markkinataloutta. Minkäänlaisia rajoituksia ei haluta asettaa, vaan kaikki markkinavoimat halutaan vapaiksi.

Vaikka 80-luvun lopulla rahamarkkinoiden vapauttaminen samassa hengessä osoitti, mihin se johtaa, siitä ei ole otettu oppia tänäkään päivänä. Minun mielestäni markkinatalous on kannatettava malli yhteiskunnan perustaksi, mutta yhtä tärkeää kuin sen oleminen perustana on se, että sitä rajoitetaan sosiaalisin perustein, ekologisilla perustein ja eettisin perustein. Minä kannatan sosiaalista, ekologista ja eettistä markkinataloutta. Siihen kuuluvat rajaukset, ja ne rajaukset tehdään ensi sijassa juuri tässä salissa. Me katsomme, mikä on kansan paras. Meidät on valittu tänne päättämään tietyt rajat. Ei ole haettu kaukaa loppujen lopuksi se, että liikenteessäkin tarvitaan rajoituksia. Se on meidän kaikkien yhteinen etu yksilöinä ja koko kansana. Rajoituksia me tarvitsemme. Ne on harkittava. On etsittävä oikea kohta niille ja sen mukaan eletävä.

Hallitus, vaikka siellä minun mielestäni pitäisi olla sosiaalisia rajoitteita ajattelevia voimia ensi sijassa vasemmistosta lähtien, unohtaa tämän puolen. Tässä esityksessä ei ole sosiaalista mieltä eikä rajausta. Ekologisesti muutama muu asia, erityisesti energiavero, johti vikasuuntaan. Sitten myös eettiset rajat tarvitaan tässä yhteiskunnassa rajoittamaan markkinataloutta. Esimerkiksi mainonnalle tarvitaan tietyt rajat, siveellisyys- ja monet muut rajat, ja ihmiskaupalle ja monelle muulle. Markkinataloudessa ne ovat vapaita, mutta eettisessä markkinataloudessa niille asetetaan rajoja. Näistä on kysymys, kun tätä asiaa nyt tässä käsitellään.

Arvoisa puhemies! Kauppiaat, kaupan työntekijät ja asiakkaat, aivan kaikki, koko kansa, koko yhteiskunta tarvitsee lepöpäivän. Onko se sitten pyhitetty tai ei-pyhitetty, mutta se tarvitaan kuitenkin lepöpäivänä. Se on ihmisen parhaaksi näin säädetty jo aikojen alussa, että yksi seitsemästä päivästä on lepöpäivä. Tämän varmistaminen ja tästä kiinnipitäminen on meillä etuoikeus tässä maassa ja täällä lainsäätäjänä. Mielestäni lakiesityksen hylkääminen on arvokas joululahja niin kauppiaille, kaupan työntekijöille kuin asiakkaillekin. Antakaamme tämä joululahja hylkäämällä esitys!

Ed. Kallio: Arvoisa rouva puhemies! Käytettyjen puheenvuorojen perusteella voisi päätellä, että eduskunta lähes yksimielisesti hylkää tämän esityksen. En ole kuullut, että esimerkiksi vasemmistoliitosta yksikään kansanedustaja olisi puhunut tämän puolesta. Hyvin voimakkaita puheita sitä vastaan on kuultu vasemmistoliiton eduskuntaryhmästä, sosialidemokraattien eduskuntaryhmästä edustajia Saarinen ja Viitanen lukuun ottamatta, ja molemmat oikeastaan antoivat ymmärtää, että on paljon tekijöitä kyllä, jotka puhuvat lain hylkäämisen puolesta, mutta olivat kuitenkin päätyneet kannattamaan sitä.

Keskustan eduskuntaryhmästä puheenvuoroja käyttäneet ovat voimakkaasti olleet vastaan. Sama koskee kristillistä liittoa. Kokoomuksen edustajat eivät ole käyttäneet puheenvuoroja. Joitakin välihuutoja on silloin tällöin kuultu. (Ed. Kokkonen. Tulossa on!) — Tulossa todennäköisesti on. — Ruotsalaisesta kansanpuolesta en ole kuullut, että yksikään olisi puhunut puolesta tai vastaan. Todennäköisesti muutamat saattavat vielä puhua. Olisi tietenkin, kun näin suuresta asiasta on kysymys, ollut mielenkiintoista kyllä kuulla, mitkä ovat ne perustelut, minä takia pitää tällainen lakiesitys hyväksyä. On kyllä puhuttu vastaan, mutta ei puolesta.

Arvoisa rouva puhemies! Yksi totuus on kuitenkin se, että vaikka aukioloajat muuttuvat, niin kauppajen kokonaismyynti ei kasva. Sitä ei kai kukaan voi kieltää. Kokonaismyynti ei kasva. Mutta varmasti eräiden liikkeiden kohdalla tapahtuu niin, että liikevaihto kasvaa, ja jos se jollakin kasvaa, niin silloin se joillakin toisilla liikkeillä vähenee, laskee. Ei kai ole vaikeata arvata, kenellä laskee ja kenellä nousee.

Tiedämme myös, että kokonaiskustannukset nousevat: Mitä kauemmin liike on auki, sitä enemmän palkkamenot. Jos ei sitten tule liikevaihdon kasvun kautta mitään katetta, niin kannattavuus huononee.

Myöhään eilen illalla eräs elintarvikeliikkeen liikkeenharjoittaja soitti minulle, oli kyllä yrittänyt tavoittaa kokoomuslaisia, ja halusi kertoa oman näkemyksensä asiasta. Hän aivan konkreettisesti tavalla kertoi, miten hänellä on 300 neliön liikehuoneisto kylässä, jossa hänen lisäseen on myös toinen kauppa. Oli laskenut, että sunnuntiaukiolo merkitsee hänelle noin 1 500 markkaa per sunnuntai, kaksi työntekijää työhön. Vuositasolla se tekee noin 50 000—60 000 markkaa, ja tuon alan katteella liikevaihdon pitäisi kasvaa noin 350 000 markalla, jotta kulut tulisivat katetuksi. Hän sanoi, että ei pienintä-

kään mahdollisuutta, ei pienintäkään mahdollisuutta, lisätä myyntiä 350 000 markalla vuodessa, jotta kulut tulisivat katetuksi. Hän ihmetteli kyllä, minkä takia kokoomus, joka niin paljon pienyrittäjän puolesta puhuu, tässä tapauksessa unohtaa täysin pienet yrittäjät.

Rouva puhemies! Mikä on sitten työllisyysvaikutus? Niin kuin ed. Uotila totesi, tämä sisältyi hallituksen työllisyysohjelmaan. Hallitus lähtee siitä, että tämä lisää työpaikkoja. Mutta tutkimukset osoittavat aivan muuta. Tutkimukset osoittavat, että yksi työpaikka lisää markettiin merkitsee kahta työpaikkaa jostakin muualta pois.

Taas voisin antaa konkreettisen esimerkin. Otetaan vaikkapa kenkäkauppa, jonka liikevaihto on pari kolme miljoonaa markkaa ja jossa työskentelee kolme neljää työntekijää. Jos tämä loppuu ja siirtyy johonkin markettiin, niin markettiin pitää kyllä lisätä työvoimaa, mutta riittää, että otetaan yksi työntekijä lisää. Tulee yksi työntekijä markettiin lisää, mutta erikoisliikkeestä, kenkäkaupasta, menee kolme työntekijää. Tämänkin ihan konkreettinen esimerkki. Eli työllisyydellä tätä lakia ei voi perustella.

Entäs liiketyöntekijät, mitä he sanovat? He ovat vedonneet jokaiseen kansanedustajaan: Älkää missään nimessä hyväksykö tätä lakia! Se merkitsee heille epämurkavampia työaikoja. Se merkitsee myös työttömyyttä sillä alalla.

Eilen, kun me puhuimme puolustusministeriön budjetista, varsin monet edustajat viittasivat Sakon henkilökunnan käyntiin aamupäivällä ja siihen, miten nämä Sakon henkilökunnan edustajat olivat todenneet, että menee sata työpaikkaa, jos ei puolustusmäärärahoja lisätä. Ymmärsin, että edustajat olivat varsin huolestuneita siitä tilanteesta. Nyt ei tarvita määrärahaa. Nyt riittää, että me hylkäämme tämän lain, ja silloin me säilytämme tuhansia työpaikkoja ilman, että budjettiin tarvitsisi mitään määrärahaa panna.

Perheen kannalta on aika paljon myös puhuttu. Ei ole yhteistä vapaapäivää sen jälkeen. Kyllä minä luulen, että jokainen meistä ymmärtää ja jokaisella on kokemuksia siitä, mitä yhteinen vapaapäivä merkitsee ja mitä merkitsee taas sellainen päivä, milloin toisella on vapaata ja toinen on työssä. Ei se ole vapaapäivä. Ei se ole kansanedustajallekaan vapaapäivä tammikuussa, kun ollaan täältä poissa ja puoliso on työssä. Ei se ole vapaata, ei se ole sellaista vapaata, mistä voi nauttia ja mistä pitäisi pystyä aina silloin tällöin nauttimaan. Aivan selvä asia on myös se, että elämäntapa perheessä muuttuu varsin näkyvästi.

Yhteiskunnan kehitykseen se vaikuttaa ja johtaa siihen, että sunnuntaiaukiolot leviävät myös muille aloille, ei ainoastaan elintarvikealalle. Se leviää vähän joka alalle. Traktorikauppa rupeaa pitämään auki, huonekalukauppa rupeaa pitämään sunnuntaisin auki, autokaupat, vaatealan kaupat jne., eli koko yhteiskuntakuva muuttuu huonompaan suuntaan.

Noin vuosi sitten Porvoon hiippakunta kutsui kaikki ruotsinkieliset kansanedustajat neuvottelutilaisuuteen. Siinä piispa kysyi, mitä mieltä ruotsinkieliset kansanedustajat ovat kirkon äänestä, kuuluuko kirkon ääni. Lähes yksimielisesti he olivat sitä mieltä, että kirkon pitäisi useammin puuttua yhteiskunnallisiin ongelmiin ja kysymyksiin. Seuraavana päivänä kaksi piispaa lausui mielipiteensä sunnuntaiaukioloajoista, ja molemmissa lausunnoissa tätä pidettiin hyvin huonona asiana. Nyt tietenkin toivon, että ruotsinkieliset kansanedustajat, etunenässä ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustajat, jotka olivat läsnä, noudattavat sitä, mitä itse pyysivät. He pyysivät, että kirkko lausuisi useammin kantansa yhteiskunnallisista ongelmista ja hieman myös kuuntelisi, mitä kirkko auktoriteettina tästä asiasta lausuu. (Ed. Kokkonen: Pyysivätkö he, että kanta sitoi myös?) — Ei, mutta jos pyydetään, niin kyllä luulisi, että pikkuisen kunnioittaisimme.

Ihan lopuksi kysyn: Minkä takia hyväksyä laki, joka lisää työttömyyttä, heikentää perheen asemaa ja lisää epämurkavuutta työntekijöille, laki, joka ei tee eroa arjen ja pyhän välillä? Ei löydy oikeastaan mitään syitä.

Ed. T e n i l ä : Rouva puhemies! Hyvin lyhyesti totean tästä asiasta seuraavaa.

Nyt ollaan niin ihastuksissaan tai rähmällään markkinatalouden edessä, että ollaan valmiita purkamaan kaikenlainen sääntely. Sitähän kauppojen aukioloaikojen rajoitusten poisto tarkoittaa. Kun kaupat ovat jatkossa avoinna myös sunnuntaisin, siitä kärsivät ensinnäkin kaupan työntekijät. Heidän on lähdettävä työhön siis myös sunnuntaisin. Uusia työntekijöitä ei palkata, vaan sama työmäärä teetetään samalla vällä pitemmän ajan puitteissa. Uusia työntekijöitä ei palkata siksi, että kokonaismyyntihän ei tule kasvamaan, se pysyy samana.

Kauppojen sisällä tulee kyllä muutosta suurten markettien hyväksi. Tämä on minusta täysin selvää. Pienkauppoja pyörittävät perheet esimerkiksi eivät jaksakaan seitsemän päivää viikossa työssä olla, voivat jonkin aikaa jaksaa mutta uupuvat

sitten. Pienkauppiat ovat, sen verran kuin heitä vielä on jäljellä, lähettelleet voimallisesti terveisiä, että tämä lainmuutos pitäisi torjua. Myyjien työlöt huononevat, pienkauppiat menettävät osuuttaan, ja kaiken lisäksi menetetään sunnuntai.

Minusta markkinahumua ja kaupallisuutta on tässä yhteiskunnassa muutoinkin jo ihan tarpeeksi. Miksi sitä pitää vielä lisätä ja poistaa vielä se yksi ainoa päivä, jolloin kauppa tehdään ainakin vähemmän kuin muulloin? Nyt suorastaan suuntaudutaan siihen, että kaupallisuus ja markkinahumu olisi jokaisena päivänä se, minkä ympärillä kaikki pyörii. Pyhittäkäämme yksi päivä.

Vasemmisto on ajanut sapattivapaata ja ajaa nyt sen parantamista ja se on ihan hyvä. Nyt kuitenkin samaan aikaan ollaan viemässä myyjiltä sapatti, ja se menee myös kansalta, koska niinhän siinä sitten käy, että sunnuntaikin muuttuu kauppapäiväksi.

Ei minusta tällainen meno hääppöistä todellakaan ole.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Väliä ed. Tennilälle pieni korjaus. Eihän sapatti ole sunnuntai. Sapattihan on perjantai-ilasta lauantai-iltaan. Se on se perinteinen sapatti. Näin on, ed. Tennilä. (Ed. Aittoniemi: Ruotsalaisten sapatti!) — Se on muina päivinä vain sellaisille, jotka eivät tunne kirkkohistoriaa, ed. Aittoniemi.

Toinen asia: Sunnuntiaukiolo lisää kulutusta, se on ihan varma asia. Kun ihmisillä on varaa ja aikaa ennen kaikkea kuleksia ympäri kauppoissa, tulee ostettua enemmän. Se on sitten eri asia, onko se toivottavaa ostoreaktiota. Se voi hyvin paljon ja pitkällekin suuntautua hömppäkulutukseen, mutta joka tapauksessa näin on. Ja kun kulutus lisääntyy, myös työpaikkoja tulee lisää, oli se sitten hömppäkulutuksen puolella tai ei.

Sen takia sunnuntiaukioloon on tultu, että asiakas on oikeassa kaupalle. Asiakaskunta haluaa sen näin olevan, ja kauppa tulee perässä, koska kauppa sillä tavalla käy paremmin.

Onko muuten mitään muita ammatteja kuin liiketyöntekijät, joilta kielletään työ sunnuntaihin? Ei heti tule mieleen. Miksi kauppias ei saisi pitää kauppa auki, kun kauppa käy? Miksei saisi pitää kiinni, jos niin haluaa, silloin kun kauppa ei käy? Kauppiaan ongelmahan on se, että hän saa riittävän liikevaihdon, riittävän kaupan käyntiin, ja se valitettavasti ei kysy useinkaan vuorokaudenaikaa, se on asiakkaasta kiinni, asiakkaan mukaan kauppiaan on tai-

vuttava. Kauppiaan ongelma on sitten, löytääkö hän tarvittavia työntekijöitä. Työntekijän valinta on se, ottaako hän sen työn vai eikö välitä siitä työstä.

Marketit eivät kaada osaavia, ammattitaitoisia kauppiaita. Riittämätön ammattitaito on se, mikä kaataa kauppiaan. Tässä usein unohdetaan se, että pienkauppias pärjää aina marketille oikealla erikoistumisella, marketin heikkouksiin erikoistumalla. Koska marketti on yleiskauppa, laaja kauppa, se pyrkii tyydyttämään asiakkaista enemmistön tarpeet, mutta marketti ei koskaan voi erikoistua niin pitkälle, että se pystyisi tarjoamaan kaikille parasta.

Myös pienkauppa pärjää aina paremmalla asiakaspalvelulla, koska ei marketilla koskaan tule olemaan mahdollisuuksia täydelliseen asiakaspalveluun. Usein asetetaan marketit ja pienkaupat vastakkain kaupunkioloihin ja unohdetaan kaavoittajan varsin ratkaiseva osuus pienkauppiaan, lähikauppiaan ja korttelikauppiaan elämää. Riittävällä määrällä lyhytaikaisia pysäköintipaikkoja suurin osa Helsingin lähikauppiasta tulisi paljon paremmin toimeen kuin tällä hetkellä. Voi mennä melkein minkä tahansa pienkauppiaan luokse kysymään, mitä hän eniten kaipaa. Hän sanoo, että kaipaa kaikkein eniten autolla kulkevaa ostajaa. Hän ei pärjää sen ostajan ostoilla, joka tulee muovikassin kanssa ja ostaa kolme pulloa pilsneriä. Hän ei pääse tukku-liikkeessäkään sellaisiin alennuksiin, että saisi kunnolla paljousalennuksia. Hän välttämättä kaipaa ostajaa, joka työntää ostoksensa auton takakonttiin. Sitä varten tarvitaan pysäköintipaikkoja, joissa on 10—15 minuutin käyttörajoitus. Se on kaikkein tärkeintä täällä kivikylässä kortteli- ja lähikauppiaille.

Täällä on keskustelun aikana ollut merkillepantavaa se, että pastori, ed. J. Kukkonen ja papiston kannattajat tuomitsevat sunnuntai-työn, tuomitsevat sen päivän työn, joka heille on tärkein työpäivä. Sitä tärkeintä työpäivää he eivät suo muille. Todellisuudessa tässä papisto on markkinavoimien vietävänä. He kilpailevat asiakkaista. Näin yksinkertaista se on.

Täällä on myös tuotu esille papiston ja pastori, ed. J. Kukkonen toimesta, myös salista karanneen ed. Kalliksen toimesta aikaisemmin, väärää todistusta siitä, mitä Raamattu sanoo sapatista ja lepopäivästä. Raamatussa ei määrätä sapatin pitopakosta eikä liioin siitä, että juuri sunnuntai pitää olla lepopäivä. Se on täysin väärä käsitys. Kehotan tutustumaan Raamattuun vähän paremmin kaikkia, jotka näin uskovat.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Esi-tyksen toisessa käsittelyssä käytiin pitkäähkön puheenvuoron, joten sivistyneesti vain viittaaan keskeiseltä osaltaan siihen. Tässä yhteydessä palautan vain ihan muutaman näkökohdan mieleen.

Ennen kuin siihen kommentointiin käyn, to-teen ed. Bremerin äskenen puheenvuoron johdosta, että tässä tapauksessa entisenä kauppiaa-na ja sittemmin opintielle eksyneenä olen koke-musperäisesti kaikesta eri mieltä kuin ed. Bre-mer. Silloin kilpailtiin osuuskaupan kanssa, kumpi pärjää, ja pääoma ratkaisi, kuka pystyy alemmyntiä ja erikoistarjouksia paremmin anta-maan. Vaikka olisi kuinka etevä ja ovela liike-mies ollut, pääoma se ratkaisi sen, kumpi pärjäsi. Osuuskaupalla oli paljon parempi kapitaali sii-hen aikaan kuin meikäläisellä yksityisyrityksellä, ja se ratkaisi sen, jatkettiinko sitä hommaa vai ei. Arkirealismi on näin, ei siinä mistään ammatti-taidosta ole kysymys vaan rahasta tässä mielessä silloin, kun lähikauppiat kilpailevat keskenään.

Sitten sanotaan, että kielletään sunnuntaityö, siis otetaan sellainen mahdollisuus todella pois. Mutta käännetään se asia toisinpäin: Työnteki-jälle, potentiaaliselle liikeapulaiselle, annetaan vain yksi mahdollisuus edes silloin sunnuntaina mennä töihin. Sunnuntaina töihinmeno pätkä-työhön maksaa niin paljon, että niillä liksoilla, jotka nettomääräisesti siinä saa, ei tule toimeen. Siis se kääntyy yllättäen näinpäin.

Tämä asia koskettaa erityisesti kahta ryhmit-tymää. Mainittujen liikeapulaiden ohella se kos-kettaa myös perheyrittäjäkauppiaita, joilla eräil-lä se on viimeinen mahdollisuus yrittää pärjätä, kun muuten on vaikeata. Mutta se toisaalta mer-kitsee sitä, että on seitsemän päivää viikossa töi-tä. Kun ed. Janina Andersson kertoi omasta per-heestään, meillähän oli tietysti ihan sama tilanne. Sen jälkeen, kun olin lähtenyt opintielle, äiti oli kaikki viikonvaihteet töissä vihoviimeistä vii-konvaihdetta myöten, ei yhtään vapaata viikon-vaihdetta vuoden aikana. Täytyy sanoa näin jäl-likäteen, että varmasti tuntui nuoremmissa ssa-ruksissa se, että näin oli asianlaita. Kysymys on eräällä tavalla vaihtoehtottomasta elämästä. Se on aivan samanlainen tämän perheyrittäjän, pienyrityksen kohdalla kuin liikeapulaisen.

Kun kysytään, arvoisa puhemies, hyvin paljon hallituspuolueitten piirissä sitä, että pitää olla jokin vakaumuksellinen syy, minusta se näke-myssuunta, jota edustan ja joka on hyvin selvästi vakaumuksellinen lähestymistapa, lähtee kah-desta hyväksyttävyydestä. Se lähtee ekologisesta hyväksyttävyydestä ja sosiaalisesta hyväksyttä-

vyydestä, joissa ihanne on se, että nämä kaksi hyväksyttävyyttä voidaan yhdistää toisiinsa. Tässä tapauksessa, arvoisa puhemies, en löydä vihreän ideologian kannalta minkäänlaista eko-logista hyväksyttävyyttä enkä sosiaalista hyväk-syttävyyttä. Molemmat lähtevät kokemusperäi-sestä taustasta. Siis vakaumuksellinen pohja kiel-teiselle kannalle on olemassa. Tämän kannan saatoin ministerimme tietoon jo silloin, kun asia oli valtioneuvostossa, joten siinä ei ole mitään uutta eikä yllättävää.

Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti yksi ainut asia, ja se minua todella säpsäytti, ed. Viitasen puheenvuoro, jossa — jos ymmärsin oikein, tässä on se varuma — keskeinen sanoma oli se, että kehitys tai muutos on jo mennyt niin pitkälle, että muuta ei voi. En saata ymmärtää, että juuri tässä huonetilassa käytetään tämän laatuinen puhe, koska täällä voidaan tehdä mitä uskomattomim-pia tekoja ja ohjata kehitystä mitä uskomatto-mimpiin suuntiin, niin kuin on viime aikoinakin opittu tekemään, tekemään sellaisia leikkauksia, vimpauksia, ettei olisi voinut kuvitellakaan vielä menneellä viikolla tehtävän. Ja sitten sanotaan, että tässä on eräällä tavalla ajauduttu sellaiselle ajopuu-uralle, joka johtaa melkein mihin tahansa, ja kaikki päätöksentekijät ovat tämän salin ulkopuolella.

En saata hyväksyä tämän laatuista ajattelua itselleni ohjenuoraksi. Ed. Viitaselle suon sen hänen oman poliittisen tulevaisuutensa kannalta tietenkin ohjenuoraksi. Eihän siihen ole syytä puuttua millään tavalla, mutta se ei vain kelpaa minulle missään olosuhteissa. Täällä ollaan aktii-visen vaikuttajan roolissa. Ainakin se voi tuoda jonkinlaista motivaatiota tähän työhön. Erittäin tärkeää on silloin se, että ne argumentit, joita käyttää, itse hyväksyy. Se on olennaista. Jos ne vielä sattuvat kelpaamaan jollekulle toiselle, se-hän on suorastaan loistava tilanne.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Viitasen puheen-vuoro oli sillä tavalla arvokas, että hän on ollut yksi niitä harvoja puheenvuoron käyttäjiä, jotka keskustelussa ovat havainneet sen, että kysymys ei ole mustavalkoisesta asetelmasta, niin kuin useimmat puheenvuoron käyttäjät ovat nähneet, vaan kysymys, on siitä, että samalla asialla voi olla erilaisia puolia toiselle miellyttäviä, toiselle hiukan kielteisempiä.

Minusta ed. Viitanen, joka nyt ei ole salissa, käytti tavattoman hyvän puheenvuoron myös sen vuoksi, että hän kiinnitti huomiota siihen,

että keskittymiskehitys on suurelta osin tapahtunut ja että siihen voidaan vaikuttaa ennen kaikkea kuntien päätöksillä, niillä päätöksillä, joilla yleensä suurten markettien tai automarkettien, kauppiastavaratalojen ja kauppakeskusten syntyminen yleensä sallitaan.

Minusta on ollut huomiota herättävä piirre, että keskustelussa ikään kuin oletetaan, että lähde-tilanteisiin nollatilanteesta ja epäillään, että ratkaisevaa olisi aukioloaikojen muutos, joka sinänsä voi sekin vaikuttaa keskittymiseen, kun se vaikuttaa kilpailutilanteeseen. Mutta suurin keskittyminen on jo tapahtunut ja tapahtunut nimenomaan kaavoituspäätöksillä, joihin ovat olleet vaikuttamassa hyvin monet niistä tahoista, jotka nyt täällä ikään kuin turvaavat asian kehittämisessä aukioloratkaisuun.

**Ed. Pulliainen** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä hyväksyn ed. Hämäläisen äskeisen arvion sen osan, että ed. Viitasen puheenvuoron siinä osassa, johon en puuttunut lainkaan, on ihan selvästi tietty arvo ja logiikka. Näin on todella tapahtunut. Sen takiahan supermarket-työryhmäkin parhaillaan ympäristöministeriössä asioita pohtii. Sen työryhmän asettaminen on juuri sanotun seurausta. Ed. Viitasen puheenvuoron tämä osa, ja ed. Hämäläinen ilmeisesti yhtyy siihen näkemykseen, on täysin totta.

Minä viittasin ed. Viitasen puheenvuorossa vain siihen, kun hän jatkoi tämän jälkeen sillä, että pitää hyväksyä, että kaikissa mahdollisissa tilanteissa kaikki on jo mennyt, jos voisi sanoa, toivottomaan tilaan ja se pitää automaattisesti markkinavoimien edessä hyväksyä.

**Ed. Vokkolainen**: Arvoisa rouva puhemies! Liikeaikaista on taas ansiokkaasti puhuttu, ja tämä on yksi niitä elämää korkeampia asioita, joita salissa tänä syksynä on tehty. Niin kuin ed. Pulliainen sanoi, leikkauksia on mätetty jos jonkinlaisia.

Otan kantaa nyt lähinnä työasiainvaliokunnan jäsenenä, kun työasiainvaliokunta myös tästä lausunnon antoi talousvaliokunnalle. Me tätä asiaa pohdimme pitkään ja mietimme niitä näkökulmia, miten työasiainvaliokunnan näkökulmasta tähän asiaan pitäisi liittää. Työllisyys oli pääkriteeri, ja jos joku edustajista on viitsinyt lukea meidän lausuntonme talousvaliokunnalle, kyllähän lausunnon sisältä tulee selkeästi esille se, mitä mieltä todellisuudessa työasiainvaliokunta kyseisestä aukioloaikojen lisäämisestä on.

Tällä ei ole minkään näköisiä työllisyysvaikutuksia, se on selvä. Ministeriöiden eri tutkimukset ovat täysin ristiriitaisia keskenään; toisten mukaan laki lisää työllisyyttä ja toisten mukaan vähentää.

Henkilökohtaisesti olen aika pitkälle taipumassa siihen, että ne työpaikat, jotka tulevat, jos tulevat, lisäävät osa-aikaistamista, ja mielestäni se on ongelma, minkälaista osa-aikaistamista ne lisäävät. Hyvin pitkälti naisille tulee sellaisia osatyövuoroja, että on kaksi tuntia aamupäivällä ja kaksi tuntia illalla. Jos me tässä talossa edistämme tällaisia työsuhteita, kannattaa miettiä, onko tässä mitään järkeä ja tolkkua. Ihmisillä on pitkät työmatkat, on lapset päivähoitossa. Jos tällaisia työpaikkoja täällä edistetään, mielestäni me olemme vikalinjalla. Minä olen hyvin pitkälti kallistumassa siihen, että ei tällaista lainsäädäntöä pidä ainakaan edistää.

Toisesta asiasta on puhuttu hyvinkin paljon julkisuudessa: kaiken maailman koplaamisista. Sen takia haluan tässä yhteydessä siitä puhua. Nämä niin sanotut koplaamiset tulivat työasiainvaliokunnan eräiden erimielisyyksien takia, eli oli 42—43 syntyneiden työttömyysturvan välinpitoajat ja sitten epätyypillisten työsuhteiden ongelma.

En voi tilannetta ymmärtää ja hämmästelen sitä, että ryhmänjohtajat meidän työasiainvaliokunnan riitamme sotkivat kauppojen liikeaikaikiin. Mielestäni niillä ei ole mitään tekemistä tämän asian kanssa. Vaatii mahdotonta kekseliäisyyttä, että nämä asiat yhdistetään keskenään. Minä ainakin jyrkästi kieltäydyin osallistumasta tällaiseen keskusteluun, kun olin yksi neuvottelija työasiainvaliokunnan sisäisten erimielisyyksien takia. Sen takia minä halusin tässäkin sanoa, ettei tällaista väärää kuvaa nyt annettaisi julkisuuteen, että me olisimme työasiainvaliokunnassa tällaisen koplauksen takana. Missään tapauksessa ei tässä ole oltu mukana, ja tuntuu erittäin pahalta, että tällaisia asioita yhdistellään, varsinkin kun on kysymys juuri matalapalkka-aloista ja niistä ihmisistä, joiden työsuhteet muutenkin ovat ongelmallisia.

**Ed. Komi**: Arvoisa rouva puhemies! Liikeiden aukioloaikaa säätelevän lakiesityksen käsitellyssä ovat monet edustajat ikään kuin nosta-neet kätensä pystyyn mielestäni vasemmalla niin SDP:ssä kuin vasemmistoliihtossakin. Ei olla rehdisti esityksen puolella, mutta ei kyetä olemaan selkeästi sitä vastaan.

**Ed. Hämäläinen** kehui ed. Viitasen puheen-

vuoroa. Yhdyn siihen osaan, josta hän mainitsi, mutta ed. Viitanen puki sanoiksi myös ajautumisteorian. Näen, että se ei ole oikea eduskunnan päätöksentekotapa. Mielestäni eduskunnan on kyettävä arvioimaan lakiesitysten vaikutuksia, etenkin silloin jos hallitus ei siihen kykene, ja tekemään päätökset tekemiensä johtopäätösten mukaan. Itse näen lakiesityksessä muutamia keskeisiä epäkohtia, joihin haluan puuttua lyhyesti.

Ehkä kaikkein tärkeimpänä näen kaupan keskittymisen nopeutumisen. En väitä, että tämä on ainoa syy kaupan keskittymiseen, mutta osaltaan tämäkin on nopeuttamassa sitä. Keskittyminen johtaa siihen, että kaupunkien keskustojen ja maaseutualueiden kauppapalvelut heikkenevät, ja mikä ongelmallisinta, nämä haitat kohdistuvat usein sosiaalisesti heikompaan väestöosaan.

Kun valiokunnassa asiantuntijoita kuultiin, oli kaksi selvää vastakkaista ryhmää: Suurten liikkeiden edustajat puolsivat tätä lakiesitystä, ja pienten liikkeiden edustajat olivat pääasiassa vastaan. Mielestäni tämä kertoo siitä, että uskotaan keskittymisen jatkuvan ja nopeutuvan tätä kautta ja sitä kautta hyödyntävän suuria liikkeitä. Jollakin tavalla pitäisin näitä liikkeenharjoittajia ja kauppiaita määrättyllä tavalla asiantuntijoina tässä kysymyksessä. Toinen selkeä vastakkainasettelu oli työntekijäjärjestöjen ja Kaupan Keskusliiton välillä; missä myös sama asia toistui. Kaupan Keskusliitto puolusti selkeästi esitystä ja työntekijäjärjestöt olivat vastaan.

Valiokunnassa totesimme, että liikenne- ja päivähoitojärjestelyiden tarve tulee lisääntymään, jos kauppojen aukioloajat lisääntyvät. Emme väitä, että se merkitsee sitä, että tarvitaan kokonaan uutta palvelumuotoa ja -järjestelmää, mutta päivähoitoon osalta on selvää, että viikonloppujen ja sunnuntai-aikojen päivähoitojärjestelyt lisäävät kiistattomasti sen kustannuksia.

Mielestäni nykyisen aukiololupajärjestelmän puitteissa kauppapalveluja kyetään kyllä tarjoamaan riittävästi kuluttajan näkökulmasta katsottuna. Onhan joulukuun lisäksi myös muuna aikana vuodesta mahdollisuus pitää usein sunnuntaina kauppia auki. Lisäksi lupajärjestelmä edelleen antaa lisämahdollisuuksia erityistarpeissa.

Myös tämä liikeaukioloaikoja lisäävä lakiehdotus on näistä syistä hylättävä, ja toivon, että te siellä vasemmalla, siskot ja veljet, ryhdistäydte ja näyttätte, että tämä lakiesitys ei ole hyvä.

Lisäksi perheiden yhä vähenevän yhdessäoloajan kodeissa viikonloppuina näen aiheuttavan lisääntyviä sosiaalisia ongelmia. Täällä on puo-

lustettu vahvasti kuluttamisen lisääntymisteorialla tätä kauppojen aukioloajan lisäämistä. Kuitenkin olen sitä mieltä, että ostovoima on siinä rajoittava tekijä ja sitä kautta tämä kulutus ei voi merkittävästi lisääntyä. Lisäksi en näe edes, että tällainen niin sanottu turha kuluttaminen olisi ihmisen eikä yhteiskunnankaan semmoinen ainoa päämäärä ja tavoite. Tämän tulee varmasti globaalin, ekologisen maailmantalous jossain vaiheessa pysäyttämään, jos me ihmiset emme siihen pysty.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Muutama kommentti ensin tässä edellä olleisiin puheenvuoroihin.

Ed. Kallikselle toteaisin, että huonekalumarketit, autokaupat ja traktorikaupathan ovat jo sunnuntaisin auki. Ne pitävät näyttelyjään, mutta eivät ole tuotteitaan voineet myydä.

Ed. Vokkolainen keksi kovin vaikeita esimerkkejä hankalista työajoista, työaikojen pilkkomisista. Jos oikein käyttäisin kaiken oman kapasiteettini, niin pystyisin varmaan keksimään teoreettisesti vieläkin vaikeampia esimerkkejä.

Ed. Komi totesi, että meillä oli työaisainvaliokunnassa — olin siihen aikaan itsekin vielä jäsenenä — erilaisten kauppojen edustajia ja nimenomaan suurten liikkeitten edustajat olisivat olleet aukioloaikojen vapauttamisen puolella ja pienten taas vastustaneet. Minun muistini toimii toisin. Siellä mielestäni oli pari K-kauppiasta, jotka nimenomaan toivoivat, että aukioloajat vapautettaisiin. Eräs kauppias totesi, että hänellä on sellaista asiakaskuntaa, muun muassa sairaanhoitajia, jotka mielellään yövuoron päättyessä kävisivät aamulla kaupassa ja menisivät sitten nukkumaan, sen sijaan että joutuvat päivällä uudelleen lähtemään matkalle päästäkseen kaupassa käymään. Eri kaupoilla voi olla erilaista klientteeliä. Ne voivat hyvin eri tavoin räätälöidä nämä aukioloaikansa. Totean myös ed. Komille, että emme me kauppojen aukioloaikojen vapauttamisella taikka sillä, että emme vapauttaisi niitä, pysty tekemään suomalaista perhepolitiikkaa. Kyllä siihen pätevät ihan muunlaiset keinot.

On ollut hyvin mielenkiintoista kuunnella tässä salissa eduskunnassa istuvien, omasta mielestään hyvillä ennustajanlahjoilla varustettujen kansanedustajien puheenvuoroja siitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Historiahan sen sitten osoittaa, ketkä olivat oikeassa ennustuksissaan, ketkä väärässä. Kun todella istuin työasainvaliokunnassa, kuuntelimme erilaisia asiantuntijaita. On hyvin selvää mielestäni, ettei asiantuntija-

lausuntojen tai tehtyjen selvitystenkään perustella voi sanoa sitä eikä tätä siitä, lisääkö kauppojen aukioloaikojen vapauttaminen työpaikkoja vai vähentääkö se niitä.

Lähinnä kai Suomea voisimme verrata Ruotsiin. Ruotsin kokemukset kauppojen aukioloaikojen vapauttamisesta osoittavat, että aukioloaikojen vapauttaminen on tuonut jossain määrin uudenlaisia työpaikkoja. Suomessa, kuten kaikki hyvin tiedämme, on erittäin vähän osa-aikaisia työpaikkoja. Tämä ratkaisu voi tuoda niitä lisää, ja täällä eräät ovat jo todenneet, että opiskelijat ja erilaiset muut henkilöt, jotka ovat siinä tilanteessa, että eivät ehkä voi ottaa vastaan tai halua ottaa vastaan kokopäivätyötä, voisivat tulevaisuudessa hyödyntää näitä osa-aikaisia työpaikkoja.

Mielestäni on käsittämätöntä, että yksityisyrittäjiä halutaan holhota. Täällä on spekuloitu vaikka minkälaisilla kauhukuvilla. Kannattaa muistaa, että yksityisyrittäjät ovat erilaista rotua. Itsekin yksityisyrittäjän lapsena mietiskelen, miten tähän vanhemmat, jotka ovat kyllä jo vainajia, olisivat siihen suhtautuneet, jos eduskunta olisi säättänyt, mihin aikaan he saisivat työtä tehdä.

Lepopäivän pitämistä ei tämä laki myöskään estä. Myöskään naisten sortamista en tässä asiassa pysty näkemään. Totean myös, että kauppaja ei velvoiteta muuttamaan aukioloaikojaan. Kannattaisi ehkä muualta kuin Helsingistä olevien kansanedustajien käydä katsomassa täällä eräitä kioskeja, 100 neliön kioskeja, jotka ovat kuin pieniä marketteja. Tämän takia kivijalkakaupat alkavat olla täällä erittäin kannattamattomia. Me todella toivoisimme, että myös pääkaupungissa voisivat nämä pienet kaupat kannattaa. Siksi minun mielestäni on tämä aukioloaikojen vapauttaminen hyvin kannatettava esitys.

**Ed. P e h k o n e n :** Arvoisa puhemies! Vapaan aukiolon puoltajat ovat vedonneet taajamien ja haja-asutusalueen eroon aukioloissa. Onko tällä millainen merkitys? Haja-alueillahan on mahdollisuus vapaaseen aukioloon, ja taajamissa 70 tuntia per viikko on mahdollisuus olla auki. Ymmärtääkseni mikään välttämätön ei jää ostamatta myöskään taajamissa nykyisellä tuntimäärällä. Sellaista kasvua ei liene tulossa, että aukioloaika tarvitsisi lisätä.

Myöskään kuluttajat eivät vaadi aukiolojen vapauttamista, eivät he myöskään vastusta. Mutta tutkimusten mukaan ollaan varsin tyytyväisiä nykykäytäntöön, niin kuluttajat kuin

työntekijätkin. Eräänä perusteluna on mainittu kioskien ja huoltoasemien elintarvikemyynnin lisääntyminen. Näissä kuitenkin myynti on vähäistä, niin kuin täällä on hyvin kuultu, vain 1,5—2 prosenttia ja lähinnä aivan perusartikkeleita. Niissä on korkeammat hinnat, ja niistä ostetaan vain melkein kuin pakosta.

Lisätty aukiolo ei lisää ostovoimaa, mutta lisää kustannuksia yrittäjälle, koska myynti jakaantuu pitemmälle ajalle. Työllisyys ei mielestäni myöskään parane.

Työntekijöitten luku kyllä saattaa lisääntyä, mutta pelkään vakinaisten työpaikkojen muuttuvan osa-aikaisiksi. Kuinka käy silloin työntekijöitten toimeentulon? Myyjistä osa-aikaisia päivittäistavarakaupassa on nyt jo yli 75 prosenttia. Vapaa aukiolo lisää turvattomuutta. Varkaudet ja näpistykset jokapäiväistyvät, kun työskennellään yksin, samoin ryöstöt ja häiriökäyttäytyminen varsinkin, missä olutta kaupataan. Tiedän, että jotkut naiset ovat joutuneet kieltäytymään yksin tehtävästä iltatyöstä.

On sanottu, että laki antaa mahdollisuuden valita, ei ole pakko pitää auki. Minusta kilpailu pitää huolen aukiolosta, pakko siellä on kaikkien yrittäjien olla mukana. Toisekseen on kyse myös vapaudesta ja holhoamisesta. Mielestäni sanat vapaus ja vastuu kuuluu kytkeä yhteen. Täällä on kyllä tullut selväksi, että holhousta tarvitaan. On mainittu sellaisia aloja. Miksei myös kyseessä olevan asian suhteen? Miksi holhotaan muita palveluita, tämän lain ulkopuolella olevia? Eikö tämän lain logiikan mukaan pitäisi kaikkien olla vapaasti auki: virastot, postit, pankit jne? Missään tapauksessa en tätä kyllä kannata. Sunnuntaina asiakkaat käyvät myös tietojeni mukaan suhteessa enemmän vain katselemassa kuin ostamassa, mutta vartijoita tarvitaan enemmän näpistelyjen takia.

Tämä laki on myös selvästi elämän lakeja vastaan. Ihminen tarvitsee säännöllisen levon. ”Muista pyhittää lepopäivä” on yhtä ajankohtainen kuin milloin se annettiin, tuhansia vuosia sitten. Jatkuva kiire ja epävarmuus kuluttaa ihmisen niin sisäisesti kuin ruumiillisesti. Tällä lailla tehdään huono voimassa oleva laki vielä huonommaksi. Siksi tulen olemaan lain hylkäämisen kannalla.

**T o i n e n v a r a p u h e m i e s :** Muistutan edustajille, että olemme käyneet tätä keskustelua nyt lähes viisi tuntia. Jäljellä on kahdeksan puheenvuoroa. Lisäksi kaikki loput budjetin pääluokat keskustellaan tänä iltana.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pulliainen valitettavasti poistui. Surukseni myös pastori, ed. J. Kukkonen ja edustajat Kallis ja Kankaanniemi ovat poissa. Toivon, että he kuuntelevat huoneessaan.

Ed. Pulliainen sanoi olevansa entinen kaupantäjä ja sillä kokemuksella piti lauantai- ja sunnuntaiaukioloja erittäin pahoina. Minun täytyy sanoa, että se on huono lintu, joka ei jaksa omia sulkiaan kantaa. Se on huono kauppias, joka ei jaksa kilpailun kovuutta kestää. Se, joka ei pärjää kilpailussa, kuolokoon, poistukoon. Onneksi on kilpailua. Onneksi on kilpailua, niin että ne, jotka pystyvät, pärjäävät. Jos ei olisi kilpailua, olisi aivan liian monta yrittäjää monella alalla.

Minua täällä kuunnellessani tätä keskustelua on entistä enemmän alkanut hämmästyttävää papiston tapa siteerata Raamattua ja lausua uhkia ja tuomioita muka Raamatun sanana. Raamattu, arvoisa rouva puhemies, on kirjojen kirja, samoin kuin Koraani ja eräät muut vastaavat kirjat. Se puhuu rakkaudesta ennen kaikkea eikä tuomioista. Haluan selvittää muutamia asioita, joita täällä on varmasti ymmärretty väärin sen perusteella, mitä kirkon edustajat täällä ovat puhuneet Raamatun pohjalta sapatista ja lepopäivästä.

Sapatin noudattaminen oli osa vanhaa lakia Israelin kansan ja Jahven välillä, ja se loppui Kristuksen kuolemaan ristillä. Roomalaiskirjeen 10:4 sanoo: "Kristus on lain loppu - -". Tämän vahvistaa myös Galatalaiskirjeen 4:9—11 ja Efesolaiskirjeen 2:13—16. Toisen Mooseksen kirjan 31:16—17 sanoo: "Ja pitääkööt israelilaiset sapatin - -". Se on oleva ikuinen merkki minun ja israelilaisten välillä - -". Ei siis niin, että kaikilla muilla olisi velvollisuus pitää sapatia.

Kristityt voivat valita minkä päivän hyvänsä levolle, sanoo Roomalaiskirjeen 14:4—6, samoin Kolossalaiskirjeen 2:16. Jeesuksen kuoleman jälkeen hänen opetuslapsensa eivät koskaan viettäneet sapatia, on luettavissa Apostolien teoista, 15:28—29. Vaikka Kristus herätettiin kuolleista viikon ensimmäisenä päivänä, jota nykyään kutsutaan sunnuntaiksi, Raamattu ei neuvo erottamaan tuota viikonpäivää pyhäksi.

Arvoisa rouva puhemies! Vanhan pakanallisen nimityksen "dies solis" eli 'auringon päivä' — suomeksi mukautuneena muotoon "sunnuntai" — antaminen tälle kristittyjen viikoittaiselle juhalle johtuu suureksi osaksi pakanallisten ja niin sanottujen kristillisten ajatusten yhdistämisestä, kun keisari Konstantinus suositteli vuonna 321 jKr. antamassaan julistuksessa alamaishilleen,

sekä pakanoille että kristityille, viikon ensimmäisen päivän vietto auringon kunnioittamisen päivänä. Se oli Konstantinuksen keino sovittaa valtakuntansa eripuraiset uskonnot yhteisen järjestelmän alaisuuteen.

"Sapatti" -sana juontuu heprealaisesta sanasta "sabbat" eli 'levätä', 'pidätyä'. Juutalaisten viikkosapatti kestää perjantain auringonlaskusta lauantain auringonlaskuun eikä suinkaan sunnuntain, kuten täällä yleisesti uskotaan.

Ed. Viitanen: Arvoisa puhemies! Lyhyt kommentti ed. Pulliaisen käyttämään puheenvuoroon. Kun hän täällä puhui, istuin huoneessani puhelimen luuri korvassa enkä pystynyt puolustautumaan. Kiitän samalla ed. Hämäläistä siitä, että hän asiallisesti joitakin kohtia ed. Pulliaisen minuun kohdistamista epäilyistä korjasi.

Olen kyllä joskus miettinyt, kannattaako tässä salissa ylipäätään puhua mitään tai käyttää yhtäkään puheenvuoroa, koska useasti se, mitä sinä sanot, halutaan joko tahallisesti tai tahattomasti tulkita väärin, ja sitten se johtaa juuri tähän, että meikäläinenkin toista kertaa täällä peräkkäin käyttää puheenvuoroa ja asiat venyvät.

Joka tapauksessa se, mitä yritin viestittää, oli se, että tällä asialla on kaksi puolta. Ed. Pulliainen syytti minua jostain deterministisestä näemyksestä, että luulen kaiken vain ajopuumaaisesti menevän eteenpäin enkä halua poliittisesti vaikuttaa. Lähinnä sanomani oli se, että ihmisten asenteet ensinnäkin ovat muuttuneet entisestä, ihmisten elämäntapa on muuttunut entisestä. Ne ovat esimerkiksi sellaisia asioita, joihin hyvin vähän yleensä poliittisella päätöksellä pystyy vaikuttamaan, siihen miten ihmisen ajatukset, elämäntyyli ja muut muuttuvat.

Ed. Pulliainen sanoi, että minä siis en välitä tästä mitään, vaan kumarran markkinavoimien edessä. Mielestäni se oli aika käsittämätön ilmaisu. Itse asiassa yritin ehkä tuoda esiin sitä, että eiköhän meillä poliitikoilla tänä päivänä ole tarkoitus kumartaa ihmisen edessä, ihmisten halujen edessä, ja kunnioittaa sitä, mitä ihmiset haluavat. Minä en halua kumartaa markkinavoimien edessä siinä merkityksessä, mitä sillä yleensä tarkoitetaan. Toki ihminenkin on osa markkinavoimia, mutta hyvin pieni osa.

Se, mitä taas sanoin epätyypillisistä työsuhteista, on myös kehityssuunta, joka on jo tapahtunut. Jo nyt on hyvin paljon epätyypillisiä työsuhteita. Se on asia, mihin voidaan vaikuttaa politiikalla. Nimenomaan sanoin, että haluan ja

vaadin, että epätyypillisten työsuhteiden työsuhdeturvaa tulevaisuudessa parannetaan, eli minä vaadin, että politiikka puuttuu tähän asiaan, päinvastoin kuin ed. Pulliainen on puheeni perusteella käsittänyt.

Tässä tuli ihan hyvä esimerkki siitä, mitä myös tarkoitin. Ed. Pehkonen sanoi täällä äsken, että hän on kuullut, että joissakin tapauksissa nykyisin naiset ovat joutuneet kieltäytymään iltatyöstä, mikä on aika hurja juttu. Mutta eikö tämäkin ole siis sellainen asia, joka on nyt jo tapahtunut, ja yritin tuoda sitä esille, että monet uhkakuvat, mitkä tähän lakiin liittyvät, ovatkin sellaisia, mitkä itse asiassa nyt ovat jo tosiasia. Sitä yritin sanoa, en sitä, että kumartelisin markkinavoimien edessä, sillä minä olen aina kannattanut sitä ajatusta, että poliittinen tahto voi mennä taloudellisen ja markkinavoimien tahdon edelle, jos niin halutaan. Täytyy sanoa, arvoisa puhemies, että tänä päivänä aivan liian harvoin halutaan poliittisella tahdolla mennä talouden tahdon yli.

Ed. Viitamiel: Arvoisa puhemies! Ei ed. Aittoniemi vaan ed. Viitanen on se oikea Hämeen ilves, jonka karjahtelua täällä kuunnellaan. (Ed. Aittoniemi: Vanha leijona!) — Ahaa, Hämeessä on myös leijonia!

Puhemies! Käsitteltävänä oleva asia on ollut eduskunnalle erittäin vaikea. Lakiesitys annettiin jo viimekeväänä, ja siitä lähtien se on ollut keskustelun kohteena. Kuten ed. Saarinen ja monet muut ovat todenneet tässä käsittelyssä, asiassa ei varmaan ole yhtä totuutta.

Hallituksen esitys on annettu, koska nykyisen lain vallitessa on syntynyt vaikeita kilpailullisia ongelmia. Nykylain mukainen poikkeuslupasäännöstö on johtanut siihen, että lääninhallitusten myöntämät luvat ovat kohdelleet kauppa- ja teollisuuden eri tavoin. Yksille lupa sunnuntaiaukioloon on myönnetty, toisille ei. Samassa kaupungissa on saattanut olla erilaista kohtelua yrittäjien välillä.

En tiedä, aavistiko edellinen eduskunta lakia säätäessään, että tällaisia ongelmia voisi tulla? Ainakin eräiden lääninhallitusten lupakäytäntö viittaa siihen, että yrittäjien tasapuolisesta kohtelusta ei ole välitetty. Lapin lääninhallituksen edustajien taholta on suoraan jopa myönnetty, että osin on tarkoituksellisesti haluttu aiheuttaa sekaannusta tilanteeseen. Nyt tämä eduskunta on sen edessä, että edeltäjien tekemää lainsäädäntöä on tavalla tai toisella korjattava. Nykyistä lakia on jo siis tästä syystä muutettava.

Vaihtoehtoina muutokselle ovat esillä olleet

hallituksen esitys ja ed. Jorma Kukkosen ensimmäisenä allekirjoittama lakialoite. Hallituksen vastaus ongelmaan on sunnuntaiaukiolon vapauttaminen lähes kokonaan. Yrittäjien oma harkinta ja paikallinen markkinatilanne ratkaisivat sen, kuinka paljon tätä vapautta käytettäisiin, ei välttämättä kovin paljon enempää kuin nyt, jolloin esimerkiksi Itä-Suomessa useat kaupat ovat hakeneet matkailusesongin ajaksi poikkeuslupia ja myös niitä saaneet.

Ed. Kukkosen lakialoite, jonka allekirjoittajiin kuulun, lähtee taas päinvastaisesta ajatuksesta. Hallinnollista epäselvyyttä ja kilpailuväärityksiä poistettaisiin säännöstelyä tiukentamalla. Lähtökohta on kiinnostavan epämuodikas. Hyvin suuren osan siitä ajattelusta, joka ed. Kukkosen aloitteen takana on, olen valmis allekirjoittamaan edelleen, mutta onko sääntelyn lisääminen käytännön vaihtoehto? Mikä olisi sellaisen lainsäädännön oikeutus kansalaisten silmissä?

Suhtauduin lähete keskustelussa hyvin kriittisesti hallituksen esitykseen. Kiinnitin huomiota kaupan alan työntekijöiden näkemyksiin. Liikealan ammattiliitto on aina vastustanut esityksen suuntaista linjaa. Se on mielestäni liiton legitiimi oikeus edunvalvontajärjestönä. Niin pitää toimia. Mielestäni keinot myös kukaan eivät ole ylittäneet minkäänlaista sopivaisuuden rajaa, jos tällaista sopivaisuutta ylipäättään pitää arvioida.

Olen myös oma-aloitteisesti pitänyt yhteyttä tuntemiini kauppoissa työskenteleviin ihmisiin ja ammattiyhdistysaktiiveihin. Suhtautuminen sunnuntaitöiden yleistymiseen on vaihdellut. Nuoret ovat ehkä keski-ikäisiä valmiimpia myös sunnuntaitöihin varsinkin nykyisten palkkaehtojen vallitessa.

On ilmeisesti totta, että liikealalla niin sanotut epätyypilliset työsuhteet ovat jo nyt yleistyneet ja saattavat edelleen myös tämän lain vaikutuksesta yleistyä tai ainakin lain muutoksen jälkeen. Mielestäni epätyypillisten työsuhteiden saattaminen sosiaaliturvansa osalta vakituisten ja perinteisten työsuhteiden kanssa tasavertaisiksi on saatava lainsäädännön tasolla nopeasti kuntoon. Työttömyysturvaan tehty uudistukset tekevät osittain lyhyiden työsuhteiden vastaanottamisen ensi vuonna nykyistä helpommaksi. Kannustus- ja työn tekemiseen pitää myös lisätä.

Lähetekeskustelussa olin myös huolissani siitä, kuinka esitys vaikuttaisi kaupan rakentamiseen. Useat asiantuntijat ovat myös valiokunnan käsittelyn aikana todenneet, että suuret kauppa- ja teollisuusliikkeen pystyvät hyödyntämään sunnuntaiaukiolon mahdollisuuden pieniä paremmin, koska

suurilla liikkeillä kiinteät kustannukset muodostavat suhteellisesti suuremman kustannuserän kuin pienillä. Tällöin sunnuntain kustannukset eivät niille suhteessa kovin suurta tekijää muodosta.

Jos suuret liikkeet, niin sanotut hypermarketit, voivat hyötyä vapauttamisesta pieniä enemmän, saattaa seurauksena olla asiakasvirtojen entistä voimakkaampaa keskittymistä suuriin yksiköihin. Siitä saattaa aiheutua pienten lähio-kauppojen kuolemia ja erityisesti keskisuurissa kaupungeissa, joissa automarketteja on, lähiöiden palvelutason alenemista. Ne kaupunkilaiset, joilla ei ole autoa käytössä, joutuisivat silloin kärsimään. Tähän kiinnitti huomiota valiokunnassa erityisen mieleenpainuvalla tavalla Kuopion kaupunginarkkitehti. Sanottakoon kuitenkin tässä yhteydessä, että siitä huolimatta Kuopiossa on juuri tehty kaavoituksellisia päätöksiä, jotka mahdollistavat automarketin rakentamisen Valtatie 5:n varteen, siis siitä huolimatta, että nämä ongelmat siellä on erityisellä tavalla tiedostettu.

Haja-asutusalueella kauppa on jo nykyisin vapaata. Mahdollista on, että kaupan vapauttaminen myös taajamissa voi johtaa joidenkin nimienomaan haja-asutusalueiden kauppojen lopettamiseen, kun ne suhteellisen kilpailuetunsa menettäisivät. Pidän kaupunkien lähiöiden kauppojen mahdollisia ongelmia kuitenkin vakavampina sen vuoksi, että lähiöissä lienee enemmän ihmisiä, jotka todella ovat lähikauppansa varassa. Julkisen liikenteen tarve ainakin lakiesityksen hyväksymisen myötä kasvaisi kaupungeissa.

Talousvaliokunnan käsittelyn aikana huoli kaupan keskittymisestä ja siitä johtuvista vaikutuksista työmarkkinoihin ja muutoin nousi vahvasti esiin. Mietinnöstä luettavissa oleva kompromissimahdollisuus eli pitkin syksyä muiden joukossa. Aukioloajan vapauttaminen siten, että rajoitetaan sen piiriin kuuluvien liikkeiden kokoa, on periaatteessa hyvä ratkaisu. Käytännön ongelmat niiden liikkeiden kohdalla, joiden pinta-ala on lähellä 400 neliömetrin rajaa, voivat tietysti olla hankalat. Se, että raja on vain kaksivuotinen, aiheuttaa sen, että suurten liikkeiden kohdalla kyseessä on vain siirtymäaika. Tästä syystä pinta-alarajoitusta lähellä olevien liikkeiden erilaiseen kohteluun ei ole syytä suhtautua kuoleman vakavasti. Myös 400:aa neliömetriä suuremmat liikkeet tulisivat kevään 99 jälkeen vapaiden aukioloaikojen piiriin, jos eduskunta yhtyy mietintöön.

Siirtymäajan kuluessa lähiöiden kauppaliikkeillä on mahdollisuus toisaalta uudistaa toimintaansa siten, että ne pystyvät vastaamaan kiristyvään kilpailutilanteeseen, joka toteutuisi keväällä 99.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on ollut eduskunnassa monipuolisen keskustelun ja käsittelyn kohteena. Käsittely on tässä vaiheessa politisoitunut. Eräiden keskustan kansanedustajien liikealan työntekijöiden kantoja lähentelevät puheenvuorot ovat olleet ilahduttavia varsinkin, jos ne ovat olleet aidosti ammattiyhdistysliikkeen näkemyksiä ymmärtäviä. Onko keskusta, työreformin puolue, joka on tällä vaalikaudella esittänyt muun muassa työehtosopimusten yleissitovuuden purkamista ja siten työntekijöiden yhteisen sopimusoikeuden purkamista, tullut nyt uusiin ajatuksiin suhteessaan palkansaajiin? Vai olisiko tässä nyt vain yksi maalinteon paikka, jota ilmausta keskustan varapuheenjohtaja taannoin aluehallinnon uudistuksen yhteydessä käytti, kun hän sitä silloin vastusti? Oppositio vastustaa nyt hallitusta käyttämällä perusteluita, jotka puhuttelevat hallituksen uudistuspolitiikkaan periaatteessa sitoutunutta ammattiyhdistysliikettä.

Esityksen parlamentaarista käsittelyä ja suurimman hallituspuolueen poliittista päätöksentekokykyä kunnioittaen yhdyn oman eduskuntaryhmäni mielipiteeseen tässä asiassa.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Tämä tuntuu olevan kovin vaikea laki. Voisi ajatella, että tämä voisi olla ehkä voimassa täällä etelässä, Helsingissä pelkästään ja Tampereellaakin voisi olla, jos jotakin hankaluuksia halutaan. (Min. Jaakonsaari: Alueellista syrjintää!) — Oulu on hyvä paikka. — Siinä mielessä Helsingissä voisi olla voimassa tämä, että katsokaa kukin itseänne, kun menette tuonne Helsingin kaduille. Ei siellä tarvitse kuin muutaman minuutin kävellä, niin huomaatte, ettei siellä kävelkään, vaan juoksee, vaikkei ole minkäänlaista perustetta siihen. Vaimo ei kulje siellä edellä eikä poliisi ole perässä, mutta siitä huolimatta juoksee. Siis siinä mielessä Helsingin kiireisiin olosuhteisiin voisi tämä olla aivan sopiva, mutta ehkä lakia ei voi säätää sillä tavalla tai miksei voi: Tehtäköön täällä mitä halutaan ja muualla vähän paremmin. Näinkin se voisi olla.

Tätä asiaa ei kuitenkaan voi tarkkailla työntekijöiden kannalta pelkästään. Ei voi olla niin, että sen mukaan, mikä on työntekijöille hyvä, me säännönmukaisesti lakia säätäisimme. Ensiksi

on todettava, että työaika tulee tietysti epämiellyttävämmäksi, jos työtä tehdään sunnuntaina, kun yleensä muut ihmiset ovat vapaalla ja ainakin kaikki lapset ovat vapaalla. Se on tietenkin hankalaa työaikaa.

Asialla on kuitenkin toinenkin puoli. Suomessa on valtava määrä ihmisiä töissä niin sunnuntaisin, iltaisin kuin öisinkin eli tekee epämurkkaa työaikaa. Siitä huolimatta suuri osa näistä vuorotyötä tekevästä ei tunne, että he tekevät epämurkkaa työaikaa, vaan haluavat tehdä sitä. He ovat hyvillään, kun saavat olla vuorotöissä, saavat olla vapaana esimerkiksi keskellä viikkoa ja saavat parempaa palkkaa kuin sellaiset henkilöt, jotka ovat pelkästään päivävuorossa.

Mutta asiaa tuleeikin ajatella asiakkaiden kannalta. Kysyä tietenkin voisi, että jos joku haluaa mennä sunnuntaina kauppaan, miksei hän voisi mennä. Helposti voisi ymmärtää tästä minun alkupuheestani, että minä kannattaisin jopa tätä lakia, mutta mennään kuitenkin eteenpäin.

En ole missään tapauksessa holhouksen kannalla, mutta omalta osaltani juuri tässä kohtaa tulee mittani täyteen, ja tämä on nyt valitettavasti aivan minun yksityistä henkilökohtaista ajattelua. Lakia ei tietenkään saisi sillä perusteella laatia, mitä yksittäinen kansalainen ajattelee jostakin asiasta. Mutta minä en tiedä mitään muuta niin epämiellyttävää kuin hikiä juosta kaupasta kauppaan. Jos ihmiset eivät osaa olla pois kaupasta omatoimisesti, se näyttää olevan pakko säätää lailla. Tämä on niin kuin alkoholilaki. Me emme ole vielä kypsiä vapaaseen alkoholipolitiikkaan emmekä ole kypsiä vielä vapaaseen kauppojen aukioloaikaan. Tämä on varmasti parasta niin liikkeiden työntekijöiden kuin kaikkien suomalaisten perheidenkin kannalta. Jos ostoksia ei ehdi nykyisin kauppojen aukioloajan kuluessa tehdä, syy ei ole siinä, että on liian lyhyet aukioloajat, vaan siinä, että on liikaa rahaa turhiin ostoksiin.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Edellinen puhuja suosittelee aukioloaikojen laajentamista nimenomaan Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle yleensä. Minulla oli tilaisuus viime kesänä käväistä Lapissa, ja huomasin sillä matkalla, että kaupat olivat Lapissa auki pyhänä ja arkena eikä kauppiaalla ollut illan tullessaan kovin kiire ovien sulkemiseen. Ovet olivat niin kauan auki kuin asiakkaita riitti, ja niitä näytti riittävän. Runsaasti poikkeuslupia on nykyisin aikana myönnetty nimenomaan juuri Lapin läänin. Pelkkä luettelo näistä poikkeusluvista on

erittäin paksu moniste, vaikka siinä ei ole muuta kuin kauppojen nimet. Olen saanut tämän luettelon käsiini, ja nimenomaan Lapin läänin alueella on syntynyt myös erittäin runsaasti valituksia vielä niiltä muutamalta kauppiaalta, jotka eivät poikkeuslupaa ole saaneet. Ainakin lappilaiset tuntuvat tarvitsevan sunnuntaiaukioloja ja myös käyttävän niitä.

Tämänpäiväisessä keskustelussa on useaan kertaan kysytty, kuinka paljon markkinavoimille itse asiassa annetaan periksi, jos tämä käsillä oleva lakiehdotus nyt hyväksytään. Jos liikeaikalaki kokonaan kumottaisiin, se olisi alistumista markkinavoimille, se jättäisi alan täysin säätelemättä. Sen sijaan liikeaikaa edelleenkin säädellään, vaikka hyväksyisimme käsillä olevan lakiehdotuksen. Emme ole senkään puitteissa lähelläkään sitä tilannetta, jota täällä ensimmäisessä käsittelyssä kuvailtiin, kun muisteltiin Manhattanilla loistavia ostoskeskusten öisiä valoja. Tämänkään säätelyn puitteissa ei myöskään liikealan työehtosopimuksen rakenne murtuisi, vaan tämä säätely edelleenkin säilyttäisi mahdollisuuden työntekijäin työehtosopimusten rakenteeseen sellaisina kuin ne nytkin ovat.

On puhuttu tämänkinpäiväisessä keskustelussa, että aukioloajat vapautettaisiin. Ei niitä ole tälläkään lakiehdotuksella tarkoitus vapauttaa. Tarkoitus on, että mahdollisuutta aukioloihin lisätään, ennen kaikkea lisätään sunnuntaipäiville. Tässä on mielestäni merkittävä ero, ja on syntynyt ajatusharha, joka ehkä on ollut johtamassa myös tätä keskustelua mielestäni kovin kärjistyneeseen suuntaan, kun on puhuttu aukioloaikojen vapauttamisesta. Vapauttamista ei tällä lakiehdotuksella tapahdu, ainoastaan mahdollisuus lisätä aukioloaikoja.

En usko, että tämänkään lakiehdotuksen hyväksymisen myötä syntyisi runsaasti uusia työpaikkoja. Nettovaikutus tulee todennäköisesti ainakin lyhyellä tähtäyksellä jäämään varsin vähäiseksi. Olen kuullut kaikki selvitykset niistä tutkimuksista, jotka ovat olleet tämän esityksen pohjana ja joista tutkimuslaitokset eivät ole katsoneet kaikkien täyttävän hyvän tutkimuksen kriteereitä. Minusta niihin on turha vedota tässä. Kaikki tunnemme ne heikkoudet, joita taustalla on ollut.

Keskittymisestä on puhuttu tämänkin käsittelyn yhteydessä, mutta keskittymistä on jo tapahtunut. Vuosikymmenten ajan on tapahtunut keskittymistä, ja se keskittyminen on ollut nimenomaan asiakkaiden oma valinta. Se on myös ollut asiakkaiden edustajien, kunnallisten päät-

täjien, valinta silloin, kun he ovat omilla päätöksillään sallineet suurten markettien asettua kuntakeskustoihin tai kuntien laitamille moottoriteiden varsille.

Samoin osa-aikaistuminen on tapahtunut toisiasia. Kaupan työntekijäkunta työskentelee tällä hetkellä varsin laajalti erilaisissa osa-aikaisissa työsuhteissa. Tällä esityksellä osa-aikaistuminen ei minun ymmärtääkseni olennaisesti enää lisävauhtia saisi.

Sen sijaan tämän esityksen hyväksyminen taivoittaisi kilpailuedellytyksiä, se antaisi mahdollisuuden sellaisiin järjestelyihin, joilla nimenomaan tällä hetkellä olemassa oleva harmaa alue, lain hengen ja osittain kirjaimen vastainenkin alue, pienkaupan ja kioskikaupan välillä saatisiin järjestykseen.

Samoin tasoitettaisiin kilpailuedellytyksiä huoltoasemien ja pienkauppojen välillä. Huoltoasemien elintarvikemyynti, päivittäistavaramyynti, on viime vuosina erittäin voimakkaasti lisääntynyt. Täällä annettiin edellä käydyssä keskustelussa huomattavasti alimitoitettuja arvioita huoltoasemien päivittäistavaramyynnin osuudesta. Se on huomattavasti suurempi. Sen sijaan varsinaisen, perinteisellä tavalla käsitetyn pienkaupan osuus päivittäistavaroiden kaupasta on ollut kaventumassa.

Tämän lakiehdotuksen hyväksymisellä kauppiaille ei syntyisi aukiolopakkoa eikä asiakkaille kaupassakäyntipakkoa. Ei tule olemaan sellaista voimaa, joka pakottaisi kauppiaan pitämään liikkettään auki, ellei asiakkaita tule. Olen kuullut usean puhujan väittävän, että ainakin keskusliike vaatii pienkauppiasta pitämään kaupansa auki sunnuntaina kilpailusystä. Ei vaadi. Keskusliike valvoo nyt jo erittäin tarkoin, että jokainen pienkaupan piste on kannattava. Jolleivät ne ole kannattavia, ne suljetaan. Keskusliike tulee aivan varmasti katsomaan, että pienkauppa ei tule olemaan auki silloin, kun se ei ole kannattavaa, jos kauppaan ei riitä asiakkaita. Kannattamatonta aukioloa ei tule varmasti näkymään tämän lain puitteissa sen enempää kuin nykylainkaan puitteissa on nähty.

Ostoksille ei myöskään ketään pakoteta tällä lailla menemään. Mutta sen sijaan ne, jotka näkevät sunnuntaiaukiolon mahdollistavan heille jostakin syystä heidän oman elämänsä tilanteessa tarpeellisen kaupassakäynnin, tulevat tämän lain hyväksymisestä hyötymään.

Olin tavattoman ilahunut, kun ed. Viitasta kuullessani huomasin, että ainakaan ed. Viitassen ja minun välillä ei ole sellaista sukupolvien

välistä kuilua kuin ehkä voisi olla. Me molemmat olemme havainneet sen kehityksen, joka elävässä elämässä on tapahtunut. Me olemme havainneet sen muutoksen, joka ihmisten elämässä ja työsuhteissa on tapahtunut.

Iloinen sen sijaan en ole ollut siitä, että eduskunnassakin on aukiolokeskusteluun viitaten puhuttu aukiolojen säätelystä, mutta tosiasiassa puhujat ovat halunneet säädellä kansalaisten käyttäytymistä. Minusta suomalaiset ovat täysivaltaisia kansalaisia ja on uskottava, että he kykenevät itse päättämään kaupassakäyntinsä ajoista ja tavoista ja tekemään valintansa myös siitä, minkälaisissa kaupoissa he haluavat käydä.

Säätelyä on puolustettu nimenomaan siitä ajattelutavasta lähtemällä, että eduskunta tietäisi kansalaisia paremmin, mikä heille on oikein ja mikä heille on tarpeellista. Minusta tällaisesta holhouksesta tällä hetkellä pitäisi päästä pois. Perheiden vapaa-ajankäyttöön, perheiden ajankäyttöön ylipäänsä ulottuvasta holhouksesta eduskunnankin pitäisi päästä pois. Kun me puhumme säätelystä ja siitä, että markkinavoimia ei pidä päästää valloilleen, ja puhumme siitä, että tulee kaupan kilpailua edistää, samalla täytyy pitää pitää huolta siitä, että monipuolinen kaupan rakenne säilyy. Silloin meidän täytyy puutua nimenomaan kaavoitukseen, niihin edellytyksiin, jotka ovat kaupan sijoituksessa, ja harkita silloin hyvin tarkoin, mikä on yhteiskunnan kannalta viisasta, milloin rakennetaan ylikapasiteettia, mikä taas on tarpeellisen palvelun lisäämistä.

Mutta kyllä minua ovat kauhistuttaneet ne puheet, joissa on paheksuttu työn tekemistä sunnuntaipäivisin. Kehitys on kulkenut siihen suuntaan, että yhä useampi tekee työtä myös viikonloppuina, myös sunnuntaipäivinä, eivät ainoastaan ne henkilöt, joiden työ liittyy välttämättömiin turvallisuuspalveluihin, terveydenhoitoon, sairaanhoitoon, poliisitoimeen, palotoimeen, vaan yhä useampi tekee tällä hetkellä viikonlopputyötä nimenomaan lisääntyneiden vapaa-ajan palveluiden piirissä. Näitä ovat valmiita käyttämään myös ne, jotka nyt vastustavat kaupan aukioloaikojen lisäämistä sunnuntaipäiville. Yhä useampi pitää avoimna konserttisaleja, teattereita, lippukassoja, jäähalleja, kuntohalleja ja myös kunnan palveluita, koska on katsottu, että lisääntyvä vapaa-aika ja ihmisten lisääntynyt kulutusmahdollisuus on johtanut kysyntään niitä palveluita kohtaan.

Minusta on ollut tarpeellista, että näitä palveluita on lisätty, mutta kauhistelen ajatusta, että

me täällä paheksuisimme niitä ihmisiä, jotka ovat syystä tai toisesta valinneet ammatin, jossa työn pääpaino peräti saattaa olla sunnuntaipäivänä, jolloin he työnsä avulla antavat ihmisille mahdollisuuden vapaa-ajan rientoihin, ovat itse päättäneet valita sen elämänmallin, että pitävät vapaapäivänsä viikolla, silloin kun toisilla on työvuoro. Minusta tällainen elämäntapa on tällä hetkellä suomalaista arkipäivää. Se on hyvin monen osana tällä hetkellä, ja minusta ei ole meidän tehtävämme moralisoida eikä ottaa kantaa siihen, onko tämä ollut moraalisesti oikein tai arveluttavaa.

Minä kunnioitan ihmisten vakaumusta, mutta olen edelleenkin sitä mieltä, niin kuin aikaisemmin sanoin toisessa käsittelyssä, että vakaumuksen nimissä on nyt puhuttu milloin työllisyydestä, milloin työaikojen säätelystä tai markkinavoimien suitsemisesta, ja sen vuoksi rohkenen vastata myös niille puhujille, jotka vakaumuksen nimissä ovat paheksuneet työn tekemistä sunnuntaina kaupassa, mutta sallivat sen kuitenkin lähes kaikilla muilla alueilla ja ovat itsekin valmiita hyödyntämään sitä, useat jopa itsekin valmiit tekemään.

Ed. K o m i : Arvoisa rouva puhemies! Otan kopin siitä pallosta, jonka ed. Kokkonen heitti, kun hän totesi, että kauppojen aukiololainsäädännöllä ei hoideta perhepolitiikkaa. Ed. Hämäläinen argumentoi samalla tavalla, että lainsäädännöllä ei ole tarkoitus ohjata eikä säädellä ihmisten käyttäytymistä. Olen aika tavalla ymmällä. Ellei yhteiskunnallisella päätöksenteolla ole juuri tätä tarkoitusta, ohjata ihmisten käyttäytymistä, säädellä sitä, niin jollakin tavalla tuntuu kyseenalaiselta, mitä meille jää tänne eduskuntaan jäljelle. Meille jää jokin rikoslainsäädäntö ja rangaistukset, ellei ohjaava toimenpide toimi.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Olen pidättäytynyt puhumasta tässä asiassa toistaiseksi, mutta ajattelin, että kuitenkin muutaman kommentin keskustelun lopuksi aiheesta sanoisin.

Ensinnäkin poliittinen huomio tästä keskustelusta ja koko prosessista on se, että tähän on kokoomuksen pitkään hellimä ajatus. Edellisen eduskunnan aikana keskustan toiminnan myötä tämä jäi hankkeeksi. Siitä käytiin pitkä keskustelu eduskuntaryhmissämme ja totesimme, että hanketta ei pidä viedä eteenpäin, ja siihen se tyssäsi. Nyt on käynyt niin, että tarvittiin työ-

väenpuolueet kokoomuksen kavereiksi, jotta tämä saatiin hallituksen esitykseksi, ja nyt sitä työväenpuolueitten ryhmäkurilla aiotaan viedä eteenpäin. Minusta tämä on yhdenlainen paradoksi suomalaisessa politiikassa.

Toinen huomio menee itse sisältöön. On kysyttävä, mitä hyötyä tästä lainsäädännöstä on, mikä tällä on tavoitteena. Esille on tuotu minusta oikeita argumentteja, kun on nostettu esiin kilpailun ongelmat. On totta, että on syntynyt erinäisiä epätoivottavia ilmiöitä ja kilpailun vääristymiä nimenomaan huoltoasemakaupan, kioski-kaupan ja hyvin pieneltä osin haja-asutusalueitten kauppojen vapaitten aukiolojen myötä. Voi kysyä, onko se, että aukiolo vapautetaan täysin, oikea tapa ratkaista näitä ongelmia. Mielestäni ei ole. Mielestäni asiaa olisi voinut ja pitänyt lähestyä siitä, että ongelmat, joita on syntynyt, olisi poistettu toisesta suunnasta.

Sen sijaan tietysti pitää kysyä, mitä ongelmia ja haittoja lainsäädäntö tuo muassaan. On selkeästi käynyt ilmi, että se tuo työelämään uudenlaisia ongelmia, ennen kaikkea se koituu naisvaltaisen palvelutyöntekijäjoukon työolojen heikennykseksi. On päivänselvää, että tähän liittyy ainakin jollain tavalla myös tasa-arvokysymys. Tämä on ilman muuta naisvaltaisen alan työolojen heikennyt. Luulenkin niin, että jos kysymys asiassa olisi jostain miesvaltaisesta alasta, ei tällaista esitystä olisi tullut ollenkaan. Eli naiset ovat heikompia puolustamaan omia etujaan myös työmarkkinoilla, niin kuin tietysti hyvin tiedetäänkin.

Toinen kysymys on yritystoiminnan näkökulma. Tämä on ilman muuta esitys, joka suosii suuria yrityksiä pienten yritysten kustannuksella. Pienet yrittäjät vastustavat tätä, suuret kannattavat selvästi omista lähtökohdistaan johtuen. Kyllä meillä olisi syytä tällaisissa tilanteissa toimia sen puolesta, että pienten yritysten toimintamahdollisuudet turvattaisiin.

Kolmas kysymys on selvästi alueellinen. Tämä koituu lähiöiden ja haja-asutusalueen kauppojen haitaksi ja suosii automarketteja. Tämä on minusta päivänselvä tosiasia. Siitä ei liene epäselvyyttä, että juuri näin tapahtuisi.

Jos nämä asiat olivat tällaisia käytännöllisiä, sitten on kysymys myös arvoperustasta. Tässä ei ole kysymys rahasta. Tämä ei kaada hallituksen budjettiesitystä eikä vaikuta kansantalouden kehitykseen sitä eikä tätä, eli tässä ei ole tällaisista välittömistä taloudellisista eduista kysymys kansakunnan kannalta. Kysymys on enemmän arvoperustasta, arvoista ja siitä, min-

käläisiä asioita katsotaan tärkeiksi ja minkälaisia vähemmän tärkeiksi.

Olen ihmetellyt sitä, kun kokoomus puolueena kuitenkin ainakin menneinä vuosina piti yllä kansallisia traditioita ja antoi arvoa sille perinteiselle arvoperustalle, mikä suomalaisessa yhteiskunnassa on, että tänä päivänä kokoomus on valmis hylkäämään ja laittamaan markkinatalouden ja materialismin alttarille kaikki nämä perinteiset arvot. En puhu nyt uskonnollisista kysymyksistä. Niistä ovat alan ihmiset puhuneet, ja niillekin tietysti pitää antaa suuri paino. Mutta ennen kaikkea halusin nostaa kansalliset traditiot, perinteet, kunniaan, ja siinä suhteessa todella ihmettelen, miksi kokoomus haluaa kansallisen kulttuuri- ja toimintatradition romuttaa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi voin vain ihmetellä sitä, miksi tällaisesta asiasta on tehty ryhmäpäätöksiä. Se on minusta jollain tavalla kaikkein kummallisinta, kun kysymys on asiasta, jolla ei todellakaan kaadeta budjettia. Minä ymmärrän, että sellaisissa asioissa, jotka ovat budjettikysymyksiä, hallitusryhmät joutuvat tekemään ryhmäpäätöksiä, koska korttitalo helposti murenee, jos yksi nurkka otetaan pois, mutta tässä ei ole kysymys sellaisesta asiasta. Tämä on minusta mitä puhtaimmin omantunnon kysymys, ja siinä suhteessa toivoisin, että ryhmät ja kansanedustajat, kun tällainen päätös on tehty, protestoisivat tällaista käytäntöä vastaan äänestämällä joka tapauksessa omantuntonsa mukaisesti.

Toinen varapuhemies: Muistutan edustajille uudestaan siitä, että olemme keskustelleet tästä asiasta viisi ja puoli tuntia ja meillä on seitsemän pääluokkaa budjetista vielä tänä iltana keskustelematta.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kokkonen käytti aikaisemmin puheenvuoron siitä, että täällä on ennustettu kansanedustajien toimesta tulevaisuutta. Parempi olisi tehdä niin-päin, että historiasta todetaan, miten on käynyt.

Minusta meidän kansanedustajien pitääkin pyrkiä ennustamaan asioita ja kristallipallo pitää kirkkaana siinä mielessä, että ei tehtäisi samoista lainsäädäntöä, joka johtaa huonoon lopputulokseen ja jäljestäpäin todetaan, että onpas tosi huono laki tehty taas, on aiheuttanut jo näin paljon haittoja. Tämähän tarkoittaa yrityselämän puolella, että jos siellä yritysjohtajat olisivat huonoja ennustajia ja he toteaisivat vasta historiasta, kuinka tässä kävi, niin konkurssi olisi tehty, firmalle käynyt mukki mukki, ja se olisi aika

myöhäinen vaihe. Sen takia tässä kaikessa, muun muassa tässä asiassa, toivon mukaan ennustajan lahjaa kansanedustajalta löytyisi mahdollisimman paljon.

Tämä on iso asia, joka on tosi vaikea. Tuntuu kuitenkin, että suuret kauppaketjut ovat lobbamassa. En tiedä, onko jollekin luvattu vaalirahoitusta vai mikä tässä on, mutta jotenkin tuntuu, että sitä jotkut tahot ajavat vahvasti. Aina semmoinen epäilyskin herää näissä asioissa, kun poliittisessa toiminnassa on ollut ja nähnyt kaikenlaista ja lehdestä lukenut. Mutta en osaa tätä syytökseksi kellekään sanoa, mutta tuntuma ja sellainen epäily herää.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Minusta tämäkin keskustelu osoittaa, että tällaisesta asiasta kuin kauppojen aukioloajoista emme ole sopiva porukka päättämään. Eli on vahinko, että joskus on tällainen säädetty, ja on vahinko, ettei ole sellaista ehdotusta, jossa esitettäisiin koko lain kumoamista, niin ei tarvitsisi toista kertaa käydä moista keskustelua.

Minusta jokainen ihminen osaa itse päättää tämän tyyppiset asiat. Ei meillä poliitikoilla voi olla kykyä eikä valtaa ratkaista kaikkia yhteiskunnan kysymyksiä. Joitain rajoituksiakin täytyy tietysti olla, mutta niiden täytyy olla hyvin perusteltuja. On vaikea ymmärtää, että tilanteessa, jossa lähes kaikkien elinkeinojen harjoittaminen on mahdollista kaikkina viikonpäivinä ja kaikkina vuorokaudenaikoina, voidaan sanoa, että on perusteltua, että tätä rajoitusta jatkettai-siin. Uskonnolliset syyt ymmärtäisin, mutta kun tiedetään, että esimerkiksi ravintoloiden aukiololle sunnuntaisin ei ole mitään rajoituksia, niin ehkä se Jumala hyväksyy kauppojen aukiolonkin, jos se on ne ravintolatkin hyväksynyt.

Mitä tulee siihen, kuka meistä mitäkin tekee tai mitä ammattiliitot voivat asiassa tehdä, niin tietysti heillä säilyy sopimusvapaus ja heillä tulee ollakin se, joten ei kannata kuvitella, että kaikki ongelmat pitäisi eduskunnan ratkaista ja laki olisi paras ratkaisuvaihtoehto. Tämän jälkeenkin on muita keinoja, joilla voidaan säännellä kaupan aukioloa ja erityisesti kaupan työntekijöiden työehtoja.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Meni pastilli väärään kurkkuun, joten en tiedä, pystynkö puhumaan, mutta kokeillaan kuitenkin.

Täällä olen koko ajan odottanut sitä, että joku puhuisi muustakin kuin kauppojen aukioloajasta, siis liikkeiden, joista saadaan vähän vatsaan

pantavaa. Ongelmahan meillä yhteiskunnassa tänä päivänä työssä käyvän ihmisen osalta on se, että mitkään virastot, pankit, kirkkoherranvirastot, kaupunginkansliat, verottaja, Kansaneläkelaitos, tällaiset viralliset virastot, joissa ihminen joutuu pakosta asioimaan, eivät ole koskaan auki lauantaisin. En minä ainakaan tiedä; jos joitakin poikkeuksia on olemassa, on sitten. Haluaisin todeta, että olisi ollut mukava kuulla, kun joku olisi kiinnittänyt näihin asioihin huomiota, jotka ovat todella ihmisille palvelujen osalta tärkeitä. Monen on tavattoman vaikea saada asioitaan hoidettua, koska virka-ajan joutuu arkipäivänä olemaan työssä.

Mutta koska ne eivät kuulu markkinatalouteen mutta kauppa kuuluu, näkee selvästi, että me kansanedustajat olemme kiinnostuneita vain siitä, mikä kuuluu sille puolelle. Tähän jokapäiväiseen elämään kuuluvat muut asiat, joista olisi voitu muutama sana ihan sivussa vaihtaa, vaikkei tähän asiaan kuuluvina, ovat jääneet keskustelematta, ja kun ovat jääneet, niin jääkööt sitten.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**Toinen varapuhemies:** Keskustelussa on ed. Kuoppa ed. J. Kukkosen kannattamana ehdottanut, että toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. A. Ojala merkitään läsnä olevaksi.

### **Äänestys ja päätös:**

Joka hyväksyy toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

**Toinen varapuhemies:** Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Ala-Harja, Alho, Andersson C., Antvuori, Apukka, Aura, Biaudet, Bremer, Bryggare, Dromberg, Enestam, Filatov, Haatainen, Heino, Helle, Huttu-Juntunen, Häkämies, Hämäläinen, Ihämäki, Itälä, Jaakonsaari, Jansson,

Joenpalo, Juurola, Kaarilahti, Kalliomäki, Kanerva I., Kanerva S., Kantalainen, Karpio, Kautto, Knaapi, Kokkonen, Korhonen R., Koskinen Jari, Kuisma, Kuosmanen, Lamminen, Lax, Lindroos, Lipponen, Luhtanen, Markkula M., Metsämäki, Mikkola, Mähönen, Mönkäre, Niinistö, Nikula, Norrback, Nyby, Ojala R., Olin, Penttilä, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola M., Pohjola T., Puisto, Rajamäki, Rantanen, Rask, Rauramo, Rosendahl, Saari, Saarnio, Siimes, Skinnari, Taina, Tarkka, Tiilikainen, Tiuri, Tiusanen, Tulonen, Tuomioja, Vartiainen, Viitamies, Viitanen, Vähänäkki, Wahlström ja Zyskowiec.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

Aittoniemi, Ala-Nissilä, Alaranta, Andersson J., Aula, Brax, Elo, Gustafsson, Hassi, Hellberg, Holopainen, Huotari, Hurskainen, Huhtanen, Hyssälä, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Järvilahti, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kalli, Kallis, Kankaanniemi, Karjalainen, Karjula, Kiviniemi, Koistinen, Komi, Korhonen M., Korkea-oja, Korteniemi, Koski M., Koskinen Johannes, Koskinen M., Krohn, Kukkonen J., Kuoppa, Kääriäinen, Laakso, Laaksonen, Lahtela, Laitinen, Lapintie, Lehtosaari, Leppänen J., Lindqvist, Lämsä, Myllyniemi, Mölsä, Ojala A., Partanen, Pehkonen, Pekkarinen, Peltomo, Pesälä, Prusti, Puhjo, Pulliainen, Ranta-Muotio, Rehn, Rehula, Rimmi, Rinne, Roos, Ryhänen, Räsänen, Saapunki, Saari, Smeds, Soiniavaara, Suohla, Takkula, Tennilä, Tykkyläinen, Vanhanen, Vehkaoja, Vehviläinen, Veteläinen, Vihriälä, Viljamaa, Virtanen, Vokkolainen, Vuorensola ja Väistö.

"Tyhjää" äänestävät edustajat Kallio, Löf ja Malm.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, Aho, Anttila U., Backman, Halonen, Immonen, Karhunen, Kekkonen, Kempainen, Kiljunen, Koski V., Koskinen H., Kuro-la, Laine, Leppänen P., Liikkanen, Lindén, Linnainmaa, Manninen, Markkula-Kivisilta, Nurmi, Polvi, Pykäläinen, Sasi, Savela, Tahvanainen, Törnqvist, Uotila, Vistbacka ja Wideroos.

**Toinen varapuhemies:** Äänestyksessä on annettu 82 jaa- ja 84 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 30. (Ään. 13)

Eduskunta on hylännyt toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekevässä päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy talousvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

### 3) Hallituksen esitys eläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistamisesta

Kolmas käsittely  
Hallituksen esitys 241/1996 vp  
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 42/1996 vp

**Toinen varapuhemies:** Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

#### Keskustelu:

**Ed. L ä m s ä :** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys eläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistamiseksi on laaja kokonaisuus. Tämän mittaluokan asian tuominen eduskunnan käsiteltäväksi vain parissa viikossa keskelle eduskunnan pahinta työruuhkaa on epäasiallista ja osoittaa jopa hallituksen ylimielisyyttä. Yleisen käytännön mukaisesti vuoden alusta voimaan astuviksi tarkoitetut lait on tuotava eduskuntaan viimeistään lokakuun loppuun mennessä. (Hälinää — Toinen varapuhemies koputtaa) Nyt lakiesitykset annettiin 29 päivänä marraskuuta ja silloinkin ilman asiaan oleellisesti liittyvää, eläkeyhtiöiden hallintoa koskevaa esitystä.

Menettelyn perusteella on aiheellista epäillä, että se on tarkoituksellista. Tähän viittaa myös se, että käsittelyn kiireellisyyttä on perusteltu muuten uhkaamassa olevalla työeläkemaksujen nousulla. On kysyttävä, miksi sitten asiaa ei ole valmisteltu ripeämmin. Nyt työeläkemaksun nousupainetta käytetään painostuskeinona eduskuntaa kohtaan. Tämä ei ole hyväksyttävää. Maksujen korotuksella painostaminen herättää myös epäilyjä työeläkejärjestelmän rahoituksen kunnosta, mikä entisestäänkin korostaisi kriittis-

tä ja perusteellista asiaan perehtymistä eduskunnalta, joka kuitenkin kantaa asiassa lopullisen lainsäädäntövastuun.

Käsittelyssä oleva lakihanke on merkityksellinen kansantalouden, yritystoiminnan ja tulevien eläkkeiden rahoitusmahdollisuuksien kannalta. Kymmenien miljardien suuristen eläkerahastojen hallinnon järjestämistavalla on suuri merkitys eläkemiljardien sijoituksia ohjattaessa. Hallintoa on tarkoitus toteuttaa siltä pohjalta, jossa on työnantajien ja palkansaajien edustus. Edellytyksenä on oltava tietenkin jäsenten riittävä ammattitaito toimia hyvin vaativassa ja vastuullisessa tehtävässä.

Haluan todeta tässä, että kokemukset työmarkkinajärjestöjen edustajien kyvystä hallita sijoitustoiminnan riskejä eivät välttämättä puolta näiden vallan kasvattamista. Ei ole oikein, että hallintoa koskevaa lakiesitystä ei ole voitu käsitellä lopullisesti tämän lain käsittelyn yhteydessä. On tärkeää, että hallinnointi ei valu yksistään työmarkkinaosapuolille.

On myös huomioitava se, että työeläkevakuutusyhtiöt eivät ole tavanomaisia liiketoimintaa harjoittavia vakuutusyhtiöitä, vaan ne ovat alusta saakka olleet yksityisoikeudellisesta organisaatiomuodostaan huolimatta hoitamassa niille laissa säädettyjä julkisoikeudellisia tehtäviä. Näiden yhtiöiden toiminnan tarkoituksena on toteuttaa lakisääteistä eläketurvaa niin, että tulevien eläkkeensaajien eläkkeet voidaan turvata. Tällainen toiminta on luvanvaraista ja erityisen valvonnan alaisena.

Periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä ovat tässä yhteydessä myös omaisuusensuojaa koskevien seikkojen arviointi sekä yhtiöiden välisen tasavertaisen kilpailuaseman turvaaminen. Nyt käsittelyssä oleva lainsäädäntö koskee vain eläkeyhtiöitä. Eläkesäätiöt ja -kassat ovat merkittävät työeläkkeiden järjestämisuoto ... (Hälinää)

**Toinen varapuhemies (koputtaa):** Edustajat, hiljaisuutta! Ed. Lämsällä on puheenvuoro.

**P u h u j a :** Kiitoksia, arvoisa puhemies! ... minkä lisäksi ne kilpailevat niiden luonteesta johtuvien rajoitusten työeläkeyhtiöiden kanssa.

Eduskunnan käsittelyn aikana ei kuitenkaan ole ollut mahdollisuutta selvittää riittävästi kilpailuneutraliteettiin liittyviä kysymyksiä, puhumattakaan että olisi voitu laajemmin arvioida tehtävien muutosten yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Erittäin kireän käsittelyaikataulun puitteissa ei ole ollut mitään mahdollisuutta selvittää mahdollisia muita malleja sijoitustoiminnan järjestämiseksi kuin lakiehdotuksessa esille tuotu tapa. Tällainen olisi ollut tarpeen paitsi tulevien eläkkeiden mahdollisimman hyvän turvaamisen vuoksi myös esimerkiksi sijoitustoiminnan monipuolistamisen näkökulmasta katsottuna.

Mielestämme valiokunta ei ole myöskään riittävästi voinut paneutua muun muassa eläkelaitosten kautta tapahtuvan pienyritysten pääoma-huollon kehittämiseen ja myös tehokkaan taakajärjestelmän luomisen.

Arvoisa puhemies! Eduskunta ei ole voinut käytännössä riittävästi ottaa kantaa ja vaikuttaa keskeisiin seikkoihin. Lainsäätäjä on kuitenkin vastuussa lain seuraamuksista. Katsomme, ettei tätä erittäin merkittävää lakiehdotusta voida hyväksyä näin lyhyen käsittelyn pohjalta. Hallituksen olisikin pitänyt vetää nämä lakiehdotukset pois eduskunnasta ja tuoda asia uudelleen eduskuntaan ensi vuoden puolella ja varata riittävästi aikaa lain käsittelyyn.

Arvoisa puhemies! Ehdotan lakiehdotusten hylkäämistä, en kuitenkaan sillä perusteella, ettei vakavaraisuussäädöksiä tulisi uudistaa ja mahdollistaa tätä kautta eläkevakuutusyhtiöille paremmat mahdollisuudet sijoitustoiminnan harjoittamiseen, vaan sillä perusteella esitän lain hylkäämistä, että asian käsittely on ollut liian kiireinen ja sisältää selvästi liian paljon epävarmuuskijojita.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Suomalainen työeläkejärjestelmä on suurten ratkaisujen edessä, ehkä järjestelmän historian vaikeimpien asioiden äärellä. Työeläkevarojen sijoittamisessa ei ole kysymys mistään nappikau-pasta. Eläkeyhtiöissä on tällä hetkellä rahastoituna noin 200 miljardia markkaa suuruusluokaltaan oleva sijoituspääoma. Tuo summa kohoaa ensi vuosikymmenellä jopa 500 miljardiin. Rahastoidusta eläkepääomasta on noin 6 prosenttia kiinni pörssiosakkeissa, noin 10 prosenttia kiinteistöissä, reilu kolmannes valtion joukkovelkakirjalainoissa ja loput eli lähes puolet luottolina yrityksissä. Tämän aselman uudelleenjärjestelystä on nyt siis tässä tänään kysymys.

Rahastoitujen eläkkeiden odotettavissa oleva huima lisääntyminen ei ole ollut ainoa tai edes tärkein syy niin sanotun Puron selvitystyön aloittamiseen. Eläkeyhtiöiden sijoitustoiminnan pelisäännöt ovat asiallisesti peräisin 1960-luvulta, jolloin kaikki varat voitiin lainata käytännössä

riskittömästi ja hyvin tuottavasti yrityksiin. Nyt siis voidaan puhua siitä, että järjestelmän reuna-ehtoja olisi muutettava nykytilannetta vastaviksi ja tietysti myös näissä muuttuneissa oloissa olisi voitava harjoittaa järkevää sijoituspolitiikkaa.

Työeläkeyhtiöiden korkotuottovaatimus on ollut yhä liian korkea vapautuneilla rahamarkkinoilla. Yritykset eivät enää halua lainata eläkeyhtiöiltä rahaa, kun sitä saa halvemmalla muualta. Siksi eläkeyhtiöt sijoittavat tällä hetkellä rahaa lähes yksinomaan valtion joukkovelkakirjalainoihin. Nämähän ovat sinänsä olleet viime aikoina ihan hyviä sijoituskohteita.

Toisaalta voi todeta, että työeläkejärjestelmän alkuperäinen idea on kuitenkin se, että ne rahat, joita ei tarvita eläkkeisiin, olisivat elinkeinoelämän käytössä investointeja varten luomassa uusia työpaikkoja vaikkapa pienyrityksiin ja sitä kautta uutta potentiaalia eläkevakuutuksen maksamiseen, kun pienyritykset ovat työvaltaisia. Tämä idea ei kuitenkaan parhaalla mahdollisella tavalla tänä päivänä toimi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pohti sitä, miten eläkeyhtiöiden sijoitustoimintaa olisi käytännössä järjestettävä uudelleen. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden taholta esitettiin, että nykyistä vahvempaa vakavaraisuuspuskuria tarvittaisiin osakekurssien heilahtelua vastaan. Jos kuvitellaan vaikka, että tällä hetkellä eläkeyhtiöllä olisi enemmän rahaa kiinni osakkeissa ja osakkeiden arvot laskisivat, saataisi sosiaali- ja terveysministeriö todeta, ettei yhtiöllä ole rahaa tulevia eläkkeitä varten, ja näin se tietysti sitten menisi konkurssiin. Tämä osaltaan tietenkin selittää pörssiosakkeiden niukkuutta eläkeyhtiöiden sijoitussalkuissa.

Ideaali olisi tietenkin, että eläkeyhtiöiden varat saataisiin tuottamaan paremmin elikkä tulevat eläkkeet olisivat nykyistä paremmin turvattu ja niiden rahoitus nykyistä kevyempää. Eläkemaksujen nousua olisi siis mahdollista hidastaa. Tässä täytyy muistaa, että kyse ei kuitenkaan voi olla keinottelusta.

Kilpailuvirastoa kuullessamme sosiaali- ja terveysvaliokunnassa saimme tietää, että virasto on selvittänyt työeläkevakuutusmarkkinoiden kilpailua. Eläkelaitokset voivat käytännössä kilpailla asiakaspalvelulla, asiakashyvityksillä eli TEL-alennuksilla ja asiakasrahoituksella eli TEL-takaisinlainoilla ja sijoituslainoilla. Muilta osin työeläkevakuutusmarkkinat ovat vahvasti julkisen sääntelyn alaiset ja kilpailu on vähäistä. Työeläkeyhtiöiden välistä kilpailua rajoittaa ny-

kyisin muun muassa se, että niiden sijoitustoiminta on varallisuuserien ja sijoitusten tuoton osalta tarkoin säänneltyä. Tiukka sääntely on osaltaan johtanut myös sijoitustoiminnan osittaiseen tehottomuuteen.

Kilpailuviraston mukaan sijoitustoiminnan vapauttaminen edellyttää eläkevakuutusyhtiöiden vakavaraisuussäännösten tarkistamista. Tämän ehdotuksen mukaan yhtiöiden toimintapäätöksen vähimmäismäärää korotetaan merkittävästi nykyisestä tasosta ja vähimmäismäärää saatetaan riippumaan eläkeyhtiön sijoitusjakautumasta.

Työeläkevakuutusmarkkinat ovat nykyisin erittäin keskittyneet, ja alalletulo on kovin hankalaa, sen kuulumme valiokunnassa. Tässä on kyse siitä, että tulisi toisaalta kiinnittää huomiota siihen, ettei näillä säännöksillä, joita nyt tehdään, aseteta tarpeettomia esteitä uusille yhtiöille alalletuloon. Uudelta perustettavalta yhtiöltä edellytetään samaa vakavaraisuustasoa kuin jo olemassa olevilta yhtiöiltä.

Kilpailuvirasto on myös selvittänyt työeläkelaitosten rahoitustoimintaa ja etenkin pienille ja keskusuurille yrityksille keskeistä TEL-takaisineläinlausta. Tästä kävimme valiokunnassa hyvin laajan keskustelun ja olimme sitä mieltä, että takaisineläinlaun ehtojen muuttaminen nykyistä kilpailukykyisemmiksi muiden rahoitusvaihtoehtojen kanssa on hyvin tärkeää.

Eläkeyhtiöiden sijoituspolitiikan ainoa tarve tulee olla se, että huolehditaan tulevien eläkkeiden rahoituksesta. Nyt Puron työryhmän ehdotusten mukaan eläkelaitokset saavat sijoittaa varojaan entistä riskialttiimpiin kohteisiin, kuten pörssiin. Samalla kun riskinottomahdollisuudet kasvavat, nostetaan myös eläkevakuutusyhtiöiden vakavaraisuusvaatimuksia.

Voidaan myös kysyä, loppuvatko nyt puheet eläkepommista ja voivatko suuretkin ikäluokat luottaa siihen, että lain mukaiset eläkkeet heille aikanaan maksetaan, jos ei talouden palkkasumman kehityksessä tapahdu kohtuuttomia takaiskuja. Joka tapauksessa tulevaisuudessa näitten eläkkeiden maksun ongelmana ovat lyhyet työsuhteet ja hyvin katkonainen työura.

Kun suurtyöttömyyden liikkeelle säilyttämä eläkepommikeskustelu kävi kuumimmillaan, näytti erittäin arvioitten mukaan jo siltä, ettei eläkemaksun kasvuun ole tulevaisuudessa äärtä eikä määrää. Tämän hetken laskelmiin perustuvien arvioiden mukaan työeläkemaksu tulee olemaan suurimmillaan vuoden 2030 tietämillä. Silloin se on noin 23—27 prosenttia palkkasum-

masta. Työnantajan osuutta siitä on noin 17—19 prosenttia ja työntekijöiden 6—8 prosenttia. Tämän jälkeen maksupaineiden pitäisi tasoittua ja kääntyä jopa laskuun.

Meillä on Suomessa ollut eläkejärjestelmän yhtenä erityispiirteinä juuri alhainen eläkeikä eli maksajista tulee saajia kovin aikaisin. Alimmillaan eläköitymisikä on ollut 58 vuotta, ja nyt tietysti siinä on käytetty porkkanoita, että on saatu sitä nousemaan.

Vaativuudesta alusta on eläkerahastoihin kertynyt nyt varoja noin 200 miljardia markkaa. Summa on tietysti suuri, joten se saa rahanhimot heräämään hyvin monilla tahoilla. Tämä tekee juuri tästä pelisääntöuudistuksesta erittäin vaikean. Eläkerahojen hallitsemisen yhtälö pitäisi pystyä ratkaisemaan kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla ja rahastoitavien eläkemarkkojen, tulevien eläkeläisten kannalta vielä mahdollisimman varmasti ja tuottavasti.

Kaavaillut työeläkevarojen sijoittamiset osakeisiin ja ulkomaille ovat herättäneet eläkkeellä olevissa pelkoja eläkevarojen menettämisestä kasinopeleihin. Ne ovat niin tuoreissa muistissa vielä. Olen samaa mieltä kuin ed. Lämsä edellisessä puheenvuorossa, että tähän oli kovin vähän aikaa näin joulun alla, kiireessä piti paneutua näin isoon asiaan. Jotenkin tuntui siltä, että 200 miljardia ja 20 miljardia on mennyt hallituksella sekaisin. Kysymyksessä on niin suuri rahapotti, että tähän olisi pitänyt saada kaikessa rauhassa paneutua ja myös valiokunnan jäsenten vielä paremmalla ajalla perehtyä kuin joulun alla on ollut mahdollista.

Tältä pohjalta kannatan ed. Lämsän hylkymistä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Huhtanen: Arvoisa puhemies! Eduskunta on loppusyksystä joutunut kovaan työruuhkaan. Budjettilakien ja muiden kiireellisten asioiden läpivienti on vaatinut kansanedustajilta paljon työtarmoa työruuhkan purkamiseksi. Tietäen kaiken tämän on ollut käsittämätöntä, että syyskauden lopulle on tuotu laaja ja syvästi työeläkejärjestelmää uudistava esitys työeläkeyhtiöiden vakavaraisuudesta. Käytännössä kyse on työeläkeyhtiöiden sijoitustoiminnan monipuolistamiseen tähtäävästä hankkeesta. Omasta puolestani voin todeta, että hanke sinä-

lään on oikean suuntainen mutta tämänkertaisella toteutuksellaan aivan raakile.

Hallituksen esityksen pohjana ovat selvitysmies Louekosken ja toimitusjohtaja Puron johtaman työryhmän työt. Selvitysmies Louekosken työ valmistui jo kesäkuussa mutta sijoitustoimintaa selvitelleen toimitusjohtaja Puron työryhmän työ vasta marraskuussa.

Lain valmistelulle on jäänyt luonnollisesti minimaalisesti aikaa, mutta on suorastaan käsittämätöntä, että eduskuntaa ahdistetaan viemään lakiesitys läpi kahdessa viikossa. Ilmoitin jo lähetekeskustelussa, että se ei voi tulla kyseeseen näin tärkeän lain kyseessä ollen. Nyt olemme kuitenkin jo kolmannessa käsittelyssä. Väitän, että muutamilla kansanedustajilla saattaa olla hatarat tiedot, mistä ollaan päättämässä, mutta valtaosalla kansanedustajista ei ole käsitystä, mistä nyt on kyse.

Työeläkejärjestelmä tuli uuteen vaiheeseen vuoden 93 alusta, kun vakuutetut eli palkansaajat alkoivat maksaa TEL-maksua. Tällöin heidän asemansa muuttui olennaisesti aikaisempaan nähden. Maksajina heille tulee kuulua luonnollisesti myös tiettyjä oikeuksia.

Arvoisa puhemies! Työeläkejärjestelmää olisi tässä vaiheessa tullut muuttaa siten, että vakuutetulla olisi oikeus valita yhtiö, jossa hän vakuuttaa eläkkeensä. Ei voi olla nykyaikaa, että palkansaaja ei voi vaikuttaa omassa asiassaan vaan vakuutuksenottaja on yksinomaan työnantaja, joka valitsee myös vakuutetun puolesta yhtiön, jossa työeläke on vakuutettu. Vakuutetun yksiselitteinen valinnanvapaus yhtiön suhteen loisi myös tervettä kilpailua yritysten välille. Nythän hallituksen esitys on kilpailua rajoittava.

Myös eläkevakuutusyhtiöiden hallintoa uudistetaan siten, että vakuutuksenottajien ja vakuutettujen edustajia tulee olla yhtiön hallintoelimissä, hallintoneuvostoissa ja hallituksissa, vähintään puolet niiden jäsenmäärästä. Mutta, yllätys yllätys, paikat on jaettu työmarkkinajärjestöjen kesken, ja järjestöihin kuulumattomat palkansaajat sekä eläkeläiset ovat ilman omaa edustusta näissä hallintoelimissä. Tätä ei voi pitää hyväksyttävänä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan puuttunut asiaan. Suora lainaus mietinnöstä: "Näin valittavien henkilöiden yhteys edustamiinsa taustatahoihin voi siten jäädä varsin välilliseksi, mutta selkeästi parempaakaan valintatapaa ei ole esitettävissä." Tässä siis valiokunta on pohtinut vakuutetun ja vakuutuksenottajan roolia hallinnossa.

Joutuu kysymään, onko aidosti pyritty hakemaan jotakin toista mallia. Asia ei ole ollut luonnollisesti etujärjestöille tärkeimpiä kysymyksiä, ehkä päinvastoin. Valtahan pysyy nyt heidän käsissään. Asia on mitä suurimmassa määrin poliittinen, jota luonnollisesti olisi tullut pohtia hallituksessa mutta myös eduskunnassa kaikessa rauhassa.

Arvoisa puhemies! Pyrkimys saada työeläkevaroilta nykyistä parempi tuotto turvaavalla tavalla on perusteltu. Kansantalouden kannalta on myös tärkeätä, mihin varat sijoituksina ohjautuvat. Hallitus on valinnut linjan, että sijoittaminen ohjautuu koti- ja ulkomaisten yhtiöiden osakkeisiin. Tätä ei voi pitää kansantalouden kannalta parhaana ratkaisuna. Meillä on edelleen tavoitteena työpaikkojen reilu lisäys ja valtion velan pienentäminen. Hallituksen esitys ei anna tähän tarpeeseen vastausta. Hallituksen esitys huomioi pk-yritysten tarpeet ja uusien innovatiivisten yritysten rahoitustarpeet erittäin heikosti.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on hampaatomasti esittänyt ponnin, että "hallitus pikaisesti selvittää yhteistoiminnassa työmarkkinajärjestöjen ja yrittäjäjärjestöjen kanssa pienyritysten työeläkelaitosten kautta tapahtuvan pääoma-huollon kehittämisen". Voi hyvät hyssykät! Kuka täällä kuvittelee, että hallitus tässä asiassa tekee mitään, erityisesti senkin takia, että Lipposen hallitus on julistanut, että se ei tee mitään etujärjestöiltä kysymättä? Kun etujärjestöt ja suomalaisen suurpääoman omistajat ovat asiasta juuri sopineet tavalla, joka on heille edullinen, miksi he antaisivat luvan vastata valiokunnan oikeutettuun toiveeseen? Joku saattaa väittää, että varojen suuntaaminen pk-yrityksille on vaikeaa. Tähän on todettava asiantuntijoiden arvio, että maailmalla on testattu ja otettu käyttöön runsain määrin keinoja, joilla listautumatomat yritykset ja pääoma voivat löytää toisensa.

Hallituksen esitys on kaiken lisäksi arveluttava kilpailuneutraliteetin kannalta, kun se koskee vain eläkeyhtiöitä. Eläkesäätiöt ja -kassat ovat kuitenkin merkittävä työeläkkeiden järjestämis- muoto, ja niiden asema on todettu ongelmalliseksi jo ennen tämän lain käsittelyä. Nyt tilanne vain pahenee, ja siksi valiokunta onkin pitänyt tärkeänä eläkesäätiöiden ja -kassojen saattamista kilpailullisesti samaan asemaan vuoden 1998 alusta. Miksi ei ole 1997, jos kiireellä runnottu laki pitää saada voimaan vuoden 97 vaihteessa?

Lain muutos johtaa myös tilanteeseen, että uusien yhtiöiden, eläkesäätiöiden ja eläkekassojen, markkinoilletulo on vaikeaa. Siitä pitävät

huolen lain vakavaraisuussäännökset ja vanhojen yhtiöiden varautumismahdollisuus toimintapäätösten kartuttamisella lähivuosina, kahden kolmen vuoden aikana.

Eläkkeellä olevien kannalta ja sitä ehkä aikanaan saavien kannalta on huomattava, että osana lain kokonaisuutta ehdotetaan vanhuuseläkkeiden rahastointia pienennettäväksi jopa 61 prosenttiin. Tämä aiheuttaa sijoituksille korkotuottoa edellyttävän rahastokoron laskun 5 prosentista 3 prosenttiin, eli tästä tämä johtuu. Käytännössä rahastokoron alentaminen merkitsisi ilman muita toimenpiteitä vastuuvelan kasvua ja runsaan 70 miljardin markan rahastojen täydennystarvetta. Kun ansaitut ja maksettavat eläkkeet säilyvät ennallaan, on tulevien eläkkeiden maksatus entistä jakoperusteisempi.

Puuttumalla vain muutama kohtaan laki ehdotusta voi todeta, että lakiehdotus on kiireen ja vähäisen poliittisen harkinnan takia epäkypä. Edellä kerrotun lisäksi on todettava, että eduskunnalle jää uudistuksen kokonaisuus epäselväksi, sillä selvitysmies Louekosken laadittavana olevaa hallinnon osaa kokonaisuudesta ei meillä ole tiedossa. Kokonaispaketti on siis hajotettu. Lakeihin liittyvät asetusluonnokset ovat tuskin ministeriössä vielä edes mietinnän alla.

Hallituksen esityksen yhteydet verolakeihin ovat selvittämättä eduskunnalle, vaikka yleisperustelujen lopussa sanotaankin: ”Tämän lain voimaantulo edellyttää, että hallitus antaa esityksen elinkeinoverolain muuttamisesta ja että muutos tulee voimaan samanaikaisesti.” Tällaista lakia eduskuntaan ei vielä ole tullut.

Sosiaali- ja terveystalouden enemmistö on siis ottanut suuren vastuun päästäessään käsittämään mietinnön, joka on suurella kiireellä rustattu ja jolla kuitenkin on laajat kansantaloudelliset vaikutukset, kuten hallituksen esityksen perusteluissa sanotaan. Riskit uudistuksen epäonnistumiselle ovat suuret. Keskustan vastalauseessa on selkeästi puututtu keskeisiin ongelmiin, ja on helppo yhtyä loppupäätelmään, että sinällään tärkeä asia vaatii vielä selkeitä korjauksia, ennen kuin uudistuksella saavutetaan se, mitä siltä odotetaan.

Lakiesitys on tällä tietämyksellä pakko ehdottaa hylättäväksi.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Kun nyt näyttää olevan ongelmana se, mihin eläkevakuutusyhtiöt saivat sijoitettua miljardien rahaston, minusta sopiva kohde olisi vuokra-asunto- tuotanto ja asuntojen peruskorjaus. Eläkerahoil-

le on etsittävä pitkäaikaisia, varmoja ja työllistäviä kohteita. Asuntojen rakentaminen olisi tässä suhteessa varmasti soveliaampaa eläkerahojen käyttöä kuin panna niitä rahoja pörssiosakkeisiin, ulkomaisista pörseistä puhumattakaan. Jos vanhoista kaavoista irtaudutaan, tämän tyyppinen ratkaisu varmasti on saatavissa aikaan. Eläkerahojen laittaminen pörssipeliin, vaikkapa vain rajoitetusti aluksi, on joka tapauksessa riski, ja minusta niillä rahoilla ei riskiä ole lupa ottaa.

Tämän vuoksi minustakin lakiesitys on syytä hylätä, varsinkin kun tämä on eduskunnassa viety läpi sellaisella vauhdilla, ettei eduskunta taa-tusti ole voinut tämän lain kaikkiin seuraamusvaikutuksiin kunnolla perehtyä. Asia on suuren luokan kysymys. Loppujen lopuksihan on kysymys jopa sadoista miljardeista markoista. Ei tässä aikataulussa saa näin isoja asioita käsitellä.

Täällä käytetään joskus pieniinkin asioihin kuukausikaupalla aikaa. Nyt ollaan jo ihan talousrakenteemme perustoissa kiinni, ja silti täällä pitäisi muutamassa päivässä tosiasiaa ottaa kantaa. Varma on varmaa, ja siksi ”ei” pörssipieliehdotukselle silloin, kun eläkerahat ovat kysymyksessä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Eläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistamiselle on varmaan tarvetta, siitä tuskin on kovin paljon erimielisyyttä. Mutta se tapa, millä tämä asia on tuotu eduskuntaan, millä aikataululla, ja miten se on täällä käsitelty asian kokoon, laatuun ja laajuuteen nähden, on kyllä erittäin kyseenalainen. Se on tuotu tässä loppusyksyn kiireessä ja viety valiokunnassa hyvin nopeasti läpi.

En sinänsä epäile sosiaali- ja terveystalouden asiantuntemusta, mutta kylläkin jonkin verran epäilen, onko nimenomaan tämä valiokunta kyennyt paneutumaan sijoitus- ja talouspolitiikan keskeisiin kysymyksiin, ulkomaisiin sijoituksiin ja muihin vastaaviin asioihin ja siten varmistamaan vielä sen, että tuotot ja varat ovat varmuudella maksimaalisen huolenpidon kohteena.

Talousvaliokunnan lausuntoa ei esityksestä ole hankittu lainkaan. Hämmästelän syvästi, miksi talousvaliokunta ei ole voinut ja saanut lausua kantaansa tähän asiaan, joka kuitenkin on myös sen alaa vahvasti koskettava lakiesityskokonaisuus.

Itse asiaa en pysty vastustamaan siltä pohjalta, että voisin sanoa, mikä tässä on vialla. Mutta sen voin sanoa, että asian käsittelytapa on pahas-

ti vialla. Siksi harkitsen vakavasti punaisen painamista.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Olen ollut noin 20 vuotta työeläkeyhtiöiden hallinnossa tilintarkastajana, hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenenä, joten tiedän, mistä tässä suurin piirtein on kysymys. Luulen, että valtaosa eduskunnasta ei sitä kyllä tiedä. Siitä huolimatta, vaikka kokemusta ja tietoa on, yhdyin kyllä siihen kritiikkiin, että tässä iso asia laitetaan rutiiniluontoisesti läpi. Varmaan, jos edelliseen keskusteluun kauppojen aukiolosta käytettiin viisi tuntia, tähän kannattaisi käyttää 50 tuntia eikä olisi yhtään liikaa. Tässähän käsitellään rahoja, jotka ovat kymmeniä, ehkä satoja miljardeja ja itse asiassa, jos pirua maalaisi seinälle, niin tällä alueella on jopa pahimmassa tapauksessa suuremmat riskit kuin pankkikriisissä. En nyt väitä, että tämä niitä tuo, mutta mahdollisuudet on siihen.

Yksin työmarkkinajärjestöjen siunaus ei ole riittävä, vaikka siellä tietysti on asiantuntemusta, mutta siellä on myös muuta näkökulmaa. Erityisesti, kun tiedämme, miten on käynyt Ekalle, STS:lle, Osuuspankki Yhteistuolle, Kansa-yhtiölle, niin sen jälkeen luulen, että kenelläkään ei ole erityisempää kunnioitusta, että työmarkkinajärjestöissä olisi taloudellista asiantuntemusta ja ryhtiä valvoa, että asiat ovat kunnossa.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Eläkevakuutuksen kautta kerättyjä rahoja on tietysti yhteensä noin parisataa miljardia, joista kait viitisenkymmentä miljardia on säätiön hallussa, ja tämä nyt koskisi lähinnä näitä 150:tä miljardia markkaa, jos olen oikeassa. Katson viereeni ed. Huuhtaseen, koska hänen ilmeistään näkee olenko suunnilleen oikeassa vai en.

Tämä on suuri summa, ja vaikka toki ei ole tarkoitus kaikkea pörssisijoittamiseen kohdistaa, niin täytyy sanoa, että kun on puhuttu sijoittamisesta esimerkiksi asuntotuotantoon, joka on kotimaisesti ehdottomasti työllistävän muoto, kyllä tämän puolen pitäisi olla painokkaammin asiassa esillä. Se on suhteellisen riskitöntä, se on työllistävää, se on kotimaista, ainakin turvallista, jos ajatellaan sitä, että kovin suurilla panoksilla mennään nimenomaan ulkomaiseen sijoitustoimintaan. Viittaaan ed. Kuosmaseen — olen seurannut häntä, joistakin asioista voidaan olla eri mieltä — ja hän käsitteli tätä asiaa aikanaan puheenvuorossaan ja ennusti, että viimeistään vuonna 98 tällä menolla maailmassa tapahtuu voimakas pörssikurssien putoaminen. Keskuste-

lin asiasta erään, kylläkin vähän ruohonjuuritason, osakesijoittamishenkilön kanssa ja hän oli samaa mieltä, että suuntaus viittaa tällä hetkellä siihen.

Ulkomaisen sijoitustoiminnan kanssa, ottaen huomioon suomalaisten kokemukset ja asiantuntemuksen, pitää olla aika tarkka ja toisaalta ottaa huomioon, mikä työllistävä vaikutus näillä rahoilla olisi kotimaassa. Huonosti tämä asia on suunniteltu ja oraitten päälle, niin että vastuumiehiä vielä saatetaan joskus hakea. Parempi kun asia tässä vaiheessa hylätään ja pannaan uuteen selvittelyyn ja valmisteluun.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Minäkin omalta puoleltani paheksun sitä, että tällainen todella suuri asia käsitellään eduskunnassa niin kiireisellä aikataululla kuin nyt hallituksen toimesta on haluttu. Asiassahan ei olisi tullut mitään suurempia ongelmia, vaikka lain voimaantuloa olisi lykätty vuodella.

Kuvaavaa esimerkiksi perustuslakivaliokunnan käsittelylle oli se, että kun valiokunnassa muutoinkin oli erittäin paljon asioita ja valiokunnan käyttämät aika harvalukuiset asiantuntijat joutuivat perehtymään suureen määrään isoja asioita nopeassa ajassa, niin tässä kysymyksessä eräs keskeinen lausunnonantaja totesi jotenkin siihen tyyliin, että en ole ehtinyt asiaan perehtyä kovin syvällisesti, mutta lyhyellä perehtymisellä lausun nyt tätä ja tätä. Minusta se kuvaa sitä, että tässä yhteydessä eduskunta ei ole voinut perehtyä asiaan sillä vakavuudella ja perusteellisuudella, mitä asian suuruus ja laajuus olisi edellyttänyt.

Tässähän on kysymys yhtäältä hyvin erikoislaatuista yhtiöstä, jossa on osapuolina yhtiön omistajat, vakuutuksen ottajat, vakuuttajat, vakuutetut. Yhtiö on yksityisoikeudellinen, mutta hoitaa julkista tehtävää. Esimerkiksi kohdassa, jossa hallintoa järjestetään, jouduttiin toteamaan, että vakuutuksenottajan ja vakuutettujen edustajat valittaisiin keskeisiä työnantajia ja palkansaajia edustavien keskusjärjestöjen ehdottamista henkilöistä ja todetaan, mikä ei kovin hyvältä tunnu, mutta parempaakaan ei ole ilmeisesti löydetty. Eli se jo osoittaa sitä, että tässäkin kohdassa harkintaa olisi vielä tarvittu vähän lisää.

Ed. K e m p p a i n e n : Herra puhemies! Voisi aloittaa tuosta, mihin ed. Korkeaoja puheenvuorossaan viittasi, että en ole ehtinyt perehtyä ja lausun tästä jotakin. Henkilökohtaisesti täytyy

ottaa tämä varaus, että en ole ehtinyt perehtyä ja lausun nyt jotakin, koska on tietämättömyyttä ja on suuria epäilyjä. Mutta juuri niiden minusta pitäisikin olla tämän aikataulun suurimpia kysymysmerkkejä. Kyllä tämä työruuhka budjetissa ja neljä viisi kauhean isoa periaatekysymystä, joita on käsitelty, ovat tehneet aivan mahdottomaksi sen, että meistä yksittäisistä kansanedustajista kovinkaan moni tietäisi, miten isosta asiasta tässä on kyse.

Saattoi olla, että tämä oli joillakin taktiikkaa ja tarkoituksellista harhauttamista, koska myöskään niitä valmisteluprosesseja, jotka olivat käynnissä, ei tuotu edes julkiseen keskusteluun tarpeeksi aikaisin. Puron työryhmä, joka antoi mietintönsä, tuli tähän samaan ruuhkaan, ja siinä ei ollut minkäänlaista julkista keskustelua. Samaten on tämä yhden miehen toimikunta eli Louekosken esitys; ei sitä ole tuotu mietittäväksi tänne eduskuntaan tai edes julkiseen keskusteluun tai koko tähän kenttään, jossa näin isot päätökset pitäisi tehdä.

Kun epäilen tätä päätöksentekoprosessia, mitenkä tämä on mennyt, kyllä tästä jo voi tehdä sen johtopäätöksen, jota minä epäilen vahvimmin, että eläkepoliittista päätöksentekoa tällä viedään pois demokraattisesta kontrollista tai demokraattisesta vaikuttamisesta. En minä kontrollia niinkään halua, mutta demokraattista vaikuttamista. Tämä on pienen kultapossukerhon tyyppisen porukan tekemä esitys alun perin, ja se ei ole ollut julkisessa keskustelussa. Ei siihen hallituksessa ole haluttu ottaa kantaa, ei ole ilmeisesti pystytty ottamaan kantaa, ja se tuodaan tänne suoraan.

Yksi perustehan tässä on tämän kiireelliselle käsittelylle sanottu: Jos tätä ei tämän vuoden puolella päätetä, maksuperustekorona muutos aiheuttaa sen, että aiheutuu rahan kertymisessä jotakin johonkin suuntaan. Kuinka iso tämä summa on, ja onko todellinen asia se, onko TEL-prosentti oikea? Eikö sitä voida muuten päättää, jos joku laskentakaava ei ole ajan tasalla? Minä kyllä sanoisin, että tällainen peruste on täysin onnto ja pitämätön.

Esimerkiksi TEL-prosenttiin — asiaan jo vähän ed. Kuisman puheenvuorossa viitattiin — kuten tiedämme, vaikutti ei suoraan mutta epäsuorasti Kansa-työeläkeyhtiön ”viisas” hoito, joka aiheutti TEL-prosenttiin melkoisen korotuksen. Nyt sama porukka valtuutetaan tässä samalla mekanismilla päättämään laajemminkin meillä työeläkkeiden hoitamisesta. Kyllä minusta tämä on sellainen tekijä, että saisivat vaaleilla

valitut kansanedustajat, joiden päätöksentekoon tämä on jätetty tällä aikataululla, epäillä suuresti, mitenkä vastaisuudessa tapahtuu.

Sinällään tässä on tärkeä asia eli eläkemaksujen kertymän turvaavuusasia, jota sijoitustoiminnan hajauttamisella haetaan. On varmasti näin, että maksettujen eläkemaksujen turvaavuus pitää olla asia numero yksi. Ehdottomasti asia numero yksi silloin, kun eläkepolitiikkaa tehdään. Kyllähän tässä vakuutusluonteisesta tapahtumasta on kyse, ja ihmisten maksaessa ja varsinkin, niin kuin ed. Huuhtasen puheenvuorossa tuli vielä esille, maksaessa pakosta johonkin muualle kuin välttämättä haluaisivat näitä maksujaan maksaa, kyllä silloin pitäisi turvaavuuspuolen olla hyvä.

Kyllä tässä sitä haetaan. Oma kokemukseksi on Kuntien eläkevakuutuksen valtuuskunnasta, jossa on jo tehty eläkeyhtiön rahastojen sijoitustoimintaan strategiaa ja jossa on jo pörssi-osakkeet olleet muutaman vuoden ajan sijoituskohteena ja jopa ulkomailla. Olen hyväksynyt sen sillä perusteella, että turvaavuus kyllä sekä pitkältä historiasta että myös viime ajoilta osoittaa, että tällä tavalla ensinnäkin riskit voidaan minimoida ja kuitenkin samalla maltillisesti tuotot voidaan jos ei maksioda niin ainakin varmistaa. Kyllä näin on, että silloin kun munat ovat useammassa korissa, niitä kerralla ei mene rikki niin paljon ja tuottokin on parhaalla tavalla varmistettu.

Herra puhemies! Olen kuullut, että tämän lakiesityksen käsittelyn yhteydessä täällä eduskunnassa asiantuntijat ovat olleet aika paljolti ja pääasiallisesti myönteisiä tämän esityksen suhteen. Mutta uskon, että tämän käsittelyn aikataulu on tehnyt juuri sen, että ei ole päästy kysymään sellaisilta tahoilta, joihinkä nämä riskit kasautuvat.

Kyllä tämä vähän pelkistetysti on vallankaappauksella eläkepolitiikassa eduskunnalta pienemmälle porukalle, sellaiselle porukalle, jolla rahoja käsitellessään on, paha kyllä, inhimillisiä piirteitä ja muitakin tavoitteita rahojen hallinnoinnissa. Paitsi että rahojen käsittelyssä turvaavuus on yksi tekijä, myös puhdas vallankäyttö on yksi tekijä näin isojen rahojen käytössä, ja se vaikuttaa yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Kun ensimmäinen periaate on turvaavuus ja karttuvuus, niin kyllä pitäisi myös nämä asiat, joita ed. Huuhtasen puheenvuorossa tuli esille — mitenkä näillä rahoilla pystyttäisiin myös mahdollisimman hyvin suomalaista elinkeinoelää elvyttämään monipuolisesti — ottaa huomioon. Ei

minusta niinkään asuntotuotanto tätä turvaa toisi eikä olisi mikään uusi näkökohta ja uusi asia, josta eläkevaroilta löytyisi hyvä kohde, mutta sekin varmasti yhtenä osana.

Kaiken kaikkiaan ei voi kuin syvästi paheksua, että tämä tällä aikataululla, tällä tavalla, tässä ruuhkassa tehdään. Jo tämä käsittelyprosessi osoittaa, että tässä on poliittisen päätöksenteon mahdollisuudet vaikuttaa syrjäytetty. Itse lakimuutos johtaa siihen, että tässä syrjäytyy poliittisen kansanvaltaisen päätöksenteon mahdollisuudet yleensä vaikuttaa eläkepolitiikkaan.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! On ihan totta, että tällä asialla on ollut liian nopea käsittely lähinnä valiokunnassa. Eli sen jälkeen kun tämä kovin raskas budjettiasioitten käsittely sosiaali- ja terveysvaliokunnassa oli ohi, alettiin käsitellä tätä suurin piirtein aamukahdeksalta joka aamu. Se oli siinä mielessä tämän asian kokoon nähden liian nopeaa.

Täytyy kyllä muistaa se, että valiokunnassa on kuultu asiantuntijoita jo ennen, kuin tämä asia on tullut varsinaisesti käsittelemään, eli asian valmisteluvaiheessa. Minusta se oli erittäin positiivinen asia, että pystyimme jo hyvissä ajoin tästä keskustelemaan ja kuulemaan asiantuntijoita, tutustumaan asiaan ja myös asiakirjoihin. Julki-suudessakin on ollut tästä asiasta mahdollisuus keskustella. Ed. Hannu Kemppainenkin olisi voinut osallistua siihen keskusteluun, jota heinäkuussa virittelin erään lehden palstoilla, mutta vastauksia ei kovinkaan paljon kuulunut.

Mielenkiintoinen asia, minkä ed. Kuisma otti esille, oli asiantuntemus näissä hallintokysymyksissä, ja siihen myös itse valiokunnassa puutuin. Mietinnössä on sen vuoksi erityinen lausunto siitä, että koulutusta ja sitoutumista hallintoasiain pitäisi olla enemmän.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Senkään takia tällä ei olisi pitänyt olla mitään kiirettä, koska koko nykyinen työeläkejärjestelmä ei välttämättä enää ole kansantalouden kannalta paras mahdollinen. Sehän syntyi poliittisen kompromissin tuloksena 60-luvulla, kun ei muuhun päästy. Sehän on sellainen sekasikiö, jossa on yksityistä ja julkista valtaa erittäin paljon sekoitettu ja erittäin suuret rahat, satoja miljardeja.

Eduskunta antaa kuitenkin toimille poliittisen hyväksynnän ja laillisuuden, eli meidän olemme vastuussa näistä päätöksistä, (Ed. Kemppainen: Kumileimasin!), jos jokin menee siellä pieleen. Ettei vain sitten taas sanota, ettei kukaan ole

uskaltanut ennustaa eikä nähnyt, niin kuin pankkikriisiä selitellään! Kaikilla on joku vastuu. Tässä eduskunta ja miksei hallituskin kantaa sellaista vastuuta, mistä se ei paljon mitään ymmärrä, ja vaikka nämä olisivat oikeita ratkaisuja, kyllä minusta näihin pitäisi perehtyä. Työmarkkinajohtajat niin työnantaja- kuin työntekijäpuolella valitaan muilla perusteilla kuin taloudellisen asiantuntemuksen perusteella. On erittäin suuri riski, että sellainen hallinto voi tehdä virheitä, vaikka parhaansa yrittää.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Voin täysin yhtyä ed. Kuisman arvioon siitä, että TEL-järjestelmä olisi kaivannut tässä yhteydessä syvällisempää mietiskelyä sikäli, mikä olisi sekä eläkeläisten että tämän hetken eläkkeenmaksajien etu, mikä olisi kansantalouden etu ja mikä olisi ennen kaikkea paras järjestelmä rahastojen turvaamiseksi. Tämä kaikki pohdinta jäi, ja ihmettelen ed. Huotarin puheenvuoroa siinä mielessä, että hän sanoi, että jo etukäteen olisi voitu tähän asiaan perehtyä. Puro jätti työryhmämietintönsäkin vasta marraskuussa, ministeriö kai kahdessa viikossa rustasi tämän lain, ja kahdessa viikossa eduskunta tämän sitten täällä kumileimasimen tavoin hyväksyy.

Varsinaisesti halusin käyttää puheenvuoron ed. Kemppaisen puheenvuoron tiimoilta siksi, että hän pohdiskeli, olisiko syy siihen, että tämä lakiesitys piti antaa, hallituksen puolelta ollut nimenomaan TEL-maksukorotuspaine. Voin todeta vain tähän, että sosiaali- ja terveysministeriö on jo määrännyt ensi vuoden TEL-maksut ja myös laskuperustekorotus. Ei ainakaan ensi vuotta koskien tämän lain voimaantulo millään lailla ole vaikuttava tekijä.

Arvoisa puhemies! Todella tämä esitys on hyvin epäselvissä väreissä. Tämän vuoksi uskallan olla hylkäyksen kannalla, vaikka sijoitustoiminnan mukaantulo rahastojen kartuttamiseen on paikallaan.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Huuhtanen loppupuolella totesi, uudistumisen tarvetta sinällään on, mutta on ilman muuta selvää, että tällä tavalla tätä ei olisi nyt syytä uudistaa. Viittaan tässä yhteydessä hallintoon, johon nyt tulevat mukaan työmarkkinajärjestöt. Sinällään taloudellinen toiminta ei ole oikeastaan etujärjestötoimintaa. Jäljet pelottavat, jos ajattelemmme vaikka niitä pankkeja, joissa työmarkkinajärjestöt ovat olleet mukana, OP-Yhteistukea ja STS-Pankkia. Jälki oli todella kar-

meaa pankkikriisin aikana. Kauppapuolelta löytyy aivan samoja ilmiöitä. Taloudellinen toiminta ei ole etujärjestötoimintaa, se ei ole mitään nuoriso-seuratoimintaa, vaan siinä on tärkeää erittäin hyvä asiantuntemus, selkeä omistajan vastuu.

Tässä suhteessa tämä hallinto on jäänyt kyllä rakenteellisesti vinoksi ja vaatisi välttämättä paremman valmistelun ja paremman miettimisen sen suhteen, miten tämä valtava omaisuusmassa, 200 miljardiin markkaan nouseva omaisuusmassa, hallitaan kokonaisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Tässä mielessä voi hyvin yhtyä siihen, että on syytä hylätä tämä laki tässä vaiheessa ja valmistella esitys uudestaan.

Lopuksi totean vielä, että myös pk-yritysten rahoitusasian selvittäminen paremmin tässä yhteydessä olisi työllisyyden ja taloudellisen toiminnan kannalta erityisen tarpeen.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Ed. Huotari totesi, että valiokunnalla oli mahdollisuus jo aikaisemmin tähän asiaan perehtyä ja tämä kiire ei siinä mielessä olisi ikään kuin haitannut. Tässä kuitenkin kävi niin, että koko ajan tuli niin sanottuja väliin tulevia muuttujia elikkä tämän käsittelyn aikana uusia asioita, jopa vielä eduskunnan salikäsittelyn aikana. Näihin oli mahdotonta ottaa kaikkiin kantaa. Jos ajatellaan työtä valiokunnassa, niin meille opposition edustajille sanottiin, että tässä ei ollut mikään kiire, mutta ministeriön edustaja oli nukkunut 11 tuntia koko viikon aikana. Voi tietysti miettiä, onko silloin täysipainoisesti myöskään ministeriössä voitu tähän työhön perehtyä, kun väsyneenä on joutunut työtä tekemään. Elikkä huippukiire tuli viime metreillä.

Kuten ed. Kuisma totesi, me eduskunnassa olemme vastuussa tästä päätöksestä. Kuten eläkeläisjärjestöt valiokunnassa totesivat, niin jos työeläkevarojen sijoittaminen pörssiosakkeisiin ja ulkomaille epäonnistuu, jos siinä tulee tällainen kasinopeli, jossa menetetään kuitenkin, täytyy muistaa, että huolellinen valmistelu olisi osaltaan varmasti voinut taata eläkeläisten rahojen pysyvyyttä paremmin tässä järjestelmässä. Näin ollen korostan vastuuta tästä päätöksestä.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! En ole missään vaiheessa sanonut, etteikö kiire ole haitannut tämän asian käsittelyä. Nimenomaan sanoin sitä, että tämä tuli aivan liian myöhään ja suuren työpaineen jälkeen meille, eli en halua missään tapauksessa puolustella aikataulua, vaan sanoin, että kuuntelimme asiantuntijoita

aiemmin, muun muassa Puroa kuuntelimme jo keväällä eli nimenomaan siinä vaiheessa, kun hän oli asiaa valmistelemassa, kun työryhmän työ oli vielä kesken. Se on ilmeisesti aika poikkeuksellista menettelyä valiokunnassa, koska minkään muun asian kohdalla en ole tällaista aikaisemmin havainnut. Minusta oli hyvä, että myös asian siinä vaiheessa, kun hallitukseen ei ollut tehnyt esitystä, kuullaan asiantuntijoita. Minusta se näin isossa asiassa oli hyvä asia. Mutta olen samaa mieltä, että aivan liian kiireellä näin iso asia ja ilman suurempaa kansalaiskeskustelua on mennyt. Tässä ei varmaan monikaan loppujen lopuksi tunne tätä sisältöä.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! On syytä yhtyä siihen, että tällainen toimintatapa hallituksen puolelta, että tuodaan tärkeitä, vaikeita, monimutkaisiakin asioita kiireesti eduskuntaan, on tuomittava. Sama tapahtui energiaverotuksen kohdalla ja nyt jälleen. Ne jäljet pelottavat, mitä on suomalaisesta vakuutustoiminnasta ja yleensä suomalaisesta sijoitustoiminnasta ulkomaille, erityisesti Yhdysvaltain markkinoille. Nyt varoituksia on tullut useammalta puolelta tässä asiassa. En tiedä, mitä ne loppujen lopuksi merkitsevät, mikä niiden painoarvo on, mutta mikään ongelmaton asia tämä ei nyt hallituksen näkökulmastaan voi olla tämän debatin jälkeen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :** Keskustelussa on ed. Lämsä ed. Hyssälän kannattamana ehdottanut, että toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

**Äänestys ja päätös:**

Joka hyväksyy lakiehdotukset, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotukset hylätty.

**E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :** Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, Ala-Harja, Alho, Andersson C., Andersson J., Antvuori, Apukka, Aura, Backman, Biaudet, Brax, Bremer, Bryggare, Dromberg, Elo, Enestam, Filatov, Gustafsson, Hassi,

Heinonen, Hellberg, Helle, Holopainen, Huotari, Hurskainen, Häkämies, Hämäläinen, Ihmäki, Immonen, Jaakonsaari, Jansson, Joenpalo, Juurola, Kallio, Kalliomäki, Kanerva I., Kanerva S., Kantalainen, Karhunen, Karjalainen, Kautto, Knaapi, Kokkonen, Korhonen M., Korhonen R., Koski V., Koskinen Jari, Koskinen Johannes, Koskinen M., Krohn, Kuisma, Kukkonen J., Kuosmanen, Kurola, Laaksonen, Lahtela, Laine, Lamminen, Lapintie, Lax, Lepänen P., Lindén, Lindroos, Linnainmaa, Lippinen, Luhtanen, Löf, Malm, Markkula M., Metsämäki, Mähönen, Mönkäre, Niinistö, Nikula, Nyby, Ojala R., Olin, Partanen, Peltomo, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola M., Pohjola T., Polvi, Prusti, Puisto, Pulliainen, Rantanen, Rask, Rauramo, Rimmi, Rosendahl, Saari, Saarnio, Sasi, Savela, Siimes, Skinnari, Soini, Taina, Tiilikainen, Tiuri, Tiusanen, Tulonen, Tuomioja, Tykkyläinen, Törnqvist, Vartiainen, Vehkaoja, Viitamies, Viitanen, Viljamaa, Vähänäkki, Wahlström, Wideroos ja Zyskiewicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

Aittoniemi, Ala-Nissilä, Alaranta, Aula, Huuhtanen, Hyssälä, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Järvilahti, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kallis, Kankaanniemi, Karjula, Kemppainen, Kiviniemi, Koistinen, Komi, Korkea-osa, Korteniemi, Koski M., Kuoppa, Lehtosaari, Leppänen J., Lindqvist, Lämsä, Myllyniemi, Mölsä, Pehkonen, Penttilä, Puhjo, Ranta-Muotio, Rehn, Rehula, Ryhänen, Saapunki, Saari, Smeds, Suhola, Tarkka, Tennilä, Vanhanen, Vehviläinen, Vetäläinen, Vihriälä, Vistbacka, Vuorensola ja Väistö.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aho, Anttila U., Haatainen, Halonen, Huttu-Juntunen, Itälä, Kaarilahti, Kalli, Karpio, Kekkonen, Kiljunen, Koskinen H., Kääriäinen, Laakso, Laitinen, Liikkanen, Manninen, Markkula-Kivisilta, Mikkola, Norrback, Nurmi, Ojala A., Pekkarinen, Pesälä, Pykäläinen, Rajamäki, Rinne, Roos, Räsänen, Tahvanainen, Takkula, Uotila, Virtanen ja Vokkolainen.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Äänestyksessä on annettu 117 jaa- ja 48 ei-ääntä; poissa 34. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotukset.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

#### **4) Hallituksen esitys laeiksi varainsiirtoverolain 64 §:n ja verohallintolain 14 §:n muuttamisesta**

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 239/1996 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 47/1996 vp

**Ensimmäinen varapuhemies:** Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

#### **5) Ehdotus puhemiehelle tulevasta määrärahasta niiden kulujen korvaamiseksi, joita hänellä on ollut valtiopäivien aikana**

Ainoa käsittely

**Ensimmäinen varapuhemies:** Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan kirjelmä, joka luetaan.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnan valtiovarainvaliokunta  
Helsinki 13.12.1996

Eduskunnalle

Edustajanpalkkiosta annetun lain 6 §:n nojalla valtiovarainvaliokunta kunnioittaen ehdottaa Eduskunnan päätettäväksi,

että Eduskunnan Puhemies saa niiden kulujen korvaukseksi, joita hänellä on ollut valtiopäivien aikana, 5 000 markan määrärahan kuukausittain.

Valtiovarainvaliokunnan puolesta:

Puheenjohtaja Mauri Pekkarinen

Valiokuntaneuvos Arvo J. Kämppi”

Keskustelua ei synny.

Valtiovarainvaliokunnan ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

# 1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1997

**Ensimmäinen varapuhemies:** Jatketaan keskeytettyä päiväjärjestyksen 1) asian käsittelyä.

## Pääluokka 30

**Yleiskeskustelu jatkuu:**

**Ed. Järvelähti:** Arvoisa herra puhemies! Pääluokka 30 käsittelee maatalousasioita. Varsinkin viimeisen vuoden aikana on ministeri Kalevi Hemilä saanut Suomessa harvinaisen paljon negatiivista palautetta. Mielestäni asia ei ole kuitenkaan aivan näin yksinkertainen, siksi haluankin tarkastella maatalouden tilannetta vähän laajemmin ja hieman myös taaksepäin katsoen.

Minusta oli varsin ovela veto ministeri Sauli Niinistöltä aikanaan ottaa maatalousministeriksi Kalevi Hemilä, sitoutumaton, tosin nuoruudessaan aikanaan keskustaan lukeutunut. Tällä tavoin nykyinen hallitus voi siirtää maatalousväestön ja maaseutuväestön paineen pois poliittiselta puolelta ja paine on näin kohdistunut istuvaan maatalousministeriin. Tietenkään tämä asia ei ole aivan näin yksinkertainen emmekä me täällä salissa varmasti kukaan usko, että joku henkilö, varsinkaan sitoutumattomana ministerinä, voisi olla kaikkeen syypää.

Palautan tässä mieleen eduskuntavaalit 95, maalissa vaalit. Niitten vaalien alla ed. Sauli Niinistö kiersi kenttää voimakkaasti ja totesi, että maatalouteen kohdistuvat leikkaukset on tehty ja uusia leikkauksia ei tarvita. Kuitenkin hyvin pian uuden hallituksen muodostamisen jälkeen hallitus teki synkeät leikkaukset ja pani ne tällä tavoin sitten myös sitoutumattoman ministerin piikkiin. Mielestäni kokoomus kantaa täyden vastuun tästä epäonnistuneesta maatalouspolitiikasta, mutta täytyy myöntää kyllä tältä paikalta, että hyvin ovelasti kokoomus on onnistunut tätä vastuuta välttämään.

Kun aikanaan tehtiin Suomen EU-sopimus ja Etelä-Suomen tuki jäi myöhempien neuvottelu-

jen varaan, niin kokoomuksen eteläsuomalaiset kansanedustajat hyvin ahkerasti kiersivät kenttää ja kertoivat, että keskusta on pettänyt eteläsuomalaisen maanviljelijän ja hoitanut ainoastaan pohjoisen tuen. Kun sitten alettiin neuvotella näistä asioista ja päästiin lopputulokseen, saatiin päätöksiä aikaan, samat Etelä-Suomen kansanedustajat, kokoomuksen puheenjohtaja etunenässä, kertoivat, miten hyvän tuloksen neuvottelut antoivat, ja kertoivat myös hyvin selvästi, että tässä ratkaisussa pohjoista tukea pienennettiin ja rahat siirrettiin etelän viljelijöille.

Tämä taktiikka toimii kuten kaksikätkiohjus. Toisaalta Etelä-Suomessa vielä esiintyvät kokoomusviljelijät olivat hyvin tyytyväisiä puolueen toimintaan ja toisaalta muualla Suomessa olevat viljelijät, jotka pääsääntöisesti äänestävät keskustaa, tunsivat tyytymättömyyttä ja tunsivat tullessa väärin kohdelluiksi.

On tunnustettava, että maatalouspolitiikassa kansallinen kokoomus on onnistunut hyvin. Se on kaikki ikävät asiat saanut käännettyä ministeri Kalevi Hemilän päälle. Kaikki vähänkin hyvät asiat, ainakin heidän kertomansa mukaan hyvät asiat, se on saanut käännettyä omaan piikkiinsä.

Meidän keskustalaisten on tässä asiassa osoitettava kyllä kylmäverisyyttä ja harkintaa ja nähtävä kokonaisuus näitten kulissien takaa. Esimerkiksi tämä viimeinen etelän tukipäätös, siinä hän höylättiin tasaprosentit, jotka oli pakko höylätä, koska hallitus pienensi maatalousmäärärahoja. Otettiin samat prosentit pois sekä pohjoisesta että etelästä eli ei tässä todellisuudessa viljelijöitä asetettu toisiaan vastaan.

Arvoisa puhemies! Tämä maatalousbudjetti osoittaa sitä linjattomuutta, joka nykyisen hallituksen maatalouspolitiikassa vallitsee. Mutta toisaalta se osoittaa sitä taitavuutta, millä käytännön asioita hoidetaan. On toki myönnettävä, että ministeri Kalevi Hemilä on onnistunut aika hyvin Brysselin-suhteissaan, mutta hän on onnistunut vain omalta kannaltaan, sillä hän toimii virkamiesmäisesti ja toteuttaa hallituksen linjoja, jotka eivät ole maanviljelijäväestön etujen mukaisia. On ymmärrettävää, että tällainen hallitus, jonka takana ei juurikaan viljelijäväestön ääniä ole, toimii tällä tavalla.

Suomessahan on parhaillaan se tilanne, että valtaosa viljelijöistä ja maaseudun väestä antaa vaaleissa tukensa Suomen keskustalle, joka on oppositiossa. No, mitä me voimme oppositio-  
puolueena tehdä? Emme paljon muuta voi tehdä kuin tietysti kertoa asioista avoimesti, missä mennään, ja toisaalta meidän on pyrittävä tietys-

ti virkakoneiston kautta saamaan aikaan esityksiä, jotka joskus lipsahtavat jopa läpi ja jotka tyydyttävät maaseudun ihmisiä. Tilanne on aika lailla hankala. Kun nykyisin tapana on, että hallitukset, tämänkin päivän äänestyksistä huolimatta, istuvat koko vaalikauden, niin melko hampaattomalta tuntuu tässä salissa näitten puheitten pitäminen.

Mutta, arvoisa puhemies, uskon kuitenkin, että järki voittaa ja myös nykyinen hallitus tajuaa sen, että me saamme Brysselistä tukea maatalouspolitiikkaan, ja mitä enemmän sitä tulee, sitä enemmän siitä koko Suomen kansa hyötyy. Ei ole mitään järkeä enää asettaa asioita vastakkain ainakaan taloudellisessa mielessä. Tietysti poliittisessa mielessä joku siitä saattaa hyötyä, mutta nämä hyödyt tulevat osoittautumaan varsin lyhytnäköisiksi.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee maataloushallintoon, niin mielestäni tämä ratkaisu elinkeinokeskuksista oli onneton. Maataloushallinnossahan Brysselistä päätösten pitää mennä nopeasti perille kentälle, ja tässä mielessä sisäministeri Backman ehkä asiaa tuntematta ajoi tällaisen ratkaisun läpi. Voi olla, että tässä vielä viisastutaan tulevina vuosina ja vedetään takaisin tältä osin. Eihän maataloushallinto, joka toteuttaa EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa, voi olla osa muuta piirihallintoa.

Joka tapauksessa se nykyinen käytäntö, jossa maatalousministeriön virkamiehet viikoittain matkustavat Brysselin kokouksiin yhden tai kahden asian tähden, on myös pidemmän päälle kestämätön. Minun mielestäni olisi ministeriön virkamiehistä osa siirrettävä pysyvästi Brysseliin hoitamaan siellä olevia asioita ja vähennettävä tarpeetonta matkustamista, joka on paitsi epämiellyttävää myös suhteellisen kallista ja erityisesti erittäin paljon aikaa vievää ja tällä tavoin heikentää hallinnon tehokkuutta.

Arvoisa puhemies! Kokonaisuutena nykyinen maatalouspolitiikka ei ole Suomen kokonaisedun mukaista. Se ei ole viljelijäväestön edun mukaista eikä myöskään kuluttajien edun mukaista, ja uskonkin, että tässä asiassa kuitenkin järki vähitellen voittaa ja päästään parempiin lopputuloksiin. Omalta osaltamme me tuemme järkevää maatalouspolitiikkaa, mutta tulemme jatkossakin arvostelemaan siinä olevia epäkohia, ja nimenomaan arvostelun kärki kohdistuu kyllä kansalliseen kokoomukseen. Emme me vasemmistolta ole koskaan juuri tottuneetkaan saamaan ymmärtämystä, ääriivasemmistoa luukuun ottamatta.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa puhemies! Haluan muutamilla ajatuksilla nostaa maaseudun merkityksen Suomelle tarkastelun kohteeksi tässä yhteydessä, kun tarkastelemme maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan ensi vuoden budjettia. Minusta kahden EU-jäsenyysvuoden jälkeen kaikesta huolimatta jatkuu aika pitkälle passiivinen, sopeutuva ote meidän maaseutupolitiikassamme, ja olisin odottanut, että ensi vuoden budjetin pohjaksi olisi selkeämpi kokonaisnäkemykseen siitä, millä tavalla maaseutu tulee selviytymään tulevista vuosista, millä tavalla me yhteensovittamme maaseudun toimissa perinteisen maatalouden ja uuden maaseudun yritystoiminnan. Pääsääntöisesti energia kuluneina vuosina on kulunut siihen keskusteluun, jota on käyty perinteisen maatalouden sopeutumisen ja sopeuttamisen myötä.

Tästä varsin hyvän esimerkin antaa se, että vielääkään maa- ja metsätalousministeriö ei ole saanut pienyritysten tukirahoitustoimintaa käyntiin. Edelleenkin uutta luova maaseudun pienyritystoiminta ei ole niiden rahoitusmahdollisuuksien käyttäjä, jotka tälle elinkeinolle kuuluvat. Minusta tämä on esimerkki siitä, millä tavalla uutta luovaan yritystoimintaan, uusia mahdollisuuksia avaavaan yritystoimintaan, tällä hetkellä maa- ja metsätalousministeriön toimesta suhtaudutaan.

Tämän lisäksi meillä on selvästi nähtävissä, että perinteinen maataloustuotanto on menettämässä kilpailuasemaansa, ja sen vuoksi peräänkuulutankin sitä, että olisi aika luoda keskeisille tuotantosuunnille kansalliset strategiat, joiden pohjalta on selvä näkemys myös siitä markkina-lähtöisestä ajattelusta ja toiminnasta, jolla nämä tuotantosuunnat ja -muodot voidaan maassamme säilyttää ja turvata vähintäänkin nykyisessä muodossa.

Esimerkiksi otan perunantuotannon, joka on yksi luontaisesti maallemme sopiva kasvintuotannon alue. Näen jopa niin, että Euroopan unionin jäsenyysolosuhteissakin Suomi voisi olla tulevaisuudessa nykyistä selvästi merkittävämpi maa perunan tuottajana, jos me vain lähestyisimme nykyaikaisella tavalla strategisesti tätä toimialaa, loisisimme sellaisen julkisenkin tuki-infrastruktuurin, joka mahdollistaa tämän tuotannonalan kehittämistä. Nyt on käymässä päinvastoin. Esimerkiksi ranskanperunan tuotannon osalta olemme tilanteessa, että kotimainen tuotanto on varsin suurelta osin uhattuna. Tämä koskettaa muun muassa hyvin merkittävästi kotiseutuani Pohjois-Pohjanmaata, missä muun

muassa Vihannin ranskanperunan tuotantoyksikön tulevaisuus nimenomaan tämän vuoksi on monilta osin vaarantumassa.

Toinen keskeinen alue on nimenomaan uuden yritystoiminnan aikaansaaminen. Olisin odottanut paljon jäntevämpää kokonaisnäkemyä siitä, millä tavalla uutta maaseutuyrittäjyyttä edistetään ja vauhditetaan. Myönteisen asian luo toki tässä budjettiesityksessä se, että kerrankin on päädytty vähän pitkäjänteisempään kehittämisohjelmaan, ja se koskettaa nimenomaan luomutuotantoa, jossa on pohjana viisivuotinen ohjelma, joka käynnistyy ensi vuoden budjetin pohjalta. Ihan samalla tavalla meillä vaadittaisiin nyt kokonaisuutta, jossa yhteensovitetään myös ne tukitoimenpiteet, jotka tulevat Euroopan unionin ohjelmaperusteisen rahoitustoimen kautta ja joihin kytkeytyy ja liittyy se kansallinen rahoitus, mikä meillä on käytettävissä.

Minusta tässä yhteydessä on syytä ottaa esille se, millä tavalla eri ministeriöt jakavat Euroopan unionin kehittämisrahaa. Tällä hetkellä mielestäni ne käytännöt, jotka meillä Suomessa ovat käytettävissä, ovat varsin byrokraattisia ja hidastavat kehittämishankkeiden käynnistymistä. Tämä ennen kaikkea hidastaa ja vaikeuttaa maaseutualueilla uuden luomista. Sen vuoksi toivoisin, että maa- ja metsätalousministeriö olisi aloitteellinen siinä, millä tavalla yhteensovitetään maa- ja metsätalousministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön kehittämisrahoitus — sekä Euroopan unionilta tuleva että kansallinen rahoitus — niin että mahdollisimman joustavasti vähällä byrokratialla tämä kehittämissä ja kehittämissä hankkeiden rahoitus saadaan toimimaan.

Vertailtaessa muihin Euroopan unionin jäsenmaihin voidaan sanoa, että vanhoilla EU-mailla on huomattavasti meitä joustavimmat käytännöt. Tässä suhteessa esimerkin ottaminen, ainakin kokemuksen hankkiminen, näistä jäsenmaista olisi perusteltua. Meidän päämäärämme ja tavoitteemme pitäisi olla pienenä jäsenmaana se, että meillä on joustavimmat ja parhaimmat järjestelmät, joiden puitteissa me tuemme suomalaisen maaseudun toimijoiden aktiivista otetta.

Sitten haluan lyhyesti puuttua vielä metsäsektorin toimintaan. Nyt Euroopan unionin puitteissa on käyty keskustelua oman metsästrategian luomisesta. Siellä on hyvinkin erilaisia näkemyksiä. Jopa Suomessa on erilaisia näkemyksiä siitä, tarvitseeko Euroopan unioni omaa metsästrategiaa. Se on minusta toissijainen asia. Ensimmäinen asia on se, että meillä Suomena — kansa-

kuntana, metsärikkaana maana — pitäisi olla nykyistä selkeämpi metsästrategia, millä tavalla me hyödynnämme metsiämme sekä kemiallisen metsäteollisuuden, mekaanisen metsäteollisuuden että myös energian käytön osalta.

Haluan tässä omana näkemyksenäni tuoda hyvin vahvasti esiin sen, että jopa energiakeskustelussa monta kertaa sotkeutuvat energiastrateginen ja metsästrateginen lähtökohta. Näenkin, että ennen kaikkea puun käytön tehostaminen ja lisääminen energiakäytössä on myös kiinteästi Suomen metsästrateginen valinta ja ratkaisu.

Miksi tämä strategiatyö on tärkeää ja perusteltua? Meidän kemiallinen metsäteollisuutemme pohjautuu suurimittakaavaiseen teollisuuteen. Sen sijaan mekaaninen puunjalostusteollisuus pohjautuu pienen mittakaavan teollisuuteen. Ellemme me kansallisesti rakenna riittävän vahvoja pienten yritysten liittoja, yhteenliittymiä, jotka saavuttavat nykyistä huomattavasti merkittävämmän roolin myös kansainvälisillä markkinoilla, me jätämme hyödyntämättä yhden todella meille arvokkaan ja ehkä tulevaisuudessa vielä keskeisemmäksi nousevan mahdollisuuden. Minusta tähän asiaan ensi vuoden budjetinkin osalta on aivan liian vähän paneuduttu. Me vietämme tänä vuonna Puun vuotta. Tämä toiminta jatkuu Puun aika -operaation nimissä, mutta merkittävät investoinnit ja panostukset tämän toimialan kehittämiseen edelleen puuttuvat.

Kaiken kaikkiaan ajattelen, että koko maa- ja metsätalouseläntö ja maaseudun näkökulmasta meidän pitäisi pystyä nykyistä selvästi vahvemmin luomaan infrastruktuuria, joka tukee uuden luomista. Tämä liittyy myös omalta osaltaan aluehallinnon uudistamiseen, josta me olemme viime viikkoina aika paljon puhuneet. Suurin omakohtainen kritiikkini aluehallinnon uudistamisessa oli nimenomaan siinä, että vaikka me saimme 15 työvoima- ja elinkeinokeskusta, sisällöllinen lisäarvo ja uudistuminen jäi täysin olemattomaksi.

Otan esimerkkinä: Jos ajatellaan, että olisimme halunneet luoda merkittävää lisäarvoa työvoima- ja elinkeinokeskusten kautta, olisi esimerkiksi mekaanista puunjalostusteollisuutta palvelemaan voitu rakentaa teknologiakylien esimerkkinä mukaisesti alueelliset mekaanisen puunjalostusteollisuuden kehittämisyksiköt, jotka todella palvelevat pientä mekaanisen puunjalostusteollisuuden yritystoimintaa. Tällä tavalla olisi saatu jotain alueellista merkittävää lisäarvoa. Toisena käytännön esimerkkinä otan markkinoinnin te-

hostamiseen liittyvät yksiköt, jotka olisivat voineet tuoda lisäarvoa työvoima- ja elinkeinokeskuksiin ja samalla tavalla tuoda myös merkittävää lisäarvoa maaseudun uuden yritystoiminnan eteenpäinviemiseen.

Ed. J. L e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on nyt maa- ja metsätalousministeriön pääluokka. Olisi tietysti toivonut, että jos mahdollista, ministeri Hemilä olisi ollut paikalla, jotta olisi voitu käydä keskustelua tälläkin foorumilla maa- ja metsätalousministeriön pääluokasta ja yleensä tämän hallinnonalan mutta ennen kaikkea koko elinkeinon tämän päivän tilanteesta ja tulevaisuudesta, kun tulevaisuudenusko on siellä, niin kuin me kaikki tiedämme, aika pitkälle hiipunut. Toisaalta tietysti ymmärrämme sen, että ministeri on tärkeämissä tehtävissä.

Kun luin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoa budjetista, jäin kaipaamaan kokonais-tarkastelua siitä, miten elinkeinossa eli maa- ja metsätaloudessa koetaan tämän päivän tilanne. Lausunnossa todettiin vain, että 750 miljoonaa markkaa leikataan valtiontaloudellisista syistä jne. Mutta sitä, mitä olen kaivannut ministeri Hemilältä, olisin kaivannut myös maa- ja metsätalousvaliokunnalta: että se olisi tälle elinkeinolle jonkin toivon ajatuksen ja toivon sanan lausuntoonsa sisällyttänyt ja samalla ikään kuin puolustanut elinkeinoa ja sen oikeutusta tässä ajassa.

Otan esimerkin maa- ja metsätalouden tilanteen käsittelystä julkisuudessa. Kun ministeri Hemilä viikko pari sitten oli julkisuudessa maitokiintiöasioissa, en oikein ymmärtänyt, kun oli sellainen uutinen, että ministerin suuhun oli pantu sanat, että on tyhmää ostaa kiintiöitä. Toisessa lehdessä oli, että ministeri suositteli viljelijöille kiintiön ostamista, jotta mahdollista tulevaisuudessa olevaa kiintiöleikkausta ei tarvitsisi suorittaa. Kyselen, kenelle on tyhmää kiintiön ostaminen, oliko se viljelijöille osoitettu vai valtiolle osoitettu, meille osoitettu vai kenelle. Minusta tämän kaltaisia heittoja kun julkisuudessa on, pitäisi vähän täsmentää ja tarkentaa. Perinteisesti maaseudulla otetaan lehdessä kirjoittelu hyvin vakavasti.

Minusta tämä epävarmuus, joka on jatkunut jo Euroopan unionin liittymiskeskustelusta lähtien, ei ole yhdenkään suomalaisen etu. Ei ole myöskään kenenkään suomalaisen etu se, että hallitus päätöksillään ja osittain myös päättämättömyydellään lisää epävarmuutta. On syytä muistaa, että tämä elinkeino on kolmanneksi suurin elinkeinoista Suomessa. Metsätalouden ja

metalliteollisuuden jälkeen se on kolmannella sijalla kokonaisliikevaihdoltaan.

Palaan vielä muutamalla sanalla maitokiintiöön. Kuten tiedämme, maitokiintiön hinta ja ostovillitys, jos sellaista sanontaa on lupa käyttää, on johtanut siihen, että kiintiön hinta on jopa 4 markkaa litra. Toisaalta kiintiön osto on ehdoton edellytys sille, että voi saada investointiapua, investointitukea tai -lainaa. Yksinkertaisesti: jotta voi investoida rakennukseen, on ensin investoitava maitokiintiöön. Tämä on kyllä varsin erikoinen tilanne ja on johtanut käytännössä siihen, että ne tilat, joilla tänä päivänä olisi parhaat tuotantoedellytykset, eivät voi taloudellisista syistä tuotantoansa rationalisoida ja laajentaa ja näin toteuttaa paljon puhuttua ja paljon kaivattua rakennemuutosta ja -uudistusta.

Kun näissä oloissa pitäisi juuri investointipuolella parantaa kilpailukykyä, se on yksittäisissä tapauksissa kuitenkin täysin mahdotonta, ja moni tila on umpikujassa. Tietysti voimme sanoa, että se koskee vain muutamia, mutta kun tarkastelemme asiaa lähemmin, se koskee, juuri niin kuin äsken mainitsin, niitä tiloja, joiden 2000-luvulla pitäisi olla ja jotka toivon mukaan ovat niitä, jotka tuottavat tälle kansakunnalle hyviä ja terveellisiä elintarvikkeita.

Sitten kyselen, milloin näemme ja kuulemme sen päivän, että maa- ja metsätalousministeriö ja -ministeri puolustaa elinkeinoa, käy vaikka tarvittaessa muitakin hallituksen jäseniä vastaan. Miksi sanon näin? Sanon sen siksi, että elinkeinon harjoittajat odottavat, että löytyisi puolustajia niiltä tasoilta, jotka tänä päivänä tekevät päätöksiä. Ei niin että pitäisi jokin erikoisasema saada, mutta niin kuin alussa mainitsin, epävarmuudessa on paljolti kysymys myös henkisestä tilanteesta.

Otan yhden, mielestäni mainion esimerkin aiasista, joka ei olisi maksanut valtiolle paljon mitään, mutta jossa pienellä eleellä olisi voitu vaikuttaa lähes 20 000 tilan taloudelliseen toimintaan. Esitin syksyllä ministerin avustajalle ja viikkoa myöhemmin ministerille, että lokakuussa tulevat lainojen lyhennykset ja korot olisi kuukaudella siirretty eteenpäin, jotta EU-tuet olisivat kerinneet tulla maksuun. Näin hyvin monen viljelijän ei olisi tarvinnut ottaa lyhytaikaista lainaa lyhennysten ja korkojen maksuun. Ministeri kuittasi kahdenkeskisessä keskustelussa tuon vain sanoen, että syksyllä on tulossa vielä paljon suurempia ja viljelijöiden kannalta myönteisempiä elementtejä ratkaisuun. Odotan niitä koko ajan, mutta en ole niitä huomannut. Syynä saat-

tavat olla tietysti oppositiolla olevat tietyn väri-set silmälasitkin, mutta eivät niitä myönteisiä asioita ole viljelijätäkään kyllä huomanneet.

Tämä pieni ele ei siis mennyt läpi, ja olen sitä mieltä, että se olisi vaikuttanut arvaamattoman suurella tavalla henkisesti myönteisesti ajatukse-na, että meitä muistetaan ja pienissä asioissa ollaan valmiita tekemään ratkaisuja. En tuonut asiaa julkisuuteen tarkoituksella, ettei siitä tule arvovaltakysymys, mutta koska asiasta ei tullut mitään, haluan sen nyt saada eduskunnan pöytäkirjaan tässä yhteydessä merkityksi.

Arvoisa puhemies! Muutama ajatus metsätaloudesta. Olemme säätäneet tässä talossa uudet metsälait, jotka tulevat voimaan ensi vuoden alusta eli 1.1.1997. Kyseessä on ehkä merkittävin uudistus metsälakien puolella vuosikymmeniin. Metsien taloudellisen käytön rinnalle on nyt nostettu monimuotoisuuden vaaliminen ja säilyttäminen. Joidenkin puheenvuorojen mukaan, joita kuuntelee, se menee ehkä talouskäytön edellekin, mutta me, jotka metsää tunnemme ja osittain siitä elämme, tiedämme, että se on nostettu talouskäytön rinnalle. Samalla uudistettu metsälainsäädäntö on tietysti signaali myös metsätuotteitamme käyttäville maille siinä mielessä, että me otamme vakavasti metsien monimuotoisuuden ja kestävänsä metsätalouden.

Kun näin merkittävää lakiuudistusta ollaan tekemässä, kuitenkin resurssit, joita asiantuntijat ovat odottaneet saavansa, puuttuvat. Myönteisenä on pantava merkille, että valtiovarainvaliokunnassa lisättiin 18 miljoonaa juuri tähän tarkoitukseen. Siitä todella kiitos valtiovarainvaliokunnalle. Valtiovarainvaliokunta asiantunteuksellaan otti samalla hyvin merkittävästi kantaa siihen, kuinka tärkeä metsätalous meidän kansantaloudessamme on.

Mutta kuten tiedämme, asiantuntijat ovat laskeneet, että noin 45 miljoonaa markkaa vuositasolla pitäisi olla nykyiseen tilanteeseen verrattuna lisää rahaa, jotta uudet velvoitteet voitaisiin hoitaa ja hoitaa entisetkin velvoitteet, mitkä on metsälainsäädännön kautta metsätalouden edistämisjärjestöille ja -järjestelmille annettu.

Kun minä syksyllä kirjallisen kysymyksen esitin asianomaiselle ministerille tästä aiheesta, niin vastauksesta, jota ei ilmeisesti vielä ole jaettu, pari lausetta siteeraan: "Määrärahojen jo pitkään jatkunut väheneminen ei voi olla vaikuttamatta organisaation kykyyn saada aikaan tuloksia, vaikka otetaan huomioon toteutetun organisaation keventämisen toimintaa tehostava vaikutus." On tietysti miellyttävää lukea tämän kal-

taisen tunnustus, mutta tähän ei johda mihinkään.

Toinen lainaus koskee tehtävien jakoa ja uudelleensuuntaamista: "Vastaavasti metsäkeskuksilla on käytettävissään vähemmän voimavaroja metsätalouden muuhun edistämistoimintaan kuten koulutukseen ja yleisempään neuvontaan." Edellä kerrotaan, että monimuotoisuuden vaalimiseen juuri noita lisättyjä voimavaroja käytetään, niitä aivan kuin siirretään perinteiseltä puolelta. Meidän on tarpeen muistaa, että me elämme hyvin paljon kansantaloutena metsätaloudesta ja metsätalous on niin pitkäjänteistä, että vuosien päästä vasta näkyvät tulokset työstä, mikä nyt tehdään.

Nykyinen metsätalouden kohtelu ilmeisesti johtuu jo edellisen hallituksen valtiovarainministerin kannanotosta, jota nykyinen valtiovarainministeri viime kesänä toisti. Kaikki tiedätte sen, mutta kertaan sen vielä. Valtiosalissa vuoden 94 budjetin käsittelyn yhteydessä ministeri Viinanen henkilökohtaisesti minulle sanoi, että hän on sitä mieltä, että niin kauan kuin kuutiokin jää metsään hakkuusäästöä, markkakin metsätalouden edistämiseen on liikaa. Viime kesänä me julkisuudesta näimme, kuinka valtiovarainministeri Niinistö perusteli metsätalouden edistämishojen vähentämistä sillä, että se on yksityistä liiketoimintaa ja on oikeastaan armopaloja, kun valtio, yhteiskunta, laittaa sinne rahojaan. Jos tämän kaltainen näkemys on meillä laajemmasti, mitä metsistä otetaan 20—30 vuoden ja 70 vuoden kuluttua?

Tähän liittyen on hyvä, että keskusta vastalauseessaan esittää lisää 22:ta miljoonaa markkaa edellä mainittuun toimintaan. Toivon vain, että se saa tässä salissa laajempaa kannatusta.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! En puutu tässä puheenvuorossani juurikaan numeraaliseen puoleen. Se kuuluu enemmänkin valtiovarainvaliokunnan edustajille. Viime yön aikanaan, kun tätä pääluokkaa käsiteltiin, myös numeropuolta tuotiin esille.

Kuitenkin haluan aluksi tuoda sen verran tätä numeropuolta esille, mitä merkitsee 750 miljoonan markan leikkaaminen kansallisista tuista. Se on noin 700—800 markkaa keskikokoista maatila kohti kuukaudessa, noin 10—15 prosenttia, siis palkanalennuksena. Se on suoraan palkanalennusta, kun se on sitä viivan alle menevää tukea. Eli voi sanoa, että millään muulla alalla ei ole tällaista palkanalennusta tehty eduskunnan päätöksillä. Päinvastoin meillä palkkakehitys on

ollut positiivinen ja tässä mielessä väestöryhmien välille on syntynyt varsin mittava ero.

Kun ed. J. Leppänen toi puheessaan esille epävarmuutta, mikä maaseudulla vallitsee, niin itse asiassahan nyt on kysymys siitä, miten suomalainen maatalous yleensäkin tulee selviytymään EU:n sopeutuksesta. Mikä suomalaisen maatalouden tulevaisuus on ensi vuosituhanhella? Meillä ei juurikaan ole näitä arvioita tehty, vaan olemme toteuttaneet hyvin lyhytnäköistä politiikkaa. Jos me syvällisemmin pohtisimme suomalaisen maatalouden tulevaisuutta, sitä näkökulmaa, niin tuskinpa olisi tätä leikkausta tehty, mikä nyt maataloilla realisoituu.

Arvoisa puhemies! On aina joutunut pohtimaan, millä tavalla kansanedustajana voisi kansalaisten tunteja tuoda täällä esille. Tietyllä tavalla meidän työssämme tulisi täällä eduskunnassa tulla kansalaisten tuntejen esille ja näkyä myös työssämme.

Pohjaan tämän puheenvuoroni hyvin ruohonjuuritason pohdiskeluun. Tämä pohjautuu erään maatilan emännän kirjoittamaan kirjeeseen, kun Maatalousyrittäjien eläkelaitos järjesti kirjoitusarjan ”Kerro ajatuksista ja tunteista maatalouden murroksessa”.

”Nuori isäntä tuli ehtoolla tupaan, oli niittänyt maahan toistakymmentä hehtaaria hyvää apilaheinää. Se oli sitä viherkesantoa, ei saanut korjata. Mies istuutui vähäeleisesti ilta-aterialle. Pitkän hiljaisuuden jälkeen kuului synkkä lausahdus: On se sentään hyvä, ettei isän enää tarvinnut tehdä tällaista työtä ja nähdä tätä järjestömyyttä, mihin on Suomen maatalous joutunut.

Isä oli päässyt neljä vuotta sitten pois alle 60-vuotiaana, kovasti työtä tehneenä ja yrittäneenä. Oli tehty äkkiä sukupolvenvaihdos vuonna 1990. Silloin vielä piti maasta maksaa. Maatalouskeskukset tekivät likvi-laskelmat tilan tuotosta. Veroviranomaisilla oli korkeat vaatimukset ja arvot. Pankkimiehet mitoittivat lainat, rahaa sai, jos velan uskalsi ottaa. Sisarukset saivat osansa, ja vanhemmille yritettiin järjestää turvattua vanhuutta, edes asunto.

Mitäs nyt? Yksikään laskelma ei pidä paikkaansa. Tuntuu, ettei maatalous näiden nuorten jatkajien kohdalla selviä veloistaan. Mikä on näiden nuorten viljelijöiden kohtalo? Onko talonpoikaa petetty pahemman kerran? Nämä muroskauden viljelijät ovat joutuneet tahtomattaan ansaan. Lainojen korot ovat korkeat, ja tuloistaan he maksavat korkeampaa veroa, koska heille ei kerry pääomatuloja lainojen vuoksi. Kiristys jatkuu joka puolelta, puhumattakaan henkisestä

lamasta. Maanviljelyksestä puhuvat kaikki tahot, aliarvostavat tuntematta lainkaan asiaa. Siitä on tehty syntipukki ties vaikka mihin.

Olemme liian äkkiä, valmistautumattomina joutuneet mukaan Euroopan unioniin. Oli tosin esimakua jo vähän koettu pakkokesannoinnin ja erilaisten kiintiöiden muodossa. Onneksi maatalouden supistus oli alkanut osittain vapaaehtoisestikin. Sitten tuli yhtäkkiä neuvoa-antava kansanäänestys, vaihtoehdot ”kyllä” tai ”ei” EU:lle. Eduskuntavaalien alla siitä tulikin poliittinen kädenvääntö. Lehtiä ja tiedotusvälineitä seurattaessa jäi tunnelma, että rakkaat kaupunkiserkumme riensivät sankoin joukoin talonpoikaan kohdistuvan vihan tai ainakin kateuden voimalla ja halvan ostoskorin toivossa äänestyspaikalle ratkaisemaan asiaa.

En ole varsinaisesti EU-kielteinen. Mielestäni EU:ssa on paljon hyväkin olemassaolomme kannalta ajatellen, turvallisuus ja kansainvälisyys monessakin mielessä. Mutta uhrasimme kotoisen kehittyneen maatalouselinkeinomme sen alttarille? Herää paljon kysymyksiä.” Näin tämä emäntä kirjeessään pohtii ja jatkaa:

”Nyt pelottaakin, mitä oma valtiovaltamme aikoo tehdä tai jättää tekemättä maaseudun ja maatalouselinkeinon hyväksi. Pitääkö maataloutta tukea verovaroin? Kyllä, edes vähäsen, sillä on suuri joukko muita ihmisiä ja ammattiryhmiä, jotka saavat koko palkkansa yhteiskunnan verovaroista. Kansakunta ei ole itsenäinen ja kehittynyt, ellei sen elintarvikehuolto ole turvattu kotoisin puhtain elintarvikkein.

Maatalous on työllistävä elinkeino, perustana ensin yrittäjäpariskunta, lisäksi elintarvike- ja koneiteollisuus yms. Maailmassa on suuri joukko näköä näkeviä ihmisiä, joten pieni ylituotanto ja varastot pitäisi pystyä käsittelemään ja siirtämään tarvittaessa. Ongelma olisi ratkaistava kansainvälisesti. Ruoka on välttämättömyystarvike, ei ylellisyys, niin kuin moni muu asia.

Kaikkialla Euroopassa tuetaan maataloutta, miksei siis myös täällä pohjoisessa? Maalaisjärjellä ajatellen nyt pitäisi laskea niin sanottuja tuotantopanoksia, erityisesti koneiden, jotka ovat Suomessa paljon kalliimpia kuin muualla Euroopassa. Sama pätee myös kasvinsuojeluaineisiin sekä väkilannoitteisiin. Kuitenkin vilja on Euroopan halvinta, miksi?” kysyy kirjoittaja.

”Mikä tässä suorastaan ihmetyttää, on tämä palkkojen korotustarve kaikille muille ammattiryhmille juuri nyt, kun yhdeltä kansanosalta vietään pois suurin osa tai jopa koko palkka. On muistettava, että Suomessa on jo nyt paljon työt-

tömiä ihmisiä. Kukaan ei puhu elintarvikkeiden suuresta halpenemisesta palkankorotusten yhteydessä. Eikö tämä ole huomattava palkanlisä kaikille kuluttajille? Eikö kaikkien olisi osallistuttava niihin niin kutsuttuihin yhteiskuntatalouksisiin?

Tietysti maataloudessa on tulevaisuudessakin paljon kehittämistä. Hyvin suunniteltuna tämä rakennemuutos tapahtuisi jopa verovaroja säästien. Siihen myös jokainen järkevä maatalousyrittäjä pyrkii.

Maatalous on myös suuri ympäristökysymys sekä myönteisessä että kielteisessä merkityksessä. Useammat omaa maataan hoitavat maanviljelijät ja puutarhurit yrittävät viljellä ja varjella luomakuntaa parhaalla tavalla, jos he saavat siihen tietoa ja koulutusta sekä mahdollisuuden.

Nyt on EU-anomukset ja -tuet haettu. Ensimmäinen kynnys oli korkea, sillä koko periaate tuntuu vieraalta yrityksen pohjaksi. Mistä saamme maaukon ja yrittämisen halun maatalousväelle? Nyt tarvitsemme kaikki henkiset ja aineelliset voimavaramme käyttöömme. Uutta työtä ja toimeentuloa kaivataan entisen perinteisen maatalouden rinnalle jokaiseen kylään.

Maatalo on kuin suuri laiva, joka sukupolvesta toiseen on luotsattava eteenpäin. Velvollisuus ja kunnia vaatii. Huomisesta emme aina tiedä. Olemme sään ja Luojan armoilla. Vastaan on otettava polttavat helteet, hallat ja raesateet, samoin kaikki muut vaikeudet. On osattava myös iloita ja nauttia monesta asiasta, erikoisesti hyvin tehdystä ja onnistuneesta työstä ja kauniista, puhtaasta luonnostamme, jonka kanssa saamme elää vuorovaikutuksessa.

Edellisten sukupolvien työn kunnioitus on itsestäänselvyys maatalousyhteisölle, sillä heidän käsiensä jälki jää aina pihapiiriin ja ympäristöömme. Kiitos siitä poisnukkuneille. Sukupolvesta toiseen talo ostetaan seuraavalle yrittäjälle, sadassa vuodessa kolme neljä kertaa. Jatkajan velvollisuus on maksaa sisarosudet ja turvata vanhempien vanhuus. Jatkajan harteille jää usein paljon velkaa ja työtä sekä vastuuta yrityksestä. Velvollisuus tulee näin täytettyä ja työpaikka kalliisti ostettua. Toivottavaa olisi, että he saisivat tilallaan elannon eikä heidän tarvitsisi ajautua asutuskeskuksiin työttömyyskortistoon.

Isäntä ja emäntä yrittävät viedä maatilaa parhaalla mahdollisella tavalla eteenpäin. Jokaisella sukupolvella on ollut omat vaikeutensa. On koettu todella vaikeitakin aikakausia ja koettelemuksia historiamme aikana. Meidän on jaksettava tehdä työtä ja toivoa onnea ja Korkeamman siu-

nausta töillemme ja toimillemme sekä viisautta päättäjillemme, että selviäisimme tästä eteenpäin eurokansalaisina toisten kansakuntien joukossa, saisimme rauhassa elää ja kehittää rakasta isänmaatamme ja sen maaseutua eläväksi ja viihtyisäksi.

Mutta pois katkeruus ja lamaannus. Nyt jälleen tarvitsemme suomalaista sisua ja sitkeyttä, jota on ollut esi-isilläämme, että selviäisimme tästä vaikeasta murroskaudesta. Valittaminen ei auta mitään. Suomalainen talonpoika on ollut aina suorasekäinen, rehti ja työtätekevä yhteiskunnan tukipylväs. Tietoa ja koulutusta tarvitsemme paljon lisää. Omasta joukostamme on noustava poliitikkoja, kauppiamiehiä ja tutkijoita. Uskon varmasti, että talonpoika on palkan- ansainnut jatkossakin ja, mikä tärkeintä, paik- kansakin. Täytyy vain toivoa, että nuori sukupolvi jaksaa uskoa tulevaisuuteen ja saa tyydyttävät mahdollisuudet elinkeinon jatkuvuuden kannalta."

Arvoisa puhemies! Tämä maatilalan emäntä pohti asioita hyvin pitkälle sillä tavoin kuin me eduskunnassa useinkin kerran olemme tämän syksyn aikana pohtineet. Nämä olivat mietteitä juuri ruohonjuuritasolta. Hän päättää sitten kirjjeensä näin:

"Lopuksi tulee mieleen Nobel-kirjailijamme F. E. Sillanpään sanat: 'Täyspätevä isäntämies on eräs korkea-arvoinen luonnontuote. Siksi synnyttään eikä noin vaan muutta mutkitta tulla.'"

Ed. R a n t a - M u o t i o : Herra puhemies! Hallituksen maatalouspolitiikan perusvirhe, jonka virhelinjauksen jatkumista myös tämä budjet- tiesitys tukee, on se, että maatalouselinkeinoa ei haluta nähdä tässä yhteiskunnassa mahdollisuutena vaan välttämättömänä pahana, jonka osuutta on tietoisesti Suomen kansantaloudessa vähennettävä. Tämä hallitus on nähnyt nyt laaja- pohjaisuutensa vuoksi hyvän mahdollisuuden tämän vuosia, jopa vuosikymmeniä kestäneen tavoitteen toteuttamiseen, tavoitteen, joka muun muassa johtavalla hallituspuolueella on aina ollut.

Kova alasajolinjaus tänä ajankohtana, kun Suomen pohjoisella maataloudella on jo muutenkin kaikkien aikojen kovin sopeutusprosessi meneillään, tulee todennäköisesti osoittautumaan kohtalokkaaksi. Oma arvioni, joka perustuu maatalousyrittäjien tämän hetken talousnäky- miin ja tuntuun tulevaisuudenuskostaan, on, että valittu linjaus tulee osoittautumaan iskun

antajillekin yllätykseksi. Todennäköisesti kovaa linjaa joudutaan myöhemmin vielä katumaan, kun tullaan huomaamaan sen kielteiset työllisyysvaikutukset.

Perusmaatalous on maamme kolmanneksi suurimman tuotannonalan, elintarviketeollisuuden, kivijalka. Se on myös merkittävä työllistäjä tuotantovälineiden ja tarvikkeidensa osalta. Näiden tarvikkeiden kotimaisuusastehan on viime vuosikymmeninä merkittävästi noussut, esimerkiksi lannoitteet, säilöntäaineet, jotka nekin vielä kymmenkunta vuotta sitten tuotiin kaikki ulkomailta ja valmistetaan nyt täysin kotimaassa. Samoin koneomavaraisuus on noussut. Valmet-traktorien markkinaosuus lienee jo noin 40 prosenttia.

Maatalouden rationalisoituminen olisi liiankin rajua, vaikka Ahon hallituksen sopima vuositteen aleneva sopeutuspaketti sellaisenaan toteutettaisiin. Jäljelle jäisivät tässäkin tapauksessa vain kovimmat, alasta innostuneimmat yrittäjät. Muistan, että nykyinen maatalousministerikin ollessaan neuvottelujen taustalaskelmien tekijänä piti sovittua pakettia ehdottomana minimitasona, jolla elinkeino tulee koko maan alueella jollakin tasolla säilymään.

Tämä hallitus ryhtyi kuitenkin ensi töinään avaamaan juuri sovittua tukipakettia. Se ei ollut viisasta tällaisen työttömyyden vallitessa. Maataloudesta tulee purkautumaan väkeä työmarkkinoille paljon luonnollista kehitystä enemmän. On arvioitu, että tänä vuonna on noin 20 000 henkilöä elintarviketaloudesta jo vähentynyt. Toki maatalousväki on vanhaa, joten osa on eläkeikäistä, jää eläkkeelle, mutta hyvin paljon on nyt nuorempaa väkeä jäämässä alalta pois. Sitä tulee työttömien jonoihin myös jalostus- ja tarviketeollisuudesta. Esimerkiksi maidon ja lihan jalostus on voimakkaasti keskittymässä ja väkeä saneerataan. Esimerkiksi suurimman meijerirytyksen jalostuspisteitä on todella nopeaan tahtiin vähennetty. Tämä kehitys on kuitenkin välttämätöntä, koska pyritään jalostuskustannuksissa samalle tasolle kuin Euroopan unionissa, jotta voidaan välttää kova tuontipaine, joka nyt lähinnä Tanskasta on meidän suuntaamme.

Rajut sosiaaliturvaan kohdistuvat säästöleikkaukset kohdistuvat maatalousyrittäjiin samalla tavalla kuin muihinkin väestöryhmiin. Sen lisäksi vielä leikataan suoraan tuloja tämän tukipaketin leikkauksen osalta ja heikennetään seitsemänpäiväistä työviikkoa tekevillä karjatiloilta lomitusta ja sijaisavun saantia. Toki lomitustakia nyt parannettiin vuoden takaiseen verrattuna,

mutta täytyy muistaa, että se on edelleen säästölaki, jossa on 250 miljoonan markan säästötavoite hyvin nopeassa tahdissa.

Taloudellisten vaikutusten lisäksi henkinen isku on kova. Koetaan, että on tultu petetyiksi muiden taholta EU-asiassa. Yrityksestä saatava tulovirta on pudonnut puoleen. Tarvikkeet ja tuotantovälineet maksavat lähes saman. Toki viralliset tilastot näyttävät, että viime vuonna kustannukset laskivat keskimäärin 18 prosenttia, mutta aivan viime aikoina taas kustannuskehitys on lähtenyt nousemaan. Joka tapauksessa vuoden palkka tässä ammatissa on pudonnut kymmeniä prosentteja ja tilanne on muuttunut sikäli, että palkasta suuri osa maksetaan loka — marraskuussa anomusta vastaan, joka tehdään toukokuun aikaan keväällä. Tällä anomusta vastaan maksetulla palkalla on henkisesti lamaanuttava vaikutus. Maatalousyrittäjät eivät suinkaan itse ole halunneet tällaista järjestelmää, mutta tähän on nyt jouduttu.

Toisaalta rasittaa tietoisuus siitä, että tiedotusvälineissä iloitaan, että ruoan hinta on alentunut, mikä on tietysti hyvä asia koko kansantalouden kannalta. Alennus on 10—20 prosenttia nyt EU-kautena. Toki silti alennusta on huomattavasti vähemmän kuin tuottajahinnoissa, jotka ovat pudonneet puoleen. Tällaisessa henkisessä ilmapiirissä on se huono puoli, että maatalousyrittäjältä katoaa innovaatiouusko, jota nyt tarvittaisiin. Meidän pitäisi löytää uusia mahdollisuuksia.

Tämä tuntuu synkältä kerronnalta, mutta haluan sen tälläkin foorumilla tuoda julki sen takia, että se on totta. Siihen voi itse kukin maaseudulla liikkumalla nyt perehtyä ja lukemalla vaikkapa Melan raportteja, jollaista ed. Lämsä edellä siteerasi.

Mitä pitäisi tehdä? Mielestäni sovitusta EU-sopeutuspaketista olisi pidettävä kiinni. Maatalouden tiukkoja investointirajoja olisi väljennettävä, jotta yritteliäät ihmiset voisivat yrittää ja työllistää itsensä, toisin kuin nykysysteemillä, jolloin kunnassa vain kolme suurinta maatalousyrittäystä voi saada joissakin tapauksissa näitä investointitukia. Rajat ovat liian ylhäälle asetetut. Pitäisi yrittäjyyden ja yrittäjän henkilökohtaisen innostuksen saada suurempi painotus lainoitus- ja investointiperusteissa kuin pelkkien tilakokorajojen.

Meillä ei pidä pyrkiä samaan tilanteeseen kuin esimerkiksi Tanskassa ja Hollannissa ja Pohjois-Ruotsissakin 60-luvulla, kun valtion tukitoimin käynnistettiin suuria kr-tiloja. Olen niillä useita

kertoja päässyt käymään ja tiloilla, joilla oli jo tämän vuosikymmenen alussa jopa viides isäntäpari menossa; olivat väsähtäneet liian suureen työtaakkaan. Koneet eivät siellä pakkasessa toimineetkaan aivan niin kuin teoriaherrat olivat laskeneet. Meillä on vaara nyt sortua tähän samaan. Toimeentulon tässäkin ammatissa pitäisi tulla kohtuullisella työmäärällä.

Mielenkiinnolla odotan hallituksen maataloustyöryhmän raporttia, jonka pitäisi valmistua vielä tämän vuoden loppuun mennessä. Toivotavasti siitä löytyy selkeitä viitteitä, mihin suuntaan maamme maataloutta on kehitettävä. Nyt ollaan tietynlaisessa tienhaarassa, valitaanko EU:n tehokkaimmissa maissa ollut teholinja, jota ryhdytään jäljittelemään eikä kuitenkaan siinä pärjätä, painotetaanko mahdollisesti luomutuotantosuuntaa vai valitaanko siitä välistä. Nämä ovat aika suuria kysymyksiä tämän elinkeinon kannalta. Kun hallituksen työryhmän raportti valmistuu, niin ensi valtiopäivillä olisi hyvä käydä poliittistakin keskustelua näistä maatalouselinkeinon tulevista suuntaviivoista.

Arvoisa puhemies! Hallitus painottaa jo ohjelmassaan aivan oikein koulutuksen ja tutkimuksen keskeistä merkitystä tulevaisuutemme kannalta. Toivottavasti myös maatalouden koulutus ja tutkimus saavat riittävää arvostusta. Synkän kehityskuvan keskeltä on nähtävä myös mahdollisuudet ja uudet haasteet. Puhdas ympäristö on varmasti meidän todella vahva valttimme, jopa elintarvikkeiden viennille tietyssä määrin.

Maa- ja metsätalousvaliokunta vieraili alku-  
syksystä Helsingin yliopiston maatalousteknolo-  
gian laitoksella, missä meille esiteltiin nonfood-  
tuotannon uusimpia tutkimushankkeita ja saim-  
me nähdä, että mielenkiintoisia projekteja on  
muun muassa uusien lämmöneristysmateriaalien  
tuottamiseksi suomalaisilla pelloilla, samoin ly-  
hyen selluloosakuidun, joka korvaisi valtavaksi  
paisinutta koivukuitupuun tuontia paperiteolli-  
suudessa.

Mielestäni myös polttoaine-etanolin tuotantomahdollisuuksia olisi edelleen selvitettävä. Viimeiset tiedot Ruotsin Land-lehdestä kertovat, että Ruotsissa todella ollaan käynnistämässä polttoaine-etanolin tuotanto. Euroopan muissa maissa, esimerkiksi Ranskassa, on jo käynnistetty tällainen tuotanto. Suomessakin tämä prosessi on täysin selvitetty. Se toki edellyttää jonkin verran verosubventiota.

Budjettiesitykseen sisältyy Etelä-Suomen sopeutuspaketin rahoitus. Paketti painottuu investointipuolelle, kuten Euroopan unioni on var-

masti halunnut. Minulla on sellainen käsitys, että suomalaiset alun perin, kun neuvottelivat tätä sopimusta, lähtivät siitä, että Etelä-Suomeen ulotetaan samanlainen järjestelmä kuin pohjoisen tuki, joka on enemmän tuotantoon sidottu, mutta nyt hallitus on päättänyt puhtaasti investointilinjalle, joka on määräaikainen. Tämä on tietysti niille muutamille hyvä, jotka nyt ryhtyvät investoimaan.

Mielestäni hyvä asia budjettiesityksessä on se, että hallituspuolueet ovat ymmärtäneet maitokiintiöleikkauksen epäkohdat tällaisena aikana. Tästä on täälläkin jo paljon puhuttu. Keskustan vastalauseessa kuitenkin esitetään vielä parempaa vaihtoehtoa, joka on Euroopassa muun muassa Saksassa ollut käytössä ja jossa niin sanottuja liiakikiintiöitä on ostettu valtion toimesta pois.

Kaiken kaikkiaan maa- ja metsätalouden pääluokka ei ole riippakivi valtiontaloudelle. Muutama vuosi sitten tämä oli hyvin puhuttu aihe. Tällä hetkellä budjetin maa- ja metsätalouspääluokka on kaiken kaikkiaan 6—7 prosenttia budjetin loppusummasta. Sen on ohittanut jo muun muassa työvoimahallinnonala, puolustusbudjetikin on jo lähellä näitä lukemia. Kaiken kaikkiaan maatalousbudjetista on suuri osa vielä hallintokuluja ja EU-byrokratiasta aiheutuvia menoja, joten varsinaisesti yritystoimintaan ei tule läheskään niin paljon kuin ennen, mutta olisi välttämätöntä sopeutusaikana aivan sovittun mukaisesti toteuttaa sopeutuspaketti.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ensinnäkin esitän anteeksipyyntöni siitä, että olen kuulemma eilen illalla kutsunut herra puhemies-tä rouva puhemieheksi, vaikka tähän olisi kyllä pitänyt nähdä, mutta ihminen on tällainen erehtyväinen.

Tänä päivänä on tapahtunut oikeastaan kaksi hienoa asiaa, ensinnäkin liikeaikalain kohdalta se, että vasemmistopuolueet ryhdistäytyivät oikean asian edessä ja saivat asiaan yhdessä keskustan ja muun opposition kanssa sellaisen ratkaisun, joka on hedelmällinen. Toisaalta minussa herättää hilpeyttä kokoomuksen ja ruotsalaisen ryhmän osalta se, että he saivat kylmää vettä niskaansa, joutuivat itse tietyllä tavalla ”petoksen uhriksi”. Sitähän he ovat harrastaneet itse aikanaan politiikassa ja nimenomaan maatalouteen kohdistetussa politiikassa, niin kuin ed. Malmkin varmaan tietää.

Tämä kotimainen tukipaketti, 750 miljoonan markan kulmakivi, on sikäli merkityksellinen,

että kun siitä tämän hallituksen aikana luovuttiin vastoin sopimuksia, se 750 miljoonaa ei sellaiseenaan olisi ollut maata kaatava mutta siitä on alkanut maatalouden tulokehityksen alamäki, ja myös luottamus tulevaisuuteen on hyvin merkittävästi kadonnut, koska maatalousväestö on nähnyt, että mihinkään poliittisiin päätöksiin ei voi uskoa.

Herra puhemies! Muistan tarkkaan edellisen hallituksen ajan loppupuolelta, kun kasattiin tätä Euroopan unioniin liittymiseen liittyvää sopimusta kansallisesta tukipaketista. Se oli ääretömän vaikea hyväksyä kansallisen kokoomuksen taholla. Pitkien äänestysten ja pitkään yöhön jatkuneen ryhmäkokouksen jälkeen se hyväksyttiin siellä. Mutta jo silloin, ja voidaan pöytäkirjoista lukea puheenvuoroistani, minä olin itse mielessäni sataprosenttisen varma, että ainakaan kokoomus ei tule pitämään tuota sopimustaan, vaikka politiikassa yleensä lähdetään siitä, että sopimukset pidetään. Sehän on kaiken poliittisen toiminnan pohja.

Varmistuin siitä sitten, kun tätä asiaa käsiteltiin täällä eduskunnassa, kun kokoomus vetkutteli nimenomaan teknisen käsittelyjärjestyksen kanssa tästä asiasta tavalla, mitä en oikein ymmärtänyt. Tulin sataprosenttisen varmaksi, että näin tulee tapahtumaan, ja niin myös tapahtui. Tultuaan uuteen hallitukseen sekä kokoomus että ruotsalainen kansanpuolue tekivät poliittisen petoksen, jolla oli myös markkamääräisiä ja tunnelataukseen liittyviä seurauksia, jotka veivät uskon maatalousväestöltä tulevaisuuteen.

Kun myöhemmin täällä keskusteluissa viittasin tähän asiaan ja keskustelimme täällä salissa, ei ed. Zyskowiec paikaltaan vastatessaan välihuudoilla ja muistaakseni ihan puheenvuorollakin kiistänyt sitä, etteikö näin olisi tapahtunut ja ehkä ei ollut tarkoituksaan tätä toteuttaa. Nimenomaan petoksen tunnusmerkistöähän on se, että sopimusta tehtäessä ei ole tarkoituksaan noudattaa sopimusta. Se on silloin ”petos” tältä pohjalta — liittäen tuohon tietysti lainausmerkit — enkä syytä ketään yksityistä ihmistä tästä rikoksesta. Poliittinen ”petos” tapahtui selkeästi kokoomuksen ja ruotsalaisen kansanpuolueen osalta. Se on itsestäänselvä asia, herra puhemies, ja juuri siitä syystä otin asian esille, vaikka tämä on menneisyyden muistelua, että pöytäkirjoista on löydettävissä minun sitkeä väittämäni siitä, että tässä on petos tulossa eikä asiaa toteuteta sovitulla tavalla, eikä tätä ole sitten kiistettykään.

Herra puhemies! Siitä olen nyt vilpittömästi

iloinen, että tänä päivänä, vaikkei tähän asiaan liittyen, kokoomus ja ruotsalainen kansanpuolue ovat saaneet samanlaisen kohtelun eduskunnassa. Koplauksen toinen osasopimus on kaatunut juuri samasta syystä, vaikkakaan sosialidemokraatteja ja vasemmistoa ei voi syyttää samanlaisesta toiminnasta. Heillä oli järjen voitto ja kansallisen ajattelun voitto nimenomaan liikealan työntekijöiden puolesta, kun he tämän asian ratkaisivat yhdistyneen ja samaan hiileen puhaltaneen yksimielisen opposition kanssa. Harvoin saa olla näin iloinen kuin tänä päivänä. Kokoomus ja ruotsalaiset ovat saaneet sitä, mitä ovat halunneet, ovat saaneet pahan kerran takkiinsa, ja se on heille aivan oikein muistutuksena siitä, miten yhteiskunnassa voi tapahtua. Se voi tulla joskus omaan nilkkaankin.

Ed. M ö l s : Arvoisa puhemies! Oikeastaan tämän pääluokan käsittelyn yhteydessä pääasia on minusta kuitenkin, vaikka se on osittain historiaa, nämä niin sanotut 750 miljoonaa markkaa. Käytännössähän tämä summa on suurempikin, koska leikkauksia on kohdennettu muuallekin kuin itse tukiasiaan, siis yli miljardi markkaa. Tämä leikkaus, joka kohdentuu myös niin sanotun pohjoisen tuen alueeseen, on sellainen, että se heikentää merkittävästi Suomen maatalouden sopeutumista Euroopan unionin jäsenyyteen. Tämän sopeutumis- ja neuvottelutuloksen pohjalta oli tarkoitus, että tämä tukipaketti omalta osaltaan tukee Suomen maataloutta. Tässä suhteessa keskustan vastalause ja siinä esitetty 350 miljoonan markan lisäys johtaa siihen, että tukipaketti voidaan nostaa sille tasolle, mikä neuvotteluissa oli sovittu.

Samaan yhteyteen liittyy myös se, että meillä on puhuttu paljon maitokiintiöiden leikkauksista. Se liittyy myös tähän pääluokka 30:n asiaan. Suomessa julkinen valta on ottanut maitokiintiöihin niin sanotun omaisuusnäkökannan, mikä minusta aivan selvästi tarkoittaa sitä, että niiden niin sanottuun korvauksettomaan leikkauksen ei pidä eikä voida mennä. Tähän liittyy se, että tähän asiaan on varattava määräraha, ja tähän myös keskusta on vastalauseessaan puuttunut. Ylipäätään tällä leikkausinnolla ei pitäisi pitää mitään kiirettä, koska koko ajan nämä kiintiökaupat ovat käynnissä ja on paljon mahdollista, että varsinaista leikkaustarvetta ei jää välttämättä lainkaan.

Vaikka täällä aikaisemmin todettiin, että maa- ja metsätalousvaliokunta ei ole ottanut myön- teistä ja toivoa tuottavaa kantaa, mielestäni maa-

ja metsätalousvaliokunta on tällaisen kannan ottanut muun muassa muuttaessaan tässä suhteessa hallituksen esitystä niin, että valiokunta mietinnössään lausui asiasta edellyttää-ponnen muodossa niin, että korvauksettomaan leikkaukseen ei pidä mennä. Erikseen määriteltiin, että kysymyksessä on silloin niin sanottu aktiivitala, joka ei välttämättä ole juuri paraikaa tila, jolla on maidontuotantoa, mutta joka kuitenkin on aktiivisessa toiminnassa oleva maatila. Tämä menettely ja tulkinta ei aseta ketään kiinteistön omistajaa kohtuuttomaan asemaan tilapäisesti tuotannossa tapahtuvien muutosten suhteen.

Arvoisa puhemies! Pääluokan 30 käsittelyn yhteydessä on syytä todeta, että voidaan perustellusti todeta, että Suomen Euroopan unionijäsenyys on ollut puutteellinen ennen nyt käsitellyssä olevan 141 artiklan asian loppuun saattamista. Jäsenyysneuvotteluissahan Suomi haki koko maata epäedullisten alueiden tukialueeksi. Tämä oli erittäin perusteltua ottaen huomioon Suomen pohjoisen sijainnin ja varsinkin nyt, kun tiedämme muun muassa Ruotsin saaneen aikaan jäsenyyssuorituksen, missä selvästi Suomea eteläisemmät alueet ovat päässeet epäedullisten alueiden tuen piiriin.

Suomessa kuitenkin vain pohjoinen alue eli 62 leveyspiirin pohjoispuoli pääsi niin sanotun pysyvän pohjoisen tuen piiriin. Kuitenkin neuvotteluissa sovittiin, että jos eteläisillä alueilla, A- ja B-tukialueilla, ilmenee vakavia vaikeuksia, voidaan vuoden 1997 alusta maksaa niille alueille vastaavaa kansallista tukea kuin pohjoinen tuki. Tämä päätös sisältyi paljon puhuttuun 141 artiklaan, joka on pääluokan 30 sisällä.

Hallitus on tästä asiasta käynyt komission kanssa neuvottelut, joiden tuloksena kyseessä olevaa tukea voidaan maksaa. Perustaltaan sanoisin, että tämä ratkaisu on Suomen EU-sopimukseen kuuluva ja siltä osin täydentää tätä artiklakohtaa. Siinä suhteessa minusta on ollut kohtuutonta, että tämän asian käsittelyn yhteydessä on asetettu kyseenalaiseksi ja vastakkain pohjoisen tuen perusteet ja A- ja B-alueiden tukiasia.

Tämä ratkaisu, joka tähän liittyy, poikkeaa kuitenkin valitettavasti niistä perusteista, joilla pysyvää kansallista pohjoista tukea maksetaan. Ensinnäkin ratkaisu on kotieläintuotannon osalta määräaikainen, vuoteen 1999 asti ulottuva. Tämä jättää syvän epävarmuuden A- ja B-tukialueiden kotieläintuotannon kehittämiseen. Mielestäni välttämätöntä onkin, kuten myös maa- ja metsätalousvaliokunta mietinnössään

edellytti, että viipymättä hallitus aloittaa neuvottelut komission kanssa pysyvän kotieläintuotannon tuen aikaansaamiseksi A- ja B-tukialueille. Tämä tavoitehan sisältyi myös Suomen omaan neuvottelutavoitteeseen, mihin kuitenkin tällä kertaa hallitus ei päässyt. En tiedä, yrittikö se edes tosissaan. Toivottavasti, mutta tällä kertaa hallituksen kynnet eivät sinne asti yltäneet.

Ellei tässä tavoitteessa onnistuta, Etelä-Suomen maatalous joutuu kyllä kovin kohtuuttomaan kilpailutilanteeseen Euroopan unionin yhteismarkkinoiden suhteen, jotka toimivat selvästi Suomen eteläosaakin edullisemmilla alueilla. Samalla uhatuksi joutuu pääosa Suomen elintarviketeollisuudesta ja siellä arviolta jopa 2 000 työpaikkaa.

Arvoisa puhemies! Toisaalta tämä ratkaisu on pettymys myös siltä osin, että 141 artiklan mukaisesta tuesta kohdennetaan osa niin sanottuna rakennemuutostukena, joka on pois siitä tuesta, jolla tuotannon kannattavuutta olisi voitu edistää. Tämä ratkaisu on siltäkin osin hyvin epäonnistunut, että se asettaa maan ei osat erilaiseen asemaan tuotantoinvestointien suhteen.

Kun kuitenkin tällaiseen ratkaisuun hallitus on päässyt tai kyennyt komission kanssa, on mielestäni välttämätöntä, että tämä investointituki voidaan nyt täysimääräisesti hyödyntää. Tämä edellyttää, että tukijärjestelyt toteutetaan riittävän laajoina erilaisin tukiyhdistelmin niin, että myös suorat avustukset ovat selkeitä realistisia vaihtoehtoja. Tällä varmistetaan tukien täysimääräinen hyödyntäminen, ja se, että välikädet, joita näihin järjestelyihin liittyy — sanottakoon nyt suoraan: pankit — eivät pääse hyötymään rajallisista rakenteen tukemiseen tarkoitetuista varoista.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan käsitellyssä oleva pääluokka on puutteellinen ja ne puutteet on välttämättä korjattava. Samoin mielestäni hallituksen on toimittava niin, että epävarmuus A- ja B-tukialueilla voidaan kotieläintuotannon osalta poistaa saattamalla tukijärjestelmä pysyväälle pohjalle. Ensi vuoden budjettiin on myös tehtävä tarkistukset, jotka palauttavat tukitasot Suomen EU-sopimuksen edellyttämälle tasolle. Näillä toimilla, joita täällä on peräänkuulutettakin, voidaan tulevaisuuteen palauttaa, vaikkakin parasta aikaakin on erittäin suuria ja vakavia markkina- ja sopeutumisvaikeuksia johdettua juuri lähinnä näistä leikkauksista.

Aivan oma lukunsa on metsätalous, joka on suurten muutosten kourissa liittyen lakiuudis-

tuksiin, jotka metsätaloutta koskevat. Uudet lait merkitsevät erittäin merkittäviäkin lisätyöpanostuksia metsähallintoon ja siihen hallitus on vastannut leikkaamalla määrärahoja metsätalouden puolelta. Keskustan vastalause liittyy tähänkin ja siellä esitetään määrärahojen lisäyksiä, jotka varmistavat sen, että metsätaloutta, joka, kuten on sanottu, on erittäin tärkeää Suomen taloudelle yleensäkin, voidaan menestyksellisesti hoitaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Vuorensola: Arvoisa puhemies! Jo eilisessä tai viimeisessä keskustelussa käytiin puheenvuoron, joten en tässä yhteydessä kovinkaan paljon aio enää budjettia kosketella. Muutamia asioita koskettelen ja aion lopuksi pitää puheenvuoron tai osan puheenvuorosta, joka on 14 vuotta tässä salissa pidetty.

Kaikissa edellisissä puheenvuoroissa tuotu esille niin sanottu 750 miljoonan markan ongelma. Haluan jälleen kerran todeta, että se on perusongelma, mutta se on vain osa säästöpolitiikkaa, joka omalta osaltaan murtaa sitä EU-sopimusta, joka aikoinaan kokonaisuutena rakennettiin ja tehtiin. Se tehtiin lähtökohtaisesti siten, että se oli sekä minimi- että maksimiratkaisu.

Käyttövaroiksihan tämän 750 miljoonan markan lisäksi on hallitus päätöksellään lukenut säästöpäätöksinä pinta-alaisen poistamisen kokonaisuudessaan, aikaisemmilta vuosilta säästyneet markkinointimaksut sekä eräät sosiaalipuolen ja metsäpuolen säästöt. Kaiken kaikkiaan kyseessä on markkamääräisesti, jos ne näin voi laskea, lähes 2 miljardin markan säästöt. Tämä on ehkä kokonaisuutena hyvä muistaa, koska vain tämä yhteensä kertoo kokonaisuuden, mistä maatalous joutuu oman elinkeinonsa kannattavuutta jatkossa rakentamaan.

On sanottu, että maatalousbudjetin laatimisen yhteydessä ei ole varsinaisia budjettilajeja. Kuitenkin hallituksen esitys 221, niin sanottu superpaketti sitä, jos ei nyt aivan puhtaimmillaan, kuitenkin edustaa. Se on vain hyvin taitavasti, hyvin mielenkiintoisesti rakennettu. Siitä on hyvin vaikea saada esille yksittäisiä lukuja esimerkiksi siitä, miten paketti kokonaisuudessaan eri tuotantosuuntiin ja myös alueittain tulee jatkossa kohdistumaan.

Maatalousvaliokunta on tehnyt hyvää työtä

juuri esityksen 221 osalta, ja maatalousvaliokunnan lausuntoa olen tältä paikalta aikaisemmin uskaltanut kehua. Ne asiat, jotka siellä on tuotu esille, ovat minusta kaikki oikeita arvioita ja edellyttää-muodossa myös oikein painotettuja. Se ongelma, mikä 221:een liittyy, on se, että maatalousvaliokuntahan ei varaa eikä pysty varamaan yhtään markkaa valiokunnan mielteiden tueksi. Tässä on se perusongelma. Näkemyksiä, ajatuksia, lausumia, ponsia ja kannanottoja on, mutta ei ole rahoja niihin tarkoituksiin, joita valiokunnan mietinnössä on.

Sen takia keskusta on pyrkinyt maatalousjaostossa ja sen kautta tuomaan esille omat esityksensä vastalauseessaan niin, että ne ovat myös markkoina nähtävissä. En usko, että ne ovat edes markkoja, jotka riittäisivät. Ne ovat jo omalta osaltaan karsittuja, mutta niillä voitaisiin joka tapauksessa merkittävästi tulevaa tilannetta pehmittää, ja laskennallisesti itse ainakin katson, että ne ovat oikean suuntaisia.

Erään asian, joka ei suorastaan budjettiin liity, mutta jota maatalousjaostossa aina kuitenkin budjetin yhteydessä käsittelemme, haluan ottaa tässä esille yhtenä kokonaisuutena: Maatilatalouden kehittämisrahaston tilanteen ja ennen muuta rahaston voimavarat. Jo aikaisemmissa puheenvuoroissa on todettu, että maatalouden investoinnit ovat olleet pari vuotta, voi sanoa, täysin jäissä, ja näin Maatilatalouden kehittämisrahastoon on karttunut varoja aika paljon ja siellä on niin sanotusti otettavaa.

Ongelma on jatkossa vain se, että nyt näyttää olevan suunta se, että kun Makera on ainoa, voi sanoa, pussi tai tili, josta kehittämiseen voidaan varoja yleensä ottaa, se raha sidotaan jo ennakoon hyvin monilla päätöksillä sillä tavalla, että sitten kun sitä vuonna 2000 todella tarvittaisiin, ei sieltä ole kyllä mitään otettavissa. Rahaston periaatteen ja idean pitäisi olla se, että siellä käy jatkuva virta ja sinne tuloutuu sekä korkotuloa että lyhennystä niin, että käyttömahdollisuus ja -vara on koko ajan suuri. Kyllä Makeraakin pitäisi hoitaa kuin pankkia.

Ed. Mölsä, joka aikaisemmin puhui, puhui varmaan viisaita sanoja, mutta kyllä minä näen tärkeämmäksi asiaksi kuin olla kauhean huolissaan siitä, maksammeko me pankille jotain korkotukea, sen että on sitä vettä sinne myllyyn eli sitä varsinaista pääomaa, jota tarvitaan pyöritettäväksi. Kyllä ne niitän pankejakin nimittäin tarvitsemme. Jos ne eivät tästä toiminnasta saa edes jotakin välistä, edes sen verran, että se homma kannattaa, tuskin niillä on kovin suurta int-

ressiä koko tähän rahoitustoimintaan. Kyllä se on sellainen kokonaisuus, jossa minusta asioista ei voi puhua joko — tai.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu myös metsätaloudesta aika paljon, ja sen takia on siihen puutu kuin siltä osin, että nyt jos koskaan ymmärtääkseni, kun meillä on uusi luonnonsuojelulaki ja uudet metsälait, on erittäin suuret haasteet eurooppalaisessa metsäpolitiikassa. Vaikka se ei olekaan yhteisön yhteistä politiikkaa, niin tosiasiahan on se, että meidän pitää olla siellä juuri sillä painoarvolla, että me olemme näissä asioissa Euroopan parhaita. Monessa mielessä me olemme. Jos me otamme tämän metsäketjun huomioon, kyllä me olemme siinä todella hyviä. Se on meille semmoinen vahvuus, jossa ei yhtenäkkään vuotena minusta saisi hassata, vaan mieluummin pitää se niin hyvässä kunnossa, kuin se vain suinkin meidän resursseillamme on mahdollista.

Olen havainnut, että tässä asiassa on tapahtunut mielipiteissä aika paljon muuttumista, ja toivon, että jatkossa se näkyy myös konkreettisina varoina nimenomaan metsätalouden puolella ja siinä kokonaisuudessa. Tuo asia pitää nähdä niin, että kun me budjetista varoja irrotamme metsätalouteen, ne eivät suinkaan mene organisaatioille, vaan käytännön metsätalouden toimintaan. Se on nyt jo nähtävissä siitäkin syystä, että karsitut määrärahat ovat sieltä karsineet turhat toimet ja työt hyvin tehokkaasti pois.

Aluehallinnon osalta, joka tietysti koskettaa nyt maa- ja metsätalousalaa myös, olen erityisen harmissani siitä, että tämä aluehallintoratkaisu, joka nyt tehtiin, aiheuttaa sen, että maa- ja metsätalous ovat eri leireissä. Oman käsitykseni mukaan, kun olen kentällä erittäin pitkään työskennellyt, varmasti liiankin pitkään, oli melkoinen menetys, että näin kävi.

Minä otan nyt esimerkin omasta maakunnastani. Ymmärsin, että aluehallinnon ja näiden ratkaisujen tarkoitus oli nimenomaan se, että niillä luodaan tehokkuutta, ja kun tämän Pirkanmaan osalta kerron, niin toivon, että prosessi, josta on nyt lopulliset päätökset tehty, on vasta välivaihe.

Kun Pirkanmaalle muodostuu elinkeinokeskus, Tampereelle todennäköisesti, missä ovat KTM, työministeriö ja maatalous, siitä jäävät ulos metsätalous ja ympäristökeskus, joka muutoin sijaitsee Hämeenlinnassa ja on siis eri läänissäkin, kun me muuten tulemme olemaan Länsi-Suomessa ja tämä on Etelä-Suomessa. Ilmeisesti meitä hallitaan näissä ympäristöasioissa Etelä-Suomen läänistä käsin. Sitten on maatalouden

neuvontajärjestö, joka saa valtionapua. Sitten on riistapuoli ja kalatalous.

Hyvät ystävät, totuus on, että näillä organisaatioilla yhdistettyinäkin on nykyisten systemien mukaan kaikilla eri rajat. Niitä rajoja on siis joka tapauksessa muutettava. Sen takia minusta tämän tilanteen, mikä nyt on, täytyy olla välivaihe. Jos se nykyisellään toimii, en usko laisinkaan niihin säästöihin, mitä tästä on povattu, ja ennen kaikkea en usko siihen, että tässä saavutettiin minkäänlaista tehokkuuden nostamista. Kyllä valtionhallinnon palvelut ovat todella tärkeitä. Vaikka niitä ei joka päivä käyttäisikään, kyllä niiden sektoreittain pitäisi olla kohtuullisessa kunnossa. Se ehkä tuosta aluehallinnosta.

Arvoisa puhemies! Nyt siirryn toiseen osaan puhuttani, joka on tältä paikalta ... (Ed. Laaksonen: Onko se kuttupuhe?) — Se on juuri se. — Eli tältä paikalta on entinen kansanedustaja, kunianarvoisa nykyinen oloneuvos herra Timo Roos pitänyt tämä puheen 12 kertaa. Viime vuonna minä pidin sen ensimmäisen kerran, ja nyt aikomukseni on pitää se toisen kerran, eli kaiken kaikkiaan neljännentoista kerran tämä puhe pidetään. Ei se rungoltaan ole ollut aina sama, mutta asia ja aihe on justiin sama. Silloin kun tämän mandaatin sain Timo Roosilta tähän puheeseen, niin hän totesi, että kyllä sen ainakin rippikouluikään pitäisi päästä. Tämä toive voi siis toteutua ensi kerralla.

Arvoisa puhemies! Hyvät ystävät, kuttu eli vuohi on hieno, jalo eläin. Se on köyhän miehen lehmä. Kuttu on eläin, joka asustelee Suomessa nykyisin pääosin Pohjois-Satakunnassa. Siellä on erityisen paljon kutunpitäjiä. (Ed. Laaksonen: Keski-Satakunnassa!) — Te tunnette sen asian paremmin, sanotaan Keski-Satakunnassa. — Voi sanoa, että Suomenselän alueella, sillä hyvin karulla alueella Suomea, tämä köyhän miehen lehmä tuottaa. Tämmöinen kuttu on hyvin vaatimaton, ja niin kuin tiedämme, se syö kaikkea mahdollista. On aina sanottu, että jos ei sillä muuta syötävää ole, se syö isännän kalsarit.

Kuttu tuottaa vuosittain maitoa, kun sitä eläintä on jalostettu, nykyisin noin 800 kiloa vuodessa. Sen lisäksi tietysti tulee myös villaa ja lihaa. Näin ollen se on tällainen hyvin kokonaisvaltainen eläin, jota hyödynnetään hyvin monella tavalla. Tällä hetkellä Suomessa kuttuja tämmöisessä ”teollisessa” tuotannossa, yksin kappalein niitä tuskin on edes laskettu, lieenee noin tuhat. Kanta on koko ajan vähentynyt, ja nyt näyttää siltä, että vähentyminen on entistä voimakkaampaa.

Kutusta saatava hienoin tuote on minusta kuttujuusto. Se on suurta herkkua. Se on oivallinen käsityön tuote ja myös dieettituote ja ennen muuta sopii juustona ja myös maitona semmoisille henkilöille, joilla on maitoallergiaa.

Kuttu, vuohi ja miksei myös lammasta ovat aika lailla merkittävä osa suomalaista vanhaa maaseutukulttuuria. Niiden merkitys on kuitenkin jatkuvasti vähentynyt. Nyt voisi sanoa, että ne ovat vähän mopen osassa. Parin viime vuoden aikana on tapahtunut todellinen romahdus, kun kuttutaloudessa ja lammastaloudessakin lihan hinta on niin äärettömän onnettomaksi mennyt. Juuri keskustelin erään Aamulehden toimittajan kanssa, joka harrastukseksaan pitää muutamia lampaista ja muutamia kuttuja. Hän kertoi lähettäneensä teurastamoon juuri pari lammasta ja totesi, että hän sai noista lampaista tilinä tasan markan kilo. Mutta hän oli hyvin tyytyväinen siitä syystä, että ei hän sentään joutunut maksamaan teurastamisesta.

Tuotanto vähenee tällä menolla aika voimakkaasti niin lammastalouden puolella kuin kuttupuolella, jossa kutun kohdalla ollaan ehkä jo kohta jopa aivan viimeisellä rajalla. Meillähän tapahtuu nyt vuodenvaihteessa niin, että kutun maitoa ei enää teolliseen valmistukseen oteta vastaan. (Ed. Laaksonen: Mouhijärven meijeri ilmoittaa ottavansa!) — On mielenkiintoista nähdä, käykö näin. Olisi erinomaisen hieno asia, jos joku jatkaisi tätä kulttuuria. — (Ed. Laaksonen: Jatkuvuus on turvattu!) Mutta Hämeen meijeri nyt sopeutuessaan Valion organisaatioon jättää kutun maidon keruun kokonaan pois tuotannostaan. Näin ollen tällainen hyvin merkittävä sektori jää kokonaan vaille teollista jalostusta.

Minä olen aina ollut kauhean iloinen, kun olen Tampereelta lähtiessäni kotiin kohti Lempäälää silloin tällöin saanut autollani ohittaa semmoisen tankkiauton, jonka kyljessä lukee Kuttukiito. Nyt sekin ihanuus ja autuus, joka on ollut, jää pois ilmeisesti minunkin ohjelmastani. Minusta on aina ollut kauhean mukavaa, kun siellä on tullut vastaan tällamoista elävää kulttuuria. Toivotaan, että näin käy, kuin ed. Timo Laaksonen totesi, että Mouhijärven osuusmeijeri omalta osaltaan jatkaisi tätä. Se ei tule olemaan kovin helppoa hommaa, mutta on mukava, jos joku sitä jatkaa.

Joka tapauksessa minä uskon, että Pohjois-Satakunnassa, Keski-Satakunnassa tarkalleen, tämä tuotanto jatkuu siinä mielessä, että pääosinhan sielläkin on tuotettu tuorejuustoja ja ne ovat tietysti sellaisia, että ne käsityöperinteinä

joka tapauksessa säilyvät. Mutta mitään jatkoa pitkällä tähtäimellä näkyvissä, ikävä kyllä, kuttutaloudelle ja fetajuuston tekemiselle ei ole. (Ed. I. Kanerva: Kyllä fetaa pitää tehdä!) — Fetaa tehdään varmasti ja sitä varmasti saadaan, mutta tosiasia on ilmeisesti se, että se ei enää pohjautu kotimaiseen raaka-aineeseen, vaan se tulee jostakin muualta.

Timo Roosilla oli tapana aina todeta puheessaan, että kuttu on sellainen elukka, että jollei se nyt juuri pahaa tee, niin takuulla se sitä suunnittelee. Se varmasti pitää paikkansa. Toinen sanonta, jonka tähän lopuksi totean ja joka on syytä mainita aikakirjoihin, on se, mitä edellisellä kerralla pitäessään tätä puhetta varapuhemies istuessaan tosin tuolla salin puolella — ei, silloinen maatalousministeri tosiasiaassa — Mikko Pesälä totesi: ”Kutusta ei ole enää kiinnostunut kuin pukki.” Nyt näyttää olevan niin, että saattaa olla, että kohta ei enää pukkikaan.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Suomalaisen maaseudun vahvuus on aina ollut monimuotoisuus. Sinne on mahtunut hyvin myös kuttutaloutta, kuten ed. Vuorensola asiaa hyvin kuvasi. Toivon mukaan kuttutaloudskin selviytyy. Me kaikki tiedämme, että nykytilanteessa Suomen maaseudulla ja maataloudessa eletään erittäin vaikeaa murrosvaihetta. Aikaisemmin meillä oli varaa tukea kaikkein pienimpiäkin tiloja. Katsottiin, että niistä muodostuu mahdollisesti tulevaisuudessa elinkelpoisia. Toisaalta niiden olemassaoloa pidettiin maaseudun rakenteen kannalta hyvin tärkeänä ja niitä pidettiin työllisyydenkin kannalta erittäin tärkeinä. Ennen muuta maatalojen merkitys on ollut tärkeä Suomen historian juoksussa, aikanaan asutustoiminnassa. Silloin oli kyse perheen eläntästä ja oli kyse myös siitä, että selviydytään vaikeista vuosista.

Arvoisa puhemies! Paljolti saman tyyppistä tilannetta meillä eletään nytkin. Kyllä nykyinen tilanne on aikamoinen murrosvaihe koko Suomen työllisyyden ja talouden osalta, mutta erityisesti maaseudun ja maakuntien osalta. Tänä päivänä aiheellisesti kysytään, millaiset ovat maaseudun ja maatalouden selviytymisen ja menestymisen edellytykset ja eväät ja onko niitä ylipäättänsä.

Arvoisa puhemies! Kun Lipposen hallitus aloitti, se suuntasi ensimmäisenä säästöleikkurin sinne, missä monin tavoin elettiin Suomessa vaikeinta vaihetta. Maatalouden ja maaseudun suuntaan kohdistettiin mittavat leikkaukset heti

ensimmäisessä lisäbudjetissa kesällä 1995, vaalien jälkeen.

Maatalouden kansallisesta tuesta hallitus leikkaa 750 miljoonaa markkaa. Kuten täällä on todettu, se on suoraan tulosta pois, mutta se on paljon enemmän. Se on pois siitä elämänuskosta, jota vaikeassa murrosvaiheessa maaseudulla ja maataloilla olisi tarvittu.

Maatalouden lomitukseen leikkaukset täällä ovat myös puhuttaneet aivan aiheellisesti kansanedustajia. Tosin kaikki eivät ole varmaan ymmärtäneet, miten suuri kysymys asiallisesti ja henkisesti tässä on. Jos jututatte nuoria viljelijöitä tai viljelijöiksi aikovia Karjalatous-Suomessa, he pitivät lomitussjärjestelmän olemassaoloa ja toimivuutta yhtenä keskeisenä edellytyksenä tilanhoidon jatkuvuudelle. Sen ymmärtävät varmasti kaikki tilanteessa, jossa Suomessa aivan oikeutetusti pidetään tärkeänä sosiaaliturvan pitävyyttä ja halutaan antaa turvaa myös niille, joiden asema yrittäjinä tai maaseudun yrittäjinä on monin tavoin vaikein. Sekä vuosilomien että erityisesti usein kiireellisestikin tulevien sijaispulumitusten osalta leikkaukset ja lomittajien katoaminen, ammattitaitoisen lomittajakunnan katoaminen, on kaikkein murheellisin asia.

MYEL-kustannuksia siirrettiin myös lisääntyvästi maatalouden itsensä vastattavaksi. Samoin on tingitty monista maaseutupolitiikan keskeisistä määrärahoista tilanteessa, jossa hallitus itse on toisaalla suunnittelemassa maaseutupolitiikan keinoja, maaseudun yritystoiminnan monipuolistamista ja ylipäättänsä maaseudun elämisen edellytysten vahvistamista. Toisaalla ollaan myönteisellä kannalla puheissa, mutta toisaalla, käytännön teoissa, on suunnattu raakoja leikkauksia moniin määrärahoihin.

Arvoisa puhemies! Keskusta pitää erittäin tärkeänä, että me voisimme palauttaa maatalouden kansallisen tukipaketin periaatepäätöksen mukaiselle tasolle. Itse asiassa meidän Suomen oloissa tulisi lisätä kotimaisen elintarvikesektorin ja raaka-ainetuotannon, maatalouden, tukea. Siihen pitäisi hakea kaikkia mahdollisia keinoja, mitä EU-oloissa meillä suinkin olisi käytettävissä.

Keskustan budjettilinjassahan lähdetään siitä, että myös maitokiintiötilanne vakautettaisiin tarvittaessa ostamalla pois ylimääräisiä kiintiöitä. Ehdottomasti on torjuttava sellainen hanke, että kiintiöitä toimivilta tiloilta leikattaisiin ja leikattaisiin vielä ilman täyttä korvausta.

Arvoisa puhemies! Elämme monin tavoin murrosvaihetta. Tilojen kannattavuuserot ovat

hyvin suuret, alueelliset näkymät vaihtelevat paljon, ja viljelijät ovat monin tavoin odottavalla kannalla. Erityisesti investointien ja sukupolvenvaihdosten osalta eletään hiljaista vaihetta.

Kaikkinensa rahoituksen suhteen nyt pitäisi ripeästi toimia niin, että varsinkin sukupolvenvaihdosten tekoa voitaisiin helpottaa. Jos meillä nyt ollaan tilanteessa, että sukupolvenvaihdoksen yhteydessä on mahdollista antaa jatkajaperheelle vain 250 000 markan laina, mikä taas edellyttäisi, että entiset lainat maksettaisiin pois, niin tämä summa on liian pieni. Kyllä nyt tarvittaisiin vakautettua rahoitusta erityisesti sukupolvenvaihdostilanteissa enemmän, vähintään 350 000 markan taso lisättynä aloittavan viljelijän starttirahalla.

Tuotantosunnittain tarkasteltuna voi olla niin, että monitoimiset tilat menestyvät parhaiten, mutta niiden menestymisen ehtona on ylenpalttinen työmäärä. Te kaikki tiedätte, että se on hyvin stressaavaa tilanteessa, jolloin henkisesti on ajettu ahtaalle koko viljelijäkunta ja maaseudun väki.

Elävää maaseutua ei mielestäni voi olla ilman sitä, että runkona ovat toimivat perusmaataloutta harjoittavat maatilat. Niiden tukena voi olla monimuotoisuutta entistä enemmän, muuta pienyrittäjyyttä entistä enemmän ja myös metsätalouteen painottuvia tiloja entistä enemmän. Kannattava toiminta on pitkäjänteisesti kyettävä turvaamaan, ja se edellyttää kyllä uutta suuntaa maatalous- ja maaseutupolitiikalle niiltä osin kuin se suinkin meillä on mahdollista.

Keskimäärin maitotilojen on arvioitu kohtuullisesti selviytyneen, mutta kuten totesin, ne ovat selviytyneet mittavan työpanoksen turvin. Tuotantokustannukset eivät ole alentuneet, niin kuin ennen EU-jäsenyyttä hyvin suuriäänisesti luvattiin. Päinvastoin nyt on käännytty kasvavien kustannusten suuntaan, ja tilanne, jossa viljelijän palkka on se, joka joustaa, on pitkän päälle kyllä kestävä. Ei jatkuvuutta voida tämän varaan rakentaa. Naudanlihan tuotannon osalta taas kannattavuus on kaikinensa erittäinkin heikkoa, varsinkin erikoistuneilla naudantuotantotiloilla.

Arvoisa puhemies! Jokunen sana vielä metsätaloudesta. Metsätalouden osaltahan me elämme Suomessa vaihetta, että puuston määrä on meillä kenties suurempi kuin koskaan aiemmin, viimeisimpien inventointitietojen mukaan peräti 1,94 miljardia kuutiometriä, ja voidaan sanoa, että puuston ikärakenne on myös kohtuullisen hyvä. Nyt tarvittaisiin tasaista hakkuutoimintaa niin,

että tämä ihanteellinen puuston ikärakenne säilyisi. Ilman hakkuuta tilanne heikkenee ja myös kasvu heikkenee.

Yksi ongelma, joka täällä on tullut jo vastaan, on myös se, että hallitus karsii myös yksityismetsätalouden kannalta tärkeitä määrärahoja tilanteessa, jossa neuvonnan osuus uusien metsälätkien johdosta olisi entistä tärkeämpää. Voidaan sanoa, että meillä ollaan nyt metsäpolitiikankin alasajotilanteessa, eikä se voi olla Suomen etu. Kyllä meidän nyt pitäisi nähdä ne pulmat, joita kaikkien on metsäpolitiikan suuressa muutoksessa meillä myös tapahtunut, ja ne ulottuvat hyvin laajalle. Metsätalouden organisaatioita on jo supistettu. Metsäverotuksessa ei ole enää sellaista ohjaavaa vaikutusta, kuten aiemmin, ja metsänparannustukea on vähennetty ja aiotaan ilmeisesti vielä jatkossakin, mikäli Lipposen hallitus saa jatkaa, vähentää, ja se on onnetonta.

Myös valtakunnallisista hintasuositussopimuksista on nyt jouduttu EU-tilanteessa luopumaan. Sekin on yksi tekijä, joka olennaisesti heikentää metsäpolitiikan järkevää toteuttamista ja metsien hyödyntämistä ja sitä kautta saatavaa työllisyyden parantamista.

Ed. Malm: Fru talman, rouva puhemies! Jag är medveten om att jag tar en risk när jag säger det som jag nu kommer att säga, men det oaktat kommer jag att framföra en del synpunkter. Jag vill också till att börja med konstatera att jag ingalunda är eller var någon vän av saken, dvs. jag applåderade inte då regeringen Aho — Viinanen — Norrback skar ner exportstödet till lantbruket med över 1 miljard mark och jag applåderade inte heller då regeringen Lipponen — Viinanen — Norrback våren 1995 skar ner 1,5 miljarder från den finländska lantbruket.

Tiedän kyllä, että on vähän vaarallista sanoa se, mitä nyt minulla on tarkoitus sanoa, mutta sanon sen sittenkin. Haluan vielä sanoa, että en kiittänyt silloin, kun Aho — Viinasen — Norrbackin hallitus leikkasi maatalouden vientituesta miljardi markkaa, enkä ole kiittänyt, kun Lipponen — Viinasen — Norrbackin hallitus keväällä 95 leikkasi 1,5 miljardia markkaa maataloudesta pois. Molemmissa tapauksissa on väitetty ainakin, että valtiontaloudellisista syistä oli pakko leikata myös maataloudesta.

Det kan inte vara en överraskning för någon att lantbruket har utsatts för de största förändringarna i EU-medlemskapet. Vi visste om dem.

Ändå har vi mött en utveckling som delvis kommit som oväntad. Ingen kunde väl tro att vi skulle stå med EU:s lägsta producentpriser på de flesta av produkterna, trots att vi tvivlade har vi ändå hoppats på sänkta kostnader.

I dag har vi snarare högre produktionskostnader än före EU-inträdet. Tar vi därtill osäkerheten om de framtida stöden så finns det klar orsak till oro inför den inhemska livsmedelsproduktionens överlevnadsmöjligheter i framtiden.

Trots osäkerheten inför framtiden tror jag dock inte att det kan vara riksdagens sak att utmåla framtiden som omöjlig för den inhemska livsmedelsproduktionen. Tvärtom, så borde vi här kunna ställa oss som garant för att Finland lika väl som andra EU-länder skall kunna producera i stort det som finländarna konsumerar av baslivsmedel. Det kommer att importeras livsmedel på samma sätt som det kommer att exporteras. Vi måste dock räkna med att de inhemska livsmedlen skall utgöra bas. Vad jag kan förstå har vi i dag konsumenternas stöd för en sådan utveckling.

Puhemies! Epävarmasta tulevaisuudesta huolimatta uskon kuitenkin, että eduskunnan asia ei ole kuvata kotimaisen elintarviketuotannon tulevaisuutta mahdottomana. Päinvastoin meidän tulisi olla sen takuumiehiä, että Suomi, aivan samoin kuin muutkin EU-maat, voisi tuottaa pääasiassa suomalaisten kuluttajien tarvitsemat peruselintarvikkeet.

Tuontia tarvitaan samoin kuin meidän elintarvikevientiämme. Meidän on kuitenkin laskettava sen varaan, että perustan luo kotimainen tuotanto. Sikäli kuin ymmärrän, kuluttajat tukevat tällaista kehitystä.

Det sägs ofta att medborgarna inte tror på politikerna. Jag har dock en känsla av att negativa åsikter från vår sida ganska lätt upptas av folket. Om vi uttalar oss om att lantbruket inte har någon framtid eller en mycket svår sådan, så tror många på oss. Man anser att vi sitter på sådana kunskaper att vi har fog för våra påståenden. Ytterst få beaktar att vi ofta lägger in också politiska aspekter i våra åsikter och uttalanden.

Det ligger ett stort ansvar på våra axlar när vi i dag diskuterar de framtida möjligheterna för det finländska lantbruket. Antingen vi vill det eller inte, så lyssnar bönderna till våra åsikter om deras framtida möjligheter. Vi skall, så långt det är möjligt, redogöra för framtiden sådan som vi ser den och som lantbruket skall leva i. Vi skall

göra det utan att skönmåla. Jag tror dock att det är viktigt att vi överläter åt den enskilda bonden att själv avgöra huruvida han har möjligheter att överleva i den framtiden.

Harteillamme on suuri vastuu meidän tänään keskustellessamme Suomen maatalouden tulevaisuuden mahdollisuuksista. Haluammepa tai emme, viljelijät kuuntelevat näkemyksiämme tulevaisuuden mahdollisuuksistaan. Meidän tulee mahdollisimman pitkälti selostaa tulevaisuuden näkemyksiämme ja maataloutemme toimeentulomahdollisuuksia, ja meidän tulee tehdä tämä kaunistelematta. Mielestäni kuitenkin on tärkeää, että jätämme jokaisen viljelijän itsensä ratkaistavaksi omat selviämismahdollisuutensa tulevaisuudessa.

Ifall de mest negativa uttalandena i denna debatt om lantbrukets huvudtitel skulle förverkligas, så är det många som genast borde ge upp. I min hembygd har många unga bönder detta år investerat rätt stora pengar i tron på framtiden och för att skapa sig en arbetsplats. Skulle jag tro på de största pessimisterna så borde jag klart ha avrått dessa ungdomar. Det har jag inte gjort. Jag har gett dem min syn på framtiden och de har själva tagit beslutet. Jag vet inte om de ekonomiskt kommer att klara framtiden. Men jag tror på dem och jag tror att vi är tvungna att ta risker om vi skall ha en egen framtida livsmedelsproduktion.

Jos kaikkein kielteisimmät tässä maatalouspääluokkakeskustelussa käytetyt puheenvuorot toteutuisivat, monien pitäisi luovuttaa heti. Omalla kotiseudullani monet nuoret viljelijät ovat tänä vuonna investoineet varsin paljon rahaa luottaen tulevaisuuteen ja luoden itselleen työpaikan. Jos uskoisin suurimpia pessimistejä, minun olisi pitänyt varoitella näitä nuoria. Näin en kuitenkaan tehnyt.

Olen kertonut heille näkemykseni tulevaisuudesta. He ovat itse tehneet päätöksensä. En tiedä, selviävätkö he taloudellisesti tulevaisuudesta, mutta minä uskon heihin. Uskon, että he joutuvat ottamaan riskejä, jos haluamme säilyttää oman elintarviketuotannon tulevaisuudessa.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Malmin puheenvuoron johdosta voi ensinnäkin yhtyä siihen, että suomalaisessa maataloudessa ei ole aika luovuttaa, ei pidä antaa periksi. Samaan hengenvetoon pitää todeta, että

olemme todella suurien haasteiden edessä, että suomalainen elintarviketalous selviäisi. On myös niin, että tällä politiikalla, tällä kansallisella tahdolla, mikä tällä hetkellä on, meidän on erittäin vaikea selviytyä.

Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyviä keskusteluja eri pääluokkien yhteydessä. Ministerit ovat olleet hyvin paikalla, kuten ministeri Linnainmaakin odottaa innokkaana seuraavaa pääluokkaa. Valitettavasti maatalousministeri Hemilää ei ole täällä näkynyt. Ei myöskään parvella näy ainuttakaan maatalousministeriön virkamiestä, mikä olisi kohtuullista ollut siinä tapauksessa, kun ministeri ei pääse paikalle. Onko todella niin, että maatalousministeriötä ei kiinnosta, millaista keskustelua eduskunnassa käydään maatalouspääluokan yhteydessä?

Keskustan talousarvioon liittyvissä vastalauseissa lähdetään siitä, että Suomi toteuttaa maatalouden EU-sopimuksen sovitulla tavalla, tavalla johon kansanäänestyksen alla Suomessa sitouduttiin. Hallitus ei onnistunut 141 artiklaa toteuttamaan Suomen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Erityisesti Etelä-Suomen kotieläintalouden näkymät ovat nyt selvillä vain kolmen vuoden ajan. Kasvinviljelypuolella on periaatteessa pitempi näkymä, mutta aivan liian paljon jäi epävarmuutta ja itse rakenne ei ole sellainen, kuin sen olisi pitänyt olla.

Kansallisen tuen osalta tapahtuu 750 miljoonan markan leikkaus, jonka toteuttaa, niin kuin joku sanoi, Lipposen — Niinistön varpusparvihallitus, jonka politiikka tuntuu olevan vähän hajanaista. Kun ed. Malmkin on paikalla, niin kyllä paheksun sitä, että edellisen hallituskauden hallituspuolueet kokoomus ja Rkp, jotka olivat sopimusta tekemässä ja siihen sitoutumassa, hallitusneuvotteluissa tästä lipesivät. Se täyttää poliittisen petoksen tunnusmerkit. Ongelmallisinta on se, että kansallisen maatalousratkaisun leikkaus merkitsee maatalouden kilpailukyvyyn heikentymistä avoimilla sisämarkkinoilla ja ennen kaikkea tietysti kannattavuusongelmia tilatasolla ja myös toimeentulo-ongelmia erityisesti velkaantuneilla tiloilla.

EU-maatalouspolitiikka, matalahintajärjestelmä, jo sinällään asettaa suomalaisen maatalouden hyvin haasteelliseen tilanteeseen. Kuten tuoreesta tutkimuksestakin tiedämme, niin yrittäjyys on pitkälti vähentynyt maataloustuotannosta. Esimerkiksi kasvinviljelytuotannossa sellaisessa tilanteessa, että tuotot eivät ylitä tuotannon erilliskustannuksia, niin sellaisessa toiminnassa ei ole yrittäjyyttä, vaan se on tukiratkaisu-

jen varassa. Tässä suhteessa Suomen pitäisi olla poikkeuksellisen aktiivinen järjestelmien kehittämisessä siihen suuntaan, että jonkinlainen yrittäjyys maataloudessa voitaisiin tulevaisuudessa turvata.

Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti totean kustannusten osalta sen, että kustannusten on odotettu laskevan maatalouden tukiratkaisuja tehtäessä. Tässä on ilmennyt ongelmia. Myöskään valtio ei ole hoitanut omaa sektoriaan riittävästi. Viitataan energiaverolakiesitykseen tai myös maatalouden velkatyöryhmän työn perusteella tehtäviin ratkaisuihin. Valtiovarainministeriön ja valtiovarainministeri Niinistön toiminnan perään pitää erityisesti kysyä.

Energiaveron osaltahan kävi niin, että korotus tuli pienyritysten, kotitalouksien ja maatalouden maksettavaksi. Sieltähän tulee 60 miljoonan lisälasku, josta 25 miljoonaa kompensoidaan. Tämä on tietysti energiaverolakiesityksen ongelma, mutta toisaalta tälläkin mallilla olisi voitu kompensatio tehdä täysimääräisenä. Se olisi nyt aivan välttämätöntä jo periaatteellisessa mielessä kustannusten vähentämisen kannalta.

Myös kiinnitän huomiota siihen, että maatalouden velkatyöryhmän työn perusteella piti maaseutu- ja elinkeinolainojen korko pudottaa 4 prosenttiin. Se on Etelä-Suomen maatalouden kannalta hyvin keskeinen kysymys. Valtiovarainministeriö esti tämänkin, ja korko jäi tältä osin 5 prosenttiin. Tässä ei ole välttämättä suuresta markkamäärästä kysymys, mutta periaatteellisesti se on väärä päätös.

Arvoisa puhemies! Veropolitiikasta on myös puhuttu paljon, ei niinkään maatalouden yhteydessä, mutta se tulisi nostaa myös esille. Kun lähestymme integroituvien rahatalouden oloja tai olemme niissä, on selvää, että yrityspuolella olisi erityisesti pk-sektorin osalta lisättävä omavaraisuutta, omia pääomia. Sama koskee maataloutta. Välttämättä pitäisi luoda edellytyksiä sille, että maatalouteen kertyisi puskuria, omia pääomia, jotta kestettäisiin huonompiakin vuosia. Verotuksella tässä voitaisiin edetä.

Pari pientä myönteistä asiaa sisältyi tämän syksyn ratkaisuihin liittyen siihen, että kannustinvähennys ulotettiin myös maataloustuloon, mihin se, totta kai, pitikin ulottaa. Alun perin valtiovarainministeriön virkamiehet esittivät, ettei se olisi maatalouteen tullut. Lähtökohtana kai oli se, että maataloudessa olisi ollut erilainen verotaulukko kuin muilla veronmaksajilla, aivan käsittämätön ajatus. Onneksi tämä korjattiin hallituksessa. Lisäksi nettovarallisuutta lasket-

taessa prosentti nousi 15:stä 18:aan. Nämä ovat kuitenkin riittämättömiä ratkaisuja.

Kun osakeyhtiössä jakamatonta voittoa verotetaan pääomaverokannalla, niin maatalouteen pitäisi saada vähän vastaavanlainen järjestelmä. Saadaan se sitten varausjärjestelmällä tai verojärjestelmää muuten muuttamalla, se on tekninen kysymys, mutta korostan sitä, että veropolitiikassa olisi myös tultava suomalaisen maatalouden selviytymistä edistämään. Näinhän tehdään muun muassa Saksassa ja Tanskassakin aivan eri tavalla kuin meillä Suomessa.

Lopuksi, rouva puhemies, korostan sitä, että nyt maatalouden osalta on alettava työ vuotta 99 varten, kuten maatalousvaliokuntakin aivan oikein mietinnössään korosti, kun puitelakia käsitelimme. Tämä työ on alettava välittömästi, ja tavoitteena täytyy olla sen, että suomalaisen maatalouden ja elintarviketalouden erityisolosuhteet saadaan paremmin EU-järjestelmän sisälle. Tämä koskee erityisesti Etelä-Suomen maataloutta, mutta maataloutta ja elintarviketaloutta kokonaisuutenakin. Neuvotteluratkaisumme jäi vajaaksi. Nyt meidän pitäisi taistella ja toimia voimakkaasti sen puolesta, että luomme edellytyksiä omalle elintarviketaloudellemme. Se on kansallista viisautta. Niin muutkin tekevät. Tässä on kysymys siitä, löytyykö Suomessa riittävä tahto ja järki huolehtia elintarvikeomavaraisuudestamme. Parhaiten sen voisimme aloittaa siten, että keskustan vastalauseen mukaisesti hyväksyttäisiin nyt EU-neuvottelusopimuksen mukaiset määrärahat ensi vuoden talousarvioon.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Minäkin haluan kiinnittää huomiota siihen, että ministeri Hemilä ei ole paikalla, ei sen paremmin eilen illalla, kun maatalouspääluokan keskustelu aloitettiin, eikä tänään, kun sitä jatketaan. Se on erittäin huono asia. Mutta ei tietenkään maatalouspolitiikka hallituksessa voi olla pelkästään maatalousministerin politiikkaa, vaan myös maatalouspolitiikasta pitäisi koko hallituksen vastata. Sen takia olisin odottanut, että joku ministereistä, nimenomaan poliittisista ministereistä, olisi ollut vastaamassa maatalouspääluokasta ja maatalouspolitiikasta aitiassa silloin, kun täällä keskustellaan asiasta.

Minusta tämä kuvaa sitä, että mikään poliittisista ryhmistä hallituksen piirissä ei kanna vastuuta maataloudesta. Maatalous ei kiinnosta, maatalouspolitiikka on jätetty tuuliajolle tässä hallituksessa. Se on erittäin huolestuttavaa. Se on huolestuttavaa sen takia, että kuitenkin esimer-

kiksi EU:nkin piirissä maatalouspolitiikka on aivan keskeinen politiikan lohko.

Tämä antaa aiheen uudistaa vaatimuksen, jonka olen aikaisemminkin esittänyt, että hallituksen pitäisi kiireesti tuoda eduskunnalle maatalouspoliittinen selonteko, jonka yhteydessä tarjoutuisi mahdollisuus käydä perusteellinen keskustelu maatalouden tulevaisuuden näkymistä, kartoittaa, millä tavalla voidaan kannattavan maataloustuotannon edellytykset Suomessa säilyttää, millä tavalla voidaan nyt uhanalaisiksi joutuneet muutamat tuotantosuunnat, kuten vehnänviljely tai lammastalous, vuohitalous, jotka ovat aivan kuolemankielissä, pelastaa, minkälaista politiikkaa harjoittaa, miten turvata yrittäjyysnäkökulma maataloudessa, minkälaista tilaja rakennepolitiikkaa maatalouden piirissä pitäisi harjoittaa jne. Ei ole poliittista sitoutumista minkäänlaiseen maatalouspolitiikkaan olemassa tällä hetkellä. Se tietenkin merkitsee sitä, että viljelijöiden on kutakuinkin mahdotonta suunnitella tulevaisuutta näissä olosuhteissa.

Ed. M a l m : Rouva puhemies! Myönnän kyllä, että ei ollut mitään herrasmiestapaa, kun Rkp oli mukana hyväksymässä leikkauksen maatalousbudjetista tai maataloustuesta. Se on aivan selvää. Maatalousväki puolueessa on koko ajan pannut tämän kyseenalaiseksi. Toisaalta luulen, että on hyvä, että ainakin yksi puolue, missä on melkoinen määrä maanviljelijöitä, on mukana tässä hallituksessa. Olemme sentään pystyneet myötävaikuttamaan näihin päätöksiin, jotka koskevat maataloutta.

Toivon, että maan seuraava hallitus pystyy panemaan nämä 750 miljoonaa markkaa takaisin sinne tukibudjettiin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

## Pääluokka 31

### Yleiskeskustelu:

Liikenneministeri L i n n a i n m a a : Arvoisa puhemies! Ihän ensiksi olisin todennut ed. Al-Nissilälle ja ed. Korkeaajalle, että omien tietojeni mukaan ministeri Hemilä on kahden päivän erittäin tärkeässä kokouksessa Brysselissä, tämä on valitettavasti hänen poissaolonsa syy.

Olisin itse puhunut liikenneministeriön hallin-

nonalasta eli pääluokasta 31, johon jaosto ja valtiovarainvaliokunta ovat tehneet aika runsastikin muutoksia. Olisin pitänyt kohtuullisena sitä, että näistä muutoksista olisi neuvoteltu tai vähintäänkin keskusteltu jaoston puheenjohtajiston taholta ministerin kanssa etukäteen. Itse sain nämä tiedot vasta sitten, kun käsittely oli jo jaostossa ollut, ja senkään jälkeen näistä ei mitään rakentavaa neuvottelua tai keskustelua haluttu käydä. Sen tähden haluan nyt tässä omalta osaltani kommentoida muutamia tärkeitä pitämiäni kohtia tästä mietinnön osasta.

Täällä korostetaan sitä, että Irlanti saa koheesiorahaston kautta runsaasti tukea liikenneinvestointiohjelmaansa. Valiokunta pitää tärkeänä, että ”hallitus ryhtyy Euroopan unionin suhteen määrätietoisiin toimenpiteisiin, jotta Ten-verkon kehittämiseen sekä rakennerahastojen kautta tapahtuvaan liikenneinfrastruktuurin kehittämiseen voitaisiin saada” — myös meillä — ”enemmän tukea EU:lta.”

Irlanti on saanut huomattavan osan tuesta Koheesiorahastosta, koska se oli sitä vaatinut liittymisneuvotteluissa. Suomi saa rakennerahastovaroista pääosan Aluekehitysrahastosta, ja markkamäärä on sovittu jo liittymisneuvotteluissa. Ten-rahoitus perustuu EU:n talousarvioon, ja Suomi on saanut enemmän kuin sille bruttokansantuotteen mukaisesti kuuluisi. Tämä on mielestäni selkeä osoitus aktiivisuudesta Ten-rahoituksen saamisessa.

Sitten valiokunta kiinnittää huomiota Led-mozero — Kochkoma-rautatien pikaisen valmistumisen tärkeyteen ja siihen, että se on sekä Suomen että Venäjän liikenneyhteyksien kannalta tärkeä. Yhdyn täysin valiokunnan näkemykseen tästä asiasta ja haluan todeta sen, että kaikissa yhteyksissä, kun olen Venäjän rautatieviranomaisten ja ministereiden kanssa ollut keskusteluissa, olen pyrkinyt viemään eteenpäin tätä hanketta. Tästä rataosuudesta on tällä hetkellä valmiina noin 70 prosenttia, ja rahaa puuttuu noin 35 miljoonaa USA:n dollaria.

Näitä rahoitusneuvotteluja käydään koko ajan, mutta tässä on kyse paitsi rahoituksen järjestymisestä myös Venäjän sisäisistä omistujajärjestelyistä. Venäjän rautatieministeriö ja Loka-kuun rautatiet käyvät myös näitä neuvotteluja jatkuvasti. On sellainen arvio, että jos ja kun rahaa tähän saadaan, työt vaativat yhden kesäkauden eli noin yhdeksän kuukautta. Mutta siitä olemme todellakin samaa mieltä, että olisi äärettömän tärkeää saada tämä ratayhteys vihdoinkin kuntoon.

"Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota Suomen ja Venäjän välisillä rajanylityspaikoilla esiintyviin ongelmiin." Nämä ongelmat on liikkenneministeriössä tiedostettu, ja pyrimme kaikin rauhanomaisin mahdollisin keinoin ongelmia selvittämään ja tekemään ratkaisujen eteen töitä. Olen muun muassa nyt joulukuussa tavanut kolme Venäjän ministeriä, joiden kanssa olen käynyt neuvotteluja ongelmien ratkaisemiseksi. Olen lähestynyt kirjeellä komissaari Kinnockia, joka on ottanut nämä asiat esille Moskovassa käymissään neuvotteluissa. Sen jälkeen olen myös henkilökohtaisesti käynyt näitä keskusteluja komissaari Kinnockin kanssa. Tällä hetkellä uskon, että parannusta asioihin on mahdollista saada, mutta valitettavasti mitään kovin nopeita ratkaisuja ei ole saatavissa.

Tässä yhteydessä haluan todeta myös sen, että sisäministeri Kulikovin kanssa kävin neuvotteluja lähinnä rekkakuljettajien turvallisuuteen liittyvistä asioista, vääristä sakotuksista ja tämäntapaista asioista. Lupauksensa mukaisesti hän on ryhtynyt erittäin ripeästi toimenpiteisiin näiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Sitten täällä todetaan: "Vuonna 1996 on lisätalousarvioiden avulla voitu jossakin määrin hoitaa tienpitoon sekä erityisesti radanpitoon liittyviä pahimpia ongelmia. Mikäli lisärahoitusta ja uusia lisärahoitusmuotoja ei kuitenkaan vakavasti etsitä, on vaarana perusinfrastruktuurin heikkeneminen. Kuten valiokunta on aiemminkin todennut, alhainen määrärahataso johtaa lyhytjänteisten lisätalousarvioiden kautta tapahtuvaan kehittämistyyöhön."

Liikkenneministeriö on tyytyväinen, että lisäbudjettien avulla on voitu saada lisärahoitusta infrastruktuuriin. Tällä tavoin on voitu turvata vuotuinen kokonaisrahoitustaso sellaiseksi, että esimerkiksi rataverkon kuntoa saadaan asteittain parannetuksi. Tietysti voi aina toivoa, että pystyttäisiin tekemään useamman vuoden kattavia päätöksiä siitä, että esimerkiksi valtionyhtiöiden yksityistämisestä saatuja tuloja pystyttäisiin useampana vuonna käyttämään rataverkon ja tiestön parantamiseen, mutta olen jo tyytyväinen nyt siitä, että on päästy alkuun tässäkin asiassa ja lisätalousarviossa 200 miljoonaa markkaa on myönnetty rataverkon parantamiseen.

Lisäbudjeteilla rahoitettavat kohteet erityisesti teiden kohdalla ovat mielestäni systemaattisesti tukeneet valittua linjaa, ja Infrastruktuuri 2010 -raportti, joka oli laajassa käsittelyssä, on muodostanut hyvän pohjan pitkäjänteiselle välänpidolle. Eli niin kauan kuin tukeudumme päätök-

senteossa Infrastruktuuri 2010 -raporttiin, päätökset ovat pitkäjänteisiä ja perustuvat kunnolliseen valmisteluun ja tärkeysjärjestysmäärittelyyn.

Uusia rahoitusmuotoja on myös ministeriön toimesta etsitty, ja parhaillaan Järvenpää — Lahti-hanke on aivan tarjouskilpailun loppuvaiheessa. Saatujen kokemusten perusteella selvitetään myös eräiden ratahankeiden toteuttamista vastaavalla periaatteella, joten nähdäkseni tältä osin valiokunnan toiveet ovat hyvin toteutumas-

Sitten valiokunta katsoo, että "Finnairin kalusto ja vuorojärjestelyt eivät ole vastanneet sitä kapasiteettivaatimusta, mitä Suomen talouselämän nousun ja kysynnän johdosta olisi ollut välttämätöntä". Liikkenneministeriön huomiota kiinnitetään selvään toiminnan haittaan. Tältä osin totean, että Finnairin vuorojärjestelyjen ja kaluston riittävyys on yhtiön operatiivisen johdon vastuulla. Hallintoneuvostossa on parlamentaarinen edustus, jonka välityksellä on myös mahdollista tuoda näkemykset yhtiön johdon tietoon, mutta luonnollista on, että myös tässä esitetty huoli meidän toimestamme menee Finnairin tietoon.

Sitten on kohta, jossa todetaan, että "valiokunta pitää tärkeänä, että tielaitos selvittää eri tiealueita koskevat lähivuosien hankkeet, jotta myös perustienpitoon osoitettujen niukkojen määrärahojen käytössä voidaan kiinnittää huomiota hankkeiden priorisointiin". Minä en valitettavasti täysin pysty käsittämään, mitä tällä tarkoitetaan. Teiden varsinaisista kehittämis-hankkeista päätetään valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä. Sen sijaan perustienpidon hankkeista tielaitos päättää itsenäisesti sen mukaan, että ne tukevat laitokselle asetettujen tulostavoitteiden saavuttamista, jotka liittyvät teiden kuntoon ja liikenneturvallisuuteen. Pääjohtaja neuvottelee alueelliset tulostavoitteet ja määrärahat tiejohtajien kanssa. Alueellinen asiantuntemus tulee siten mielestäni parhaiten esille. Kyseiset pienehköt perustienpidon hankkeet ovat yleensä liikenneturvallisuutta ja -suvuutta lisääviä.

Valiokunta katsoo myös mietinnössään, että "E18-tietä koskevan suunnitelman toteuttaminen on tarkoituksenmukaista vain siinä tapauksessa, että samanaikaisesti voidaan huolehtia myös keskeisten valtateiden kunnostuksesta". Totean tässä yhteydessä, että E18-tie on priorisoitu hanke. Se on mukana meidän Ten-verkostamme ja Pohjolan kolmiossa, ja sen kehittämis-

tä suoritetaan vaihteittain sen mukaan kuin lii-  
kenteelliset olosuhteet kehittyvät, ja valtatiever-  
kon kunto joka tapauksessa säilytetään.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen,  
että ”on välttämätöntä saattaa loppuun vielä  
kesken olevat niin sanotut perustienpidon elvy-  
tyshankkeet”. — Arvoisa puhemies! Jostakin  
syystä tänne tulee viesti, että on yksi minuutti  
aikaa jäljellä. En tiedä, mistä syystä sellainen  
valo palaa, mutta totean, että puhun täällä sen  
verran harvoin, että tarkoitukseni on nyt kuiten-  
kin käydä läpi tämä pääluokka. — Elvytyshank-  
keista olisin todennut sen, että perustienpidon  
niin kutsutut elvytyshankkeet valmistuvat lähes  
kaikki kuluvan vuoden loppuun mennessä tai  
viimeistään ensi vuonna. Tässä on havaittavissa  
sellainen ongelma, että kun elvytyshankkeita on  
budjettiin otettu, se on usein tapahtunut niin, että  
otetaan jokin pienehkö summa, muutama mil-  
joona, joilla isompi hanke lähtee käyntiin, eikä  
ole turvattu jatkovuosien määrärahoja.

Tällä hallituskaudella on nyt tapahtunut aina-  
kin sellainen muutos, että kun tällainen hanke  
otetaan, otetaan koko määräraha budjettiin ker-  
ralla. Silloin päästään tällaisesta ongelmasta,  
joka on aiheutunut muistaakseni vuodesta 94  
lähtien. Näitä määrärahoja on myönnetty pariin  
otteeseen näihin hankkeisiin lisää, ja tielaitoksen  
kanssa on sovittu, että loppu tulee perustienpi-  
don määrärahoista, mutta valitettavasti rahat  
ovat aina olleet tiukalla. Silloin hankkeiden  
eteenpäinvienti on hidastunut.

Sitten tieverkon kehittäminen. Täällä on siir-  
retty 6 miljoonaa markkaa Pori — Ulvila-tiejak-  
solla olevan hankkeen käynnistämiseen. Tämä  
koskee nimenomaan Tiilimäen — lentokentän  
eritasoliittymää. Pori — Ulvila-hankkeesta tode-  
taan, että etenkin Porin — Ulvilan tieosuuden  
muuttamiseen nelikaistaiseksi olisi ryhdyttävä  
pikaisesti. Toteaisin, että Pori — Ulvila-hanke  
on tielaitoksen suunnitelmissa merkitty aloitetta-  
vaksi vuonna 2000. Sen hyöty — kustannus-suh-  
de on 1,4. Jos sitä aikaistetaan, hyöty — kustan-  
nus-suhde on tielaitoksen mukaan tätä alempi.  
Siellä on erityisen ongelmallinen ollut juuri lento-  
kentän eritasoliittymäkohta. Kun se erotetaan  
tästä hankkeesta, sen hyöty — kustannus-suhde  
on mainittu 2,4 ja kustannusarvio 35 miljoonaa  
markkaa.

Ilmestelen sitä, että kun hanke tässä esitetään  
käynnistettäväksi, samalla todetaan, että koko  
välin toteuttamiseen olisi ryhdyttävä pikaisesti.  
Itse pyrin viestittämään sitä, että Infra 2010  
-raportti on parhaillaan tarkastelun alla, niin että

työryhmä käy kaikkia tällä hetkellä näköpiirissä  
olevia hankkeita lävitse ja tekee uudet ajanmu-  
kaiset hyöty — kustannus-analyysit niistä. Ajan  
tasalle tarkistetaan myös kaikki näinä vuosina  
mahdolliset uudet esiin nousseet hankkeet ja nii-  
den tärkeysjärjestys. Raportti valmistuu ensi ke-  
väänä. Mielestäni silloin olisi oikea ajankohta  
lähteä ottamaan budjettiesityksen ulkopuolelta  
näitä hankkeita, ei nyt, vaan sen jälkeen, kun  
ajankohtaiset selvitykset on tehty.

Tästä 6 miljoonasta markasta toteaisin myös,  
että sehän oli raha, joka oli osoitettu tielaitoksen  
organisaatiouudistukseen liittyviin henkilöjär-  
jestelyihin, joista tällä näkymällä on toistaiseksi  
luovuttu. Tämä 6 miljoonaa esitettiin palautetta-  
vaksi sinne, mistä se oli otettukin, eli perustienpi-  
don määrärahoihin. Nyt sitten perustienpidon  
määrärahoihin on osoitettavissa tämän verran  
vähemmän varoja.

Valiokunta myös ”edellyttää, että valtion  
omaisuuden myyntituottoja suunnataan myös  
tien- ja radanpidon hankkeiden lisärahoituk-  
seen”. Tähän vaatimukseen voin vain tyytyväise-  
nä yhtyä ja sanoa, että olen täysin samaa mieltä.  
Infraverkosto on meidän todella tärkeätä kansal-  
lisomaisuuttamme, jonka kunnosta ja kehittämi-  
sestä on syytä kantaa huolta ja tehdä kaikki mah-  
dollinen sen eteen.

Kohdassa Merenkulkulaitos on aika pitkään  
käsitelty Saimaan liikenteeseen liittyvää proble-  
matiikkaa. Tästä toteaisin vain sen, että marras-  
kuun 1 päivänä olen asettanut työryhmän, jonka  
tehtävänä on selvittää Saimaan vesistön alueella  
ja Saimaan kanavan kautta tapahtuvan vesili-  
ikenteen merkitystä tavaraliikenteen kuljetusreit-  
tinä, liikenteen nykytilaa ja kehitysarviota sekä  
yleisiä toimintaedellytyksiä. Työryhmän tehtä-  
vänä on erityisesti selvittää, mitkä ovat Saimaan  
liikenteen kustannusvastaavuus- ja kilpailuedel-  
lytykset verrattuna maantie- ja rautatieliikenteeseen.  
Työryhmän tulee myös selvittää vesiliiken-  
teen maksupolitiikan kohdentuminen sisävesili-  
ikenteeseen ja meriliikenteeseen sekä sen vaiku-  
tukset Saimaan tavaraliikenteen kehittämiseen.  
Työryhmän tulee tehdä arvio Saimaan kanavali-  
ikenteen tulevaisuudennäkymistä. Työryhmän  
määräaika päättyy 31.5.97.

On ollut aika paljon puhetta myös kanava-  
maksuista, joita venäläiset ovat halukkaita ke-  
räämään. Tältä osin toteaisin, että kun tapasin  
joulukuun alussa liikenneministeri Tsakhin, pää-  
timme yhteisesti, että perustetaan sellainen työ-  
ryhmä, jossa on molempien valtioiden edustus  
liikenneministeriöstä, ulkoasiainministeriöstä ja

merihallinnosta. Sen tehtävä on selvittää erimielisyys maksuliikennekäytännössä ja löytää siihen ratkaisu.

Sitten valiokunta toteaa: "Valiokunta edellytti vuoden 1996 talousarviota koskevassa mietinnössään, että Kymijoen — Mäntyharjun kanavan ja niiden muodostaman kanavaverkoston kuljetustaloudelliset vaikutukset selvitetään ja että Kymijoen kanavan osalta suoritetaan rakentamis- ja muiden kustannusten tarkennus sekä perusteellinen ympäristövaikutusten arvioiminen." Kymijoen — Mäntyharjun kanavan osalta liikenneministeriön työryhmä on tekemässä valiokunnan aikaisemmin edellyttämää vaikutus selvitystä. Työryhmä saa selvityksensä valmiiksi helmikuussa.

Mutta sitten en ymmärrä sitä, että valiokunta nyt mietinnössä katsoo, että näiden selvitysten jälkeen tulee laatia systemaattisesti kokonaisuohjelma, jolla tätä Itä-Suomen kehityksen kannalta keskeistä hanketta lähdetään viemään eteenpäin. Muilta osin valiokunta pitää tärkeänä, että Kimolan — Voikkaan kanavan sulkujen perusparannustyöt suoritetaan jo vuoden 97 aikana. Ensin edellytetään selvityksiä, sitten ei malteta odottaa selvitysten tulosta vaan tehdään jo ennakkopäätös, että on ryhdyttävä viemään näitä eteenpäin. Minusta tämä on erittäin kummallista käytäntöä valiokunnan taholta.

Myös kiinnitetään huomiota Loviisan laivaväylän syventämisen selvittämiseen ja myös siihen, että tulisi selvittää Pietarsaaren väylän leventämistä sekä syventämistä 13 metrin syvyyseksi. Tästä vain toteaisin, että liikenneministeriö jatkuvasti arvioi meriväylien kehittämistä erillisen meriväyläohjelman laatimisen yhteydessä.

Radanpidosta on hyvin paljon puhuttu tänä vuonna. Täällä korostetaan jo aikaisemminkin mainittua seikkaa, että "rataverkon kehittämiseen tarvittavia uusia rahoitusmalleja tulee selvittää" ja että "pääkaupunkiseudun raideliikennejärjestelmän kehittäminen on koko kansantalouden kannalta tärkeää". Näihin näkemyksiin ihan täysin yhdyin.

Liikenneministeriö tulee selvittämään perusteellisesti uusia rahoitusmalleja myös radanpidon osalta. Leppävaaran lisäraiteen rakentaminen on välttämätöntä ei vain lähiliikenteen kannalta vaan myös Turkuun suuntautuvan nopean junayhteyden turvaamiseksi. Tämän hankkeen suuren rahoitustarpeen takia on aiheellista selvittää myös uusia rahoitusratkaisuja.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluan myös puuttua puheenvuoroon, jonka komment-

tointi ei olisi ehkä muuten aiheellista, elikkä ed. Vistbackan ryhmäpuheenvuoroon. Muuten en lähtisi sitä kommentoimaan, mutta kun ed. Vistbacka on ollut myös liikenneministeri, odottaisin hänen puheenvuoroltaan aivan erilaista kantavuutta kuin ehkä normaalityöpaikassa kansanedustajan puheenvuorolta. Minä jäin kyllä todella hämmästelemään ed. Vistbackan puheenvuoroa, jossa hän puuttui muun muassa radanpitoon. Hän totesi: " - rappeutumisongelma koskee - - tuntuvasti maamme rautatieverkkoa. Liikennerajoitukset lisääntyvät vuosi vuodelta useilla rataosilla. Jos mitään linjamuutosta ei tehdä, tulee huomattava osa rataverkostamme resiniällä-ajokuntoon seuraavien kymmenen vuoden sisällä. Tuleekin mieleen, onkohan Suomesta tarkoitus tehdä myös resiniarallissa maailman huippumaa. Tämä merkitsee kuljetusten siirtymistä entistä enemmän teille ja painetta teiden kunnon ylläpitoon ja parantamiseen. On se kumma, kun hallituksessa istuvat vihreäkään eivät älähdä tästä kehityksestä, jos minä vihertämättömänäkin selkeästi sen tajuan."

Tämä on aika käsittämätön puheenvuoro. Voisi vain toivoa, että ed. Vistbackan tajunta olisi kirkastunut jo aikaisemmin, niin vuosina kun hän oli liikenneministeri. Hän on ollut liikenneministeri vuosina 89—90, ja silloin radanpitoon käytettiin keskimäärin 1 310 miljoonaa markkaa, kun tänä ja ensi vuonna käytetään, sanotaan, keskimäärin, yli 2 000 miljoonaa markkaa. Kyllä tässä on nyt tapahtunut sellainen muutos, jonka olisi toivonut tapahtuneen jo huomattavasti aikaisemmin. Elikkä jos tämä huoli olisi herännyt jo monen aikaisemman ministerin kohdalla, erityisesti 80-luvulla, ehkä nämä ongelmat eivät olisikaan niin polttavia kuin ne ovat tänä päivänä.

Arvoisa puhemies! Yksityisteiden valtionapu on ollut eduskunnassa erittäin kipeä ongelma. Tästähän käytiin monia tuskallisia neuvotteluja ja puheenvuoroja vuosi sitten. Silloin, niin kuin tänäkin päivänä, katson olevani hallitusohjelman sidottu niin kauan, kunnes hallitus jonkun muun ratkaisun tekee. Nyt valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto on siirtänyt 17 miljoonaa markkaa perustienpidosta käytettäväksi yksityisteiden valtionapuun. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikkienensa perustienpidon määrärahoista on siirretty 23 miljoonaa markkaa pois. Haluan selkeästi todeta sen, että perustienpidon määrärahatkin on jouduttu vetämään niin niukoille, että on erittäin valitettavaa, että tällaisia siirtoja

mennään tekemään ilman mitään keskusteluja, ilman mitään neuvotteluja.

Jos valiokunta, jaosto ja siellä erityisesti hallitusryhmien edustajat olisivat todella halunneet olla rakentavasti tämän näkemyksen takana, olisi pitänyt käydä loppuun asti neuvottelut valtiovarainministerin ja liikenneministerin kanssa, mutta erityisesti valtiovarainministerin kanssa, ja olisi tullut päätyä sellaiseen ratkaisuun, että nämä rahat tulevat sitten kehysten ulkopuolelta, koska silloin kun tehtiin päätös, että yksityisteiden valtiontavusta luovutaan, meiltä leikattiin kehyksistä 114 miljoonaa markkaa. Eli me olemme ne rahat maksaneet kerran pois ja nyt niitä mitataan toiseen kertaan tienpidon määrärahoista. Tästä olisi ollut aivan selkeästi saatavissa sellainen neuvottelutulos, että tähän olisi pystytty rahoitusta todennäköisesti löytämään neuvottelujen kautta. Mutta kun neuvotteluihin ei pystytty, sitten tehdään tällaista. Jos keskustellette tiepiirien johtajien kanssa, niin huoli rahoituksen riittävyydestä perustienpidossa on todella suuri, ja se tietysti tarkoittaa myös sitä, että ei ole töitä teetettäväksi.

Toivon, että jatkossa neuvottelut pyritään käymään ja katsotaan, mitä tässä on jatkossa tehtävissä. Olisin jotenkin edellyttänyt taikka toivonut, että täällä olisi edellytetty linjauskeskusteluja tältä osin ja näitä olisi voitu hallituspuolueissa käydä. Tällä tavoin 23 miljoonaa poistetaan perustienpidon määrärahoista, ja se on kyllä vastuutonta toimintaa.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse en kuulu liikennejaostoon enkä siinä mielessä voi heidän puolestaan vastata mutta voisin todeta sen, että minusta jotenkin ministerin puheessa paistoi närkästys, että ministeriön arvovaltaa on loukattu. En tiedä, onko se hyvä asia.

Varsinaisesti vastauspuheenvuoron pyysin, kun ministeri sanoi, että toistaiseksi on luovuttu tielaitoksen hallinnon uudistamisesta. Se on ihan erinomainen asia mutta esimerkiksi tänä päivänäkin minulle soitettiin ja kysyttiin, pitääkö se paikkansa, mitä tielaitoksen vt. pääjohtaja oli esittänyt, että tammikuussa on ministeri on ilmoittanut tuovansa taas tielaitoksen liikelaitostamisen hallituksen käsittelyyn. Minusta, jos liikelaitostamisesta on luovuttu, se on ihan hyvä asia. Mutta toivoisi myös, ettei sitä asiaa hämmennetä, koska se turhaa levottomuutta aiheuttaa henkilöstössä ja muillakin tahoilla.

Tämä ei tarkoita, etteikö asiaan voisi palata

mutta vaikea on nähdä, että tammikuussa tilanne olisi tässä suhteessa toisenlainen. Ehkä tässä voisi toivoa vähän pitempää harkinta-aikaa siinäkin tapauksessa, vaikka päätettäisiin, että uudelleen liikelaitostaminen laitetaan vireille.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun valtiovarainvaliokunta ja erityisesti tämän pääluokan osalta sen liikennejaosto on käynyt seikkaperäisen budjettianalyysin ja sen pohjalta päätynyt ratkaisuun, joka tässä mietinnössä näkyy, pidän hieman outona, että ministeri tulee ja sanoo, että valiokunta on toiminut vastuuttomasti, kun on lisännyt yksityistehin jonkin verran rahaa, muutaman miljoonan.

Arvoisa ministeri, teidän käsityksenne edustajaverienne vastuullisuudesta tai vastuuttomuudesta ei vastaa ainakaan minun käsitystäni, ja luulen, että ei kovin monien muidenkaan täällä. Yksityisteiden valtionapujen lakkauttaminen oli en sano vastuuton teko, arvoisa ministeri, vaan poliittisesti käsittämätön teko se tarve huomioon ottaen, mikä siellä on. Se rohkaisu, mikä niille tienhoitokunnille tarvittaisiin, ja se kaikki huomioon ottaen se oli käsittämätön ratkaisu. Josko valiokunta nyt tässä asiassa liikahtaa palauttaen pienen määrän rahaa näihin tarpeisiin, on mielestäni aivan oikea ratkaisu.

Se, että nyt käy valitettavasti niin, että perustienpidon rahat eivät muuten ole riittävät, on, arvoisa ministeri, erityisesti teidän taistelunne. Toivon teille siinä voimia. Ette kovin hyvin ole pärjännyt siinä. Rahat vähenevät, oman tiepiirini osalta 50 miljoonaa markkaa vuodesta 95 vuoteen 97, koko kehys yhteensä 256 miljoonasta 208 miljoonaan markkaan, ja näin käy ei vain meillä vaan monilla muillakin suunnilla. Lähinnä Kehitysalue-Suomessa käy näin, koska kokonaiskehys kuitenkin ei aivan niin suuressa määrin mene alas.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Linnainmaa on tehnyt hyvää työtä Saimaan vesiliikenteen edistämisen yhteydessä ylipäättänsä. Saimaan jäänmurto on ollut esillä pitkään, ja valtiovarainvaliokunta on lausunut siitä useita kertoja usean vuoden aikana mietinnöissään siten, että jäänmurto voisi jatkua Saimaalla, vaikka itse Saimaan kanava on suljettunakin. Mitään ei kuitenkaan ole tapahtunut tässä asiassa.

Ministeri Linnainmaa totesi toisaalta, että Kymijoen — Mäntyharjun kanavan vaikutus-

vitys tulee valmiiksi helmikuussa, ja ihmetteli, että valiokunta oli ottanut kantaa Kimolan — Voikkaan kanavan perusparannuksen puolesta, ennen kuin vaikutus selvitys tulee valmiiksi. Haluan muistuttaa, että Kimolan — Voikkaan kanavassa on tukkinosturit, jotka pitää joka tapauksessa korjata ja uusia, ja ne maksavat. Koviin paljon enemmän ei tarvitse rahaa sijoittaa, että kyseessä olevalle lyhyelle, 1—2 kilometrin matkalle tehdään kanava sulkuineen, kanava, joka palvelee paitsi uittoa myös muuta vesiliikennettä. Kimolan — Voikkaan kanavan avulla voidaan liittää koko Pohjois-Kymenlaakso Päijänne — Keitele-vesistöön ja parantaa siten sisävesiliikenteen elpymistä, ennen kuin vielä itse Kymijoki kanavoituu.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse haluaisin puuttua siihen liikenneministerin huomioon, jota juuri sivuttiin, Kymijoen — Mäntyharjun kanavaan ja siihen, mitä valiokunta tästä lausui. Yhdyn kyllä ministerin mielipiteeseen siinä, että tämä on aika epäloogisesti sanottu. Täällä todetaan todellakin, niin kuin ministeri jo tuli sanoneeksi, että suoritetaan myös ympäristövaikutusten arvioiminen, jopa perusteellinen ja saman tien valiokunta katsoo, että näiden selvitysten jälkeen tulee laatia kokonaisuohjelma, jolla tätä hanketta viedään eteenpäin.

Tiedämme kuitenkin muun muassa lukuisten tutkimusten tuloksena, että Kymijoen vesistö, nimenomaan joen pohja, on sedimentoitunut buraaneista ja dioksiineista — supermyrkyistä, ympäristömyrkyistä — myös joen suisto. On täysin mahdotonta lähteä ruoppaamaan näitä joen pohjasedimenttejä, koska se on ongelmajätettä, mitä sieltä nousee. Se pitäisi käsitellä aivan erityisten menetelmien avulla, jotka ovat erityiset kalliita, ja samalla myös joen vedenlaatu heikkenisi, myös Suomenlahden vedenlaatu. Ei voida tällä tavalla tässä kirjoittaa, kuin valiokunta nyt on tahtonut.

Ed. L e h t o s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri totesi oikeastaan useaan otteeseen, että valtiovarainvaliokunta ja erityisesti liikennejaosto, jossa itsekin istun, on tehnyt muutoksia budjettiesitykseen ministeriä kuulematta. On tietysti valitettavaa, jos hallituspuolueiden sisällä tällainen keskusteluyhteys ei ole toiminut ja näistä sinällään pienistä muutoksista ei ole käyty ministerin kanssa ajatuksenvaihtoa. Meillä oli keskustassa liikennejaostossa

sellainen käsitys, että toki näistä varmasti on myös puhuttu ministerille. Markkamääräisesti nämä muutokset ovat olemattomia. Ne ovat lähinnä lausumia ja pientä viilausta, joka hyvin pitkälti perustuu jaostossa kuultuna olleiden asiantuntijoiden näkemyksiin.

Tässä keskustelussa, joka on nyt alkanut, varmasti liikennejaoston jäsenet tulevat perustelemaan näkökantojaan. Haluaisin vain kahteen asiaan jo tässä vaiheessa puuttua.

Toinen on Saimaan liikennejärjestelyt, joista jaosto on ollut todella huolissaan, sillä luotsausmaksut ovat olleet vahvasti nousussa ja pelko on, että liikenne kerta kaikkiaan tulee Saimaalta loppumaan, jos maksut menevät sillä tavalla eteenpäin. Siihen otimme kantaa.

Toinen asia oli talviaikana tapahtuva jäänmurto, joka viime vuosina on hyvin pitkälti ollut paikallisen varustamon harteilla.

Mitä tulee yksityistierahoihin, niin aivan kuten valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja sanoi, oli suuri virhe, että ne aikoinaan poistettiin. Nyt sinne on tullut vähän rahoja. Se on myönteinen asia. Siihen tarvittaisiin toki paljon paljon enemmän.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä ymmärrän liikenneministerin huolen perustienpidon määrärahoista, se on kyllä perusteltu. Eräillä alueilla, eräissä tiepiireissä, tilanne on todella huolestuttava ja vaatii yhä suurempia määrärahoja tulevaisuudessa, jotta tiet saadaan edes kohtuulliseen liikennekuntoon. Mutta otetaan huomioon, että on perustienpitoon jotakin sentään jäänytkin. Yksityisteiltä vietiin aikanaan kaikki kerralla, ja tämä on aika kohtuutonta. Jos nyt sitten yksityisteiden puolelle vähän siirretään, sekin on toisaalta perusteltua.

Mitä tulee ed. Vistbackan puheisiin, hän tietysti itse vastaa niistä, mutta kun siitä riisuu tämän vistbackalaisen huumorin, jota on vuosien varrella hänen puheisiinsa hieman kertynyt, hänen puheenvuoronsa varmaan tarkoittaa oikeaa asiaa. Nyt on kulunut kuusi vuotta siitä, kun hän oli ministerinä, tai jotakin sellaista. Sinä aikana rautateiden kunto, vaikka sinne on rahoja satsattu, ainakin onnettomuustilastojen mukaan ja muutenkin, myös palvelutaso, on huomattavasti heikentynyt. Jatkuvasti ovat junat myöhässä. Niistä ei tiedä, millä tunnilla tulevat perille, ja syyksi selitetään monta kertaa, että on ratatyö ja huonokuntoinen rata ja sillä tavalla. Joka tapauksessa onnettomuuksien lisääntyminen ja

kaikki tämä antaa ymmärtää, että vaikka rahoja on satsattukin lisää, sillä ei ole kuitenkaan ollut selkeätä vaikutusta ratojen kuntoon.

Olen sitä mieltä, että ed. Vistbackan aikaan ja sitä ennen radat olivat huomattavasti paremmassa kunnossa kuin tänä päivänä, ministeri Linnainmaa. Eivät siihen aikaan junat olleet kyljellensä joka mutkassa niin kuin tänä päivänä. Tosin on ollut inhimillistä erehdyksiä ja muita sellaisia virheitä, mutta kyllä ratahomma aika heikkokuntoista on joka suhteessa.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä, että ministeri Linnainmaa on täällä paikalla, kun käydään hänen pääluokansa keskustelua. Oli hyvä, että ministeri käytti perusteellinen puheenvuoron.

Itse kiinnitän huomiota pariin seikkaan, ensinnäkin merenkulkupuoleen, erityisesti Itä-Suomen tilanteeseen. Minusta on erittäin tärkeää, niin kuin valiokunnan mietinnössä todetaan, että selvitetään todella ne tarpeet, joita itäisen Suomen vesiliikenteen osalta on, jotta ylipäätensä voidaan turvata vesiliikenteen toimivuus ja kanavaverkoston käyttö. Saimaan kanavan ongelmat ovat meille tuttuja, ja sen vuoksi pitää selvittää kaikki muut mahdollisuudet, miten jatkossa voidaan vesitiekuljetukset turvata. Vuokra-aikahan on päättymässä Saimaan kanavan osalta, ja kuten mietinnössä todetaan, se pitäisi ottaa huomioon.

Pitäisi myös ottaa huomioon se, että Valtatie 6 on meidän valtateistämme yksi kaikkein heikoimmassa tilanteessa olevia tällä hetkellä, kaikkein ruuhkaisimpia teitä, ja se parantaminen näyttää olevan hamassa tulevaisuudessa, jos silloinkaan. Ei pitäisi tavaraliikennettä enää sille siirtää.

Yksityistiepuolella pulma on se, että hallitus lähti sellaisella ohjelmalla liikkeelle, että leikattiin sieltä kaikki rahat pois. Nyt, jos vähän on sinne palautettu, minusta se on erittäin tärkeää ja mielialakysymyksenä erittäin tärkeä yksityistien varsilla asuville ihmisille. Kyllä vastuuta pitäisi kantaa koko Suomesta, niin kuin kokoomus on myös ilmoittanut vaaliteemoissaan.

Ed. L a a k s o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minä totean samalla tavalla kuin ministeri Linnainmaa, että niin harvoin tulee käytettyä puheenvuoroja, että saattaa olla, että minunkin aikani voi mennä vähän pidemmäksi. En ole puhunut tämän budjetin palautekeskustelussa kertaakaan tämän syksyn aikana.

Mutta kuuntelin valtiovarainministerin puheenvuoron, kun hän ryhmäpuheenvuoroja kommentoi. Hän nosti esille valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä erityisesti liikennejaoston osuuden ja osoitti sormella sitä, että on tehty tällaisia muutoksia. Haluaisin tästä asiasta muuttaman sanan sanoa ennen kuin menen varsinaiseen tekstiin.

Palataanpa asiassa lähtöruutuun. Syyskuussa eduskunta saa budjetin. Me käsittelemme 3,5 kuukautta jaostoissa budjettia, kuulemme lukuisia asiantuntijoita, saamme kenties satoja sivuja asiantuntijalausuntoja, jotka täydentävät sitä kuvaa, joka budjettiin on laitettu. Sen pohjalta jaostot tekevät mietinnöt, jotka tulevat valiokuntaan, ja valiokunta asianmukaisella tavalla ne käsittelee.

Myönnän, että ministeri Linnainmaan kanssa, kun kävimme keskusteluja, ehkä tilanne oli mennyt sillä tavalla ohi, että jaosto oli jo yksimielisen mietinnön tehnyt, mutta keskustelu, jonka kävimme, oli mielestäni sivistynyt. Samaa en voi sanoa valtiovarainministeristä. Hänen kanssaan yritimme sovittaa näitä niin sanottuja erilaisia näkemyksiä aivan viime metreille saakka. Kuvaanpa sekin prosessi, miten siinä kävi.

Ensinnäkin on tavattoman huono asia, jos keskeneräisiä asioita viedään ryhmäreitten käsiteltäviksi tilanteessa, jossa he eivät ole kuulleet ainuttakaan asiantuntijaa. He yrittävät vääntää kovalla kiireellä palikoita väärään asentoon kuulematta asiantuntijoita, ja solmuunhan asia menee. Eikä ole oikein eduskunnan työtä kohtaan, miten asioita tehdään. Ryhmyrit olivat tehneet joitakin kompromissiehdotuksia keskusteltaviksi, ja nämä keskustelut käytiin valtiovarainministeri Niinistön kanssa. Ministeri Niinistö ei suostunut edes niihin kompromisseihin, jotka olivat vesitettyjä kompromisseja, jolloin jaostolla tietysti yksimielisyyden vallitessa ei ollut mitään muuta mahdollisuutta kuin palata alkuperäiseen tekstiin, joka oli jaostossa syntynyt yksimielisesti, ja näin toisessa käsittelyssä myös valiokunta kokonaisuudessaan hyväksyi mietinnön.

Erityisesti valtiovarainministeri puuttui Valtatie 2:n asiaan. Haluan hiukan kuvata arvoisille edustajille ja ministerin läsnäollessa sitä taustatilannetta, mistä on kysymys.

Valtatie 2 halkoo Satakuntaa. Se on 50-luvulla rakennettu tie. Mutta Valtatie 2:lle tulee liikennettä Valtatie 8:lta niin etelästä kuin pohjoisesta. Valtatie 23:lta, joka on Porista Varkauteen menevä niin sanottu Järvi-Suomen tie, Valtatie 11:lta, joka tulee Tampereelta Poriin, ja Valtatie

12:lta, joka on Tampere — Turku-tie. Kaikki nämä syöttävät liikennettä Valtatie 2:lle.

Kun Tampereen yliopiston aluetalousvaikutustutkimuksessa tutkittiin, paljonko asuu väestöä Valtatie 2:n vaikutusalueella lukuun ottamatta pääkaupunkiseutua, niin tämän tien alueella asuu 400 000 ihmistä. Tämän tutkimuksen jälkeen on tehty runsaasti investointeja tuolle alueelle, niin kuin kaikki tiedämme, ja se maakunnalle ja kansakunnalle on eduksi. Onhan Satakunta erilaisilla mittareilla maan teollistunein ja vientimaakunta, ja näin ollen infran pitää olla siellä myös kunnossa.

Kun maassa on tilanne se, että meillä on rakennettu Valtatie 1:tä, E18:aa, Valtatie 3:a ja Valtatie 4:ää, niin Valtatie 2 on ollut ikään kuin kaiken aikaa syrjässä, ja siihen on perustelut, joihin myöhemmin palaan. Jo tässä vaiheessa toetaan, että ministeri Linnainmaa ja kaikki 90-luvulla edustajina tässä salissa olleet ovat kahteen kertaan budjettivastauksessa hyväksyneet Valtatie 2:ta kiirehtineen lausuman, yksimielisesti. Ensimmäisessä lausumassa pyydettiin selvitysten tekemistä, toisessa selvitystyön jatkamista ja vihdoin rakentamisen aloittamista.

Kun nyt puhutaan rahasta, niin ymmärrän toisaalta sen, että valtiovarainministeri virkansa puolesta käy valiokunnassa esittämässä, että mikään ei ikään kuin saisi muuttua, mutta se on eduskunnan työn aliarvostamista. Todettakoon, että budjettikäsittelyn yhteydessä säästöjä löytyi. Nettolainanotosta voitiin vähentää 520 miljoonaa markkaa, suotuisasta korkokehityksestä johtuen tuli lisäsäästöjä valuuttamääräisen velan koron osalta 311 miljoonaa. Eli säästöä tuli budjettikäsittelyn aikana yhteensä 831 miljoonaa. Nyt sitten nostetaan muutamasta pienestä miljoonasta tai sisäisestä siirrosta, joka on budjetin sisällä tapahtunut järjestely eikä muuta loppusummaa, elämää suurempi kysymys. Sitä suuresti ihmettelen.

Minä kyllä alleviivaan sen tarpeen, mihin ministeri viittasi, että on varmasti paikallaan käydä keskusteluja, mutta saattaa olla, että informaatiokatkosta on paitsi eduskunnan sisällä myös ministeriön sisällä näissä asioissa ja informaatio ei ole riittävästi ajallaan kulkenut. Mutta en puutu enempää siihen asiaan.

Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan liikennejaoston ja valiokunnan yksimielisesti hyväksymä mietintö on tavanomaista laajempi, mutta samalla mielestäni perusteellinen liikennepoliittinen linjaus, joka oikein luettuna ja ymmärrettyinä on tuki liikenneministerille ja lii-

kenneministeriölle. Näin minä sen tulkitSEN, ja ministeri puheenvuorossaan kommentoi varsin myönteisellä tavalla eräitä osia, mitä olimme kirjoittaneet.

Peruslähtökohtana on tarkastella liikennepoliittikkaa kokonaisuutena. Sitä olemme tässä osittain yrittäneet tehdä. Kriitikki EU:n ja kotimaisen infrarahoituksen osalta on perusteltu. Kriitikkiä voi olla kahdenlaista. Sitä voi olla joko kielteisistä tai myönteistä. Minä tulkitSEN, että tämä kriitikki on myönteistä.

Olemme joutuneet toteamaan mietinnössä, että edellisen hallituksen aikana ei EU-sopimusneuvotteluissa kiinnitetty riittävästi huomiota EU-rahoituksen turvaamiseen Suomen infrarakenteisiin. Kuitenkin maamme syrjäinen sijainti, pitkä ja harvaanasuttu maa edellyttää, että maamme vientiteollisuuden kannalta tiet ja rautatiet ovat hyvässä kunnossa, samoin koko liikennettä koskevat logistiset kuljetusjärjestelmät; ne pitävät sisällään satamat, meriväylät. Onhan maamme viennistä ja tuonnista satamien kautta kulkevaa liikennettä 85 prosenttia. Kuljetuskustannusten osuus koko viennistämme on yli 10 prosenttia, mutta esimerkiksi Englannissa vain noin 5 prosenttia. Lisäksi talviolosuhteet antavat omat erityispiirteensä Suomen liikenneoloihin, vastaavia esteitä kun ei muilla EU-mailla ole. Siksi on välttämätöntä toimia siten, että EU-rahoitusta on lisättävä, mielestäni huomattavasti.

Olemme kuvanneet, aivan kuten ministeri se-losti, mietinnössä muun muassa sitä, mikä vaikutus EU-rahoituksella on Irlannin kansantalouteen, työllisyyteen ja infrarakentamiseen. Irlanti-han saa EU-rahaa 10 miljardia markkaa, kun vastaavasti Suomi saa vain alle 100 miljoonaa markkaa. Irlannin osalta välittömät työllisyysvaikutukset on 28 000 henkilötyövuotta ja välilliset vaikutukset yli 20 000 tämän lisäksi, joten tämäkin on melkoinen ulottuvuus siinä työllisyyskeskustelussa, mitä myös joudumme käymään näitten asioiden osalta siitä, miten kotimaassa työllisyyttä hoidetaan.

Toisaalta olemme kiinnittäneet huomiota Suomen lähitalousalueiden liikenteen kehittämiseen. Tarkastelu kattaa koko itäisen raja-alueen, joka on samalla EU:n raja Venäjän kanssa. Kaikki me tiedämme, että rajaliikenne Venäjän kanssa kangertelee pahemman kerran niin vesi- kuin maantieliikenteen osalta. Samoin ongelmia on esiintynyt transitoliikenteen kehityksessä.

Edellä mainitut tekijät ovat olennainen lähtökohta, kun Suomen liikenneverkon eheyttä tar-

kastellaan osana Ten-verkkoa sekä Suomen liikenneyhteyksien kehittämistä osana eurooppalaista tie- ja rautatieverkkoa. Koko kansallisen tie- ja rautatieverkon tila on kyllä mielestäni enemmän kuin huolestuttava. Ovathan säästötoimet kohdistuneet myös rajusti tie- ja rautatierahoitukseen tilanteessa, jossa kansantalous on kasvussa ja liikenne lisääntyy voimakkaasti. Toisaalta on voitu lisäbudjeteilla kyllä korottaa sekä rautateille että teille jossakin määrin rahoitusta ja näiltä osin kaikkein pahin katastrofi voitu välttää.

Valiokunta on katsonut, että maan eri osia tulee kehittää vientiteollisuuden tarpeet huomioon ottaen tasapuolisesti. Voidaan perustellusti kysyä, onko näin tapahtunut. Vastaajasta riippuu, onko vastaus ”kyllä” vai ”ei”. Itse kallistun jälkimmäiselle kannalle.

Olemme pitäneet välttämättömänä sitä, että kehittämishankkeet priorisoidaan todella teollisuuden ja erityisesti vientiteollisuuden toimintaa ja kehittämistä vastaavalla tavalla ja että tässä tarkastelussa tulee ottaa huomioon myös raskaiden kuljetusten määrä eri tieosuuksilla, liikenneturvallisuuden kannalta vaaralliseksi todetut valtatiet sekä tiet, joilla on huomattavan paljon jonnossa ajamista.

Yksi tällainen tie on kiistatta Valtatie 2, Pori — Helsinki. Tällä vuosikymmenellä, niin kuin alussa totesin, valiokunta ja eduskunta on kaksi kertaa kiirehtinyt Valtatie 2:n suunnittelua ja rakentamista. Kuluvan vuoden heinäkuussa valmistui kolmen tiepiirin ja maakunnallisen liiton toimesta Valtatie 2:ta koskeva kokonais selvitys tien parantamiseksi. Tämän selvityksen lisäksi on otettava huomioon se, että Valtatie 2 on rakennettu pääosin 1950-luvulla ja että tie on kapea ja sillä on useita vaarallisia liittymiä.

Tiellä on runsaasti teollisuuden raskaita kuljetuksia muun muassa välillä Pori — Ulvila, jolla on 12 200 ajoneuvoa vuorokaudessa, ja raskaan liikenteen määrä välillä Pori — Harjavalta on 1 000—1 400 ajoneuvoa vuorokaudessa. Liikenneonnettomuudet ovat lisääntyneet, ja raskaan liikenteen määrät ovat kasvussa johtuen teollisuuden investoinneista muun muassa Outokummun Harjavallan ja Porin tehtailta. Myös Metsä-Rauman valmistuminen lisää raskaita kuljetuksia, samoin toisaalta se, että Porista ei todellakaan ole suoraa rautatieyhteyttä Helsinkiin. Eli Valtatie 2 on maakunnallisesti erittäin tärkeä liikenneväylä ja huomattavasti laajemmalle ulottuva, kuten alussa totesin. Se kattaa osan Pohjanmaata, osan Varsinais-Suomea, osan pohjois-

ta ja eteläistä Hämettä, joista kertyy tämä 400 000 asukkaan vaikutusalue.

6 miljoonan markan rahoituksella käynnistyy ensi vuonna Tiilimäki — Lentokenttä-eritasoliittymä ja aluksi tien nelikaistaistaminen kahden kilometrin matkalta. Tiejakso olisi ensimmäinen osa laajempaa suunnitelmaa Valtatie 2:n nelikaistaistamiseksi välillä Pori — Ulvila. On syytä todeta, että eritasoliittymät hankkeen hyötysuhdekerroin on yksi maamme korkeimpia; se on 2,4.

Pidän myös erittäin merkittävänä sitä, että yksityisteille voidaan osoittaa lisää rahaa. Toivottavasti tämä on myös viesti hallitukselle siitä, että yksityistiet ovat oleellinen osa tieverkostoa. Erityisesti metsäteollisuuden kannalta on tärkeää se, että yksityistieverkko pysyy jatkossakin liikennöitävässä kunnossa; yksityistierahoituksen alasajo oli virhe.

Olemme kiinnittäneet myös vakavaa huomiota rataverkoston rapautumiseen ja alhaiseen rahoituksen tasoon. Vaikka lisätalousarvioilla on voitu kasvattaa rataverkon rahoitusta, niin tästäkin huolimatta joillekin elinkeinoelämän kannalta keskeisille rataosuuksille on jouduttu asettamaan paino- ja nopeusrajoituksia, koska meidän rataverkostomme on rautateiden osalta erittäin iäkäs ja lähes loppuun käytettyä ja kaipaisi nopeasti peruskorjauksia. Valiokunnan mielestä tällainen kehitys tulee torjua. Muutoin voi käydä niin, että yhä suurempi osa rautatiekuljetuksista siirtyy jo muutoinkin ruuhkautuneille maanteille.

Arvoisa rouva puhemies! Helsingin kaupungin ja hallituksen välillä on sovittu ilman laajempia selvityksiä Vuosaaren sataman liikenneväylien suunnittelemisesta ja siihen on varattu 12,5 miljoonaa markkaa rahaa. Talousarvion perusteluissa arvioidaan, että väylien rakentamiskustannukset olisivat vaihtoehdosta riippuen 620—780 miljoonaa markkaa. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että eräät varustamot luopuivat niin sanotusta Pikkalan satamahankkeesta, jota ne väittivät edullisemmaksi kuin Vuosaarta, ja erilaisten kaupankäyntien seurauksena päätyivät Vuosaari-hankkeeseen.

Tämän jälkeen siis, kun budjetti julkistettiin ja tällä tavalla oli käynyt, kuluvana syksynä muun muassa Finn carriersin toimitusjohtaja Antti Lagerroos puhui Kauppalehti Option sivuilla aivan muista luvuista. Hän puhui tämän hankkeen ja siihen liittyvien muiden toimintojen tuovan pääkaupunkiseudulle 5—6 miljardin kokonaisinvestoinnit. Nyt tässä joutuu kysymään, ovatko nämä budjetin perusteluissa olevat arviot ja luvut

kohdallaan vai onko myöhemmin tulossa huomattavia lisävaatimuksia tämän investoinnin mahdollisesti käynnistyttyä.

Toisaalta meille on esitetty valiokunnan jaostossa useitten asiantuntijoiden osalta, että meillä on runsaasti valtakunnallisesti vapaata satamapasiteettia ja toisaalta Vuosaaren siirtyisi muista Etelä- ja Länsi-Suomen satamista jopa 3 miljoonaa tonnia kuljetuksia. Tällöin joutuu miettimään, onko järkevää tuoda ruuhkaiselle pääkaupunkiseutualueelle näin suuria määriä. Onhan se yhden keskisuuren sataman vuosikapasiteetti. Liikennepoliittisesti ei ole järkevää, että ruuhkaiselle pääkaupunkiseudulle lisätään maantie- ja rautatiekuljetuksia noin suuria määriä, mitä ne tulisivat olemaan.

Arvoisa puhemies! Tätä taustaa vasten on edellytetty sitä, että nyt tarvitaan satamakapasiteettia koskeva kokonaisselvitys ja liikennepoliittinen vaikutusarviointi ja vasta sen jälkeen päätetään lopullisista vaihtoehdoista. Tälle kaikelle on aikaa, koska on kysymys kolmen vuoden siirtomäärärahasta.

Näiltä osin, arvoisa puhemies, totean, että tämä oli ainut kohta jaoston ja valiokunnan mietinnöstä, Vuosaari-ponsi, johon valtiovarainministeriöllä virkansa puolesta ei ollut mitään huomautettavaa, mutta tämän kuitenkin jaosto ja valiokunta yksimielisesti muotoili uudella tavalla, joka on mietintöön kirjattu siten kuin on.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Laaksonen tässä arvosteli valtiovarainministeri Niinistön toimintaa jaoksen keskeneräisissä päätöksissä. Mahtaako ed. Laaksonen lainkaan huomata sitä, että kun valtiovarainministeri esimerkiksi vetää liikenneverotuksen sähläilyä ja yleensä koko verotuksen sähläyspolitiikkaa, joka tehokkaasti estää työllisyyden puolittumisen, siitä maksu lankeaa ennen kaikkea SDP:lle vähenevänä kannatuksena? Vastaavasti en olisi kovinkaan ylpeä siitä SDP:n ministeritroikasta, joka junailee tällä hetkellä kenties Suomen suurinta liikennehanketta.

Liiketaloudessa markka on markka ja sata markkaa on sata kertaa enemmän. Ne ovat sellaisia yksinkertaisia tosiasioita, jotka eivät toivomalla eivätkä hyvällä uskolla muuksi muutu. Kannattavuus ja nollarajan tunnistaminen liikeasioissa ovat selviytymisen ehtoja. Valtiontalouden talousarvioissa markat ja sadat markat ja kannattavuus ja nollaraja heittävät iloisesti härnpyllyä.

Helsingissä on tällä hetkellä meneillään omi-

tuinen suurhanke. Se maksaa maltaita koko maalle, ja sitä vievät eteenpäin virkamiesjuntta-ryhmä ja demarien ja vasemmiston johtavien poliitikkojen ryhmä. Sitä viedään eteenpäin selkeästi kähmimällä, ja sen kannattavuudesta ei ole toistaiseksi esitetty yhtään ainutta vesitiivistä laskelmaa — mutua, hartaita toivomuksia ja hurskasta uskoa sitäkin enemmän. Se on Vuosaaren satamahanke, se hanke, jonka liikenneministeriön kannattavuuslaskelma pyrki todistamaan kilpailijaansa Kantvikin satamaa paremmaksi ja kannattavammaksi Suomelle 30 vuoden kuluttua.

Vuonna 1988 kukaan ei voinut arvata, että Berliinin muuri kaatuu vuonna 1989, eikä vuonna 1989 osattu kovinkaan varmasti nähdä, että Neuvostoliitto hajooa muutamia vuotta myöhemmin. Tällä todistellaan, että 30 vuoden kuluttua Vuosaaren satama tulee olemaan kannattavampi kuin Kantvikin satama, ja se on kaikkien painavin peruste, millä ajetaan Vuosaaren satamahanketta eteenpäin maassa, jossa on 65 prosenttia ylitarjontaa satamakapasiteetista.

Joku liiketalouden niin sanottu ministeriasiantuntija panostaa nyt valtion rahaa 12,5 miljoonaa Vuosaaren satamahankkeen liikenneväylien suunnitteluun siinä, missä tarjotaan vain 13 miljoonaa koko maan yksityisteiden kunnossapitoon. 12,5 miljoonaa ohjataan Helsingin vielä olemattoman satamamonumentin liikenneväylien suunnitteluun, samalla kun Helsinki nyt jo omistaa myös Kantvikin toimivan sataman eli juuri sen satamavaihtoehdon, joka liikenneministeriön todistuksen mukaan tulee olemaan kannattavin vaihtoehto nykyhetkestä 30 vuotta eteenpäin.

Montako satamaa Helsinki oikein haluaa? Sillä on nykyiset satamansa, sillä on Kantvikin satama, joka oli kaikkein kovin kilpailija Vuosaarelle, ja nyt vielä halutaan Vuosaarta toteuttaa. Huippukireäksi ylitetyssä talousarviossa, jonka noudattamista kirjan mukaan ja markan tarkkuudella tämä hallitus valvoo uhkailuilla ja kepillä, ohjataan siis 12,5 miljoonaa liikenneväylien suunnitteluun satamaprojektissa, jonka lopullisesta hinnasta ei tiedetä, onko se 2 000 vai 3 000 vai 4 000 vai 5 000 miljoonaa. Virallinen taho väittää tuoreeltaan, että Vuosaaren satama maksaa 0,8—1,2 miljardia. Se on aivan virallinen arvio tällä hetkellä. Ikään kuin tavoitteellisesti unohdetaan mainita, että maa-alueiden hankintaan on jo nyt kulunut puoli miljardia. Jos sen muistaa, voisi väittää, kuten on kuultu, että Vuosaaren satama maksaa yhteensä alle 2 miljardia.

Tällöin kuitenkin pimitetään toinen mokoma. Nimittäin kun rakennusaikaa on 4—15 vuotta, on toki tälle pääomalle laskettava korko. Tällä hetkellä asuntolainan halvin korko hoitokului- neen on 6 prosentin luokkaa. Ei liike-elämässä juuri 7 prosentilla tahdo saada lainaa. Mutta jos tässä tyydytään 7 prosentin korkoon, se tarkoittaa, että jo lunastettujen maa-alueiden korko- kustannuksiksi tulee 150—180 miljoonaa markkaa ja pääomalle kaiken kaikkiaan noin miljardi tämän jo maksetuksi arvioidun 2 miljardin päälle. Se tekee 3 miljardia. Tällä ei vielä ole saatu mitään liikenneyhteyksiä aikaan. Liikenneyhteyksien arvellaan maksavan 1,4 miljardia. Kun siihen pannaan 7 prosentin korko päälle, se tekee 200—400 miljoonaa markkaa. Näin me olemme loppusummassa 4,4—5 miljardia Vuosaaren satamahankkeelle. Tällä rahalla tavoitellaan Vuosaaren satamalle 12 miljoonan tonnin vuotuista käsittelykapasiteettia.

Vuosaaren satamassa on kaksi sellaista maa- sarvea, jotka työntyvät mereen. Kun lasketaan niiden maasarvien maa-alueiden satamaloikkojen pinta-ala yhteensä, se on ihan sama kuin Sompasaaren ja Jätkäsaaren pinta-ala. Jos Sompasaarella ja Jätkäsaarella tällä hetkellä käsitellään yhteensä noin 6 miljoonaa tonnia, hiukan alle — 3 ja 2,5 miljoonaa tonnia, yhteensä 5,5 miljoonaa tonnia — millä ihmeellä voidaan kuvitella, että samalla maa-alueella käsitellään 12 miljoonaa tonnia? Kuitenkin alkuperäisestä maa-alus suunnitelmasta on jo syöty suoja-alueet melkein kaikki. Satama-alueita on laajennettu ja laajennettu ja laajennettu. Asuntoalueelle tarkoitettu suojavaikohyke on jo syöty pois.

Tässä laskelmassa ei ole laskettu mitään hintaa menetetyille investoinneille Jätkäsaarella ja Sompasaarella, jotka tuhoataan laakista. Tie- ja rautatieyhteydet Vuosaaren ovat auki reiteiltään ja hinnoiltaan, samalla kun Sipoo ja Vantaa, naapurikunnat välittömässä läheisyydessä, panevat vastaan samoin kuin EU:n luonnonsuojelupäätökset Porvarinlahden osalta.

Se on mahdollisimman huono talvisatama. Sinne joudutaan rakentamaan väylä, josta ruopataan pohjaa pois yli neljän eduskuntatalon massan verran, ja silti saadaan aikaan vain väylä, jolla yksi paatti kulkee yhteen suuntaan ja toinen odottaa redillä ja sitten tulee sisään, kun toinen on mennyt ulos. Se on satama, joka tulee vaatimaan jäänmurtajaa vuoden ympäri. Kantavikissa, joka Helsingillä jo on, on avovettä Porkkalan- selällä käytännöllisesti katsoen talvet läpeensä. Jokin harva erikoinen talvi voi peittää sen jäällä,

mutta yleensä siellä ei tarvita jäänmurtajaa lainkaan. Se on suora väylä sisään.

Tällä hetkellä muutoksen perusteena sanotaan, että Jätkäsaari on liian pieni ja ahdas alue. Minulla on Jätkäsaaresta valokuvia, joissa 80 prosenttia Jätkäsaaren pinta-alasta peitetään varastoiduilla konteilla. Kyllä siellä varmaan on hirveän ahdasta, kun sitä käytetään konttien varastointialueena.

Jos kolmivuorotyöllä lähdetäisiin tekemään satamatyötä nykyisellään, voitaisiin nostaa nykyisten satamien kapasiteettia 6—8 miljoonaan tonnia.

Tätä on kenties turha jatkaa. Kuitenkin on niin, että Helsingissä edelleen matkustaja-, hiili- ja öljysatamat jäävät entisille paikoilleen Eteläsatamaan, Jätkäsaareen ja Sompasaareen. Mistään todellisesta muutoksesta ei ole kysymys. Helsingin kappalestavarasatama — nythän on kysymys kappalestavarasataman siirtämisestä, ja niin kuin sanottu, kaikki muut satamat jäävät paikoilleen — tienaa 0—30 miljoonaa markkaa vuodessa. Tällä tienestillä valtio osallistuu uuden kappalestavarasataman siirtoon Vuosaareen, jonka hinnaksi tulee ainakin 4 miljardia.

Rouva puhemies! Vuosaaren satamahanketta voi kannattaa heti, kun joku esittää uskottavan laskelman siitä, millä perusteella kannattaa heittäytyä investointiin, josta vuositulo parhaimmillaan on 0,75 prosenttia investoinnista. Puhutaan, että sillä on työllistävä vaikutus, mutta kun kysytään Vuosaaren kannattajilta, mikä se on, ei tule minkäänlaista laskelmaa, ei mitään selvitystä siitä, mikä se uustyöllistävä vaikutus on. Sanotaan, että se lisää veronmaksua. Vieressä ovat Sipoo ja Vantaa, jotka tarjoavat parempia etuja liikeyrityksille kuin Helsinki. Miksi yritykset eivät asetu- tuisi Sipoon ja Vantaan puolelle?

Talousarvioon varattu 12,5 miljoonaa markkaa Vuosaaren satamahankkeen liikenneväylien suunnitteluun lienee lajissaan kevytmielisin ja vastuuttomin huuhaa-rahankäytön maailmanennätys. Samanaikaisesti täällä pääkaupunkiseudulla arviolta 15 000 perhettä joutuu elämään jatkuvassa liikennemelussa, joka selkeästi ylittää myös läpi yön meluntorjuntalain suurimman sallitun raja-arvon. Pääkaupunkiseudun meluntorjunta- ja joukkoliikennehankkeisiin tarvitaan vuosittain noin 22 miljoonaa markkaa, joista valtion kustannusvastuu on 75 prosenttia.

Arvoisa puhemies! Tästä syystä ehdotan, että vuoden 97 talousarvion momentille 31.24.21 eduskunta ottaisi 3 miljoonaa markkaa pääkaupunkiseudun meluntorjuntaan ja joukkoliiken-

nehankkeisiin ja että tämä 3 miljoonaa markkaa otettaisiin Vuosaaren liikenneväylien suunnitteluun esitetystä 12,5 miljoonasta markasta.

Vuosaaren liikenneväylien suunnitteluun jäisi vielä valtion osalta 9 miljoonaa markkaa. Jos sen summan haluaisi käyttää järkevästi, se pantaisiin Hakamäentien perusparannukseen. Hakamäentien perusparannus tosin on 150 miljoonan markan juttu, mutta päästäisiin edes alkuun, korjaamaan ja panemaan tietä kuntoon. Kun ensimmäinen MM-kiekkokisa pidetään siellä Limsaladossa, Hartwall-hallissa, se tulee näyttämään, mikä on Hakamäentien todellinen kapasiteetti. Siitä tulee sirkus. Se väylä on pakko jollain tavalla saada kuntoon.

Arvoisa puhemies! Siirryn liikenneasioissa kauas Helsingistä selviytymistaisteluun autioituvan maaseudun keskelle. Se koskee meitä kaikkia: Pudasjärven Syötekylässä on jäänyt uskomaton jäännös, kylätie, jonka liikenneturvallisuus alittaa kaiken näkemäni. Kahden suurhotellin, kylän työpaikkojen, ja kylän ainoan kaupan välillä kulkee Taivalkoskelle ja Pudasjärvelle johtava tie kylän läpi: 2,1 kilometriä pitkä kapea, mäkinen, mutkainen soratie, jonka keskivaiheilla on kylän ainoa koulu, ala-aste. Kylätiellä ei ole tievalaistusta, ei tilaa kevyelle liikenteelle, ei tilaa kylän vanhuksille työ- ja kauppamatkoillaan, ei tilaa ala-asteen koululaisille, ei tilaa matkailijoille, hiihtäjille, vaeltajille, jotka pitävät kylää hengissä. Silti tiellä kulkee tiemestarin ilmoituksen mukaan jopa 2 500 ajoneuvoa: kuorma-autoja, asuntovaunuja, henkilöautoja, hotellien ja kyläkaupan väliä.

Tätä tienpätäkää on oltu päällystämässä, valaisemassa ja varustamassa kevyen liikenteen väylillä jo toistakymmentä vuotta, mutta aina tielaitoksen valmiit suunnitelmat ja kustannuslaskelmat ovat kaatuneet rahan puutteeseen. Nyt ei voi enää olla tätä Syötekyllän läpikulkevaa kylätietä tärkeämpää kunnostuskohdetta, jos kukaan tämän maan liikenneturvallisuudesta vastaava ylipäätään jatkossa kehtaa katsoa itseään peilistä.

Vaikka kysymyksessä ei olekaan minun kotipaikkakuntani, katson velvollisuudekseni ehdottaa vaivaista 2,5 miljoonan markan määrärahaa liikenneturvallisuuden kansallisen häpeäpilkun poistamiseksi Syötekyllästä. Ehdotan, että rahat tähän otetaan Pohjois-Suomen yksityisteiden, siltöjen ja lossien kunnostukseen varatuista määrärahoista, ja rohkenen uskoa, että eivät vain Pohjois-Suomen kansanedustajat vaan kaikki kansanedustajat Etelä-Suomea myöten, jotka

kantavat vähääkään huolta liikenneturvallisuudesta maassamme, kannattavat ehdottamaani määrärahan ohjausta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Liikenneministeri L i n n a i n m a a : Arvoisa puhemies! Muutama kommentti käytettyihin puheenvuoroihin.

Ed. Kuisma, jota monella tapaa arvostan, haluaisin teille todeta tielaitoksen organisaatiouudistuksesta sen, että hallituksen jatkovuosien kehysissä on huomioitu tämä organisaatiouudistus ja sen pohjalta on tehty leikkaukset, jotka ovat, nyt puhun muistinvaraisesti, muistaakseni vuoden kuluttua 100 miljoonaa markkaa ja sitten 200 miljoonaa markkaa. Joka tapauksessa on kyse useista sadoista miljoonista. Jos tätä organisaatiouudistusta ei tehdä ja nämä leikkauspäätökset pysyvät voimassa, ihmettelenpä vain, minä edessä me silloin olemme. Silloin viedään jälleen kerran perustienpidon taikka kehittämisen määrärahoista. Liikenneministeriön pääluokan rahoista menee valtaosa infraan. Ei siellä ole missään ilmaa, mistä näitä voitaisiin ottaa.

Siinä mielessä haluan kiirehtiä sitä, että tämä keskustelu käynnistyisi. Pitää tietää, mitä tehdään, ja pitää tietää, minkälaisiin ratkaisuihin päädytään. Joko päätetään, että organisaatiouudistus toteutetaan, taikka päädytään toiseen ratkaisuun, jolloin pitäisi päättää myös se, että supistuksia ei vaadita. Ratkaisuja minä tässä edellytän, jotta päästään pitkäjänteiseen ja kestäväan päätöksentekoon.

Sitten täällä on useissa puheenvuoroissa tuotu esiin yksityisteiden valtionapu. Totean nyt vielä kerran tässä yhteydessä, että kun tästä on hallitusohjelmassa yhdenlainen päätös ollut, joka vietiin lähestulkoon sellaisenaan, mutta ei aivan, viime vuonna budjetin yhteydessä lävitse, niin jos halutaan tästä poiketa, niin siinä tarvitaan sitten hallituksen uusi päätös. Yksin en sellaista päätöstä pysty saamaan aikaiseksi ja siinä mielessä yritin puhua liikennejaostolle, että tässä pitäisi pyrkiä kestäviin ratkaisuihin. Ei sellainen ole mikään ratkaisu, että yhtäkkiä otetaan 17 miljoonaa markkaa ja tuhotaan loppuakin, mitä tässä maassa hoidetaan.

Olikohan se ed. Aittoniemi vai kuka, joka totesi, että vietiin kaikki rahat. Ei se kuitenkaan näin ole, koska kunnilla on mahdollisuus tähän

panostaa; ei kaikkea viety. Lähtökohta olikin silloin, että tämä vastuu siirtyy kunnille ja taas kunnilta osa tiestön hoidosta otettiin valtiolle siinä yhteydessä. Tällainen tämä kuvio tässä on.

Ed. Laaksonen käytti pitkän ja kattavan puheenvuoron, jolla hän perusteli Valtatie 2:n tärkeyttä. Tämä on tietysti nähtävissä siitä näkökulmasta, että tämä on hänen vaalipiirinsä alueella mutta toteaisin sen, että vastaavanlaisen puheenvuoron olisi voinut kuka tahansa kansanedustaja täällä käyttää omalta alueeltaan. (Ed. Elo: Tuskin olisi!) Kyse on siitä, että hyviä ja kannattavia hankkeita tässä maassa on paljon ja sellaisia, joita pitäisi pystyä saamaan toteutuksen alaisiksi. Mutta kun raha on tiukassa ja rahaa ei ole, tarvitaan äärimmäisen suurta pidättyvyyttä ja myös vastuullista päätöksentekoa, kun näitä hankkeita otetaan työn alle.

Mielestäni tielaitos on yksi todellinen asian tuntija näissä hankkeissa. Ed. Laaksonen, minulla on kaksi paperia ja yksi kirje täällä mukana. Kahdella paperilla tarkoitan vihkoista, joista toinen on tielaitoksen ja toinen Infra 2010-raportti. Niistä selvästi on luettavissa, että Pori — Ulvilan välin kustannus — hyöty-suhde on 1,4, ihan niin kuin sanoin. Jos se toteutetaan aikaisemmin kuin vuonna 2000, kustannus — hyöty-suhde on vielä alempi. 2,4 on eritasoliittymän luku, jos sieltä irrotetaan yksi kohta. Tässä on nyt laitettu alulle hanke, jolle annetaan 6 miljoonaa markkaa ja sitten siitä jää vielä 29 miljoonaa markkaa puuttumaan, joka edellytetään jatkovuosina. Kaiken kukkuraksi täällä vielä todetaan, että koko Pori — Ulvila-välin tieosuuden muuttamiseen nelikaistaiseksi on ryhdyttävä pikaisesti, ja se on sitten jo taas 200 miljoonan markan hanke. Eli tässä yritetään nyt 6 miljoonalla käynnistää 200 miljoonan hankkeet ja samaan aikaan tässä salissa puhutaan pitkäjänteisestä päätöksenteosta. (Ed. Elo: Niinhän ne kaikki muutkin on käynnistetty!) Jos hallitus on joskus tällaisia esittänyt, ne ovat olleet Infra-raportissa aina toteuttamisjärjestyksessä seuraavia eikä niin, että sieltä jostakin vuosien päästä niitä on nypitty.

Sitten ed. Laaksonen totesi myös satamakysymyksestä. Sitä en huomannut alkupuheenvuorossani kommentoida. Valiokunta todellakin edellyttää, että "hallitus laatii vuoden 1997 aikana satamien toimintakapasiteettia, tavaravirtojen jakaantumista ja satamien kehittämistarpeita koskevan kokonaisselvityksen". Tältä osin toteaisin, että satama-asia neuvottelukunnan valmisteleva satamien kehittämisohjelma 1995 on kokonaisselvitys, johon sisältyy myös satamien

kapasiteetin kehittäminen. Parhaillaan neuvottelukunnan valmistelussa on esitys satamapoliittiseksi ohjelmaksi, joka tulee liikenneministeriön käsiteltäväksi lähiaikoina eli ensi vuoden alkupuolella. Ponnassa tarkoitettu selvitys on vuosi sitten valmistunut, ja se on tarkoitus tehdä uudelleen noin viiden vuoden välein. Välitarkastuksia luonnollisesti tehdään tarvittaessa.

Sitten olisin todennut ed. Bremerin puheenvuorosta, jossa hän pitkään ja laajasanaisesti kritisoi Vuosaaren satamahanketta, että minulle ei ihan täysin selvinnyt, puhuiko ed. Bremer tälle salille eli kansanedustajille ympäri Suomea vai puhuiko hän itselleen, koska satamassa on kyse Helsingin kaupungin hankkeesta. Käsittääkseni ed. Bremer oli edellisen kauden ja ilmeisesti on tälläkin kaudella Helsingin kaupunginvaltuutettu, joten sopii vain Helsingissä tehdä päätös, että Vuosaaren satamaa ei haluta toteuttaa. Ei minulla mitään sitä vastaan ole. Mutta tämä sali ei ole oikea elin sitä päätöstä tekemään.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kunnioitan kyllä ministeri Linnainmaan työtä. Tehtävä on vaikea. Olen viimeisten 21 vuoden aikana kai noin kymmenen hänen edeltäjänsä työtä seurannut ja ymmärrän hyvin ne vaikeudet.

Tielaitosasiassa minua tyydyttää mainiosti, jos päätös tehdään. Itselläni on käsitys siitä, mikälainen päätöksen pitäisi olla, mutta tähän asti, ei ehkä ministerin taholta, mutta korkeiden virkamiesten, on annettu ymmärtää, että päätös on jo itse asiassa tehty ja se on vähän vain lykkäytynyt. Nämä on koettu uhkailuksi. Voi olla ihan hyvä, että lopullinen päätös tehdään ja asia siinä mielessä selkiää.

Paljonhan kysymys on näissä muissa asioissa siitä, että valtiovarainministeriöllä on oma linja ja se ei ole ollut liikenneministeriön hallinnon alan suhteen kovin suosiollinen tämän hallituksen aikana eikä edellisenkään aikaisempiin vuosiin verrattuna. Siinä mielessä olen itse valmis ja varmasti monet muutkin edustajat ovat tukemaan liikenneministeriä ja -ministeriötä, että yhteistyössä saisimme ymmärrystä näille tärkeille liikenneasioille.

Ed. S. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä ed. Bremerin asia koskee myös tätä salia. Kyllähän täällä juuri ollaan myöntämässä 12:ta miljoonaa Helsingin mahdollisen Vuosaaren sataman suunnitteluun, vaikakaan Helsinki ei ole edes tehnyt päätöstä suur-

satamasta. Sehän oli telakka-alue, johon faktisesti tuotiin bulkkitavaraa, ja näin se asemakavassa muutettiin satama-alueeksi, sellaiseksi, minä sitä nyt on jo käytetty.

Joskus aikoinaan tein diplomityön kriisi- ja meriliikennetarpeista. Suomi oli jaettu kahteen osaan: oli tuonti lännestä tai idästä. Silloin Suomen satamien kapasiteetti riitti kaikkeen, mitä kansanhuolto ja kriisiaika olisi tarvinnut, ja se riittää tänä päivänäkin.

Vuosaaren hankkeesta kannattaa puhua täällä siitä syystä, että siinähan aiotaan manata 0,5 miljardia muiden kuin helsinkiläisten rahoja hankkeeseen, joka Helsingille maksaisi 1,5 miljardia ja infrastruktuuri vielä miljardin lisää, josta helsinkiläiset maksaisivat 500 miljoonaa ja sitten joensuulaiset ja oululaiset ja muut sen lopun.

Kuitenkaan tämä hanke, juuri niin kuin ed. Bremer sanoi, ei ole kannattava. Helsingin satamien tuotto on suunnilleen 120 miljoonaa markkaa vuodessa. Pelkkä matkustajaliikenne, johon tässä nyt ei kosketa, tuottaa 7 miljoonalla matkustajalla x 10 markkaa 70 miljoonaa markkaa ja satamamaksut päälle. Helsingin satamien oma tuotto on suunnilleen nollapeliä. Nollapeliä aiotaan nyt ryhtyä maksamaan, mutta sehän on helsinkiläisten veronmaksajien asia.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän ministeri Linnainmaan vaikean tilanteen yksityistieasiassa. Näyttää siltä, että se hiertää ministeriötä ja ministeriä erityisen pahasti, koska siitä on maininta hallitusohjelmassa. Olen kuitenkin tulkinnut niin, että vuosi sitten suuri osa tätä salia oli sillä kannalla, että hallitusohjelma näiltä osin on syntynyt ymmärtämättömyyden tilassa ja sen vuoksi haluttiin säilyttää lainsäädäntö. Olen ymmärtänyt, että nyt eduskunnan liikennevaliokunta ja myös valtiovarainvaliokunta ovat olleet korjaamassa sitä virhettä, mikä on syntynyt hallitusohjelmaan. Minusta nyt ministerin pitäisi olla tässä suhteessa iloinen, että tavallaan eduskunta on korjaamassa sitä virhettä, mikä on syntynyt hallitusohjelmaan, ja näin ollen palauttamassa tämän tärkeän yksityistiemäärärahan.

Ministeri totesi, että vastuuta voisi siirtää kunnille. On muistettava, että valtionosuusleikkauksilla otettiin rahaa mittavasti pois juuri niiltä alueilta, missä yksityistiet ovat tärkeimmät. Ei niillä kunnilla ole rahaa satsata yksityistieihin. Tässä on kyse siitä, miten valtio kantaa sitä vastuuta, mikä sille kuuluu liikenne-edellytysten turvaamisesta koko maan osalta tasapuolisesti.

Päinvastoin nyt valtionosuusuudistuksen yhteydessä toteutettiin järjestely, jolla kaupunkikuntien, varmaan sinänsä tärkeään, liikenteen järjestelyyn suunnataan rahaa. Se on perusteena valtionosuuksissa, mutta ei sitä ole yksityisteiden osalta tai haja-asutusalueiden osalta niille kunnille, joille se asia on tärkeä.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen ollut 10 vuotta valtiovarainvaliokunnan liikennejaoston jäsen ja kohta 14 vuotta kansanedustajana. Ministerille tuli kylä paha lipsahdus nyt, kun hän sanoi, että on vain näiden ohjelmien mukaan tehty päätöksiä tierahoituksen tai rautatierahoituksen osalta. Tämä hän ei pidä alkuunkaan paikkaansa. Tämän 10 vuoden aikana on poliittisia päätöksiä tehty hallitustasolla ja eduskuntatasolla, jolloin on käynnistetty näitä hankkeita.

Rouva ministeri, tietysti on niin, että kaikki ovat jostakin vaalipiiristä kotoisin, eikä kai ole synti, jos vaalipiirin etua yrittää ajaa kansanedustajana. Mutta koetin myös kuvata, rouva ministeri, sitä että tällä hankkeella on vaalipiirin ulkopuolella enemmän asukkaita vaikutuspiirissään: Varsinais-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Hämeessä, Etelä-Hämeessä. Myös Valtatie 23, joka tulee aina Varkaudesta saakka Poriin Keski-Suomen kautta, on myös vaikutus-alueetta tälle tielle. Se on maan ja maan elinkeinoelämän kannalta tärkeä hanke.

Se tunnusluku on 2,4, mikä koskee tätä hanketta, eli se on maan korkeimpia tässä hankkeessa, mistä on puhe.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En puuttunut ministeri Linnainmaan virkamiesselostukseen Finnairin konkurssitilasta enkä liioin puuttunut rekkaliikenteen ongelmiin itärajan suunnalla, koska en odota saavani asiantuntevaa vastausta. Mutta minun on pakko vastata ministeri Linnainmaalle, kun hän esittää kommentteja puheestani Vuosaaren satamasta.

Vuosaaren satama, ministeri Linnainmaa, ei suinkaan ole Helsingin asia pelkästään, vaan sinne ollaan jo nyt valtion varoista myöntämässä 12,5 miljoonaa markkaa. Ennen kuin liikenneyhteydet on selvitetty ja rakennettu, valtio tulee maksaneeksi miljardin verran selkeästi valtion varoista näihin liikenteen infrastruktuuriratkaisuihin. Se ei siis suinkaan ole pelkästään Helsingin asia.

On totta, että olen ollut Helsingin kaupungin-

valtuutettuna, ja siellä olen nähnyt, minkälaisella kämminnällä ja pelillä tätä asiaa viedään ohi poliittisten päättäjien eteenpäin. Nimenomaan kolmen demariministerin troikka vie sitä eteenpäin sellaisella vauhdilla, että siellä eivät pysy valtuutetut perässä. Sen vuoksi tuonkin sen asian tähän saliin, jotta voisin jollakin tavalla siihen vaikuttaa. Luulisi, että täällä salissa on sen verran järkeä, että Vuosaaren satamahanke voidaan nähdä koko maan kannalta.

**Liikenneministeri Linnainmaa:** Arvoisa puhemies! Tämän jälkeen en käytä joka välissä vastauspuheenvuoroa, mutta en malta olla kommentoimatta ed. Laaksosen puheenvuoroa. Me molemmat olemme todellakin olleet eduskunnassa kymmenen vuotta, joista ed. Laaksonen on ollut pitkään liikennejaoston jäsen.

Mutta haluan todeta, että en vastaa siitä, minkälaisia päätöksiä kymmenen vuoden aikana on tehty liikenneministeriössä. Puhun siitä päätöksentekomentaaliteetista ja -politiikasta, josta minä olen ministerinä vastuussa. Olen pyrkinyt saamaan pitkäjänteisyyttä tähän päätöksentekoon ja sillä tavoin muuttamaan sitä päätöksentekopolitiikkaa, joka aikaisemmin on vallinnut.

**Ed. Elo:** Rouva puhemies! Kuten tiedämme, laman aikana ja sen jälkeen sekä tiemäärärahat että rautatierahat ovat huomattavasti vähentyneet, ja se on tietysti vaikuttanut kaikkien meidän omien alueittemmekin tiemäärärahoihin ja erityisesti uusien kehittämishankkeiden eli uusien teiden rakentamiseen kielteisesti.

Mitä tulee sitten paljon puhuttuun Valtatie 2:een, jolta alueelta myös olen, kuten ed. Laaksosenkin, tuntuu kyllä vähän oudolta ministeri Linnainmaan noin voimakas hyökkäily tätä asiaa kohtaan. Täällähän on eduskunnan lausumat, kaksikin lausumaa aikaisemmilta vuosilta. Asiaa on hyvin perusteellisesti eduskunnassa käsitelty. Olisi tuntunut kyllä aika oudolta, että valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto olisi jälleen lausunut, että kiireellinen ja tärkeä hanke, mutta rahaa ei nyt ole. Minusta oli erinomaisen hyvä, että valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto antoi nämä 6 miljoonaa markkaa rahaa. Ed. Laaksosen on siellä tehnyt hyvää työtä, myös jaoston puheenjohtaja ed. Kari Rajamäki, ja näin on pidetty myös eduskunnan puolia. Minusta se on erinomaisen hyvä asia.

Mitä tulee hyöty — kustannus-suhteeseen, luulen, että puhumme vähän eri asiasta. Tiilimäki — Lentokenttä on, ministeri Linnainmaa, suh-

teeltaan 2,5. Ilmeisesti tarkoittatte samaa asiaa eli eritasoristeystä. Sen takia pidän erittäin tärkeänä, että määräraha säilyy ja hanke saadaan alulle. Lausumat ovat lausumia, kuten tiedämme.

Mitä vielä tulee Tielaitoksen organisaatioon, niin haluan vain lyhyesti todeta, että siitähän ei ole päätöstä, ja epäilen kyllä suuresti niitä säästö-lukuja, joita ministeri Linnainmaa on esittänyt.

**Ed. Lehtosaari:** Arvoisa rouva puhemies! Liikenneministeriön pääluokasta on käyty jo hyvin pitkä keskustelu, ja liikennejaoston pitkäaikainen jäsen, varapuheenjohtaja ed. Laaksosen käytti hyvin perusteellisen puheenvuoron, jossa hän kertoi linjauksia, joita liikennejaostossa tehtiin, kun mietintöä valmisteltiin valtiovarainvaliokunnalle. Täysin voin yhtyä noihin näkemyksiin. Itse asiassa ajattelinkin hyvin lyhyesti ottaa esille vain muutaman sellaisen asian, jotka keskustan toimesta tuotiin vähän eri näkökannalta esille jaoston ja valiokunnan kokouksissa.

Jaostoa on moitittu eilen viimeksi salissa siitä, että liikennejaosto on vetänyt kotiin päin monia hankkeita, sellaisia hankkeita, jotka ovat olleet liikennejaoston jäsenille läheisiä joko omassa vaalipiirissä tai jollakin läheisellä alueella. Minusta tällaiset väittämät ovat perättömiä. Kyllä jaostossa on ollut niitten vuosien ajan, joina olen ollut mukana, koko ajan yhteinen huoli koko valtakunnan infrasta ja sen kuntoon saattamisesta. Se, että aika ajoin tupsahtaa jonkun jaoston jäsenen vaalipiiristä joku hanke esille, vain kuvastaa sitä, että tällainen hanke on tuiki tärkeä ja se on ollut pitkään tavallaan jo tyrkyllä listalle.

Liikennepuolella samoin kuin koko budjetinkin ajatellen määrärahat ovat viime vuosina valitettavasti laskeneet, ja sitä kautta hyvin monet hankkeet ovat jääneet odottamaan tulevia aikoja. Nyt kun meillä on jossakin määrin nousun merkkejä näkyvillä ja tavallaan pelivaraa tulossa myös liikennepuolelle, keskustan edustajien mielestä tätä pelivaraa pitäisi käyttää sillä tavalla, että liikenneinfraan voitaisiin saada vähän enemmän markkoja ja sitä kautta monia ongelmia, jotka ovat vuosien varrella kasautuneet, voitaisiin korjata.

Tiepuolella, joka vie suurimman potin liikenneministeriön pääluokasta, on kehittämishankkeita ollut hyvin paljon esillä. Valitettavasti vain hyvin monet hankkeet kehittämispuolella eivät ole vielä sijoittuneet budjettiin niukkojen määrärahojen takia.

E18, joka siellä on mainittu, on toki hyvin tärkeä väylä ei yksistään Suomen vaan jatkossa

koko Euroopankin liikennettä ajatellen itään päin. Se tulee viemään tulevana vuosina vuositasolla lähes 400 miljoonaa markkaa, joka on erittäin iso lovi liikennepuolen määrärahopottiin. Valitettavasti vain käy niin, että sitten monet muut hankkeet joutuvat taas siirtymään.

Hanke, joka on ollut hyvin monina vuosina esillä liikennejaostossa, on Viitostie, joka tosin on saanut vähän määrärahoja. Kuitenkin sen rakentaminen ja peruskorjaaminen on edennyt tavattoman hitaasti. Ajatellen valtakunnan pääväyläverkkoa Viitostie olisi tuiki tärkeä niin matkailun kuin raaka-aineittenkin kuljetuksen kannalta. Toivomme, että tälle hyvin keskeiselle tielle voitaisiin osoittaa tulevana vuosina entistä suuremman määrän markkamäärät.

Kakkostie on noussut esille keskustelussa hyvin vahvasti, ja voin todeta, että linjaus, joka jaostossa tehtiin, syntyi täysin yksimielisesti, ja todettiin, että tämä tie tarvitsee rahat. Tien rakentamiseen on vahvat perusteet, ja se on ollut jo todella pitkään esillä. Mistään välistävedosta ei varmasti tässä ole kysymys.

Perustienpito, johon on budjetissa osoitettu rahaa vähän yli 3 miljardia, on sellainen kohta, jonka rahoilla tieverkkoa maakunnissa rakennetaan. Valitettavasti nuokin rahat ovat viime vuosina koko ajan pienentyneet. Nyt ne ovat 235 miljoonaa pienemmät kuin kuluvana vuonna. Tässäkin on todettava se valitettava tosiasia, että moni hanke eri puolilla maakuntia keskeytyy ja jää toteuttamatta. Erityisesti teitten päällystetäso, kun päällysteet rakennetaan perustienpitoon ohjatuilla rahoilla, tulee rapistumaan ja heikkopäällysteisten teitten osuus tulee kaksinkertaistumaan hyvin pikaisesti, mikäli sinne ei pystytä rahoja lisää ohjaamaan. Keskusta onkin esittänyt, että perustienpitoon tultaisiin lisäämään rahaa liikenevistä rahoista, joita on vähän osoitetavissa, 80 miljoonaa markkaa. Tällainen esitys meillä on vastalauseen muodossa sisällä.

Liikenneministeri totesi, että perustienpidosta on otettu 17 miljoonaa pois ja sijoitettu yksityistieille plus 6. Minä olen ministerin kanssa siinä samaa mieltä, että perustienpidosta ei olisi tullut ottaa sinällään tärkeitä rahoja, jotka yksityistieille on sijoitettu, vaan ne pitäisi löytää jostakin muualta. Se on totta, että nämä rahat olisi tarvittu perustienpitoon, päällysteitten ja monien muitten asioitten hoitoon siellä. Tämä oli kuitenkin hallitusrintaman ratkaisu, ja se nyt on tällä kertaa päätös.

Yksityistieverkko on, jos ajattelee kilometrimäärissä, kaikkein pisin tätä valtakuntaa ajatel-

len, ja yksityisteitten varsillahan asuu noin 700 000 ihmistä. Yksityistieverkolla kuljetetaan hyvin paljon tämän valtakunnan jokapäiväisen toiminnan kannalta hyvin tärkeitä raaka-aineita. Myös vapaa-ajan liikkumisen kannalta yksityistieverkko on hyvin merkittävä. On tullut jo esille se, että sieltä määrärahat ovat hävinneet, ja se oli varmasti virhe.

Nyt hallitusrintamassakin on todettu, että sinne on syytä palauttaa rahoja, ja sinnehän tulee nyt 30 miljoonaa. Sinällään tämä kehityssuuntaus on ihan hyvä, mutta meidän mielestämme raha on ensinnäkin riittämätön ja toisaalta se, että rahat otetaan perustienpidosta, ei ole välttämättä viisasta.

Uskon, että tässä valtakunnassa on varsin yleisesti todettu se, että yksityistieverkko tarvitsee valtiovallan tukea, ja uskon, että tulevana vuosina määrärahat, jotka sieltä otettiin, reilu 100 miljoonaa markkaa, tulevat pikkuhiljaa sinne palautumaan. Keskusta on tehnyt myös tältä osin vastalauseessaan lisäyksesityksen, ja tulemme esittämään 117:ää miljoonaa lisää rahaa.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on otettu kantaa myös rataverkon kuntoon, ja se näkökanta, joka silloin on esitetty, on hyvin huolestuttava. Tosiasia on se, että hyvin monet rataosuudet on kunnostettu 20–30 vuotta sitten ja ne ovat rapistumassa hyvin pahasti. Näistä on tullut hyvin suuri turvallisuusriski. Monet junat ovat, kuten uutiset ovat kertoneet, suistuneet raitteilta. Näin ollen monia pahoja haavereita on syntynyt. Erityisesti monien rautatieasemien ratapihoista on pohja pettänyt ja siellä on myös haavereita sattunut. Painorajoituksia on tullut koko ajan lisää samoin kuin nopeusrajoituksia.

Vaikka hallitus osoitti lisätalousarviossa 200 miljoonaa markkaa rahaa rataverkon peruskunnostukseen, sillä pystytään vain hetkellisesti tämä paha tilanne korjaamaan, ja sinne tarvitaan myös lisää rahaa, että rautateillä voisivat turvallisesti liikkua niin ihmiset kuin tavaratkin. Keskusta esittää myös tältä osin pienen määrärahan, 80 miljoonaa markkaa, rautateitten peruskunnostukseen. Toivomme, että me saisimme sille laajan tuen.

Oli puhetta jo Saimaan tietyistä ongelmista. Ihan lyhyesti toteaisin sen, että valtiovarainvaliokunnan kannanotto luotsausmaksuihin ja niitten korotukseen on aiheellinen. Siellä on käymässä sillä tavalla, että jos luotsausmaksut nousevat koko ajan, niin kuin ne ovat viime vuosina nousseet, liikenne kerta kaikkiaan Saimaalta tulee loppumaan. Käytännössä se tietää sitä, että se

tuo erittäin suuren määrän liikennettä lähinnä maanteille rekka-autojen muodossa. Kun ajatellaan ympäristöriskiä ja teitten kuntoa, se ei välttämättä ole viisasta. Edullisinta kansantalouden kannalta on se, että tuota väylää, joka aikoinaan on rakennettu, tulisi käyttää entistä enemmän. Sen takia niin jäänmurron suhteen kuin luotsausmaksujen suhteen täytyy olla hyvin tarkkana, ettei täällä tehdä virheellisiä päätöksiä.

Valtiovarainvaliokunnan liikennejaostossa käsiteltiin myös palveluja, lähinnä Postia ajatellen. Siellä oli myös kova huoli siitä, että Postin palvelut ovat viime vuosien aikana hyvin rajusti heikentyneet ja niitä karsitaan erittäin rankalla kädellä.

Nyt on todettava se, että kun eduskunta hyväksyi voimassa olevan postitoimilain, eduskunta edellytti silloin, että peruspostipalvelujen säilyminen tasapuolisesti tulee turvata maan joka kolkassa myös siitä hetkestä eteenpäin. Tämä eduskunnan lausuma taikka ponsi ei ole valitettavasti nyt toteutunut, ja sen takia on hyvin tärkeää, että lausutaan myös tämän budjetin käsittelyn yhteydessä erittäin tiukasti, annetaan tiukka viesti siitä, että postipalvelut on turvattava jatkossakin maan joka kolkassa. Nyt on käymässä pahimmillaan niin, että lähes sata kuntaa tulee menettämään oman postikonttorin. Se tietää näille alueille todella huonoja aikoja postipalvelun suhteen.

Arvoisa puhemies! Vuosaari-kysymys oli myös meillä hyvin vahvasti käsitellyssä jaostossa. Lyhyesti vain totean sen, että kaikki asiantuntijat, jotka kävivät kertomassa tästä Vuosaari-hankkeesta, olivat sitä mieltä, että tällaista hanketta ei tarvita. Meillä on satamakapasiteettia tässä valtakunnassa yllin kyllin. Se on vajaakäytöllä. Tällaisen mittavan, tavallaan uuden sataman rakentaminen, joka tuo monenlaisia ongelmia tullessaan, ei tänä aikana ole kerta kaikkiaan perusteltua.

Arvoisa puhemies! Kun hallitus valmisti tulevan vuoden budjettia, talousarviota, jota me juuri käsittelemme, silloin itäisessä Suomessa oli hyvin laajalla joukolla toiveita budjetin suhteen ajatellen niitä lupauksia, joita hallituksen taholta oli tullut laajasti ottaen Itä-Suomea ajatellen. Itä-Suomi-työryhmä, joka oli hallituksen asettama, oli myös viitoittanut aika paljon sellaisia asioita, myös liikennehankkeita, itäistä Suomea ajatellen, joilla olisi ollut erittäin suuri työllistävä merkitys tuolle alueelle, alueelle, jolla työttömyysluvut ovat tällä hetkellä maamme

korkeimmat ja bruttokansantuote on alhaisin koko maata ajatellen. Tällainen viesti tuli itäiseen Suomeen, että kun ensi vuoden budjettia rakennetaan, siihen sisältyy joitakin sellaisia hankkeita, joilla Itä-Suomen ongelmia kohennetaan. Tällainen viesti tuli myös lisätalousarviota ajatellen.

Nyt me Itä-Suomen edustajat olemme erittäin tarkasti tutkineet niin lisätalousarvioita kuin nyt käsitellyssä olevaa budjettiakin ja olemme todenneet, että valitettavasti tuossa keltaisessa kirjassa ei ole juurikaan mitään sellaista, mikä olisi Itä-Suomeen erityisesti suunnattu tai millä olisi niitä lupauksia, joita kunnallisvaalien ja eurovaalien alla annettiin, täytetty. Voin sanoa suoraan, että itäisessä Suomessa ollaan tältä osin petetty, mutta tämä tilannehan voidaan korjata. Se voidaan korjata jo tämän budjetin käsittelyn yhteydessä. Osa niistä monista määrärahalisäyksistä, joita keskustan toimesta on esitetty, suuntautuu myös itäiseen Suomeen. Me voimme olla tätä kautta täyttämässä sitä toivetta, joka itäisessä Suomessa oli tähän taloon, hallitukseen ja eduskuntaan asetettu.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Me Lapin kansanedustajat olimme kerran Lapin tiepiirin vieraina, ja tiepiirin johtaja Pöyry aloitti puheensa ja sanoi, että me pidämme teitä tärkeinä. Me tietysti ajattelimme, että sehän on mukavaa, että meitä kansanedustajia pidetään tärkeinä, mutta hän tarkoitti teitä.

Tiet ovat tärkeitä. Se on nähty siitä, että monia puheenvuoroja on tänä iltana tästä asiasta käyty. Tielaitoksen liikelaitostamisen keskeyttäminen eduskuntaryhmien tahdosta oli harkittu teko. Meillä on aivan riittävästi kokemuksia siitä, mitä liikelaitostaminen ja yhtiöittäminen on aiheuttanut. Posti on tänä syksynä kaikkein eniten ollut esillä, ja on nähty, mitä on tapahtunut: työpaikat ovat vähentyneet ja palvelut ovat heikentyneet.

Nyt on kuulunut vaatimuksia siitä, että Postin tilanteeseen pitäisi puuttua, ja niin varmaan pitäisikin. Minusta on tärkeää, että kun meillä tielaitos on samassa tilanteessa, on paljon helpompi puuttua tähän tilanteeseen ennen kuin sitä on päästetty irti. Ajattelen erityisesti pohjoisen tilannetta. Ei varmastikaan löydy niitä tahoja, jotka lähtisivät kilpailemaan harvaan asuttujen teiden kunnossapidosta. Minusta päätös tielaitoksen liikelaitostamisen jäihin saattamisesta oli viisas päätös, ja mielestäni tämän päätöksen tulisi myös pitää.

Budjetissa on liikenneministeriön kohdalla myönteisiä asioita, ja niistä parhaasta päästä on monitoimijäänmurtaajan mahdolluttaminen budjettiin. Sen hankkiminen on välttämätöntä viientiteollisuuden häiriöttömien toimitusten turvaamiseksi. Muutenkin mielestäni tuohon merenkulkuun tulisi enemmän kiinnittää huomiota. Meillä on tällä hetkellä ei nyt ihan viikottain mutta aika useasti joku alus saanut pintakosketuksen ja on jäänyt huonojen väylätilanteiden tähden kiipeiliin. Väyläsyvyksiäkin on tarkasteltu ja on huomattu, että monet ovat liettyneet ja väyläsyvyksiä on jouduttu siltä osin madaltaamaan.

Tiet ja rautatiet ovat toki tärkeitä, niin kuin tiepiirin johtajalle maantiet, mutta kyllä Suomessa liikennepolitiikan pitäisi suuntautua myös merenkulun häiriöttömään turvaamiseen nimenomaan sen tähden, että meidän taloutemme on hyvin paljon riippuvainen viientiteollisuudesta ja sen häiriöttömästä kulusta.

Siltä muutama sama myös varsinaisista teistä. Hallituksen päätöksellä suojeltiin Pohjois-Suomen vanhoja metsiä ja nyt siitä on luvattu kompensatiota eli rahaa. Ainoa korvamerkitty raha löytyy liikenneministeriön hallinnonalalta, jossa todetaan, että 9 miljoonaa markkaa laitetaan ensi vuonna yksityisteiden siltojen korjaamiseen. Tämän kohdan valtiovarainvaliokunta mietinnössään yksimielisesti korjasi ja ymmärsin, että hallitusryhmien puheenjohtajatkin olivat sitä mieltä, että se saatiin korjata. Siinä todetaan, että sitä 9 miljoonan markan rahaa voidaan käyttää myös ei pelkästään siltojen korjaamiseen, vaan yleensäkin teiden kunnossapitoon ja parantamiseen ja näin on hyvä.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Aluksi vastauksena ed. Lehtosaaren puheenvuoroon, kun hän moitiskeli hallitusta siitä, että ei Itä-Suomi ole saanut riittävästi rahoja myöskään tässä budjetissa. Voi todeta, että tämä Itä-Suomi-työryhmän raporttihan valmistui vastikään, ja opposition taholta on nyt sitten monestakin suusta arvosteltu, että budjetissa ei näy kuitenkaan mitään erikoista Itä-Suomen osalle, vaikka odotusarvot ovat olleet korkealla.

Tilastokeskuksen tilastojen mukaan bruttokansantuote per asukas oli Itä-Suomessa matalin Suomessa, ja hallitus kaikessa viisaudessaan asetti Itä-Suomi-työryhmän, jonka loppuraportti oli hyvä ja siinä oli varsin konkreettisia ehdotuksia. Tämä selvitysraporttihan valmistui vastikään ja valmistui vasta sen jälkeen, kun esimer-

kiksi budjettiriihessä tämä budjetti oli hallituksessa sovittu. Nyt ministeri Backmanin ilmoittaman mukaan tämä raportti on eri ministeriöissä selvitetävänä, ja ensi vuoden alussa ministeriöiden selvitykset tulevat hallintoministerin tietoon ja sen jälkeen hallitus vasta katsoo, miten se voi tehdä päätöksiä ja miten se voi asiaa auttaa. Siis hallituksen toimet eivät ole ennättäneet tähän budjettiin, vaan tulevat näkymään toivon mukaan ensi vuoden lisätalousarvioissa ja toivottavasti sitten näkyvät hyvin.

Arvoisa puhemies! Rataliikenne on turvallinen ja melko saasteeton ja siten ympäristöystävällinen vaihtoehto. Rataliikenne kilpailee hyvin muiden liikennemuotojen kanssa, kun nykyäikää sovelletaan myös kiskoliikenteeseen eli valitaan kunnan suorat yhteydet ja ajetaan modernilla kalustolla. Rataliikennettä on siis kehitettävä.

Suomen rataverkon kunto on tällä hetkellä huolestuttavalla tasolla, koska useimmat pääraitaosuudet on viimeksi peruskunnostettu 20-30 vuotta sitten. Uusia ratoja ei varsinaisesti ole rakennettu viimeisten 20 vuoden aikana ja rataverkko on supistunut 80-luvun alusta lähtien.

Toisaalta vuosina 1994—1996 Valtionrautateiden liikenne on kasvanut kaikkien aikojen ennätyslukemiin. Samalla rautateiden tavaraliikenteen markkinaosuus on kasvanut Suomessa tietävästi ainoana maana Länsi-Euroopassa. Lähi-vuosina meidän on merkittävästi satsattava varoja rautateiden peruskorjauksiin, jotta rataverkko pysyy kunnossa. Tarvitsemme siihen huomattavasti enemmän rahaa kuin viime vuosina on käytetty ja nyt esimerkiksi tämän vuoden budjetissa päätetty. Tähän asiaan valtiovarainvaliokunta kiinnitti erityistä huomiota.

Kun rataverkon peruskunnostaminen nielee rahat, on uusien ratojen rakentaminen mahdollista vain viiveellä. Niinpä ratojen rakentaminen siirtyy yhä kauemmaksi ellei sitten työllisyysyistä rahaa päätetä jossakin vaiheessa suunnata uusiin ratoihin.

Suomi on laaja ja pitkien etäisyyksien maa. Liikenteen ulottuvuus ja toimivuus on asukkaiden ja myös tuotannon kannalta tärkeä tekijä. Viitostie on valtakunnan valtasuoni pohjoiseen, Keski-Suomeen ja Lappiin ja koilliseen ja itään eli Savoon ja Kainuuseen. Valtakunnallinen Viitostie kaipa perusteellista parantamista lähes koko välillä Lusi — Varkaus ja monin paikoin siitä pohjoiseenkin.

Sehän on saatu kohtuulliseen kuntoon aina Lusiin saakka ja nyt vielä työ jatkuu saman työ-

maan pohjalta Pertunmaan rajalle, kiitos tästä erityisesti liikenneministeri Linnainmaalle. Mutta valtatie on edelleen tästä eteenpäin kapea ja geometrialtaan huono. Se ei täytä niitä vaatimuksia, joita valtakunnan pääväyliltä yleensä vaaditaan. Liikenneturvallisuuden ja liikenteen sujuvuuden edistämiseksi Viitostie onkin parannettava koko pituudeltaan. Pahimpia puutteita olisi saatava poistettua välittömästi.

Valtatie viiden parantamisvaateita lisää se, että se on otettu yleiseurooppalaiseen liikenneverkkoon eli Ten-verkkoon. Viitostie on myös koko Itä-Suomen valtavyä. Viitostietä on sannottu myös metsäteollisuuden valtavyä. Lisäksi se on Suomen tärkein automatkailutie. Viitostiellä on myös tärkeä kytkös uusiin itäyhteyksiin Arkangelin ja Baretzin käytäviin. Tienkäyttäjät ovat viime vuosina joutuneet kiertämään ja kiertämään Viitostietä, koska tien taso ja välityskyky eivät ole olleet muiden valtateiden luokkaa. Ruuhkat ja rakennustyöt varsinkin tien eteläosissa ovat haitanneet liikennettä. Näistä syistä liikennemäärät eivät ole olleet sitä luokkaa, mitä ne olisivat, mikäli tie välittäisi hyvin.

Arvoisa puhemies! Kymijoen ja Mäntyharjun kanavien rakentaminen tuntuu kaukaiselta haaveelta, vaikka eduskunnan kanavatoimikunta ja vesitiehdistys neuvottelukuntineen ovatkin hanketta viime aikoina pontevasti ajaneet. Mutta ei Päijänne — Keitele-kanavaankaan kukaan uskonut vielä kymmenen vuotta sitten, vaikka sitä silloinkin pontevasti ajettiin. Nyt Päijänne — Keitele-kanava on valmis ja yleisesti ihmetellään, miksi sitä ei saatu rakennettua aikaisemmin.

Tosiasiassa on, että tällä hetkellä Euroopassa ja EU:ssa uskotaan vahvasti vesitiekuljetuksiin. Maantieliikenne ruuhkautuu nykyään Euroopassa niin pahanpäiväisesti, että EU on suosittelut tavaraliikenteessä rauta- ja vesitiekuljetuksia. Vesitieliikenne on kestävä kehityksen mukainen kuljetusjärjestelmä. Suoriteyksikköä, tonni kilometriä kohden, on energiankäyttö-, päästöjen määrät, liikennemelu ja onnettomuudet eri liikennemuodoissa vähäisintä. Kalusto on pitkäikäistä ja suoritetehoaan nähden halpaa. Liikenneväylä on kulumaton ja sulkujenkin osalta pitkäikäistä.

Suomen kuljetussuoritejakautuminen eri liikennemuodoille kotimaan tavaraliikenteessä on eurooppalaisiin teollisuusmaihiin nähden erittäin maantiepainotteinen. Vesitieosuus on vain noin kymmenen prosenttia, kun se vertailumaissa on lähes 20 prosenttia.

Suomalaiseen uuden ajan kanavasunnitte-

luun kuuluu Kymijoen ja Mäntyharjun kanavat. Mäntyharjun kanava yhdistäisi Saimaan vesistöt Päijänteeseen ja Kymijoen kanava nämä Suomenlahteen. Kun kanavan rakentamisesta puhutaan, moni helposti ajattelee, että on otettava lapio käteen ja alettava kaivaa. Ei välttämättä heti tule mieleen, että sekä Mäntyharjun että Kymijoen kanavassa suurin osa kanavaa on jo valmista väylää. Niinpä vesitiehityksen luominen Heinolasta Kuusankoskelle saakka käsittäisi ainoastaan Kimolan ja Voikkaan nippunosturien korvaamisen suluilla sekä niihin liittyvien maakanavien rakentamisen.

Saimaan kanavan vuokra-aika päättyy vuonna 2013. Kanavan sulkujen peruskorjaus tulee maksamaan arviolta 500 miljoonaa markkaa, mutta peruskorjauksen jälkeen kanavaa ei saataisi ympärivuotiseen käyttöön. Tämän vuoksi eduskunnan valtiovarainvaliokunta onkin katsonut, että Kymijoen kanavointi edistäisi paremmin vesitieliikenneverkon eheyttä ja toimintaa ja parantaisi huomattavasti Suomen ulkomaanyhteyksiä, esimerkiksi suorilla kuljetuksilla vientisatamiin ulkomaille.

Asiantuntijoiden mukaan Saimaan kanavan käyttöä haittaavat vaikeat jääolosuhteet paitsi suluissa myös Viipurinlahdella. Lisäksi Saimaan kanava kulkee osittain vieraan valtion alueella ja kokemukset Venäjän viranomaisten kanssa pitkäjänteisestä ja vakaasta kanavan käyttö- ja maksupolitiikasta ovat olleet vähemmän innostavia.

Valtiovarainvaliokunnan vaatimuksesta on meneillään Mäntyharjun ja Kymijoen kanavien sekä niiden muodostaman kanavaverkoston kuljetustaloudellisten vaikutusten selvittäminen. Tähän työhön liittyvien selvitysten alustyyppit, jotka voivat kulkea sekä Saksan kanavissa että Suomen järvissä, selvitetään, samoin merikelpoisuus Itämeressä kesällä ja talvella, tarvitaanko proomujen emälaivoja vai tullaanko toimeen pelkillä proomuilla. Kymijoen ja Mäntyharjun kanavat tulisivat maksamaan yhteensä likimain 2 miljardia markkaa. Se on tietysti paljon rahaa, mutta se sijoitetaan ilmeisen tuottavaan investointiin ja suhteellisesti ottaen kustannusta on verrattava moniin muihin asioihin. Niinpä jo Saimaan kanavan sulkujen peruskorjaukselta välttymisellä säästyisi noin 0,5 miljardia markkaa.

Vesitien rakentaminen Heinolasta Kuusankoskelle maksaisi ainoastaan 180 miljoonaa markkaa. Se voisi olla ensi askel Kymijoen kanavan rakentamisessa. Se edesauttaisi uittoa, mutta ennen kaikkea veneliikennettä ja turismia. Itse

asiassa tällä rakentamisella saataisiin noin 100 000 Pohjois-Kymenlaakson ihmistä Päijänteen vesistön piiriin. Hankkeella on tietysti myös vastustajansa eri syistä eikä vähiten tietysti niiden joukossa, jotka sijoittaisivat rahat toisin. Jotkut vastustavat asiaa vedoten ympäristöseikkoihin, vaikka vesiliikenne kaikinensa lienee ympäristöystävällisintä liikennettä.

Koskiensuojelulakia kunnioitetaan kiertämällä Kymijoen kosket. Kymijoen pohjasedimenttiolosuhteet ovat selvitettävänä, eivätkä ne ole niin suurta luokkaa kuin ed. Tiusanen on täällä toistuvasti lausunut.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Joku sana liikenteestä. Ehkä aloitan yksityistiekysymyksellä, koska tavallaan sen kautta jotkut ongelmat tulevat hyvin esiin.

Yksityistiehän sinänsä on liikenteen kannalta taloudellisesti aika pieni kysymys, mutta sehän on noussut korostettuun asemaan, kun tällainen hyvin pieni asia tuli kirjattua nykyisen hallituksen ohjelmaan ehdottomana määräyksenä. Mitään muuta niin pientä asiaa ei siellä hallitusohjelmassa niin tarkkaan ole sanottu. Tämähän on aika erikoista. Itse tätä kovasti ihmettelin ja selvittelin, miten se sinne hallitusohjelmaan oikein tuli, kun se oli niin kovin poikkeava asia.

Se ehkä kuvaa koko meidän tilannettamme. Ehkä voisi todeta sen, mikä on monta kertaa sanottu, että lähes kaikki ihmiset — koskee myös lähes kaikkia kansanedustajia — kuvittelevat, että liikenteessä ja kalastusasioissa kaikki ovat asiantuntijoita. Jokainen niistä puhuu. Se tietysti on hyvä. (Eduskunnasta: Ja urheilussa!) — No, urheilusta, mutta se ei ehkä ihan laajasti ole yhtä. — Se on hyvä näille asioille, mutta joskus se hankaloittaaakin kysymyksiä.

Niin, selvisi, että yksityistiemäärärahojen poisto tuli hallitusohjelmaan ei suinkaan minäkään poliittisen tahdon seurauksena vaan niin, että eräs korkea valtiovarainministeriön virkamies oli loukkaantunut, kun edellisellä eduskuntakaudella, Ahon hallituksen aikana, eduskunnan liikennevaliokunta ja sen puheenjohtajat olivat sopimattomasti muuttaneet hallituksen yksityistielakiesitystä ja lisänneet sinne sellaisia pykälä, jotka veivät muutaman miljoonan lisää rahaa. Tämä virkamies oli silloin ilmoittanut, että tämä vielä kostetaan. Kun hallitusohjelma-neuvotteluja käytiin ja tämä virkamies oli siellä mukana, hän pani sinne sen poiston. Hallitus-neuvottelijoista tämä oli niin pieni asia, että suurin osa hallitusneuvottelijoista ei sitä huomannut.

Ne, jotka huomasivat, eivät tietenkään asian pienuuden takia halunneet tehdä siitä riitaa. Oikeastaan tämä kertoo aika paljon liikennepoliitikasta.

Samoin hallitusneuvotteluissa liikenteen osa oli huono. Mikään puolue ei halunnut hallitusneuvotteluissa liikenneministerin salkkua, eikä millään muulla puolueella paitsi sos.dem. puolueella ollut alun perin mitään tekstiä esittää hallitusohjelmaan koskien liikennettä. Sos.dem. puolueella oli hyvin ylmäksäinen teksti. Hallitusohjelman liikennettä koskeva osahan on aika yleinen ja heikkokin, voisi sanoa. Poliittinen kiinnostus ratkaisevissa vaiheissa liikennepoliittikkaan ja liikenneministeriön johtamiseen on hyvin heikko, vaikka sitten eduskunnassa aloitteita tehdään ja keskustellaan liikenneasioista hyvin paljon.

Tietysti on liikenteen kannalta huono asia, että liikenteellä ei ole riittävästi poliittista painoarvoa. Tämähän ei ole millään tavalla uusi asia. Itselläni on sen edellisen työpaikkani puitteissa ollut 20 vuotta mahdollisuus ja tilaisuus seurata hyvinkin läheltä liikenneministeriön asioita. Sinä aikana lienee ollut noin kymmenen ministeriä, eivätkä tässä suhteessa asiat ole juuri muuttuneet, eivät parempaan suuntaan, eivät ehkä heikompaankaan. Se on siinä vaihdellut.

Ehkä viime vuosina kun yleensäkin ovat olleet rahavarat tiukempia, tietysti tällainen hallinnonhaara, jolla ei ole niin painavaa poliittista painoa, on ehkä kärsinyt vielä enemmän kuin jotkut muut. Selvästi 90-luvulla liikenneministeriön hallinnonala on joutunut suurempien säästöjen kohteeksi, kuin olisi ollut järkevää, kun otetaan huomioon liikenteen merkitys taloudelliselle toiminnalle.

Tietysti voisi sanoa, että tällä hetkellä on siinä mielessä hyvä tilanne, että varmasti liikenneministerillä ei ole muita sellaisia tehtäviä, jotka häiritisivät ministerinviran hoitamista. Useinhan on ollut niin, että liikenneministerin tehtävä on ollut pienillä puolueilla ja pienten puolueiden edustajien päämielenkiinto on kohdistunut koko hallituksen politiikkaan. Liikenneministerin tehtävä on ollut vain sivuhomma. Nyt ei ole tällainen tilanne, vaan on sinänsä hyvä tilanne, että tämä salkku on suurella hallituspuolueella. Sen takia tietysti, varsinkin kun tässä vuosia kuluu, voi odottaa, että ministeri saa omaa linjaansa läpi ja myös poliittisia painotuksia.

Edellisen kerran muistan, että oli poliittisia painotuksia ja ministeri johti ministeriötä 70-luvulla, kun Veikko Saarto oli hyvin pitkään

liikenneministerinä. Hän loppuaikoina oli kyllä aika vahvakin ministeri. Nyt jälkeensä jättänyt liikenteen ammattilaispiireissä laidasta laitaan yleensä ollaan sitä mieltä, että Veikko Saarto oli varsin hyvä ministeri, vaikka monet erityisesti ehkä siellä yrittäjäpuolella alussa kauhistelivat tällaista liikenneministeriä. Mutta hän pääsi sisälle niihin asioihin ja otti ne haltuunsa sillä tavalla, kuin ministerille kuuluu.

Eli liikenneministeriön politiikan yksi epäkohta, joka selittää paljon ongelmia, on se, että se on ollut virkamiesjohtoista. Tietysti, jos eivät ministerit ole johtaneet, niin eihän valta mihinkään häviä. Sitten ministeriön virkamiesjohto käyttää sitä valtaa. Liikenneministeriössä on ollut aika pitkään pätevä ja tarmokas kansliapäällikkö Korpela, ja kyllähän hänen ajatustensa jälki näkyy ja on näkynyt viimeiset kymmenen vuotta ministeriön politiikassa ja hyvin pitkänkin tähtäimen politiikassa. Tämä ei ole pienimmässäkään määrin moitetta Korpelaa kohtaan. Pidän häntä erittäin pätevänä, mutta toisaalta hän on virkamies ja en pidä hyvänä sitä, että hän on tosiasiaa hyvin pitkälle tehnyt harkintaa, joka olisi kuulunut ministerille ja eduskunnalle.

Tietysti se on johtanut myös siihen, että ministeriön toiminnassa ovat ne asiat, jotka Korpelan kannalta ovat tärkeitä ja jotka hän erityisen hyvin hallitsee, painottuneet. Hänhän on taustaltaan, niin kuin tiedetään, valtiovarainministeriön korkea virkamies, budjettipäällikkö, ja tietysti erityisesti talouspuolen hallitsee. Tietysti voi toivoa todellakin, että liikenneministeriö tässä suhteessa saa enemmän painoarvoa ja poliittista sisältöä.

Suomessahan liikennepolitiikalla ja liikenteellä on erityisen suuri merkitys. Kun Suomi on harvaan asuttu maa, paljon pinta-alaa ja vähän väestöä, liikennepolitiikka on monin verroin tärkeämpi kuin esimerkiksi keskimäärin EU:ssa, jossa on lyhyet etäisyydet ja tiheä asutus. Tätä ei monta kertaa muisteta eikä myöskään tajuta, että tällaisessa maassa liikenteen hoitaminen on huomattavan kallista suhteellisesti ja sen takia liikenteessä joudutaan käyttämään suuria voimavaroja suhteellisesti. Sen takia olisi tärkeätä, että sille päätöksenteollekin annettaisiin riittävä asema.

Sitten muutamaan yksityiseen asiaan.

En malta olla vielä sanomatta muutamaa sanaa tielaitoksesta, jota ollaan liikelaitostamassa. Perusteenahan ovat säästöt. Olen itse kysynyt, mistä ne säästöt tulevat, enkä ole saanut tyydyttävää vastausta. Vastaukset, joita olen kuullut

ministerinkin sanovan, ovat ne, että kun Posti, VR, Tele ja mitä muita on yhtiötetty, niissä on tullut satojen miljoonien säästöjä. Tämähän pitää paikkansa. Niistä on tullut, mutta kun katsotaan, mistä ne ovat tulleet, ne ovat tulleet siitä, että liikelaitostamisen tai yhtiöittämisen jälkeen on henkilökuntaa vähennetty määriä, jotka ovat liikkuneet tuhansissa.

Voiko tielaitoksesta vähentää yhtä paljon? Ei voi, koska virastomuodossa siellä on tehty vastaavat vähennykset, eli tässä on näköharha eikä siellä ole sellaista löysää henkilökuntaa, jota voitaisiin vähentää ja joka selittää muiden säästöt. Eikä tietysti ole väitettykään, että tielaitoksesta voitaisiin merkittävästi henkilökuntaa vähentää. Sen jälkeen jää kysymys, mistä säästöt tulevat, ja vastausta ei ole esitetty. Säästöjä varmasti voidaan tehdä.

Itse pelkään ja arvioin, että jos on tiukka kehys, tietysti liikelaitostettu tielaitos pystyy ne säästöt tekemään. Pakkohan sen on ne tehdä ja ainut, mistä itse näen, että voidaan säästää edes teoriassa, on se, että tingitään alempiarvoisen tieverkon kunnossapidosta. Siitä voidaan lyhyellä tähtäimellä, kymmenessä vuodessa, säästää ehkä satoja miljoonia vuodessa, ilman että tulee liian suurta poliittista vastustusta. Mutta se johtaa siihen, että alempiasteisen tieverkon kunto romahtaa ja joskushan se pitää korjata, ja tämä säästö on hyvin lyhytnäköistä.

Tämähän on helppo tehdä, koska esimerkiksi meillä on erittäin paljon sorateita ja sorateiden kunnossapitohan on erittäin kallista ja kuitenkin tiet eivät pysy kunnossa. Jos lyhyellä aikavälillä jätetään kunnossapito huomattavan vähäiseksi, ei käyttäjä heti sitä huomaa. Se on sama mekanismi kuin yksityisteillä, jotka ovat sorateita. Muutaman vuoden ne voivat olla hyvin pienellä kunnossapidolla ja vielä eivät seuraukset näy. Eli siinä mielessä, jos tähän mennään, mitään todellista säästöä ei tielaitoksessa tule.

Tielaitoksessahan on siirrytty tilaaja-tuottajamalliin, joka puristaa jo tehokkuuteen, ja siinä mielessäkään liikelaitostaminen ei enää voi tuoda mitään etuja. Päinvastoin liikelaitostamisen yhteydessään on asianmukaisten virkamiestenkin selvitysten mukaan tänne tilaajapuoleen eli uuteen virastoon jäämässä monta sataa akateemisesti koulutettua henkilöä, joista eri arvioiden mukaan 100–200 on liikaa, lähinnä diplomi-insinöörejä, joita ei kuitenkaan irtisanottaisi, vaan jotka säilyttäisivät virkansa. Päinvastoin tätä kautta ehkä tulee lisäkuluja. Sekin säästö, joka kenties pienessä määrin liikelaitoksen puo-

lolla saavutettaisiin, toisi vastaavat ylimääräiset menot uudessa tiehallinnossa. Siinä mielessä ei liikelaitostamiselle ole taloudellisia perusteita.

Jos ajatellaan, että tienpito kuitenkin on yhteiskunnan tehtävä, minusta on loogista, että yhteiskunnan tehtäviä hoidetaan niissä organisaatiomuodoissa, jotka on laissa säädetty, eli virastoina. Meillä on sitten lainsäädäntöä yksityistä yritystoimintaa varten, joka on osakeyhtiö jne. Myös täytyy tielaitoksen osalta todeta, että tielaitoshan saa koko rahoituksensa budjetista ja poikkeaa siinä mielessä esimerkiksi Postista tai VR:stä. Täytyy toivoa, että vielä kerran harkittaisiin viileästi näitä taloudellisia seikkoja ja luovuttaisiin tielaitoksen liikelaitostamisesta.

Tässä yhteydessä voi viitata siihen keskusteluun, mitä Postin osalta käydään. Posti on saavuttanut merkittäviä säästöjä ja tuottaa valtiolle nyt jo voittoa, mutta siinäkin on yhä enemmän tullut esiin se ristiriita, että vastaavasti Postin asiakkaiden tyytymättömyys on kasvanut. Mikä sitten on tärkeämpää eduskunnan mielestä, sekö että Posti voi tilittää omistajilleen eli veronmaksajille 500 miljoonaa markkaa vuodessa voittoa, vai se, että on iso joukko tyytymättömiä veronmaksajia, kun Posti kuitenkin hyväksytään yhteiskunnan tehtäväksi ja julkiseksi palveluksi.

Itse olen ollut valmis kyllä joitakin valtion nyt hoitamia tehtäviä yhtiöittämään. Olisin jopa siihen valmis, että niiden osakkeet myydään pörssissä tai muutoin valtio luopuu niistä kokonaan, jos katsotaan, että ne eivät ole valtion tehtäviä. Mutta ne, mitkä katsotaan valtion tehtäviksi, pitää hoitaa niillä organisaatiomuodoilla, jotka on valtiovalle ominaisia. Silloin niissä säilyy myös omistajavalta eli eduskunnan ja hallituksen valta.

Tällainen keinotekoinen rakenne, jossa valtion toimintoja yhtiöitetään, johtaa siihen, että siellä ei ole yhtään vallankäyttäjää, ei kontrollia. Siellähän päätöksenteko tapahtuu yhtiökokouksessa muodollisesti, niin että korkea virkamies tai ministeri käyttää näennäisesti valtaa. Valtionyhtiöt ovat hyvin pitkälle isännättömiä ja tämä kyllä näkyy niiden toiminnassa. Viittaan esimerkiksi Posti-Teleen, jonka johto on erittäin kova-korvaista kansalaisten kritiikille ja tuntee asemansa hyvin vahvaksi.

Todella toivoisi, että tielaitoksen osalta tehtäisiin ratkaisu, jossa liikelaitostamisesta ainakin muutamaksi vuodeksi eli pidemmäksi ajaksi luovuttaisiin. Vastaavia luopumusratkaisujahan on tehty myös muissa Pohjoismaissa, kuten Ruotsis-

sa, ja myös Euroopassa Saksassa ja hyvin pitkälle samoilla perusteilla.

Täällä on paljon ollut huolta perustienpidon rahoista. Vaikka tämä huoli on ehkä yksimielinen, toivoisi myös sitä, että se näkyisi määrärahoissa. Esimerkiksi täällä Etelä-Suomessakin itäisellä Uudellamaalla, missä paljon liikun, on kyllä erittäin huonokuntoisia pikkuteitä. Kyllähän niitä pitkin pääsee ajamaan, mutta verrattuna koko Suomen tieverkkoon täällä on suuria puutteita. Toisaalta perustienpito ei niin valtavia summia tarvitse rahaa siihen verrattuna, miten ne tiet kohentuvat. Tietysti teitä on paljon ja yhteissummalla kyllä sitä kautta nousee suureksi, ja sen vuoksihan sieltä on rahoja tingitty.

Jokunen sana myös satamakysymyksestä. En nyt varsinaisesti Vuosaaren satamaan halua muutoin puuttua, kuin totean, että 70-luvulla Helsingin kaupunki teki suuren virhearvion, ajatteli, että satamatoiminta on sellaista likaista touhua, joka ei sovi hienolle kaupungille ja päätti luopua satamasta. Kun silloin kysyin, mihin te sataman siirrätte, sanottiin, että Kirkkonummelle se joutaa mennä. Itse kovasti vastustin asiaa sen vuoksi, kun olin silloin ahtaajien edusmies ja ahtaajat olivat helsinkiläisiä eivätkä halunneet siirtyä Kirkkonummelle töihin. Mutta Helsingin kaupungissa kovasti perusteltiin, että pääkaupungin maa on niin arvokasta, ettei sitä kannata satamatoimintaan käyttää.

Sitten tultiin 80-luvulle ja Helsingin kaupungissa tultiin ihan toisiin aatoksiin. Huomattiin, että olisi ihan hyvä olla työpaikkoja, satama ja teollisuutta. Mutta tässä oli se, että sillä välillä oli ehditty kaavoittaa Helsingin erinomaisten satamien, lähinnä Länsisataman taka-alueet ja luonnolliset liikenneväylät muihin tarkoituksiin. Enää ei ollutkaan mahdollista kovin helposti muuttaa linjaa. Helsingissä on aivan erinomainen satama, Länsisatama, johon on pantu miljardeja rahaa, valtion rahaa ja kaupungin rahaa. Jos se nyt jää satamakäytöstä pois, niin nehän ovat olleet kaikki virheinvestointeja, laiturit, väylät, varastot. Jos ne pannaan asunnoiksi, niin ei niistä ole mitään hyötyä. Siinä mielessä voisi kritikoida erittäin pitkälti sitä, pitääkö valtion panna nyt markkaakaan Vuosaaren satamaan ja maksaa helsinkiläisten päättäjien tyhmyyksiä. Siitähän tässä on kysymys.

Jos olisi jätetty liikenneväylät vapaiksi, mikä olisi ollut mahdollista, jos olisi jätetty kaavoittamatta sataman takamaat, niin mitään ympäristö-ongelmaa ei olisi sen suuremmin, mitä tulee olemaan Vuosaaren satamassa. Lopputulokseksi

jää, että siirtämällä sataman Vuosaareen Helsingin kaupunki aiheuttaa veronmaksajille ja kansantaloudelle useiden miljardien vahingon. Itse satamatoiminnan edellytykset eivät siitä parane. Voi jopa olla, että laivaväylät osittain tulevat mutkallisemmiksi. Saattaa olla, että jossain mielessä meriliikenteen olosuhteet ehkä heikkenevät. Tässä on se perusvirhe, jota Vuosaaren satamalla yritetään korjata.

Myös ne, jotka ovat sanoneet, että tässä ohjelmassa on satamakapasiteettia riittävästi, ovat oikeassa. Meillä on itse asiassa kaksi kolme kertaa enemmän kapasiteettia kuin on liikennettä. Ongelma on tietysti se, että kun ollaan iso maa, se on hyvin pienissä yksiköissä eikä sijaitse oikeissa paikoissa välttämättä. Siinä mielessä tietysti pääkaupunki tarvitsee satamansa.

Tältä näkökannalta pelkästään Vuosaaren satamahanke on Helsingin kaupungin kannalta täysin perusteltu, mutta Helsingin kaupungin kyllä pitäisi se täysin maksaa, koska kaikki kustannuksethan ovat sen oman tyhmyyden tulosta. Kysymys ei ole myöskään tietämättömydestä, näitä on erittäin pontevasti 70- ja 80-luvulla vastustettu ja tuotu nämä näkökannat esiin, mutta silloin elettiin todella toisenlaista aikaa.

Ehkä Venäjän liikenteestäkin jokin sana, se hän on hyvin vaikea alue. Ehkä suomalaiset vieranomaiset voisivat olla kovempia ja tiukempia. Ei sekään varmasti näitä ongelmia ratkaisisi, mutta voisihan sitäkin konstia kokeilla. Nykynäkyminhän sen liikenteen ongelmat ehkä loppuvat sitten, kun koko liikenne loppuu, ja se olisi valitettavaa. Liikennehän on jossain määrin vähentynyt, koska Venäjän taloudellinen aktiviteetti laskee ja heillä ei enää ole siinä määrin valuuttaa ostaa länsimaaisia tavaroita, joita Kotkasta ja Haminasta ja muista satamista on viety.

Myös ne vaikeudet, joita Venäjän liikenteessä on ollut, ovat aiheuttaneet sen, että Suomen kautta vienti ja pienessä määrin tuonti ei ole enää niin edullista, koska suinkaan maantieteellisesti suurimmat tiethän eivät mene Suomen kautta, vaan Euroopasta ja Atlantin takaakin katsottuna Keski-Euroopasta Baltian maiden tai Puolan jne. yli. Meillä on ollut valttina, että täältä on suoraan päästy länsimaasta Venäjälle eikä ole ollut välivähyhykettä, mikä suorimmilla teillä on, eli entiset sosialistiset maat. Kun meilläkin on ollut vaikeuksia, se on nostanut liikennöintikustannuksia ja tavallaan vienyt vähemmäksi perusteita, minkä takia liikennettä olemme saaneet.

Ymmärrän mainiosti myös sen, että emme voi Venäjän asioita panna kuntoon ja itse asiassa

mitkään sopimukset eivät sinänsä siellä päde, mutta ehkä kannattaisi vielä kovemmin kokeilla sitä vastalääkettä, että ollaan me sitten yhtä tiukoja venäläisille kuljetusvälineille kuin he ovat meillekin. Ehkä siinä jokin tilapäinen nytkähdys kävisi eteenpäin. Meillä on tietysti perinne, että olemme normaali, laillinen valtio, joka käyttää vain sivistyneitä keinoja, ja varsinkin kun on kysymys Venäjästä, niin meillä on tietty varovaisuus jyrkkiin toimiin. Ymmärrän myös sitä taustaa vasten, että on varottu kärjistävästä tilannetta. Mutta ehkä kovia konstejakin olisi lupa poliittisestikin kokeilla, koska tuntuu, että Suomen kansa sinänsä hyväksyy kovat toimet hyvin laajasti ja niitä jopa odottaa.

Yliä lopuksi toteaisin, että kyllä yhteistyötä tarvittaisiin hallituspuolueiden välillä tämänkin hallituksen aikana siinä mielessä, että ne, jotka ovat liikenteestä kiinnostuneet, voisivat yhdessä yrittää saada rahaa vähän enemmän liikenteeseen ja myös pyrkiä nostamaan liikenteen arvostusta. Silloin pitää tietysti myös tarkkaan miettiä, ettei sitten ole kritiikin aiheita. Kun itse olen tässä puheessani hyvin myönteisesti puhunut siitä, että rahaa täytyisi saada lisää, niin tietysti on myönnettävä, että kyllähän meillä rahaa liikenteessä on pantu turhiinkin paikkoihin.

Esimerkkinä moottoritiet ovat erinomaisen hyviä. Ei oikeastaan missään ole niin paljon liikennettä tässä maassa, että välttämättä tarvittaisiin moottoriteitä. Kyllä minua aina huvittaa, kun ajan Pohjois-Suomeen ja Oulun ympärillä on moottoritietä ja Kuopion ympärillä, Joensuussa ja missä kaikkialla sitä on. Kyllä nekin rahat olisivat paremmassa käytössä alemmassa tieverkossa. Siinä mielessä meillä tärkeysjärjestys on hieman väärä ja tämä sitten synnyttää kritiikkiä rahoja kohtaan.

On myös eräitä muita hankkeita, jotka ovat ammattilaisten tiedossa hyvin ja joissa ehkä muut kuin liikenneperusteet ovat painaneet eli aluepoliittiset perusteet, jotka sinänsä ovat ymmärrettäviä, mutta ehkä liikenne on saanut eniten kärsiä siitä, että liikenteen perustellut tarpeet on syrjäytetty aluepoliittisilla perusteilla. Erityisesti nyt kun rahaa on vähän, pitäisi olla tarkkana, että liikenteen omat lähtökohdat ovat tärkeimmät ja lähes yksinomaiset silloin, kun päätetään valtion talousarviosta ja liikenneministeriön pääluokasta.

P u h e m i e s : Ed. Kuisma. Pyydän muistuttaa, että meillä eduskunnassakin on tiettyjä sopimuksia. Meillä on yhdessä sovitut suositukset,

että puheenvuoro kestää enintään kymmenisen minuuttia. Tällä kertaa te ylititte sen yli kaksinkertaisesti, viime kerralla yli kolminkertaisesti. Kun yö on vielä aika nuori, niin pyydän ilmoittaa tämän mitä kohteliaimmin. (Ed. Kuisma: En ole itse koskaan hyväksynyt sitä suositusta!) — Selaisia ne sopimukset ovat, ed. Kuisma. (Ed. Kuisma: Minä en ole sopijapuoli! Sen olen myös ilmoittanut!)

**Liikenneministeri L i n n a i n m a a :** Arvoisa puhemies! Käytän nyt tämän keskustelun viimeisen puheenvuoron.

Muutamassa puheenvuorossa on viitattu Postin kysymykseen ja siihen tilanteeseen, joka koetaan ongelmalliseksi, ja myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on ponsi, jossa valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet Postin kaltaisten laitosten työllisyyttä ja palvelujen laatua koskevan ohjausjärjestelmän tehostamiseksi. Tämän vuoksi haluan todeta, että eräänä harvoista maailman posteista Suomen Posti on kannattava yhtiö. Näin se voi varmistaa toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen. Suomen Posti Oy onkin sijoittunut globaaleissa tutkimuksissa palvelutasoltaan aivan maailman postien parhaimmistoon.

Postin palvelujen periaatteisiin Suomessa kuuluu muun muassa ensimmäisen luokan kirjeiden osalta tasahintainen toimittaminen 95-prosenttisesti jo lähettämistä seuraavana työpäivänä kaikkialla maassa. Jakeluverkko on täydellisesti maan kattava ja takaa tasapuolisen palvelun kaikkialla. Vastaavan tyyppisiin palveluihin kuin kirjeliikenteessä päästään myös esimerkiksi lehtijakelun osalta. Tälläkin liiketoimintaluokalla lehdet voivat valita erilaisista palveluvaihtoehtoista niille sopivan.

Postikonttoreiden muutosprosessissa on noudatettu kestävää henkilöstöpolitiikkaa. Lakka-utuvien konttoreiden henkilökunnalle on osoitettu tehtävä muista postikonttoreista ja henkilökuntaa on laajasti koulutettu uusiin tehtäviin. Irtsanomisiin on jouduttu lähinnä vain silloin, jos Postin palveluksessa oleva on kieltäytynyt vastaanottamasta hänelle tarjottua uutta tehtävää. Postin yksityispalveluista vapautuvat henkilöt on pääasiassa voitu palkata Postin muihin liiketoimintaryhmiin ja osa on jäänyt eläkkeelle. Postin pyrkimyksenä on jatkossa löytää jokaiselle uusi työpaikka Postissa uudelleensijoittamisen keinoin.

Postin toiminta ja palvelujen laadun ohjaus perustuu postitoimintalakiin ja valtioneuvoston

myöntämän toimiluvan ehtoihin. Lisäksi Suomen PT Oy:llä on hallintoneuvosto, jossa on kattava parlamentaarinen edustus. Liikenneministeriö katsoo, että Suomen Posti Oy:tä osana PT-konsernia tulee kehittää liiketaloudellisesti kannattavana, korkeatasoisia ja innovatiivisia viestintäpalveluja tuottavana sekä dynaamisena, nykyaikaisena palveluyhtiönä. Näin se parhaiten varmistaa asiakkailleen näiden tarvitsemat palvelut, niiden laadun, edullisuuden ja saatavuuden.

Ed. Kuisma totesi omassa puheenvuorossaan, että Postin palveluihin ollaan laajalti tyytymättömiä. Itse asiassa tilanne ei kuitenkaan ole ihan näin. Tänä on julkistettu postipalvelujen selvitys, jonka liikenneministeriö on teettänyt vuoden 96 syksyn aikana, ja siinä on selvitetty postipalvelujen käyttäjien mielipiteitä palvelun tasosta Suomessa. Laajalla mielipidekyselyllä on pyritty kartoittamaan käyttäjien tarpeita ja palveluiden käyttöä, käyttäjien mielipiteitä palvelujen eri osa-alueista. Tarkoituksena on toimialan kehityksen seuraamiseksi toistaa tutkimus saman tyyppisenä määrääjain.

Yleisesti ottaen käyttäjien mielipiteet postipalveluista ovat tämän tutkimuksen mukaan hyvin myönteisiä. Postijärjestelmä toimii hyvin ja se koetaan luotettavaksi. Poikkeuksen muodostaa suhtautuminen kysymyksen postikonttoreiden määrästä. Tulosten valossa voidaan kuitenkin sanoa, että mielipide ei useinkaan perustu henkilökohtaiseen kokemukseen, vaan on lähinnä periaatteellinen kysymys. (Ed. Ala-Nissilä: Se on periaatteellinen kysymys!) — Se on periaatteellinen kysymys, mutta totean myös sen, että kaikissa Suomen kunnissa taataan postipalvelujen saanti, joko se tapahtuu omasta palvelupisteestä taikka yrittäjän toimin.

Olisin vielä ed. Kuismalle todennut Venäjän liikenteestä, että kovien otteiden aika on silloin, kun niitä todella tarvitaan. Mutta myös määrätietoisilla, sanoisinko, pehmeämmän linjan kontakteilla ja keskusteluilla pystytään saavuttamaan tuloksia. Venäjän sisäministeri Kulikovin vierailusta on esimerkiksi selkeästi osoitettavissa tällaisia tuloksia. Voin tämän jälkeen näyttää ed. Kuismalle juuri saamani Venäjän Suomen-suurlähetystön tästä antaman tiedotteen.

**Ed. T e n n i l ä** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Rouva ministeri viittasi Suomen Gallupin tekemään tutkimukseen siitä, mikä asenne suomalaisilla on Posti Oy:hyn. Kyllä siellä aika monenlaista tulosta löytyy. Yksi, joka

sieltä näkyi, on juuri tämä, että ollaan tyytymättömiä siihen, että postiverkko on harventunut, ja se on kyllä perimmäinen kysymys. Jos ollaan sitä mieltä, että verkosto on harventunut, totta kai se on peruskritiikkiä. Kyllähän Suomessa posti muutoin kulkee hyvin. Onhan täällä maailman huippuluokan järjestelmä jakelun osalta. Mutta kun palvelupisteet harvenevat, niin siihen ollaan tyytymättömiä. Minusta pitää ottaa vakavasti sellainen kritiikki. Ei voida todeta, että muut vastaukset ovat hyviä, mutta kun tässä yhdessä on vähän huonommat vastaukset, niin ihmiset eivät ole ymmärtäneet, mitä ovat vastanneet, niin kuin ministeri totesi. Kyllä minä luulen, että yhtä lailla siihen kysymykseen on ymmärretty vastata kuin niihin muihinkin, joista Posti voi lukea myönteisiä tuloksia. Minä kuulun Posti-Telen hallintoneuvostoon ja sitä on ilta tässä istuttu ja tutkittu sitä gallupia ja siellä on viestejä, jotka pitää ottaa vastaan.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin hyväksyn kyllä puhemiesen äskeiset moitteet. Mutta halusin välihuodossani ilmoittaa, että en ole todellakaan hyväksynyt tätä suositusta. Ei siitä ole minun hyväksyntääni kyllä kysyttykään. Sen takia, jos olisin itse sen joskus hyväksynyt, niin ehdottomasti pitäisin siitä kiinni.

P u h e m i e s : Pyydän muistuttaa vain siitä, että sopimusosapuolet voivat olla myös muut, ne, jotka edustavat jotakuta ryhmää, kuten ryhmien puheenjohtajat, jotka ovat sopineet. Mutta, ed. Kuisma, tämä on suositus, ja jokainen menettelee sen mukaan kuin hyväksi näkee. Muistutan myös, että venäläiset menettelevät niin kuin hyväksi näkevät.

P u h u j a : Tässä on juuri se ero meillä, että minä en koe eduskuntaryhmää sellaiseksi, joka voi minun puolestani näin tehdä, ja valtiopäiväjärjestys ei tunne eduskuntaryhmiä eikä hallitusmuotoakaan. Minusta tässä eduskunnassa, mikä tietysti kuuluu eduskunnan johdolle, on menty liian pitkälle, että eduskuntaryhmien katsotaan automaattisesti edustavan kansanedustajia. Olen yrittänyt siitä muun muassa perustuslakivaliokunnan jäsenenä virittää keskustelua. Kun se ei ole siellä menestynyt, niin olen nyttemmin pyytänyt eroa myös perustuslakivaliokunnasta.

P u h e m i e s (koputtaa): Palatkaamme asiaan!

P u h u j a : Mutta jos tähän asiaan mennään, niin totean, että sinänsä ministerin vastaukseen ei ole muuta sanomista kuin mitä ed. Tenniläkin sanoi, että tämä on Gallupin tutkimus ja sinänsä tuttu. Mutta kansalaiset niillä paikkakunnilla, joissa sitä postin omaa konttoria ei ole, ovat todella erittäin tyytymättömiä. Puhun omista kokemuksistani, en mistään muusta.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Kun meillä on venäläiset mielessä, niin minä toivon tietysti, että he eivät ole vain huonon esimerkin henkilöitymiä.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö liikenteen osalta sisältää hyvää, jos kohta huonoakin. Hyväksi laskisin sen, että valtiovarainvaliokunnan kanta Suomen nopean itäratahankkeen suunnittelun käynnistämisestä ensi vuonna on täällä paperissa ja sitä pidetään tärkeänä.

Edelleen hallitus ja arvoisa liikenneministeri muistaakseni 4.2.94 allekirjoitti itärataohjelman, ja se oli loppujen lopuksi Savon radan oikaisu. Se ei ollut nykyaikainen, se ei ollut nopea ratasuunnitelma eikä se ollut edes itään suuntautuva ratasuunnitelma, vaan Savon radan oikaisu, vaikka piti tehdä nimenomaan uusi itäratalinjaus. Tuohon lauseeseen tietysti jäi myös se odotus kytämään, mitä seuraa ja seuraako mitään.

Radanpidosta voimme todeta tietysti sen, että junat putoilevat. Tämän vuoden aikana se on ollut hyvin yleinen uutinen ja hyvin vakaviakin onnettomuuksia on maassa sattunut. Eli aivan oikein kyllä liikenneministeri totesi, että edellisten hallitusten ja liikenneministerien aikana on laiminlyöty perusradanpito ja nyt sen huonoa satoa korjataan. Tämäkään hallitus tietysti ei ole synnitön. Se, että lisäbudjeteilla on tämä 2 000 miljoonan taso säilytetty, on tietysti tavallaan vinouma. Sen pitäisi olla budjetissa sinänsä. Kuten tiedämme, 2 miljardia ei riitä. Pitäisi olla 2,3, ja tähän ei näytä olevan valmiuksia.

Sitä vastoin Savon aktiiviset ja terhakkaat pojat ovat hoitamassa Kymijoen — Mäntyharjun kanavaa ja saaneetkin sen tänne paperille jälleen kerran. Edellisellä kerralla tämä kanavointilobby sitoi Saimaan kanavan kehittämisen, sanoisinko ennemmin sen nykyaikaistamisen Kymijoen kanavointiin, että ei saa Saimaan kanavan sulkuja uusia ennen kuin Kymijoen kanavointisuunnitelma on selvitetty. Näin luki vuosi sitten näissä papereissa. Nyt tänään on päästy askel eteenpäin. Aivan oikein mielestäni liikenneministeri kritisoi tätä logiikan puutetta siitä, että puhutaan selvityksestä, mutta samalla jo to-

detaan, että kun on tehty, niin tehdään näin, eikä odoteta selvitysten tuloksia, että onko a) taloudellisesti järkevää, b) esimerkiksi ympäristöllisesti kestävää ja mahdollista.

Täällä ed. Ihmäki jo ikään kuin välihuusi, ei vaan sanoi omassa arvokkaassa puheenvuorossaan sen, että eivät nämä ympäristöongelmat ole niin vakavia kuin ed. Tiusanen toteaa. Viittaaan vain tohtori Kari-Matti Vuoren väitöskirjaan, jonka Joensuun yliopisto on julkistanut, jossa on tutkittu nimenomaan Kymijoen sedimenttejä, nimenomaan dioksiineja ja furaania. Viittaaan siihen tilanteeseen, mikä on yhtäkkiä yllättäen tullut Kotkan kaupungissa ilmi, kun Kotka on nostanut sedimenttimassoja Hietasen sataman ympäristöstä ja huomannut nostaneensa vaikeasti saastunutta maa-ainesta todellakin sananmukaisesti maan pinnalle ja tällä tavalla joutunut uusien ongelmien eteen, jotka ovat erityisen kalliita myös taloudellisesti, ed. Ihmäki, myös terveyden kannalta. Te lääkärinä ymmärrätte tämän, tiedemiehenä ymmärrätte, asioita tutkineena henkilönä, että heitto, tällainen kevyt huomautus, vaikkakin politiikan suulla ja poliittisena mielipiteenä ja vaikka se siksi jäisikin, ei ole ehkä tämän asian arvon mukaista, kun puhumme Kymijoen sedimenteistä, todellakin siellä olevasta ympäristöuhkasta, jonka on tieteellisesti todettu olevan siellä. Jos sen määrää väitettäisiin vähäiseksi tai hyvin vähäiseksi, niin odotan, mikä on sitä mielipidettä tukeva tieteellinen näyttö.

Toisenlainen kanta, jota edustan, tuli esimerkiksi esiin Anjalankoskella, kun sikäläistä voimalaitosta Ankkapurhan entisten koskien kohdalla uusittiin. Silloin tämä asia tuli ensimmäisen kerran, voisi sanoa, pintaan sananmukaisesti.

Edelleenkin mietinnössä, jos siirrymme kuivalle maalle jälleen, Valtatie 6 on mainittu, mutta todellakaan sen ongelmia ei ole saatu kunnolla esiin. Esimerkiksi ed. Kuosmanen on monesti asiasta puhunut varsin oikein sanoin. Se on yksi valtateiden surullisin ilmentymä maassamme. Se johtaa kauniiseen Karjalaan, mutta se tie on varsin vaarallinen, mutkikas ja poikkeaa esimerkiksi Koskenkylästä pohjoiseen Helsingin Linnanmäestä vain siinä, että se on myös hengenvaarallinen.

Valtateitä 7 ja E18 tietysti ikään kuin tällaisena virallisena tienä ja Ten-verkon osana hellittää kaikissa suunnitelmissa, mutta hellittää liiaksi, eli siihen, mihin ed. Kuismakin viittasi, liialliseen moottoritien rakentamisvalmiuteen syyllistytään. Kuitenkin heti kun menemme vanhaan

Suomeen eli ylitämme Turun rauhan rajan, niin saavumme jälleen sellaiselle alueelle, jossa pystyisimme esimerkiksi Pyhtään kunnan alueella hyvin pienillä sijoituksilla parantamaan nopeasti liikenneturvallisuutta sen sijaan että odottaisimme tällaista moottoritien rakentamista joltakin muulta uralta kuin nykyisen tieuran alueelta. Tämän tyyppistä ikään kuin pienimuotoisempaa, mutta paljon tehokkaampaa ja nopeammin toimivaa tien parantamista odotamme myös Kaakkois-Suomessa moottoritiehaaveiden sijasta.

Kun täällä ed. Kuisma aivan oikein viittasi muutamaa suomalaiseen maaseutukeskukseen ja siihen, miten niitä ympäröivät moottoritiet, niin voin sanoa, että Imatra on saman tyyppinen paikka, jossa tosin sillat on kauniisti maalattu. Mutta saman tyyppinen tilannehan on Sisiliassakin. Siellä on kymmeniä kilometrejä moottoriteitä, jotka ovat toisella tavalla rahoitettuja eli EU:n tuella ja mafian rakentamina, liikenne vain puuttuu. Idea on vähän sama.

Edelleen vielä näihin satamiin. Täällä puhutaan Kymijoen kanavoinnista, siitä rakennetaan ko proomujen emälaivoja ja miten viedään tavaraa tehtaalta Suomesta suoraan Saksan sydämeen jne. Samalla täällä ovat todenneet tänään edustajat Bremer ja Kuisma, että meillä on satamapasiteettia aivan liiaksi. On Haminaa, on Kotkaa ja sinne on miljardeja investoitu ja investoidaan. Tämä on jälleen turhaa, väärää logistiikan, talouden kannalta väärää sijoittamista. Vuosaari kuuluu tähän sarjaan myös. Se odottaa, että 3 miljoonaa tonnia muista satamista siirtyisi liikennettä Vuosaareen. Turismillahan näitä kanavia ei voi perustella, sillä että on kiva ajaa moottoriveneellä kanavaa edestakaisin. Se ei ole järkevää.

Sitten tähän postiin. Posti on ihmisten mielestä ikään kuin poliisi tai tällainen yhteiskuntaa ylläpitävä voima ja osa ja sen pitäisi toimia. Siihen luotetaan tai on ainakin luotettu, nyt ei enää luoteta niin paljon kuin ennen ja aivan hyvin perustein näin tapahtuu. Mutta valtiovalta on varmasti ansainnut sen kritiikin, minkä ihmiset mielessään kohdistavat. Olisiko valtiovalta voinut toimia toisin? Mielestäni PT-yhtiön kautta omistajaohjaavuutta avukseen ja apunaan käyttäen valtio pystyisi paremmin ohjaamaan Postin toimintaa.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Liikenne-ministeriön tehtäväkenttä on todella laaja. Kiinnitän huomiota hyvin lyhyesti vain eräisiin

kysymyksiin, jotka ministeriön toimialaan kuuluvat.

Ensinnäkin olen kovasti tyytyväinen siihen, että tielaitoksen liikelaitostaminen on pysäytetty. Näin pitäisi jatkaa vielä ainakin joitakin vuosia, sillä meillä on nyt tiettyjä kokemuksia liikelaitostamisista ja siitä eteenpäin yhtiöittämisistä. Täällä on jo Posti mainittu. Se johti selvästikin siihen, että syrjäseutujen palvelutaso postin osalta on heikentynyt. Liikelaitostettu tielaitos veisi varmasti samaan. Näin kävisi nimenomaan, jos tielaitos olisi liikelaitos, harvaan liikennöityjen teiden osalta. Niiden kunnossapito huononisi ja esimerkiksi auraus varmasti vähenisi talvisin. Tämä on minusta selvä näköala. Silloin ei kannata lähteä tälle tielle, ennen kuin on moneen kertaan mitattu ja sitten vasta leikattu. Mittaa seitsemästi, leikkaa kerran, sanoo venäläinen sananlasku.

Jos tielaitos liikelaitostetaan, se johtaa myös siihen, että työpaikat edelleen vähenevät. On siellä, ed. Kuisma, edelleen sellaista painetta vähentää työvoimaa. Kyllä se on yksi peruste olla liikelaitostamista vastaan, että työttömyyttä tulisi sitäkin kautta lisää.

Valtiovarainvaliokunnalle on annettava tunnustusta siitä, että te laitoitte rahaa yksityisteille. Viime vuonna eduskunta pelasti yksityistielain. Nolla markkaa luki siellä sarakkeessa, jossa piti rahaa olla. Nyt valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto ilmeisesti on ollut topakkana ja pannut sinne rahaa 17 miljoonaa markkaa. Kiitokset siitä yksityisteiden ihmisten puolesta, koska asia on ainakin meillä päin hyvin paljon esillä, ja Lappi on vielä saanut erikoiskohtelua. Tässä on oltu hoojela nyt. Juuri näin minusta eduskunnan pitää toimiakin. Jos nähdään, että jokin asia ei ole oikein, sitä pitää korjata.

Tosin on kyllä niin, että tämän mittaluokan rahoilla ei yksityisteiden kuntoa pidetä yllä. Niiden kunto on selvästi jo huonontunut, ja se huononeminen jatkuu. Yksityisteistä on varmasti aika monella taholla aivan väärä käsitys, mitä ne ovat, että ne ovat joitain pihapolkuteitä. Kuitenkin niiden kautta paitsi kuljetaan niin kuljetetaan tavattoman paljon muun muassa puuta, puutavaraa, raakapuuta. Esimerkiksi maidonkeruu tapahtuu melkein pääsääntöisesti yksityisteiden kautta. Ne ovat siis myös elinkeinotoimintojen kannalta tärkeitä teitä. On tärkeätä, että ne pidetään kunnossa. Jossain vaiheessa ne on kuitenkin korjattava. Jos ne ensin päästetään tosi huonoon kuntoon ja sitten ne korjataan, loppujen lopuksi sitä säästöä ei syntynyt ollenkaan. Ainoa, mikä

saatiin kokea, oli se, että tiet olivat välillä todella kurjassa kunnossa.

Rautateiden osalta toteais sen, vaikka lisäbudjetissa syksyllä oli lisää rahaa rautateihin, että tänään juuri on sitten julkisuudessa tiedot siitä, että liikenneministeriön työryhmä lähtee siitä, että tarvittaisiin vuositasolla 300 miljoonaa markkaa lisää rautateiden ylläpitoon ja kunnostamiseen. Luulen, että summa on varsin oikea. (Ed. Laaksonen: Eikö ed. Tennilällä ollut tästä aloite?) — Minulla on sattumalta juuri saman kokoinen aloite, joten minä taisin tässä asiassa olla mukana heti alusta lähtien tai sitten rataryhmä luki minun aloitteeni ja otti sieltä sen summan. Miten päin lieneekään, mutta hyvä, että ollaan samassa suunnassa joka tapauksessa.

Minusta rautateihin panostaminen on joka tapauksessa viisasta liikennepoliittikkaa. Se on työllistävää toimintaa, se pitää muistaa, ja se on kestävää ekologista toimintaa. Jollakin lailla nurinkurista on se, että meillä hankitaan nyt nopeita junia, mutta yhä useampi ratapätkä on siinä tilanteessa, että vauhteja junilta on jouduttu alentamaan. Se on aika paradoksaalista suorastaan: nopeat junat, mutta hitaat radat. Ei se ole oikein järkevää. (Ed. Laaksonen: Painorajoituksia!) — Painorajoituksia on tullut myös.

Postitoimintaverkosta täällä on jo puhuttu. Sen supistuminen juuri harvaan asutuilla seuduilla kuohuttaa ihmisiä ja aiheellisesti. Tässä ei saa sitten tulla sitä käsitystä, että harvaan asuttu seutu olisi jokin Lapin erämaa tai jokin Lapin käsivarsi. Uudellamaalla on nyt kuntia, joista puuttuu posti, sellainen oikein kunnan vanhan kansan posti. Se on kyllä aika ällistyttävä tilanne minusta. Ei tämä ole pelkkä lappilainen kysymys, niin kuin se joskus on ymmärretty, vaan verkoston karsiminen on edennyt niin, että on jo monia kuntia, joissa ei ole yhtään postitoimipaikkaa. Näin ei tilanne voi olla.

Liikennevaliokunta on aloittanut postikysymyksen käsittelyn. Nyt pitäisi lyödä päitä yhteen sen osalta, miten tästä eteenpäin jatketaan siten, että saadaan esimerkiksi aikaiseksi sellaiset yhdistetyt palvelupisteet, joissa on erilaisia toimintoja postista Kelaan ja kauppapalveluista vaikkapa peruspankkitoimintaan saakka. Tältä osin on ilmeisesti tarpeen katsella postitoimintalakia, mutta myös patistaa yhteistoimintaan pankkeja ja patistaa myös aktiivisuuteen kuntia, joilla minusta on tietty selvä velvoite hoitaa oman kuntansa ihmisiä myös tämän tyyppisissä asioissa. Postitoiminta on peruspalvelua niin kuin pankkitoimintakin.

Minä arvostelen rouva liikenneministeriä siitä, että hän on pyrkinyt heikentämään Suomen Posti Oy:n asemaa tuputtamalla väkisin kilpailua jakelupuolelle, alalle, joka muutenkin on rajussa murroksessa. Jos nämä kermankuorijayhtiöt päästetään keskuksiin, taajamiin, se heikentää Posti Oy:n tuottoa ja vaikeuttaa Posti Oy:n mahdollisuuksia palvella edes nykyisellä tavalla harvaanasuttuja seutuja. Minusta on suuri erehdys, jos nämä kermankuorijat päästetään nyt alalle. Kun liikennevaliokunta käsittelee asiaa, minusta tämän kermankuorintahankkeen käsittely hallituksessa pitäisi pysäyttää ja katsotaan sitten, kun asia on käsitelty, mitä tässä tehdään.

Liikennevaliokuntahan on lähtenyt liikkeelle hallituspuolueiden eduskuntaryhmien pyynnöstä, koska paine kentältä on kova. Meillä on toimeksianto sieltä. Pidän kyllä kohtuuttomana, jos ensin tehtäväksianto tulee ja samanaikaisesti kuitenkin hallituksessa ratkaistaan asioita toisinpäin eli heikennetään samaan aikaan mahdollisuuksia hoitaa tämä asia kuntoon. Eli hallituksen pitäisi nyt pidättäytyä kermankuorintalupien myöntämisestä.

Lapin osalta kiinnitän huomiota itäyhteyksiin. Meillä on kaksi suurta tarvetta. Ensinnäkin Murmanskin tie on erittäin huonossa kunnossa myös Suomen puolelta. Se on nyt kuitenkin ainoa todellinen yhteys tuolle tärkeälle pohjoisen Venäjän alueelle. Mitä me Lapin kansanedustajat olemme juuri esittämässä, on se, että se otetaan kantaverkkosuunnitelmaan, jotta siihen saadaan myös selvää tierahaa eikä vain työrahoja tai joitain muita jäämiä joistain muista hankkeista.

Me tarvitsemme myös rautatieyhteyden Kuolaan. Tältä osin on mahdollisuus siihen hyvinkin pienin investoinnein. Sallan ja Alakurtin väliltä puuttuu rataa vain 70 kilometriä. Pöyryn selviytyksen mukaan se on 130 miljoonan markan investointi. Jos muodostetaan jonkinlainen Kuolan rata -osakeyhtiö esimerkiksi Suomen valtion, Venäjän valtion, Valtionrautateiden, Lokakuun rautateiden, pohjoisten suuryhtiöiden ja muiden tahojen kanssa, niin kyllä ne rahat löytyvät ja tuo tärkeä ratayhteys saadaan aikaan. Se, joka puhuu tältä osin puolustuspoliittisista näkökulmista tai uhkatekijöistä, ei ymmärrä minusta kyllä nyky maailman menosta yhtään mitään.

Ihan lopuksi matkailusta pari sanaa. Matkailu on kasvava elinkeino. Se tulee laajentumaan. Me tarvitsemme tämänkin vuoksi hyvät kulkuyhteydet ja myös sellaisia palveluja, jotka ovat

kilpailukykyisiä hinnoiltaan. Mutta tarvitaan myös kohteita, jotka vetävät maailman laajuusasti ihmisiä. Koska ed. Sulo Aittoniemi istuu salissa ja on tehnyt aloitteen Joulumaasta, minä kerron teille nyt uusimman tilanteen.

Napapiirille on kehitymässä hyvinkin myönteisessä vauhdissa nyt kunnollinen Joulumaa. Tänäpä asia on edennyt siten, että on tehty aiesopimus sellaisesta isosta yhtiöstä, joka tekee sinne kunnollisen Joulumaa-disneylandin ihan maailman laajuiseksi kohteeksi. Sellaisen koko Suomi tarvitsee. Tyytyväinen olen siitä, että kaksi liikenneministeriön alaisuudessa toimivaa yhtiötä eli Finnair ja Posti Oy ovat tässä aiesopimuksessa mukana.

Ed. Johannes Koskinen (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tennilä puuttui ratarakentamisen määrärahoihin. Esillä ovat olleet myös ed. Lehtosaaren ja ed. Tennilän aloitteet koskien sitä. Syksyn lisäbudjetissa saatiin onneksi lähes 100 miljoonaa markkaa juuri näihin tarkoituksiin. Niillä VR ja ratahallintokeskus pärjäävät ilmeisesti juuri tämän talvikauden yli. Varmasti tulevan vuoden aikana joudutaan lisätalousarviossa palaamaan ratarakentamiseen.

Nythan vielä taloustieteen tutkijat ja professoritkin ovat tukeneet sitä, että juuri perusliikenteeseen kannattaisi satsata. Se ei aiheuta semmoisia suhdanneongelmia kuin ehkä asuntorakentamisen vauhdittaminen tässä tilanteessa ja olisi välttämätöntä tulevien liikennetarpeiden hoitamiseksi.

Olen itsekkin tehnyt tätä koskevan aloitteen, mutta juuri sen takia, että lisätalousarviossa on saatu lisää rahaa, en ole sitä uusimassa tässä keskustelussa. Mutta toivottavasti tällainen laaja eduskunnan yhteisrintama löytyy ja pystytään pysyvästikin nostamaan noin parilla sadalla miljoonalla markalla vuotuista radanpidon rahoitusta.

Ed. V. Koski: Arvoisa puhemies! Puhun vain kahdesta asiasta lyhyesti: Posti Oy:n toiminnasta lähinnä omien kokemusten perusteella ja toiseksi eduskunnan kanavatyöryhmän tai kanavavesityöryhmän, miksi halutaan kutsua, jäsenenä vesiliikenteen merkityksestä.

Posti Oy:n toiminnot eivät mielestäni kestä kaikilta osin tarkastelua, mitä sen viimeaikaisiin toimenpiteisiin tulee, niin kuin täällä useissa puheenvuoroissa on todettu. Eräänä esimerkkinä suunnitelmat lajittelukeskusten uudelleen sijoit-

tamisesta vastoin taloudellisia ja toiminnallisia näkökohtia. Viitataan esimerkkinä Kouvolan lajittelukeskuksen siirtosuunnitelmiin, jotka ovat vastoin äskettäin tapahtuneita linjauksia ja lupauksia, kun Postin lajittelukeskus siirrettiin Kotkasta Kouvolaan.

Kokemukset osoittavat myös, että Posti on melko kylmäkiskoinen, kun se tyhjentää useista pienistä taajamista kaikki palvelunsa, mitä vielä näyttää Postipankki omalta osaltaan täydentävän. Tässä tulee tietysti mieleen, että tässä kehityksessä tavallinen kansalainen usein jää toiseksi ja ehkä kokonaan unohtuukin.

Valtiovarainvaliokunta on ottanut myös aivan oikein kantaa vesiliikenteen kehittämisen puolesta. Kaikki tiedämme, ettei vesiliikennettä ole tässä maassa tulevaisuuden kuljetusmuotona, joka on paitsi edullista hyötysuhteeltaan niin myös ympäristöystävällisintä, otettu riittävän vakavasti tarkastelun kohteeksi.

Saimaan kanava, jonka kautta nykyisin pääosa sisävesiliikenteeseemme liittyvistä kuljetuksista kulkee, ei yksin täytä sitä kuljetustarvetta, jota mielestäni sisävesiliikenteeltä edellytetään ja jota tulisi hyödyntää. Sitä paitsi näyttää siltä, että monet vaikeudet Venäjän kehityksessä edellyttävät kotimaisen sisävesiliikenteen tarkastelua vaihtoehtoisena ja monipuolisena liikennemuotona. Tällöin nousevat esille valiokunnan mietinnössäänkin esille ottamat vaihtoehdot.

Valiokunta katsoo, että Kymijoen — Mäntyharjun kanavan ja niiden muodostaman kanavaverkon kuljetustaloudelliset vaikutukset selvitetään ja että Kymijoen kanavan osalta suoritetaan rakentamistoimenpiteiden kustannusten tarkennus sekä perusteellinen ympäristövaikutusten arvioiminen. Lisäksi valiokunta katsoo, että näiden selvitysten jälkeen tulee laatia systemaattisesti kokonaisuohjelma, jolla tätä Itä-Suomen kehityksenkin kannalta keskeistä hanketta lähdetään viemään eteenpäin.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että Kimo-lan — Voikkaan kanavan sulkujen parannustyöt suoritetaan jo vuoden 97 aikana. Valiokunta perustaa kantansa jo vuoden 96 talousarvion käsittelyn yhteydessä ottamaansa kantaa vesiliikenteen turvaamisesta, joka edellytti myös Saimaan kanavan vuokra-ajan päättymisen huomioon ottamista. Olenkin täysin samaa mieltä valiokunnan kanssa. Nyt ei enää saisi hukata yhtään aikaa voidaksemme vaihtoehtoisesti kotimaan kamaralla sijaitsevalla vesiliikenteellä tarpeen tullen hoitaa yhä lisääntyvät pientonnistokuljetukset. Olen myös varma siitä, että vesiliikenteen kehit-

tämisellä on sekä kansantaloudellista että työllisyyden hoitoon liittyvässä mielessä olevaa merkitystä.

Vesiliikenteen kehittämisen puolesta puhuvat myös ympäristöpoliittiset vaikutukset, jotka ovat kiistatta muihin liikennemuotoihin verrattuna ympäristöystävällisempiä, vaikka usein toisin kuuluu väitettävän.

Toistamatta laajemmin ed. Ihmären täällä esille tuomia seikkoja haluan kuitenkin todeta, että kuljetussuoritteiden jakautuminen eri liikennemuodoille kotimaan tavaraliikenteessä Suomen osalta puoltaa vesiliikenteen lisäämistä. Onhan niin, että Suomen vesiliikenteen osuus kaikista liikennemuodoista on vain 10,4 prosenttia, Ruotsin 14,1, Saksan 16,5 ja USA:n, jos niin kauas mennään, 20,4 prosenttia. Sen sijaan Suomen maantieliikenteen osuus on 68 prosenttia ja esimerkiksi Ruotsin vain 51,9 prosenttia.

EU myös suosii vesiteitä. EU:n piirissä suositetaan tavaraliikenteessä rauta- ja vesitiekuljetuksia. Näin helpotetaan paineita ruuhkautuvilla teillä EU:n alueilla. EU voi suosituksin ja pakottein myös ohjata kehitystä haluamaansa suuntaan. Siksi olisi järkevää, että Suomi kehittäisi liikenneolojaan siten, että kuljetusketjun alkupää Suomessa olisi sellainen, että se palvelisi näitä EU:n tavoitteita. Tämä edellyttäisi pitkällä tähtäimellä ympäri vuoden liikennöitävän vesitieverkon rakentamista Suomeen sekä rautateiden yhdistettyjen kuljetusten kehittämistä.

Kestävän kehityksen mukaisen kuljetusjärjestelmän vesitiet ovat saaneet täällä jonkin verran epäilyksiä. Totean kuitenkin, että kestävän kehityksen periaate on eurooppalaisen liikennepoliitiikan lähtökohta, jota nimenomaan EU tavaraliikenteessä suosii rautateiden ja vesikuljetusten muodossa. Vesitiet liikenne on myös kestävän kehityksen mukaisin kuljetusjärjestelmä. Suoriteyksikköä tonnikipometriä kohden ovat energiankäyttö, päästöjen määrät, liikennemelu ja onnettomuudet muihin liikennemuotoihin verrattuna vähäisiä. Kalusto on pitkäikäistä ja suoritetehtäviin nähden halpaa. Liikenneväylä on kulumaton, ja sulkujenkin osalta ne ovat pitkäikäisiä.

Suomen kuljetussuoritteiden jakautuminen eri liikennemuodoille kotimaan tavaraliikenteessä on eurooppalaisiin teollisuusmaihin nähden erittäin maantiepainotteinen, kuten äsken jo totesinkin. Senkin takia tältä osin asia olisi uudelleen suunnattava.

Totean myös, että Saimaan sisävesiliikenteen kehitys on pysähtynyt 80-luvun tasolle ja kasvunäkymiä ei ole johtuen ympärivuotisen meritie-

yhteyden puutteesta. Jotta Sisä-Suomen teollisuudelle saataisiin rannikkoalueiden kanssa tasavertaiset kilpailuasetelmat kuljetusten suhteen, tulisikin ryhtyä toimenpiteisiin Kymijoki — Mäntyharju-kanavaparin aikaansaamiseksi ja turvata ympärivuotinen vesitieliikenne sekä Päijänteen että Saimaan vesistöalueelle. Nyt tarvittaisiin nopeita tulevaisuuteen suuntautuvia päätöksiä jatkoselvitysten tekemistä varten, jotta jo vuosituhannen vaihtuessa olisimme kilpailukykyisiä kestäväen kehityksen mukaisessa eurooppalaisessa kuljetuslogistiikassa.

Tästä on myös kilpailuetua, koska Ruotsissa ja Suomessa metsäteollisuudella on tärkeä asema. Maat kilpailevat samoilla markkinoilla. Ruotsin kilpailuetuna on markkinoiden läheisempi sijainti ja se, että heidän metsäteollisuutensa sijaitsee ympäri vuoden liikennöitävien vesiteiden varrella. Suomi saavuttaisi saman kilpailuasetelman rakentamalla Kymijoen ja Mäntyharjun kanavat. Kymijoen ja Saimaan vesistöalueilla sijaitsee runsaasti metsäteollisuutta, reilut 62 prosenttia maan paperin tuotannosta ja 50 prosenttia kartongin tuotannosta. Kymijoen ja Mäntyharjun kanavien rakentamisen jälkeen noin 81 prosenttia paperin tuotannosta ja jopa 88 prosenttia kartongin tuotannosta olisi ympärivuotisen vesiliikenteen piirissä.

Järvi-Suomen päävesistöistä vain Saimaan vesistö on kanavoitu mereen. Saimaan kanavaa ei kuitenkaan voida käyttää ympärivuotiseen liikenteeseen, ja sen sulut ovat nykyiseen liikenteeseen liian pienet. Sitävastoin Kymijoki — Mäntyharju-kanavaparin kokonaisrakennuskustannukset olisivat noin 2 miljardia markkaa. Kanavapari mahdollistaisi ympärivuotisen liikenteen sekä Saimaan että Päijänteen vesistöalueilta merelle Kymijoen kanavaa myöten, niin kuin olen aiemmin todennut. Ympärivuotinen liikenne kilpailisi muiden liikennemuotojen kanssa. Ympärivuotisen vesiliikenteen aikaansaaminen uusille sisämaan alueille synnyttäisi sitä paitsi kilpailua massatavarakuljetuksissa ja siten ehkä todennäköisesti alentaisi myös kuljetuskustannuksia. Samalla mahdollistettaisiin uudenlaisten yritysten sijoittuminen sisämaahan muun muassa tukemaan Itä-Suomen kehitystä.

Muutama sana työllisyyteen vaikuttavista seikoista. Jos EU:n keskitasoon verrattuna Suomen tie- ja rataverkot on pitkälle rakennettu, niiden rakentamiseen ei mittavasti EU-rahaa enää ole ilmeisesti saatavissa. Vesiteiden rakentamiseen EU-rahaa olisi mahdollisuus saada, koska se

muuttaisi kuljetusketjun osalta Suomen kuljetuspään unionin tavoittelemaan suuntaan. Jäissä liikkumaan pystyvien alusten rakentaminen työllistäisi maassamme telakoita. Samalla se avaisi vientimahdollisuuksia näille aluksille ja toisi ainakin alusten huolto- ja korjaustoimintaan myös sisämaahan mahdollisesti pienimuotoista telakatoimintaa.

Vesiteiden rakentaminen olisi mitä parhainta elvytystoimintaa. Rahoituksen järjestämisessä ei olisi ylivoimaisia esteitä. Siinä voitaisiin käyttää valtion tulo- ja menoarvioon liittyvää rahoitusta, Euroopan unionin tukea ja rakentamiseen liittyvää yhteistyötä muun muassa Venäjän kanssa, jolla pienennettäisiin Venäjän saataviamme.

Arviot miestyövuosista Kymijoen kanavan rakentamisessa liikkuvat lähellä 10 000:tä miestyövuotta, josta esimerkiksi rakennusalan osuus on 35 prosenttia, noin 3 400 miestyövuotta ja teollisuuden arvioitu osuus 65 prosenttia, noin 6 300 miestyövuotta. Arvioitu kanavan rakentamisaika on neljä vuotta.

Arvoisa herra puhemies! Päijänteen vesistön eteläinen portti Kymijoelle sijaitsee suunnitellun Kymijoen kanavan kohdalla Kimolassa. Tällä hetkellä kanavaa voidaan hyödyntää ainoastaan puutavarauiton muodossa. Nippurinosturit ovat vanhentuneet, ja on vain ajan kysymys, milloin joudutaan tekemään täydellinen peruskorjaus uittoon liittyville laitteistoille. Kansantaloudellisesti olisikin kannattavampaa toteuttaa Kimolan ja Voikkaan sulkujen rakentaminen suunnitellun Kymijoen kanavan mitoituksen mukaisesti. Näin toimien mahdollistettaisiin nippulauttojen uittaminen ilman välipurkua ja nostoja aina suoraan Kuusanniemen teollisuuslaitoksille saakka. Myös huviveneily ja matkailu saisivat uudesta avautuvasta väylästä suuren hyödyn, ja Kouvolan seudun noin 100 000 hengen asukkaan keskittymä saisi suoran yhteyden Päijänteen vesistöön.

Lopuksi tuon esille valtiovainvaliokunnan liikennejaoston kannan vuoden 96 talousarvion käsittelyn yhteydessä, joka suoritettussa äänestyksessä sai eduskunnan varauksettoman tuen. Esitystä, josta äänestettiin, vastusti ainoastaan muutama kansanedustaja. Lainausta kuuluu: "Otettaessa myös huomioon edellä mainitut Saimaan kanavan käyttöön liittyvät ongelmat, valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää Kymijoen kanavan, Mäntyharjun kanavan sekä niiden muodostaman kanavaverkoston kuljetustaloudelliset vaikutukset sekä suorittaa Kymijoen kanavan osalta myös rakentamis- ja muiden kus-

tannusten tarkennuksen sekä perusteellisen ympäristövaikutusten arvioimisen.”

Tälle työlle mielestäni valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto on lausumansa perustanut, ja tältä osin on hyvä jatkaa eteenpäin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. L i i k k a n e n : Herra puhemies! Näyttää olevan niin, että jos tässä salissa ei puheenvuoroa saa kymmenen ensimmäisen joukossa, ei kovin paljon ole uutta esitettävää, joten ottaen huomioon ajankohdan, jolloin täällä istumme, en ryhdy enää toistamaan puheenvuoroja, vaikkakin niissä on hyvin paljon ollut erittäin tärkeitä näkökohtia.

Totean vain sen, että itse olen istunut tämän vaalikauden liikennejaostossa. Olen ollut valmistelemassa mietintöä tältä osin, mikä koskee liikenneministeriön hallinnonalaa. Luonnollisesti olemme olleet yksimielisiä, vaikkakin keskusteluissa meillä on ollut erilaisia painopistealueita ja luonnollisesti on myös tulossa tähän saliin lisää määrärahaesityksiä.

Kuitenkin kaakkoissuomalaisena tunnen erittäin hyvin mielestäni Kuutostien problematiikan ja Saimaan kanavan liikenteen. Olen todella huolissani siitä, että monet hollantilaiset ja saksalaiset varustamot tällä hetkellä jo pohtivat sitä, mikä on heidän mahdollisuutensa taloudellisessa mielessä liikkua Saimaan kanavalla, koska Venäjän puolella tariffipolitiikka on hyvin poukkoilevaa, siitä ei pitkällä tähtäimellä tiedä, mihin suuntaan se kehittyy. Toisaalta on vikaa myös meissä suomalaisissa itsessämme. Luotsausmaksuja on 90-luvulla nostettu noin 80 prosenttia viisi kertaa. Myös tässä on osasyynä siihen, että ainakin suomalaisvarustamot ovat ilmoittaneet aivan selkeästi, että heillä ei ole mitään mahdollisuuksia liikennöidä Saimaan kanavalla.

Tunnen myös Kuutostien problematiikan, niin kuin totesin. Se on erittäin huonokuntoinen tänä päivänä. Koskenkylä — Kouvola-väli on erinomaisen huono. Liikennejaosto on mietinnössään todennut huolestuneena Kuutostien kunnon. Mutta jos Saimaan kanavan liikenne vähenee nykyisestään, mitä en luonnollistikaan toivo, se tietää sitä, että Kuutostiella raskas liikenne lisääntyy. Jo tänä päivänä, kun ajatellaan Kaakkois-Suomen teollisuutta, paperiteollisuutta ja muuta teollisuutta, rekkojen määrä,

joka Kuutostiella kulkee, on suuri. Kun lisäksi vielä on satamaliikenne Haminaan ja Kotkaan, jossa kuljetetaan hyvin paljon raskasta polttoöljyä, niin nykykunnossa Kuutostie ei kestä enää minkäänlaista lisäliikennettä. Näin ollen jatkossa tulisi tähän asiaan kiinnittää entistä suurempaa huomiota.

Olen samaa mieltä niiden puhujien kanssa, jotka tänään ovat esittäneet, että meidän pitäisi yksinkertaisesti, jos ja toivottavasti kun tähän maahan tulee taloudellista liikkumavaraa, myös jatkossa harkita valtionyhtiöiden yksityistämismäärärahojen käyttämistä myös maamme rataverkoston parantamiseen ja tieverkostoon. Meidän on yksinkertaisesti täällä salissa tuettava näitä toimintoja, koska muussa tapauksessa meille tulee erittäin vaarallisia teitä ja rataverkkoja eikä se ole kenenkään meidän suomalaisten etu, joten kun seuraavan vuoden budjettia tehdään, muistetaan tämä tilanne ja koetetaan tehdä parannusta. Toivottavasti myös hallitus itse omassa piirissään huomaa tämän mahdollittoman tilanteen, jossa Suomi tällä hetkellä on tässä suhteessa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Nopeat itäradat ovat kiinnostaneet ed. Tiusasta erityisesti, joka useissa puheenvuoroissa on vaatinut rataa suoraan Helsingistä itään. Päätökset ovat olleet kuitenkin toisenlaisia. Koska muun muassa uljas uusi valtatie rakennetaan pitkin Suomenlahden rantaa, ei rataa kannata rakentaa ihan viereen. Niinpä ns. itäratavaihtoehtoja selviteltyt liikenneministeriön johdolla toiminut Valtionrautateiden työryhmä ehdottikin jo pari vuotta sitten uuden nopean radan rakentamista Savon rata -suunnitelman pohjalta, ensin Lahteen ja sitten Heinolan kautta Mikkeliin. Työryhmä totei tämän ns. Savon rata -vaihtoehdon kannattavimmaksi sekä yhteiskuntataloudelle että aluerakenteen kehittämisen kannalta. Tämän vaihtoehdon aluerakennetta tasapainottavaa ylivoimaa korosti myös Helsingin yliopiston selvitys.

Edellisen hallituksen liikenneministeri Norrback tekikin myönteisen päätöksen Savon radan rakentamisen suhteen, johon päätökseen nykyisen hallituksen liikenneministeri Tuula Linnainmaa on yhtynyt vastatessaan asiasta tehtyyn kyselyyn eduskunnan kyselytunnilla. Ensi vaiheessa rata on toki rakennettava välille Kerava — Lahti. Sen jälkeen rata kulkee pitkin Salpausselkää Viipuriin ja Pietariin. Se auttaa laajasti koko itäistä liikennettä. Se rakennettaisiin tämän hetken kaavailujen mukaan ensi vuosituhannella. Savon rata eli jatko Lahdesta Heinolan kautta

Mikkeliin tulisi rakennettavaksi vasta tämän jälkeen.

Elämme toki ajassa, jolloin tämän hetken kaavailut voivat nopeastikin muuttua. Tarvittaessa tehtävä runsaskin varojen siirto esimerkiksi työllisyyden hoidon nimissä infrastruktuurin kehittämiseen voi muuttaa suunnitelmat. Ratojahan ei hetkessä rakenneta. Siksi suunnitelmien ja linjauksen on oltava valmiina ajoissa, kun hetki tulee.

Herra puhemies! Haluan vielä lyhyesti kommentoida ed. Tiusasen näkemystä Kymijoen kanavoinnista, koska ed. Tiusanen näkee pohjasedimentit vasta-argumenttina Kymijoen kanavoimiseen. Olisin halunnut varsinaisessa puheenvuorossani kertoa asiasta laajemminkin, mutta silloinkin aika loppui.

On totta, että dioksidi- ja furamidisedimenttiä on teollisuusjätteen seurauksena Kymijoen pohjasedimentissä. Siitä on alustavia selvityksiä tehty. Nyt on menossa Jyväskylän yliopiston toimesta laajempi tutkimus sedimenttipitoisuuksien selvittämiseksi. Alustavasti on saatu tietoja, että kyseessä oleva sedimenttipitoisuus ei ole laaja-alaista. Sitä on paikallisesti joillakin alueilla, ja se voidaan tietysti menetelmin poistaa tai kiinteyttää pohjaan.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa herra puhemies! Joudun nyt vastauspuheenvuoron käyttämään ryhmäveljelle Timo Ihmälälle itäradoista.

Liikenneministeriö perusti syksyllä 1990 Itäradat-projektin, joka sai tehtäväkseen selvittää hanketta kolmen vaihtoehdon pohjalta. Nämä tarkoittivat uuden rautatien rakentamista Helsingistä joko Lahden kautta Mikkeliin, Porvoon kautta Kouvolaan tai Kotkan kautta Luumäelle. Nopea vilkaisu karttaan kertoo, että tarjotuista ratkaisuista keskimmäinen eli uusi rata Helsingistä Kouvolaan oikaisee Riihimäen — Lahden mutkan kokonaan ja palvelee näin ollen tasapainoisesti ja tasapuolisesti kaikkia kolmea edellä mainittua liikennesuuntaa. Sen sijaan muiden oikaisuvaikutus on vain osittainen.

Itäradat-projektin työ kesti lähes pari vuotta. Työn aikana tuli julkisuuteen ennakkotietoja, joiden mukaan Kouvolan suunta olisi kannattavin. Vuonna 1992 liikenneministeriön julkaisusarjassa ilmestyi laaja, hanketta eri näkökulmista valaiseva viisiosainen raportti nimellä Itäradat — tarveselvitys. Monien yllätykseksi selvityksen loppuraportissa päädyttiin ehdottamaan Lahden — Mikkeliin vaihtoehdon toteuttamista.

Saamansa aineiston pohjalta liikenneministeriö päätti valmistelun jatkamisesta siltä pohjalta, että rakennetaan rautatie Helsingistä Lahteen. Muita päätöksiä ei tehty. On paikallaan nyt korostaa, että kaikki valmisteluasiakirjojen taloudelliset laskelmat ja vertailut perustuvat siihen, että jokin annetuista vaihtoehdoista toteutetaan kokonaan. Osittain toteutettavasta vaihtoehdosta ei ole esitetty mitään kannattavuuslaskelmia. Julkisuudessa on kuitenkin esitetty sellaisia arveluja, että jatkorataa Lahti — Heinola — Mikkeli ei ehkä rakennettaisi lainkaan tai että sen toteutuminen siirtyisi kauas tulevaisuuteen.

Helsinki — Lahti-ratkaisun kiistanalaisuus on kuvastunut monissa lehtikirjoituksissa, joissa on ihmetelty, kannattaako 10—15 minuutin ajansäästön vuoksi rakentaa 1,5 miljardin markan rautatietä olemassa olevan radan viereen. Myös radan vaikutusalueella on esiintynyt epäilyksiä ja vastustusta, mikä näkyy muun muassa kuntien erittäin kielteisissä lausunnoissa. Vaikeuksia on kohdattu myös ratalinjan erkanemiskohdan sijoittelussa asutetuille seuduille Keravalla tai Järvenpäässä.

Edellä sanotun valossa on perusteltua tarkemmin tutkia, mitä itäratahankkeen suunnitteluasiakirjoissa todella sanotaan ja millä tavoin tehtyä ratkaisua siinä perustellaan. Perehtyminen näihin papereihin on sekä mielenkiintoista että opettavaa.

Hankkeesta tehty tekninen selvitys on selkeä ja informatiivinen. Sen mukaan Kouvolan vaihtoehto on sekä rakennuskustannustensa että odotettavissa olevan liikenteen suhteen selvästi edullisin vaihtoehto. Siinä joudutaan rakentamaan vähiten, eli 112 kilometriä uutta rataa, jonka rakennuskustannukset ovat 2,8 miljardia markkaa. Sen sijaan Lahden — Mikkeliin vaihtoehto edellyttää 158 kilometrin uutta rataa hintaan 3,68 miljardia markkaa ja Kotkan vaihtoehto 168 kilometriä uutta rataa hintaan 4,47 miljardia markkaa. Myös, jos lasketaan mukaan vanhoihin ratoihin kaavailut perusparannukset, on Kouvolan vaihtoehto selvityksen mukaan edullisin.

Kouvolan vaihtoehdon laskenta tuo myös eniten uusia matkustajia rautateille ja eniten tavaraliikenteen siirtymistä maanteiltä rautateille. Tavaraliikenteen suoritteita tulisi Kotkan vaihtoehto säästämään muita enemmän, mikä johtuu Vuoksenlaaksosta ja itärajan takaa Kotkan ja Haminan satamiin suuntautuvan tavaraliikenteen matkan lyhenemisestä. Korkeiden investointikustannusten vuoksi vaihtoehdon koko-

naiskannattavuus jää edelleenkin muita heikom-  
maksi.

Yhteiskuntataloudellista kannattavuutta kos-  
keva toinen itärataselvitys käsittelee vaihtoehto-  
jen markkamääräisten kustannusten ja tuottojen  
lisäksi myös ratahankkeiden aineettomia etuja ja  
haittoja kuten aikasäästöjä, onnettomuuskus-  
tannuksia ja ympäristötekijöitä. Niistä yhteenve-  
tona laadittu kokonaisarvio antaa Kouvolan  
vaihtoehdolle parhaan hyötykustannussuhteen  
ja korkeimman korkotuoton sijoitetulle pää-  
omalle. Ero Kotkan vaihtoehtoon on huomatta-  
van suuri. Mikkelin vaihtoehtoon verrattuna ero  
on pienempi.

Tehtyjen selvitysten viesti siis on, että kaikki  
valinnat ja olevat tekijät puoltavat Kouvolan  
vaihtoehtoa. Aluerakenteellisten vaikutusten  
osalta selvityksessä käsitellään myös laajasti  
Suomen itärajan ylittävän rautatieliikenteen ke-  
hitysnäkymiä ja arvioidaan, että itärajan henki-  
löliikenne kasvaa vuoden 1991 tasosta noin  
300 000 vuotuisella matkustajalla vuoteen 2010  
mennessä eli noin 5—6-kertaiseksi ja vuoteen  
2030 mennessä yli kymmenkertaiseksi. Myös  
itärajan tavaraliikenteen kehitysnäkymistä an-  
netaan hyvin valoisia kuvia. Näitä seikkoja ei kui-  
tenkaan enää mainita siinä vaiheessa, kun työ-  
ryhmä tekee lopulliset johtopäätöksensä eli pää-  
tyy suosittelemaan Lahden suuntaa, joka kaik-  
kein heikoimmin palvelee itärajan ylittävää lii-  
kennettä.

Peruste, että itärata-projektissa Lahti on aja-  
nut kaikkien muiden yli, on radan vaikutuksesta  
tapahtuva väestön oletettu muuttoliike radan-  
varren taajamiin. Selvityksessä muun muassa ar-  
vioidaan, että vuoteen 2030 mennessä Lahden —  
Mikkelin ratasuunnan taajamien väestölisäys ra-  
dan ansiosta olisi enintään 80 000 asukasta,  
Kouvolan suuntaan enintään 55 000 asukasta,  
Kotkan radan suuntaan enintään 75 000 asukas-  
ta. Näihin lukuihin on päädytty melko mutkik-  
kaan ja vaikeasti kontrolloitavan arvion kautta,  
johon ei voi sisältyä sekä virheitä että tarkoitusha-  
kuisuutta.

Muuttoliikkeen arvioidut erot eivät ole kovin  
merkittäviä, varsinkin kun niihin sisältyy tulevai-  
suuden ennustamisen epävarmuus yli 30 vuoden  
aikajänteellä. Vielä tärkeämpää on kuitenkin  
kysyä, onko tämän tapaisten väestöennusteitten  
käyttö rautatierakentamisen kriteerinä ylipää-  
tään mielekästä. Rata aiheuttaa enemmän uudis-  
rakentamisen tarvetta ja absoluuttisia kustan-  
nuksia Mikkelin ja Kotkan kuin Kouvolan suun-  
nalla. Uudet asukkaat muuttavat pois jostakin ja

muuttotappioalueille jää osa rakenteista hyö-  
dyntämättä tai vajaakäyttöön.

Yleensä kai ajatellaan, että rautatie rakenne-  
taan sinne, missä se tehokkaimmin ja taloudelli-  
simmin palvelee kuljetusväylänä. Hyvin perus-  
tein voidaan myös pitää viisaampana rakentaa  
rautatie siten, että mahdollisimman monet  
alueen asukkaista voivat pysyä paikoillaan ja  
hankkia elantonsa kotiseudultaan. Itärata-pro-  
jektin logiikka on toiminut täsmälleen päinvas-  
taisella tavalla. Se suosittaa rautatiesuuntaa,  
joka sen omien selvitysten mukaan on kalliimpi,  
tuo vähemmän matkustajia ja uutta tavaraliiken-  
nettä sekä aiheuttaa enemmän muuttoliikettä.

Tehtyä valintaa vastaan voidaan esittää vielä  
koko joukko muitakin näkökohtia, jotka selvi-  
tyksessä on sivuutettu, esimerkiksi seuraavat:  
Helsingistä Lahteen on hyvät tieyhteydet, en-  
nemmin tai myöhemmin koko väli rakennetaan  
moottoritieksi. Siitä ei varmastikaan radan takia  
luovuta, kulkeehan tuota suuntaa kaksi Suomen  
tärkeimmistä valtateistä. Tiellä on hyvin vilkas  
pitkän matkan pikalinjaliikenne, lähes 40 lähtöä  
päivittäin molemmista suunnista sekä lisäksi  
toistakymmentä vuoroa Helsinki-Vantaan len-  
toasemalle. Tämä liikenne tulee jatkumaan; suur-  
in osa Lahden — Helsingin liikenteestä tulee  
pysymään maantiellä, oli rata millainen tahansa.  
Sitä paitsi voidaan nykyiselle radallekin kohtuul-  
lisin kustannuksin järjestää varsin nopeat juna-  
yhteydet. Uuden radan rakentamisella voidaan  
matka-aikaa lyhentää 10—15 minuuttia, mutta  
hyvällä syyllä voidaan kysyä, onko tästä hyötyä,  
onko melko suppean asiakaskunnan ajansäästö  
missään järjestetyn suhteessa siitä aiheutuviin  
kustannuksiin.

Neste Oy:lle tulee Venäjältä öljyteollisuuden  
raaka-aineita rautateitse noin 3 miljoonaa tonnia  
vuodessa. Säiliövaunujen matka Sköldvikiin  
Kouvolan oikorataa lyhentäisi noin 100 kilomet-  
riä. Saman verran lyhenisi Nesteeltä Itä-Suo-  
meen menevien säiliövaunujen matka. Kansan-  
taloudellinen säästö olisi merkittävä. Lahden  
rata lyhentäisi matkaa vain noin 30 kilometriä.  
Jotkut asiat ovat jo muuttuneet siitä ajankohdas-  
ta, kun itärata-selvitys tehtiin. Esimerkiksi hen-  
kilöliikenne itärajan yli on kasvanut huomasti,  
jopa nopeammin kuin selvityksessä on oletettu.  
EU:lta anotaan lehtitietojen mukaan tukea Hel-  
singin — Pietarin junaliikenteen nopeuttamisel-  
le. Valittu vaihtoehto on kuitenkin tämän liiken-  
teen kannalta huonoin.

Arvoisa herra puhemies! Monien taloustie-  
teellisten tutkimusten mukaan Suomessa on in-

vestoitui paljon, mutta usein hyvin tehottomasti. On myös tehty päällekkäisiä ja heikkotuottoisia liikenneinvestointeja usein suppeitten paikallisten intressien vuoksi. Valitettavasti ollaan taas valmistelemassa uutta ja kallista liikenneinvestointia erittäin heikoin perustein valtakunnalliset näkökohdat sivuuttaen. Onneksi kuitenkin vielä on aikaa asian kriittiselle uudelleen tarkastelulle.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Käyn puhujakorokkeella ihan pikimmältään ja totean, että joskus asiat kehittyvät varsin nopeasti. Täällä on tänä iltana puhuttu Venäjän rajaliikenteestä. Iltasella katselin erästä ministeri Linnainmaan vastausta kirjalliseen kysymykseen, eikä näistä rajaliikenteen ongelmien selviämisestä vielä sen enemmälti ollut tietoa kuin se, että ministeri Linnainmaa oli keskustellut eri henkilöiden, muun muassa sisäministeri Kulikovin kanssa.

Äsken katselin, niin kuin monet muutkin, televisio uutisia, joissa jo näkyi toivottavasti tulosta siitä, että näiden neuvottelujen pohjalta Venäjän viranomaiset ja ilmeisesti juuri sisäministeri Kulikov on pannut vauhtia hommiin ja hampuusit pannaan kuriin tuolla itärajalla. Ainakin niissä suunnitelmissa, mitä siinä lueteltiin ja joista ilmeisesti ministeri Linnainmaa sai suurlähetystöstä tulleen faxin juuri täällä esiintyessään, ovat nämä systeemit. Toivon mukaan asiat järjestyvät. Se ei tietysti tuossa maassa, jossa toinen käsi ei tiedä, mitä toinen tekee, ole 100-prosenttisen varmaa, mutta jotakin ainakin. Ja kun niin korkealta tasolta kuin sisäministeriön tasolta asiat luvataan panna liikkeelle, niin on uskottavissa, että tämä suuri ongelma poistuu.

Herra puhemies! Minä tulin tänne oikeastaan sen takia, että minä tästä postiasiasta toteaisin sen, että täällä Postilla on ilmeisesti jonkinlainen tietokatkos tai joku tuonne postipiireihin nähden. Sisä-Suomen postipiiriin kanssa olen asioinut. Eräessä hausassa tapauksessa — tai ei se asia ole hauska niille kyläläisille, joilta posti on mennyt — kyläkaupasta asiamiesposti otettiin pois, koska kyseinen kauppias ei hoitanut sitä asianmukaisesti. Kun asiaa tiedusteltiin, onko mahdollista saada posti takaisin, niin Posti vastasi, että etsitään koko ajan aktiivisesti uutta paikkaa postille, ja kun sellainen sitten saadaan, niin posti palautetaan välittömästi.

Piiri valehteli suoraan ja selkeästi, se ei mitään uutta paikkaa etsinytkään, koska kylässä ei ollut mitään muuta mahdollista paikkaa kuin paikallinen Osuuspankki, joka on niitä harvinaisia yhden konttorin osuuspankkeja, jotka eivät kuulu

muuten mihinkään laajempaan osuuspankkijärjestelmään, vaan on vain sen kylän Osuuspankki. Kun sitten kysyttiin, että voidaanko tähän Osuuspankkiin se posti sijoittaa, niin vastattiin, että vuodelta 1991 on olemassa Postipankin ja Postin välillä sellainen yhteistyösopimus, joka estää sen, että Osuuspankkiin ei voida antaa asiamiespostia. Sen jälkeen kyseltiin taas Heljä Salomaa, vai kuka nyt onkaan tämän alan ylimpiä konduktöörejä täällä Helsingissä, ja hän vastasi, että ei sellaista sopimusta ole enää olemassakaan, että joskus 90-luvun maissa Postin ja Postipankin välillä vielä on ollut tällainen sopimus, joka on tavallaan estänyt tämän, että kilpailevaan pankkiin ei postia ole saatu.

Nyt kun taas Sisä-Suomen postipiiriin otettiin yhteyttä tästä, niin sitten ne keksivät sen, että se on liian vähän päivässä auki. Siis valheita toisensa perään, kun asioita selvitetään. Minusta tuntuu vähän, että nämä paikalliset mestarit siellä postipiireissä touhuilevat vähän omien mielijohteittensa mukaan ja miltä kyljeltä ovat kulloinkin sattuneet nousemaan näitä ihan asiallisia asioita. Pääposti täällä sanoo, että kyllä näin täytyy tapahtua, mutta kun asiaa puhutaan varsinaiseen piiriin, niin asiat ovat taas toisin: luvataan, mutta sitten keksitään tekosyitä.

Ja varjele, jos kansanedustaja menee ottamaan yhteyttä asioissa ja pyrkii auttamaan kyseisen kylän asukkaita postiasiassa! Se on viimeinen temppu, sen jälkeen ei kylään eikä naapurikyläänkään saada postia, koska postipiirin suuret ja ylpeät herrat ilmoittavat, että koska on otettu kansanedustajaan yhteyttä, niin saatte kärsiä siitä eli postia ei missään tapauksessa saada. Tämä on kyllä Postin taholta, jossa johtajana on Pekka Vennamo, entinen kansanedustaja ja ministeri, joka nämä asiat tietää kuinka ne ovat, tämä toiminta aika pöyristyttävää, mutta saattaa olla tietysti näin, että suuressa talossa ei tämä tieto kulje.

Mutta tämä Suomen Postin toiminta on vähän samanlaista tämän minun esitykseni perusteella kuin Venäjän hommat tuolla rekkaliikenteessä itärajalla. Moskova ei tiedä, mitä itärajalla rekaliikenteessä tapahtuu. Saattaa olla sillä tavalla, että Posti Helsingissä ja Pekka Vennamo eivät tiedä, mitä näissä postipiireissä tehdään. Ne ovat diktaattoreita omalla alueellaan ja hoitelevat asioita niin kuin parhaaksi katsovat, ja se ei ole koskaan parhaaksi, jos niitä hoidetaan mielivaltaisesti.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa herra puhemies! Liikennepoliittikka on yksi keskeisimpiä

yhteiskuntapolitiikan muotoja sisäpolitiikan osalta. Valitettavasti vain tästä on mahdollisuus käydä eduskuntakeskustelua kovin vähän ja harvoin laaja-alaisesti. Oikeastaan tässä budjetin yhteydessä tilanne on melkein päinlaatuinen. Liikennepolitiikka on kuitenkin ollut ja on jatkuvasti suurten haasteiden edessä ja siitä olisi syytä käydä täällä laajaa keskustelua kaikilta osin. Eduskunta on kuitenkin tosiasiaa päätöksenteon osalta valitettavasti liikenneministeriön hallinnonalalla aika pitkälti sivusta seuraaja tänä päivänä. Ehkä se on ennenkin ollut, koska eivät ne pienet tienpätkät ja siltarumpurahat ole olleet mitään todellista liikennepolitiikkaa, hankkeet joista vielä joitakin vuosia sitten täällä päätettiin äänestään. Nyt onneksi ei enää ihan sillä tasolla olla.

Eduskunnan olisi syytä päästä käymään laaja-alainen liikennepoliittinen keskustelu kaikista liikennepolitiikan eri osista, koska kaikilla osaluilla tapahtuu hyvin paljon. Tätä eduskunnan asemaa kun hieman mietiskelin äsken, ajattelin, kuinka vähän pääsemme tästä keskustelemaan, ja nyt kun pääsimme keskustelemaan ja liikenneministeri tuli tänne, niin kuin hyvä tapa tietysti on, hän puheenvuorossaan, voi sanoa, moitti valtiovarainvaliokuntaa siitä, että valtiovarainvaliokunta oli tehnyt liikennepolitiikkaa sen verran, että on tehnyt pienen budjetin sisäisen siirron, siirtänyt tienpidosta muutamaa miljoonaa yksityisteiden kunnossapito- ja rakentamisavuksiin. Mielestäni tällaisen siirron tekeminen eduskunnassa on pieni liikennepoliittinen päätös, niin pieni, että siitä ei kannattaisi ehkä moitteita eduskunnalle antaa, kun eduskunnan valta liikennepolitiikassa jää lähes tälle tasolle ja kaikki muu onkin enemmän tai vähemmän ministerin käsissä.

Täällä keskustelussa ovat tulleet kovasti esille Itä-Suomen ja ehkä kaakkoisen Suomen ongelmat. Painokkaasti näyttää siltä, että siltä alueelta on hyvin paljon aktiivisia liikennepolitiikasta kiinnostuneita edustajia. Totean, että kyllä muuallakin maassa on liikennepoliittisia tarpeita hyvin paljon, monenlaisiakin. Esimerkiksi postin ongelmat ja monet muut koskettavat koko maata. On valitettavaa, että näistä käydään keskustelu illalla näin myöhään ja lähes tyhjälle salille.

Kuitenkin esitän tälle melko tyhjälle salille tai oikeastaan hallituksen suuntaan toivomuksen, että hallitus toisi eduskunnalle heti ensi vuonna, niin pian kuin mahdollista, selonteon tai tiedonannon tai jonkin laaja-alaisen selvityksen liikennepolitiikasta kaiken kattavasti, jolloin eduskun-

ta pääsisi käymään keskustelua oikein päivänvalossa näistä tärkeistä asioista. Sellainen olisi ehkä pitänyt olla jo tänä vuonna tai jo viime vuonna, kun on tehty monenlaisia päätöksiä tähän mennessä, mutta parempi myöhään kuin ei milloinkaan. Siksi toivoisin, että keskustelu olisi jo ensi vuoden alkupuolella.

Pitäisi vertailla hyvin perusteellisesti eri liikennemuotoja, niiden kehittämisen järkevyyttä ja erilaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Niillähän on hyvin erilaiset vaikutukset, taloudelliset vaikutukset, vaikutukset palvelujen suhteen, ympäristön suhteen, kustannusten suhteen jne. Tällainen vertailu päätösten pohjaksi olisi hyvä täällä tehdä, saada keskustelun pohjaksi ja sen jälkeen tehdä linjauksia.

Aivan ajankohtaisia, uusia ja ongelmallisia, suuria, myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia liikennepolitiikkaan tulee EU-jäsenyydestä ja toisaalta paljon puhutusta Venäjän tilanteesta. Näistä pitäisi myös käydä pitkät perusteelliset keskustelut.

Yleisestikin olisi puhuttava näistä periaatteista, mistä mainitsin, annammeko todella liikennepolitiikan kaikilta osin mennä sitä tietä, mitä se on nyt menossa, eli kohti vapaata markkinataloutta, jossa liikelaitostetaan ja yhtiöitetään kaikki peruspalvelutkin ja sitten niillä ruvetaan ehkä enemmänkin etsimään tuloja ja voittoa kuin ajattelemaan sitä, että ne voisivat olla myös kansalaisten palvelua, elinkeinoelämän kannalta tärkeää peruspalvelua. Toisaalta liikelaitostaminen ja yhtiöittäminen eri osiltaan on myös muun muassa ympäristöpolitiikkaa ja aluepolitiikkaa. Tältä osin pitäisi käydä laaja ja perusteellinen keskustelu.

Sitten on tietysti liikenteen eri osa-alueet. Tie-liikenteessä tapahtuu hyvin paljon kehitystä. Olsi puhuttava yleensä varoista, miten paljon sinne ohjataan, miten ne suunnataan. Tällä hetkellähän tietysti, niin kuin ehkä aina, näihin liikenneasioihin liian vähän varoja saadaan, mutta toisaalta valtiontalous asettaa omat rajansa. Näiden varojen jakaminen on tärkeä kysymys. Voi olla niin, että menneinä vuosina ja vuosikymmeninä on pohjoiseen annettu suhteellisesti aika paljon muun muassa tierahoitusta ja näin hoidettu siellä tiet kuntoon.

Nyt näyttää olevan kova paine siihen, että varsinaisin budjettivarojen ja uusien rahoitusmuodoin, joista täällä ei ole käyty juuri minäkäänlaista keskustelua koko salin osalta, kerätään varoja ja hankkeet toteutetaan nimenomaan eteläisimmässä Suomessa. En kiellä ja

kiistä sitä, etteikö tarve ole erityisen suuri eteläisessä Suomessa, mutta näyttää siltä, että se on varsin voimallisesti myös hallituksen toimesta hoidettu, niin että etelärannikko, eteläinen Suomi, Salpausselän eteläpuoli on tierahat nyt mittavasti saamassa. Erityisesti Väli-Suomi on jäämässä tässä mopen osaan.

Tärkeää siis olisi käydä keskustelua myös uusista rahoitusmuodoista, joita nytkin budjettiin sisältyy, yksityinen rahoitus ja muut muodot, ja tietysti pohtia, mikä on EU-rahoituksen muoto ja kuinka paljon se ohjaa ja määrää meillä tiehankkeiden toteuttamisjärjestystä. Näyttää siltä, että vaikutukseton sekään ei ole.

Sitten on ongelma, mikä syntyi siitä, kun hallitus poisti yksityisteiden avustukset kokonaan. Siitä syntyi aika merkillinen tilanne. Onneksi nyt valtiovarainvaliokunta on herännyt, ja niin kuin alussa mainitsin, palauttamassa ja siirtämässä sinne vähän varoja. Olisi syytä käydä kunnan keskustelu siitä, mikä on yksityisteiden ja yleensäkin ehkä teiden osalta kuntien kontra valtion kontra käyttäjien vastuu kustannustenkin osalta.

Oma lukunsa on tielaitoksen liikelaitostaminen ja ehkäpä lopulta yhtiöittäminen, jonka nyt valiokunta pysäytti. Saattaa olla niin, että hallitus sen pian tuo uudelleen, koska tämä on markkinataloushallitus, joka haluaa sen äkkiä viedä eteenpäin. Sillä ilmeisesti saavutetaan melkoisestikin taloudellisia säästöjä. Mutta mitkä ovat ne vastakustannukset, ovatko ne samat kuin esimerkiksi Postin puolella on nähty? Nämä pitäisi käydä täällä laajasti ja perusteellisesti läpi, keskustella etukäteen, ettei tarvitsisi tehdä sillä tavalla kuin jonkin läänituudistuksen osalta, että ensin viedään hankkeet niin pitkälle, että sitten joudutaan kiristämällä, koplaamalla, ostamalla ja kaikilla mahdollisilla keinoilla hankkimaan eduskunnan pieni enemmistö sen tueksi, että saadaan esitykset läpi. Eli peruskeskustelu tieliikenteen osalta tarvitaan.

Täällä oli äsken esillä aika tavallakin tässä keskustelussa vesiliikenne eli lähinnä Itä-Suomen, ehkä osittain keskeisenkin Suomen, kanava-hankkeet. Mielestäni niistä tarvitaan kyllä perusteelliset selvitykset, niiden järkevyydestä, kustannuksista ja toiminnasta täällä pohjoisessa jäissäkin oloissa. Eli vesiliikenteen merkitys ja tulevaisuudennäkymät pitäisi selvittää hyvin perusteellisesti, ennen kuin lähdetään niihin hankkeisiin. En vastusta niitä, mutta haluan, että tiedämme, mihin ne kymmenet ja ehkä sadat miljoonat pannaan, jotka kanavointiin mahdollises-

ti pantaisiin. Selvät, hyvät perustelut täytyy löytää.

Ehkä ilmaliikenteen puolella ei nyt ole semmoisia asioita, joita osaisin nostaa esille, mutta kyllä sielläkin on varmaan edessä uusia tilanteita. Kun alueellinen kehitys ja väestökehitys ja muu tässä maassa keskittyy, meillä on useita lentoase-mia, joiden liikenne saattaa olla vaarassa vähentyä, ja se, miten niiden liikennettä pidetään tässä laajassa maassa yllä, varmaan tulee eteen kysymyksenä, johon kannattaisi etukäteen varautua.

Rautatieliikenteen osalta täällä on käyty keskustelua, ja meillä on siltä osin tarvetta varmasti myös paljon selvittämiseen ja pohtimiseen, mikä on kiskoliikenteen tulevaisuus tässä maassa. Tältäkin osin tiedonannon tai selonteon muodossa tänne tuotu keskustelu olisi aivan paikallaan.

Oma lukunsa on tietoliikenne, siinä esimerkiksi Yleisradio ja Yleisradion rahoitus ja asema. Nyt on paineita kovasti MTV:n ja uuden Ruutunelosen osalta, joitten julkisen palvelun maksun osalta on kovaa keskustelua. Ne eivät ehkä suoranaisesti kuulu eduskunnalle, mutta toisaalta ne ovat sellaisia tärkeitä asioita, että eduskunnan pitäisi ottaa niihin selkeästi kantaa. Haluamme me pitää yleisradiotoiminnan, jolla on tiettyjä turvallisuus- ja koko maata ja kansaa koskevia palvelutehtäviä, sellaisessa tilanteessa, että se pystyy toimimaan ja vastaamaan siihen tarpeeseen, mitä varten se on perustettu tuossa muodossa? Tästä täällä olisi syytä käydä paljon perusteellisempi keskustelu kuin on tähän mennessä voitu käydä.

Sama koskee Postia. Postin tilanne on mielestäni aivan erilainen, kuin oli tarkoitus silloin, kun Postia lähdettiin ensin liikelaitostamaan ja sen jälkeen yhtiöittämään. Mitkä tulevat olemaan Postin maksupolitiikan periaatteet? Onko se palvelulaitos vai rahankeruulaitos tulevaisuudessa? Mielestäni sen pitää olla koko maan kattava palvelulaitos. Jos se tuottaa voittoa, hyvä on, mutta voitontavoittelu sillä ei saa olla pääperiaate ja -tavoite, niin kuin nyt näyttää olevan ja palvelut jäävät toissijaiseksi.

Postin osalta tulee eteen kysymys sen kilpailijoista eli siitä, myöntääkö Lipposen hallitus kermankuorijoille taajama-alueilla toimintaluvat, jotka tosiasiaassa pannaankin syrjäisten alueiden ihmisten, yritysten, kuntien maksettaviksi sitä kautta, että siellä Postin palvelumaksut nousevat, kun parhaat alueet, joilla tuottavuus olisi paras, annetaan muiden hoidettavaksi. Eli tälläkin puolella tarvittaisiin tällainen julkisen palvelun maksujärjestelmä ilmeisesti, jos tällä tiellä

edetään. Mielestäni tästä pitäisi kuitenkin käydä eduskunnassa ensin laaja keskustelu.

Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni menee kovin pitkäksi, joten totean vain lyhyesti vielä, että nämä kaikki asiakohdat, jotka liikenneministeriön pääluokan sisällä ovat, ovat kyllä niin tärkeää yhteiskuntapolitiikkaa, että niistä pitäisi mielestäni käydä perusteellinen laaja keskustelu eduskunnassa mahdollisimman pian, vetää täällä ne linjat, joiden mukaan eduskunta haluaa nämä asiat Suomen kansan puolesta hoitaa ja kehittää tulevalle vuosituhannelle. Erityisongelmia on niin paljon, että niihin pitäisi paneutua liikennevaliokunnassa ilmeisesti vielä hyvin tarkasti.

Ed. Lindqvist: Herra puhemies! En kovin pitkästi puhu, joten totean vain tästä paikaltani, että olen erittäin tyytyväinen, että Järvenpää — Lahti-moottoritietä koskeva, yksityisrahoituksella toteuttava rakennushanke etenee. Tämähän on siinä mielessä ollut hyvä asia, koska tätä on vuosikausia, jopa vuosikymmeniä, yritetty saada eteenpäin. Viime kaudella Uudenmaan piiri teki suunnittelutyötä jo ennakkoon toiveena, että tämä lähtee liikkeelle, ja nythän tässä on ilmeisesti jo vauhdilla tapahtumassa. Sen voin tyytyväisyydellä todeta.

Mutta sitten vähän huolestuneena kuuntelin täällä ed. Kuosmasen puheenvuoroa. Toivottavasti hallitus kuitenkin pitää tärkeänä, kun Suomen nopea itäratahanke tulee esille, että Lahti — Kerava-oikorata on se, mitä myös viime kaudella jo pidettiin esillä ja päätettynäkin, niin ettei tähän enää mitään mutkia matkaan tule. Päijät-Häme suurena talousalueena odottaa näitä yhteyksiä eteenpäin Savoon ja Pietarin suuntaan, eikä se saa jäädä paitsioon. Toivon todella, että hallitus ajattelee suuria, väkirikkaita alueita eikä jätä niitä väliin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Pääluokan käsittely keskeytetään.

## Pääluokka 32

### Yleiskeskustelu:

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan ylivoimaisesti tärkein saavutus ei näy tässä talousarvioesityksessä. Tarkoitin tällä tutkimus-

ja kehitystoiminnan rahoituksesta lähivuosille tehtyä mittavaa tasonnostopäätöstä sekä valtion tiede- ja teknologianeuvoston tämän viikon tiistaina tekemiä päätöksiä tutkimusrahoituksen lisäyksen käyttösuunnitelmasta ensi vuonna ja kahtena seuraavana vuotena.

Tuo päätös, niin kuin muun muassa eilen täällä opetusministeriön hallinnonalan yhteydessä käydyssä keskustelussa todettiin useissakin puheenvuoroissa, on ehkä tämän hallituksen kaikin merkittävin aikaansaannos, jonka tulevaisuus tulee aikanaan osoittamaan todella merkittäväksi uusia työpaikkoja luovaksi ratkaisuksi. Tuon ”Suomi: Tiedon ja osaamisen yhteiskunta”-linjauspäätöksen osalta, jonka siis valtion tiede- ja teknologianeuvosto tällä viikolla hyväksyi ja joka hyvin keskeisesti vaikuttaa siihen, mitä KTM ensi vuonna tulee omassa toiminnassaan toteuttamaan, osalta haluan nostaa esille kaksi kysymystä, jotka eivät mielestäni ole tämän syksyn valmistelutyössä ja myös julkisuuteen esille tulleissa näkemyksissä riittävästi korostuneet.

Ensinnäkään tutkimustulokset eivät riittävän nopeasti välity kaikkien niitä tarvitsevien käyttöön. Tätä varten tarvitaan lisää verkostomaista toimintaa, jolla nopeutetaan teknologiadiffuusiota. Vastuu uuden tiedon levittämisestä ei saa olla ensisijaisesti tutkijoilla. Tarvitaan tahoja ja henkilöitä, jotka osaavat muokata uuden tiedon muiden hyödynnettäväksi. Lisärahoituksen avulla on nopeutettava tutkimus- ja kehitystoiminnan tulosten siirtymistä tähänastista monipuolisemmin hyväksikäytettäväksi. Tavoitteena on oltava nopeuttaa kehitystä ja lisätä uusien työpaikkojen syntyä myös niillä tuotanto- ja palvelualoilla, joilla perinteisesti käytetään vähän uuden tutkimustiedon tuloksia.

Tämä merkitsee tutkimusta tekevien tahojen yhteistyön tuntuvaa lisäämistä muun muassa osaamiskeskusten, yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten, uusyrityskeskusten ja kauppakamarien kanssa. Toivottavan kehityksen varmistamiseksi on tutkimustoiminnan ohjeisiin niin Tekesin, Suomen Akatemian kuin monien muidenkin osalta lisättävä mahdollisuus ja suoras- taan velvoite käyttää tarkoitukseenmukainen osa hankkeiden rahoituksesta tutkimustuloksen levittämiseen uutta tietoa tarvitseville käyttämällä verkostomaisesti hyväksi tiedon levityksen sekä uuden tiedon hyväksikäytön ja uusien työtapojen kouluttamisen ammattilaisia.

Toisena linjauksena haluan korostaa, että tutkimustoiminnan lisäys ei sellaisenaan ole riittävä lisäpanostus uusien työpaikkojen lisääntymiselle

toivotussa määrin. Tutkimus- ja kehitystoimintaan on kytkettävä tähänastista määrätietoisempi ja monipuolisempi rahoitusinstrumenttien käyttö. Tästä on tässäkin salissa useat kerrat keskusteltu.

Tutkimustoiminnan tuloksekkautta arvioitaessa on ratkaisevin mittari syntyvän uuden osaamisen jalostuminen kansainvälisillä markkinoilla menestyviksi tuotteiksi ja palveluiksi. Kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämisessä onkin nopeutettava innovaatioprosessia. Oleellinen osa tutkimusprosessia on myös tutkimuslähtöisten liikeideoiden arviointi ja jalostaminen sekä markkinavalmistelu. Tutkimusrahoituksen lisäämisen rinnalla on kehitettävä rahoitusmekanismeja siten, että nopeutetaan tutkimustulosten kaupallistamiseksi perustettujen yritysten kasvua ja tuotteiden saamista markkinoille.

Haluan tarkastella tätä jälkimmäistä linjaustani vielä syvällisemmin evästämällä ministeri Kalliomäkeä ja rohkaisemalla häntä osoittamaan lisärahoitusta — tarvittaessa toki taistellen myös valtioneuvoston sisällä — ennen yrityksen starttivaihetta uuden tuotteen kehityksen ja markkinoille pääsyn vauhdittamiseen.

Tässä talousarvioehdotuksessa momentilla Avustukset teollisuuden edistämiseen ja alan yhteisöille on varattu 21,5 miljoonaa markkaa keksintötoiminnan edistämiseen. Määräraha on kuitenkin liian vähäinen suhteessa tarpeeseen. Sitä tulisiikin tulevina vuosina määrätietoisesti nostaa noin 100 miljoonan markan tasolle, joka tuolloin luo riittävät edellytykset nykyistä huomattavasti useampien uusien keksintöjen ja innovaatioiden kehittymiselle kaupallisesti menestyviksi tuotteiksi.

Kansallisen innovaatiojärjestelmän merkitystä uusien työpaikkojen synnylle on viime vuosina korostettu juhlapuheissa. Näin on työttömyydestä ja yhteiskunnassa vallitsevasta yleisestä passiivisuudesta huolimatta luotu myönteistä ilmapiiriä aloitteellisuudelle ja ideoiden jatkojalostamiselle. Merkittävää roolia tässä kansallisessa innovaatiojärjestelmässämme hoitaa keksintösäätiö. Siltä kysytään nykyisin vuosittain neuvoja noin 7 000 kertaa ja keksintöjen kehittämISRahoitusta haetaan noin 1 200 kertaa. Määrärahojen niukkuudesta johtuen säätiö rahoittaa kuitenkin vain noin 300 pienyrittäjän tai yksityishenkilön tekemän keksinnön kehittämistä. Tarvetta olisi noiden keksintöjen ja ideoiden laatu huomioon ottaen huomattavasti laajempaan toimintaan ja myös suurempiin rahoituspanostuksiin.

Keksintösäätiön toiminnalla on myös koko maan kattava luonne. Otaniemen teknologiakeskuksessa sijaitsevan toimiston yhteydessä on myös oma työpaja prototyyppien valmistusta varten. Lisäksi eri puolilla maata teknillisten opilaitosten ja teknologiakeskusten yhteydessä työskentelee 11 keksintöasiamiestä. Suunnitelmassa on toiminnan laajentaminen muun muassa sijoittamalla uusi keksintöasiamies Helsingin yliopiston toiminnan yhteyteen Viikkiin osana Uudenmaan osaamiskeskushanketta.

Lisäämällä kauppa- ja teollisuusministeriön määrärahoja keksintö- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen voitaisiin nopeuttaa uusien työpaikkojen syntymistä. Teknillisen ja kaupallisen koulutuksen saaneiden työllistymistä voitaisiin niin ikään edistää nopeuttamalla pk-yritysten tuotekehityksen tulosten kaupallistamista. Yhdistämällä samoihin projekteihin juuri tutkintonsa suorittaneita, tuoreet tieteelliset tiedot omaavia nuoria ja myös vanhempia vankan työkokemuksen omaavia ammattilaisia voitaisiin samalla merkittävästi lisätä uusien työpaikkojen syntyä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta suoraan myös ministeri Kalliomäelle, että täällä täysistunnossa eilen opetusministeriön pääluokan kohdalla käydyssä viisituntisessa keskustelussa useissa puheenvuoroissa kiitettiin hallituksen tutkimusrahoitusta koskevia päätöksiä. Samalla kuitenkin edellytettiin tehokasta tulokselisuuden seurantaa ja tehtyjen linjausten vaikutusten arviointia. Tällöin esille nousi muun muassa, että tämän rahoituksen seurauksena syntyneiden ja syntyvien uusien työpaikkojen määrää ja kehitysprosessia voitaisiin perusteellisesti arvioida myös eduskunnassa esimerkiksi valmisteltavan selonteon muodossa jo ensi vuoden kuluessa. Onhan tämä linjauspäätös todella merkittävä.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa puhemies! On varmasti syytä antaa kauppa- ja teollisuusministeriölle ja kauppa- ja teollisuusministerille kiitosta siitä, että niihin asioihin, joihin ed. M. Markkula puheenvuorossaan erityisesti kiinnitti huomiota, eli tutkimus- ja kehitystoimintaan on panostusta voitu selkeästi kasvattaa ja nostattaa. Tämä on äärimmäisen tärkeä asia pitkällä tähtäimellä.

Tässä mielessä hallituksen päätöstä lisätä varsin merkittävästi tutkimus- ja kehitystoiminnan määrärahoja on pidettävä teollisuuspoliittisesti todellakin poikkeuksellisen tärkeänä linjauksena. Sehän merkitsee sitä, että Suomessa panos-

tukset kyseiseen toimintaan nousevat peräti 18 miljardiin vuoteen 1999 mennessä. Tällä varmistetaan se, että Suomi nousee Euroopan kärkeksi joille tutkimus- ja kehitystoimintaan panostavien maiden joukossa.

Voidaan kaikesta kiistatta todeta, että linjaus vahvistaa hallituksen tavoitteena olevan kestävä työllisyyden ja kestävä kasvun edellytyksiä. Tässä mielessä tätä hallituksen esittämää tutkimus- ja tuotekehityspanosten lisäystä onkin tervehdittävä ilolla.

Työllisyyden parantamisen kannalta meillä mielestäni on yksi keskeinen ongelma, joka liittyy meidän varsin kapeaan vientisektoriimme. Jos ajatellaan tilastollisesti asioita, voidaan todeta, että Suomessa rekisteröidyistä yli 196 000 yrityksestä vientiä harjoittaa vain alle 8 000 yritystä. Tilastojen mukaan 90 prosenttia viennistä me kertyy vain noin 500 viejäyrityksen kautta.

Kansantalouden kokonaismenestyksen kautta ja samalla myös työllisyyden kohentamisen kannalta vientitoimintamme pohjan laajentaminen onkin mielestäni ensiarvoisen tärkeää ja siihen tulee erityisesti kiinnittää huomiota. Tässä mielessä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kiinnostusta kansainvälistymiseen tulisi rohkaista. Samalla tulisi pitää mielessä ne kynnykset, mitä pk-yrityksillä kansainvälistymisen kannalta on. Pk-yrityksen viennin käynnistyminen ja kansainvälistyminen on sitä suurempi haaste, mitä pienemmästä yrityksestä on kysymys. Tällöin mietitään juuri sitä, onko meillä riittävästi osaamista. Onko meillä riittävästi resursseja? Ovatko meidän tuotteemme tai palvelumme sellaisia, jotka menestyvät markkinoilla? Entä millä tavalla voimme löytää tuotteillemme ja palveluillemme soveliaat markkinat?

Mielestäni tyydytyksellä ja kiitoksella on huomioitava se työ, mitä Ulkomaankauppaliiton, jota viime päivinä varsin paljon on kritisoitu, pk-yrityksille kehittämän vientiyhteistyön eli vientirenkaiden kautta on tehty. Runsaan kolmen vuoden aikana meillä on perustettu kaikkiaan noin 75 vientirengasta, joissa on ollut mukana lähes 400 pk-yritystä. Tehtyjen selvitysten mukaan vientirengastoiminta on ollut poikkeuksellisen tuloksekasta. Se on ollut juuri sellaista, mitä nimenomaan pk-yritykset odottavat vienninedistämisen kannalta vientiä käynnistettäessä tai pyrittäessä uusille markkina-alueille.

Arvoisa puhemies! Kauppa- ja teollisuusministeriön ja Ulkomaankauppaliiton seurantatutkimuksen mukaan julkinen vienninedistämispä nostus on vientirenkaiden kautta tullut takaisin

jopa 55-kertaisena vientimarkkamääränä jo kahden ensimmäisen vuoden aikana. Kun saman selvityksen mukaan vientirengastoiminnalla arvioidaan syntyneen jopa 4 000—5 000 uutta työpaikkaa, tulisi mielestäni kaiken järjen mukaan voimallisesti pyrkiä edistämään kyseisenlaista kohdennettua elinkeinotukitoimintaa.

Hallitusohjelman mukaisesti ensi vuoden budjetissa elinkeinotukia kuitenkin leikataan useita satoja miljoonia kuluvaan vuoteen verrattuna. Elinkeinotukien määrä on viime vuoteen verrattuna pienentymässä runsaan miljardin verran. Myös vienninedistämismäärärahat joutuvat valitettavasti tämän ikävän juustohöyläleikkurin kynsiin. Mielestäni ei vaikuta kovin koordinoitulta, jos me yhtäältä panostamme näyttävästi tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa, niin kuin todella edistyksellisessä sivistysvaltiossa tuleekin tehdä, jotta saisimme tuotteitamme markkinoille, mutta toisaalta olemme kuitenkin samanlaisesti kaventamassa mahdollisuuksiamme mennä markkinoille ja muuttaa se osaaminen ja ne tuotteet, mitä olemme oppineet valmistamaan ja kehittämään, markoiksi ja tätä kautta luoda suomalaisen yhteiskuntaan työtä ja vaurautta.

Tässä mielessä haluaisinkin tarkastella asiaa siltä kannalta, että kun meillä on viime päivinä paljon keskusteltu Ulkomaankauppaliiton organisaation toiminnasta, niin mielestäni vientirengastoiminnan työskentelyn varmistaminen tulisi ottaa selkeästi painopisteeksi ja tarkastella asioita sillä tavalla, että tätä toimintaa voitaisiin kehittää, koska niiden selvityksen mukaan, mitä itse olen voinut käydä läpi, on todettu, että tämä toiminta on poikkeuksellisen hyvällä hyötysuhteella varustettua.

Kun Ulkomaankauppaliiton organisaatiota on käyty läpi, selvitysmiehet ovat raportissaan lähteneet siitä, että kotimaassa toimivan alueellisen vientiasiamiesverkoston osalta päädyttäisiin siihen, että vientiasiamiesverkko lopetettaisiin ehkä kokonaan. Ymmärtäisin niin, että tämä toiminta tulisi siirtymään uusiin elinkeino- ja työvoimakeskukseen.

Kun itse olen ollut Pirkanmaalla katsomassa varsin läheltä tätä tehtävää ja työskentelyä. Olen nähnyt nimenomaan vientiasiamiestoiminnan hyvin keskeisenä resurssina sille, että vientirengastoimintaa ylipäättensä on voitu kehittää ja viedä eteenpäin. Tässä mielessä olen todellakin huolestunut siitä, että tätä keskeistä resurssia ei nyt kohtuuttomasti lähdetäisi rankaisemaan, ennen kaikkea, kun tiedetään, että suomalaisessa yritysentsästä lähes 90 prosenttia kaikista yri-

tyksistä on alle 10 työntekijän yrityksiä ja näiden osalta kansainvälistyminen ja markkinoille meneminen on äärimmäisen vaikeaa. Tässä mielessä tarvitsemme paikallisia resursseja, paikallisia yhteyksiä, jotta verkostoitumista voidaan viedä eteenpäin ja tätä kautta varmistaa yritysten mahdollisuus kehittyä ja kansainvälistyä.

Tässä mielessä todellakin toivoisin, että kun seuraavia budjetteja ollaan rakentamassa, niin myös kauppa- ja teollisuusministeriö olisi tuke- massa erityisesti vientirengastoimintaa ja varmistamassa sen, että alueellinen vientiasiamies- verkko on rinnastettava toiminta meillä edelleenkin voisi jatkua, koska pk-yritysten ja ennen kaikkea mikroyritysten kannalta tämä toiminta on koettu äärimmäisen tärkeäksi ja sitä todella pitäisi kattavasti olla edistämässä.

**Ed. Liikkane:** Herra puhemies! Budjetin yleiskeskustelun aikana jo hyvin voimakkaasti korostettiin pk-yritysten merkitystä Suomelle ja työpaikkojen luojana. Nyt on vain niin, että kun itsekkin on kasvanut yrittäjäperheessä ja kuunnellut näitä puheita, niin se on yleensä niin, että juhlapuheissa luvataan paljon, mutta todellisuudessa pk-yrittäjät eivät kovin paljon ole saaneet sellaista tukea, mitä he todella tarvitsivat. Suomi elää tällä hetkellä tietynlaista noususuhdannetta ja meillä alkaa pikku hiljaa liikkumavaraa tulla. Nimenomaan tässä tilanteessa pitäisi pk-yrittäjiä muistaa ja tukea kaikin keinoin.

Hallituksella on mielestäni erittäin hyvä pk-ohjelma. Hallitus on myös ohjelmissaan luvannut edistää yritysten kansainvälistymistä, yritysten kilpailukykyä se lupaa parantaa ja edelleen tukea uuden tekniikan käyttöön ottoa kaikin mahdollisin toimenpitein sekä kehittää yritysten tuottavuutta ja tuotekehitystä. Nämä ovat hyviä asioita ja varmasti tietyiltä osin hallitus on pystynyt tukemiseen ja saanut paljon hyvää aikaan. Mutta toisaalta kun seuraa ja katselee vuoden 97 budjetin lukuja, niin pyrkimykset ja määrärahojen kehityssuunta ovat ristiriidassa.

Esimerkiksi yritysten kansainvälistymisrahojen kohdalla myöntämisvaltuutta on pudotettu tämän vuoden 277 miljoonan tasosta 180 miljoonaan. Miten voi kansainvälistymispyrkimys olla paranemassa, jos määrärahoja näinkin suuressa määrin pudotetaan? Edelleen Valtiontakuurahaston myöntämisvaltuutta ollaan pienentämässä. Meillä on myös ulkona Valtiontakukeskuksesta takuita noin 40 miljardia ja siitä Venäjälle suuntautuvaa takuuta on noin 70 miljoonaa, jo-

ten varmasti monet pk-yrittäjät Suomessa, jotka tähyävät Venäjän markkinoille, ovat todella huolissaan riskirahoituksesta ja takuutoimesta. Tähän on kuulemma tulossa parannuksia, olen kuullut ihan lähiaikoina, ja se on hyvä asia. Esimerkiksi viimeksi tänään tapasin Metropolitan Development Corporationin Helsingin johtajan ja hän mainitsi, että meillä on hyvin voimistuvaa toimintaa Venäjällä, he auttavat suomalaisia pk-yrittäjiä siellä, mutta heidän ongelmansa edelleen on riskirahoituksen ja vakuuksien puute. On myös selvästi tullut esiin, että viimeisen vuoden aikana ulkolaiset yrittäjät etsivät yhä enenevässä määrin paikkoja Suomesta, jossa he voisivat harjoittaa Venäjän kauppaa ja vientiä. Näihin kaikkiin varmasti pitäisi olla määrärahojen juuri eri suuntaisia eli nousevia eikä laskevia.

Olen huolestunut aika paljon siitä, että yritystukia, niin kuin ed. Kantalaisen puheessa tuli esille, pienennetään. Viimeisten parin vuoden aikana ne ovat puolittuneet, ja on vaara, että tiettyjen EU-hankkeiden kohdalla kotimaisessa rahoituksessa tulee ongelmia. Emme saa rahoitusta kokoon. Itse olen sitä mieltä kyllä, että elinkeinotukia voidaan supistaa, mutta tällä vauhdilla, mitä nyt on tehty, se on kyllä liikaa ja se tulee näkymään aluepolitiikassamme. Eri alueet joutuvat entistä eriarvoisempaan asemaan.

Haluaisin tässä yhteydessä kauppa- ja teollisuusjaoston puolesta kuitenkin, vaikka kritiikkiäkin harjoitan, sanoa, että ymmärrän hyvin ne olosuhteet, joissa kauppa- ja teollisuusministeriö ja -ministeriö tekevät työtä. Kuitenkin kauppa- ja teollisuusjaoston ja ministeriön välillä on ollut erittäin hyvä yhteistyö vuoden 96 aikana, ja luonnollisesti toivon, että myös ensi vuonna voimme harjoittaa samanlaista yhteistyötä. Todella toivon, että toivottavasti nouseva kansantaloutemme, kasvava ja voimistuva, antaa lisää liikkumavaraa ja että me todella pystyisimme saamaan kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalle lisää määrärahoja ja sitä kautta saisimme pk-yrityksiin enemmän toimintaedellytyksiä, koska sitä tämä maa tarvitsee, jos aiomme työllisyyslannettamme parantaa.

**Ed. Aittoniemi:** Herra puhemies! Viimeisen kymmenen vuoden aikana ja koko poliittisen urani ajan olen vuosittain tehnyt kyselyitä, raha-asia-aloitteita ja toivomusaloitteita Joulumaa-projektin käynnistämiseksi Lapissa, toisin sanoen samasta ideasta, joka oli aikanaan Tarvajärvellä mutta joka sitten hautautui tietyllä tavalla epämääräisyyksiin.

Olen nähnyt, että Lapin tulisi kehittää matkailuaan sen sijaan, että kylvetään salpietaria valtion varoilla männynkääpien juurelle, koska sillä alueella nimenomaan metsäntuotto on niin heikkoa, että siihen ei kannata satsata. Mutta Lapilla on korvaamattomat mahdollisuudet turismin ja nimenomaan sen suhteen, että paljolti maailmalla ollaan siinä käsityksessä, että joulupukki on Lapista, ja niinhän se tietysti onkin.

Suomeen ja nimenomaan Lappiin on vuosittain tullut suuria määriä suuria seurueita juuri tällä perusteella joulun ja Joulumaan perässä siihen maahan, mistä katsovat joulupukin olevan kotoisin. Tämä määrä on kasvanut jatkuvasti. Onko 80 lentoa tänä syksynäkin tulossa, saattaa olla, että muistan väärin, mutta varsin suuri määrä. Kuitenkaan Lapissa Rovaniemen laitamilla ei ole muuta tarjottavaa ollut, niin kuin tämänkin asian olen vähän kärjekkäästi sanonut, kituva jätkän kynttilä ja nälkiintynyt poro lyhyen liekköiden päässä. Tästähan muun muassa englantilaiset turistit viime talvena osoittivat aika tavalla mieltään. He tulevat, he ovat rikkaita varakkaita ihmisiä, jotka tuovat lapsiaan tänne, haluavat näyttää niille jotakin eksoottista ja erikoista, jota löytyy vain Lapista. Mutta jos he pettyvät, niin tietysti on se mahdollisuus, että ei tulla uudelleen. Tähän mennessä kuitenkin turistien virta ei ole katkennut. Tuonne Rovaniemen laitamille, niin kuin sanoin, tänäkin vuonna heitä tulee ennätysmäärä.

Sen sijaan, mitä äsken puhuin tuosta nälkiintyneestä porosta jne., minun visioissani on ollut Joulumaa tuolla jossakin tunturin sisällä, sinne kaivettuna. Siellä olisi kaikenlaista, joulupukin pajat, siellä olisi myös markkinataloutta, myymälää sun muuta, loistohotellit, loistoravintolat, sitä kaikkea, mitä rikkaat ihmiset odottavat, kun tulevat tuolta maailmalta ja haluavat tuoda tänne Suomeen rahaa ja saada jotakin rahalleen vastinetta, sitä kaikkea siellä pitäisi olla.

Nyt tässä tänä iltana juuri kuulin tai oikeastaan ed. Tennilä liikenneministeriön aluetta käsiteltäessä totesi, että tällainen aiesopimus on nyt tehty. Finnair ja muutamat muut firmat ovat tehneet tällaisen aiesopimuksen juuri tämän tyyppisen Joulumaan tekemistä Lappiin, käsitykseni mukaan kuitenkin Syväsenvaaraan, joka on Rovaniemen laitamilla.

Minun mielestäni Rovaniemi ei ole vielä Lappia. Lappi on siellä kauempana. Minun ajatuksissani Joulumaa, mitä minä olen ajatellut, olisi siellä jossakin Kaunispäällä taikka siitäkkin vielä pohjoiseen, jos tunturia löytyy, ja siellä syvällä

tunturin sisällä tuollainen satumaa, jota kansainväliset turistit tulevat etsimään ja katsomaan.

Toisaalta kuitenkin, jos ajatellaan sitä, että Rovaniemellä on lentokenttä valmiina, lentokenttä pitäisi välttämättä olla, niin tietysti tämän Syväsenvaaran mahdollisuus on hyvä. Mutta sitä pitäisi kyllä tarkasti miettiä, koska ei sellainen käy, että haetaan hakemalla ja sattumanvaraisesti tehdään nyt kokeeksi Syväsenvaaraan ensinnä tuollainen 20 hehtaarin luola ja jos se ei ala vetää, niin siirretään vähän pohjoisemmaksi. Eihän se käy. Kyllä sen kertalaakilla pitäisi onnistua, ja pitäisi tietysti ajatella sitä, jos oikein syvälle joulupukin asioihin mennään, että siellä sen pitäisi olla vähän pohjoisempaan lähempänä käsivartta, jos sieltä tuntuireita löytyy.

Mutta joka tapauksessa, herra puhemies, kun olen tässä asiassa ollut mukana, kun minä olen yleensä vaatimaton ihminen, niin jos sen verran sallitte, että omaa häntääni nostan, kun näitä kysymyksiä ja aloitteita jatkuvasti olen tehnyt, niin aikanaan sellainen Tarastin työryhmä tutki tämän joulumaaidean ja siellä kyllä ihan ensimmäisillä sivuilla mainitaan myös kansanedustaja Aittoniemen asiasta tekemät aloitteet. En minä tarkoita sitä, että tämä työryhmä sen takia perustettiin enkä tarkoita sitä, että minun ansiostani Lappiin tulee Joulumaa, mutta tässä nyt kuitenkin, kun sain tietää, että tämä asia on mennyt eteenpäin, olen hyvin iloinen siitä. Olen varma, että kun se toteutetaan oikealla tavalla Lapissa, siitä tulee todellinen sampo, rahasampo ja se pitää silloin joulupukin ja Joulumaan Lapissa. Eivät sitä ota Kajaaniin eivätkä kainuulaiset, eivätkä sitä ota japanilaiset, vaan se on siellä, minne se kuuluu. Siinä mielessä olen tyytyväinen, että tällainen aiesopimus on tehty. Olen varma siitä, kun aiesopimus pitkien tutkimusten ja haikailujen jälkeen on tehty, että ei se kyllä siihen jää, vaan varmasti eräänä päivänä tällainen Joulumaan portti avataan ja se on silloin sitä, mitä Lappi juuri kaipaa, tärkeätä Lapin turismille ja matkailulle. Siellä ovat tiet ja kaikki jo valmiina. Sinne on uhrattu paljon, mutta jotakin tällaista tarvitaan. Toivottavasti tämä nyt etenee asianmukaisesti.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa puhemies! Senkin vuoksi, että arvoisa ministeri on seuraamassa tätä oman hallinnonalansa budjettikäsittelyä, haluan aluksi viitata budjettikirjan liitesivuun 19, jossa tarkastellaan kansainvälistä taloutta. Luen lyhyen pätkän tästä suoraa lainausta:

”Talouskasvun hidastuminen tai kasvuvauhdin erot eivät näyttäisi selittävän eroja työvoii-

man kysynnässä, vaan syyt lienevät talouksien institutionaalisissa rakenteissa. Maissa, joissa työttömyysasteet ovat korkeita, rakenteet eivät näytä sopeutuvan maailmantalouden ja kansallisten talouksien muutoksiin. Nämä jäykkyudet lienevät osaltaan suuntaamassa investointeja ja tuotantoa pois erityisesti monista EU-maista Keski- ja Itä-Euroopan maihin sekä Kaakkois-Aasiaan.

Teollisuusmaat ovat niin Oecd:ssä kuin EU:ssakin etsineet ratkaisuja työttömyyteen. Johtopäätös on ollut, että ongelman ydin on työmarkkinoiden joustamattomuus — kykenemättömyys sopeutua uusiin olosuhteisiin — sekä työn vastaanottamisvalmiutta vähentävät työttömyysturva- ja sosiaaliturvajärjestelmät. Vaikka johtopäätöksistä vallitsee varsin laaja yksimielisyys, ongelmana on useimmissa maissa uudistusten toteuttaminen — elikkä miten toteuttaa uudistukset.

Minusta tämä on hallituspuolueelta varsin rehellistä tekstiä. Minä hämmästelen sitä, että monta kertaa kuluneiden parin vuoden aikana, kun näistä perusongelmista on keskusteltu, me kyselemme asioita, kopitellaan asioilla, joilla on aika vähän merkitystä, mutta minusta tässä on selkeästi vastattu kahteen peruskysymykseen: Mitä merkitsee se, että me kehitämme yritystoiminnallemme sellaiset institutionaaliset rakenteet ja puitteet, että meillä on todella suorituspaikat kunnossa?

Arvoisa ministeri todella entisenä urheilumiehenä hahmottaa tältä pohjalta, mitä tarkoittaa se, että suomalaisilla pienyrityksillä ja suomalaisilla yrityksillä on maailman parhaat suorituspaikat, Euroopan parhaat suorituspaikat. Minusta tämä on se haaste, johon liittyen tavallaan ed. M. Markkula omassa erinomaisessa puheenvuorossaan tarkasteli muun muassa kansallisen innovaatiojärjestelmän luomista ja kehittämistä. Minusta siinä pitäisi kauppa- ja teollisuusministeriön ottaa selkeä strateginen tavoite, että Suomella on Euroopan paras innovaatiojärjestelmä. Minusta tämän synnyttäminen on täysin mahdollista, jos tähän strategisena tavoitteena todella sitoudutaan ja paneudutaan.

Minusta tämän tasoinen selvä tavoiteasetanta KTM:n hallinnonalalta puuttuu, niin kuin puuttuu laajastikin näistä budjetin perusteista. Mutta jollakin tavalla ajattelen, että nimenomaan kauppa- ja teollisuusministeriön osalta tässä pitäisi näyttää esimerkkiä nyt muille hallinnonaloille, koska sitä varten, että me selviydymme, saamme kansallisen tulonmuodostuksen kun-

toon, saamme työttömyyden sille tasolle, että se on siedettävää, meidän pitää löytää nykyistä selvästi paremmat ratkaisut, joissa keskeistä on nimenomaan uuden yritystoiminnan aikaansaaminen, pienten yritysten kansainvälistyminen. Jo parissa edellisessä puheenvuorossa muun muassa ed. Liikkanen tarkasteli sitä, mitä merkitsee se, että me saamme pienten yritysten vientitoiminnan käyntiin. Tässä suhteessa minusta verkostoajattelun eteenpäin viemisessä tarvitaan nykyistä selvästi merkittävämpiä investointeja ja panostuksia.

Sain tänään käsiini Sitran julkaisun ”Suomi teollisen ja tietoyhteiskunnan murroksessa”. Minusta tämä oli varsin hyvä kooste, ja täällä otettiin toimenpideosassa minusta hyvin vahvasti esille sellaisia asioita, joiden minä toivoisin tulevan viimeistään vuoden 1998 budjetissa huomattavasti selvemmin, vielä nykyistä selvemmin sisään kirjoitettuna esille. Täällä muun muassa todetaan verkostotalouden mahdollisuuksien hyödyntämisestä. Jopa viimeisenä kohtana otetaan asenteellinen uudistuminen, josta hyvin pitkälle on kysymys siinä, että me todella löydämme ne ratkaisut, joilla me helpotamme ja tuemme yritysten ja yrittäjien riskinottoa.

Tein kirjallisen kysymyksen lokakuun lopussa, jossa hahmotin sitä, millä tavalla maamme työttömyyden ydin on yrittämisen riskiä ja vastuuta ottavien ihmisten puute. Kiitän tässä yhteydessä ministerin vastauksesta, joskin jäin ihmettelemään sitä, että tämä tarkastelu ja vastaus oli hyvin mekaanisella tasolla. Esimerkiksi lainsäädännöllisiä tekijöitä, jotka tällä hetkellä ovat estämässä nimenomaan yrittäjyyden edistymistä, riskinoton vahvistumista, ei periaatteessa ollut edes tarkasteltu tässä vastauksessa.

Sitten haluan tarttua lyhyesti vielä työvoima- ja elinkeinokeskusten rooliin. Olen aikaisemminkin tартunut siihen, että minusta työvoima- ja elinkeinokeskukset jäivät sisällöltään vanhaan malliin. Ainoastaan kauppa- ja teollisuusministeriön, työministeriön ja osin maa- ja metsätalousministeriön hallintoyksiköt saivat nyt yhteisen nimittäjän, työvoima- ja elinkeinokeskukset. Tässä mielessä palaan asiaan tavoiteasettelusta ja toivon, että kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla luodaan todella työvoima- ja elinkeinokeskuksille selvät tavoitteet. Niiden pitää olla sidoksissa selvemmin työllisyyteen, niiden pitää olla sidoksissa selvemmin yrittäjyyden lisääntymiseen, muuten minusta tällaisilla uudistuksilla ei ole todellista arvoa ja merkitystä.

Tähän liittyy myös EU-rahastojen ja kansalli-

sen rahoituksen nykyistä selvästi parempi yhteensovittaminen ja käytäntöjen selkeyttäminen. Minusta ohjelmaperusteisen kehittämistyön ihan uuden tasoisen toteutuksen mahdollisuudet liittyvät nyt nimenomaan työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintojen kehittämiseen. Niin kuin sanoin aikaisemmin tänä iltana maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan puheenvuorossani, minusta meillä pitää ottaa tavoitteeksi se, että Suomi pienenä maana on Euroopan paras myös näiden asioiden osalta, millä tavalla todella kannavoidsaan rahaa niihin hankkeisiin, jotka saadaan asetettujen tavoitteiden mukaisesti rakennettua, millä tavalla resurssointi toimii joustavasti. Näin myös päästään nykyistä selvästi parempiin toiminnallisiin tuloksiin.

Viimeisenä asiana, josta puhuin viime vuorokauden vastaavassa budjettipuheenvuorossa, olen tarkastellut sitä ainakin kerran tämän vuoden aikana, on kansalliset merkittävät projektit. Edelleen palaan niihin. Haluaisin rohkaista ministeriä todella tarttumaan härkää sarvista, miettimään, mitkä olisivat sellaisia mittavia, merkittäviä kansallisia projekteja, joilla me todella sytyttämme kansalaisia, yrittäjiä, työtä luovia ihmisiä sellaiseen toimintaan, että me etenemme asioissa. Se voi olla toimialakohtainen merkittävä hanke. Se voi olla esimerkiksi verkostoitumiseen liittyvä merkittävä hanke, jossa nimenomaan kansainvälistyminen on tämän tyyppisen laajan, mittavan projektin eräs keskeinen tavoite.

Kaikesta huolimatta ihan lopuksi haluan kiittää kauppa- ja teollisuusministeriä niistä toimenpiteistä, mitkä kuitenkin näen myös tämän hallinnonalan viimeaikaisissa toimenpiteissä myönteisinä. Siellä on tiettyjä osa-alueita, joissa on selvästi edetty. Tällä tavalla haluaisin oikeastaan ihan lopuksi todeta, että tarvitaan rohkaistua siihen, että muutokset toteutetaan. Lainaan erästä viisaan ajatelmää, joka liittyy elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kehittämiseen: ”Muutokset eivät tapahdu ilman epämurkuvuuksia, eivät edes muutokset huomommasta parempaan.”

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Päivä on ollut varsin pitkä ja lievästi sanoen monivivahteinen. Ehtoo painaa päälle enkä usko, että minulta tähän keskusteluun mitään kuolemattomia innovaatioita irtoaa, valitettavasti.

Oikeastaan haluan ihan päällimmäisenä kiittää valtiovarainvaliokuntaa, ennen kaikkea tietysti kauppa- ja teollisuusjaostoa, jonka kanssa kauppa- ja teollisuusministeriöllä on ollut minus-

ta aivan erinomainen saumaton yhteistyö kuluneenakin vuonna ja henki on kaikin puolin myös hyvä. Samalla voi tietysti kiittää myös talousvaliokuntaa, joka on vienyt raskaan urakan kuluvana vuonna erinomaisesti eteenpäin.

Uskon, että näiden erinomaisten puheenvuorojen jälkeen meillä on myös varsin yhteinen käsitys siitä, minkälaiset ovat painopisteet, minkälaiset niiden pitää olla jatkossa ensi vuoden osalta ja myös pidemmällä tähtäimellä. Useissa puheenvuoroissa otettiin esiin minunkin mielestäni yksi hallituksen aivan keskeisimmistä, suurimmista hankkeista, saavutuksista, eli tutkimus- ja kehityspanostuksen nostopäätös, niin että vuonna 99 olisimme todella 2,9 prosentin bkt-osuudella Euroopan ja myös maailman huippukastissa, 5–6 johtavan maailman maan joukossa tältä osin. Tähän työhön pitää todella panostaa. Niin kuin täällä tuli useissa puheenvuoroissa, jo ensimmäisenä heti ed. M. Markkulan puheenvuorossa esiin, hyvin tärkeätä on, että nuo panostukset myös kanavoituvat oikealla, tehokkaalla tavalla. Siinä on todella aivan keskeinen onnistumisen ehto.

Työvoima- ja elinkeinokeskukset lähtevät todella liikkeelle. Siltäkin osin eduskunnan kanssa oli hyvä yhteistyö ja varsin saumattomassa yhteisessä käsityksessä päädyttiin näiden keskustusten lukumäärän lisäykseen.

Valtiovarainvaliokunnassa on myös telakoiden tukemisen osalta toimittu esimerkillisellä tavalla yhdessä kauppa- ja teollisuusministeriön ja koko hallituksen kanssa. Siellähän tehtiin merkittävä muutos, joka ratkaisevalta osalta vaikutti siihen, että johtava telakka Masa-Yards sai hyvin suuren ja työllistävän tilauksen tänä syksynä.

Ensi vuoden osalta meillä on iso urakka paitsi työvoima- ja elinkeinokeskusten rakentamisessa myös energiastrategian kehittämisessä. Tänä viimeksi hallitus hyväksyi yritystukia koskevan puitelakiesityksen eduskunnalle. Siihen eduskunta pääsee käsiksi heti, kun se palaa joulutauolta. Tuossa puitelaisissa luodaan raamit yritystukien pitkän aikavälin kehittämiseksi koskien useiden ministeriöiden sektoreita.

Puhemies! Yritän poimia ihan muutaman kohdan käytetyistä erinomaisista puheenvuoroista.

Viittasin jo ed. Markkulan puheenvuoroon, jossa hän nosti esiin kaksi kysymystä tutkimukseen ja kehitykseen liittyen, ensinnäkin sen, että tutkimustulokset eivät tällä hetkellä hyödynny riittävän nopeasti todelliseksi tuloksiksi. Näin todella on. Verkottuminen, verkoston muotoi-

nen kehittäminen, johon ed. Markkula viittasi, on minunkin mielestäni aivan ratkaisevan tärkeä väline tulosten parantamisessa. Rahoitusinstrumenttien monipuolisempi käyttö — toinen tekijä, johon ed. Markkula viittasi — on sekin tällä hetkellä kauppa- ja teollisuusministeriössä työn alla. Vastikään perustettiin hyvin asiantuntijapohjainen työryhmä näitä asioita käsittelemään.

Ed. Kantalainen otti ongelmana esiin sen, että meidän vientisektorillamme yrityspohja on aivan liian kapea. Omastakin mielestäni tämä on itse asiassa yksi suurimpia tulevaisuuden haasteitamme muun muassa työllisyystavoitteiden osalta. Meidän on kyettävä esimerkiksi tämän tyyppisillä projekteilla kuin tutkimus- ja kehityspanostus on, laajentamaan elinkeino- ja tuotantorakennettamme, laajentamaan ja ennen kaikkea monipuolistamaan sillä tavalla, että syntyy uutta tuotantoa ennen kaikkea sellaisille kasvualoille, jotka ulottuvat maailmanmarkkinoille saakka, joilla kysyntä kasvaa ja sen mukaisesti syntyy koko ajan mahdollisuuksia uusimuotoiselle korkeaa osaamista edustavalle tuotannolle. Emme ole tässä missään huonossa jamassa vaan itse asiassa Euroopan unionin kärkimaita, ellemme aivan kärkimä, mutta meidän tuotantorakenteemme on niin yksipuolinen, että meillä on pitkä matka tavoitteisiin, sellaiselle tasolle, jolla Euroopan ulkopuolella muutamat maat tällä hetkellä jo ovat.

Puhemies! Pk-yritysten osalta minusta ehkä tärkein kysymys on se, että kykenemme luomaan sellaisen toimintaympäristön, jossa ne parhaalla tavalla menestyvät, ei siis niin, että kohdennamme esimerkiksi yritystukia suoraan pk-yrityksiin, vaan voimavaroja pyritään hallituksen toimin tällä hetkellä kohdentamaan ennen kaikkea toimintaympäristöön. Totta kai se on merkittävältä osaltaan yleistä talouspolitiikkaa, jossa talouden mittarit saatetaan terveeseen kuntoon, mutta se on muun muassa tutkimus- ja kehityspanostuksia, koulutukseen panostamista ja myös alueellista panostamista.

Ed. Liikkanen viittasi Valtiontakuukeskuksen takausvaltuuksiin koskien nyt Venäjää, laajemmin myös muuta idän kenttää, Baltian maita. Tästä on tullut aika paljon palautetta, ja niin kuin ed. Liikkanenkin tiesi, asiassa on ryhdytty toimenpiteisiin ja parannuksia pitäisi todella nimenomaan VTK:n toimin tulla, koska hallituksen päätökset ovat jo olemassa.

Ed. Karjula puhui paljon samoista asioista ja siitä, että meidän on saatava aikaan Euroopan paras innovaatiojärjestelmä. Miksei myös maail-

man paras? Tältä osin, vaikka ed. Karjula oli sitä mieltä, että KTM:llä ei ole prujuja tämän asiaan eteen tehty, sellaiset prujut ovat minusta tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä. Elinkeinopoliittinen selonteko sisältää linjaukset innovaatiojärjestelmän kehittämiseen, ja toivon, että eduskunnasta tulee vielä siihen tarkennuksia ja parempaan suuntaan vieviä kannanottoja.

Lopuksi, puhemies, ed. Aittoniemi on minusta meritoitunut erinomaisella tavalla keskustelussa Joulumaahankkeesta. Viime vuonnakin samassa yhteydessä kuin nyt kävimme sitä keskustelua. En ole Joulumaan sijainnista ihan samaa mieltä ed. Aittoniemen kanssa, mutta itse asian tärkeydestä olen hyvin samaa mieltä. On todella ollut Tarastin työryhmä ja sen jälkeen työ, joka tähtää toimenpiteisiin, ja minusta nyt aletaan olla lähellä sitä pistettä, jossa voidaan aiesopimustasoisesta työstä edetä eteenpäin. Itse tavoittelisin sellaisia konsepteja, joissa valtion rahalla ei pitäisi niin pitkälle asiaa viedä, vaan olisi ihan sen tähden, että hankkeet myös kaupallistuisivat kunnolla, terveellistä, että yksityistä rahoitusta tähän saataisiin vielä enemmän mukaan. Nyt puhun lähinnä Rovaniemen suunnan hankkeista.

Olen pitänyt hyvänä sitä, että Joulumaa-hankkeita vastaavia voisi olla ympäri Suomea, ja Kainuussahan on jo itse asiassa toiminnassa pienillä investoinneilla käynnistetty hanke, joka on sitten järjestetty niin, että se muuntautuu kesäoloissa toisenlaistenkin tavoitteitten mukaiseksi. Uskon, että viimeinkin tämä Tarvajärven idea lähivuosina voi lähteä eteenpäin. Kyse on kuitenkin kymmenien miljoonien investoinneista joka tapauksessa, mutta kun markkinat tässäkin tapauksessa ovat niin sanotusti maailmanmarkkinat eli väkeä voidaan saada ympäri maailmaa, on varmasti syytä näitä panostuksia tehdä.

Ed. R a s k : Herra puhemies! Puheenvuoroni on itse asiassa vastaus ed. Aittoniemen puheenvuoroon. Lappi on niin laaja maa, että siellä riittää tilaa sekä metsätaloudelle että matkailulle.

Ed. Aittoniemen mainostamiin nälkiintyneeseen poroon ja kituvaan jätkänynttilään brittiläiset eivät olleet viime vuonna tyytymättömiä vaan siihen, että joulupukin konttuuri oli niin ahdas, etteivät he mahtuneet sinne, ja että he joutuivat odottelemaan pääsyä joulupukin puheille riittävän nopeasti. Mutta tämäkin asia on nyt korjattu. Joulupukilla on siellä uusi ja tilava konttuuri.

Olen sitä mieltä, että turisteja ei tarvitse raahata Korvatunturille tietömiä teiden taakse. Tä-

nään on Joensuuun tullut brittituristeja, ja monesti riittää, että tullaan Suomeen, jossa on kylmä ja on lunta. Se on tärkein asia.

Tänään on todellakin aiekirjoitettu aiesopimus Joulumaailman perustamiseksi, ja se on erittäin hyvä asia. Se on hyvä ensinnäkin siksi, että siinä toteutuu Syväsenvaaran väestönsuoja, joka on tarpeellinen, ja toisaalta se, että saadaan tämä kauan kaivattu Joulumaailma aikaiseksi.

On erinomaisen hieno asia, että ed. Aittoniemi on niin sinnikkäästi tätä Joulumaailma-asiaa ajanut, että nyt tänään jo nähdään tuloksia.

**Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.**

**Ensimmäinen varapuhemies:** Pääluokan käsittely keskeytetään.

## **Pääluokka 33**

### **Yleiskeskustelu:**

**Ed. Kuoppa:** Herra puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja ed. Skinnari tunnustaa, että työttömyysturvan leikkauksissa on menty liian pitkälle eikä nykyinen työttömyysturvan vähimmäistaso turvaa ihmisarvoista elämää. Aamulehdessä 15.12. olleessa sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtajan haastattelussa todetaan: "Miniminä pitäisi olla ainakin kansaneläkkeen suoma turva eli noin 3 000 markkaa kuukaudessa. Kaikki eivät ed. Skinnarin mukaan pääse tähänkään." Tässä ed. Skinnari on aivan oikeassa, kun hän toteaa työttömyysturvan tason riittämättömyyden. Miksi ed. Skinnari on ajanut työttömyysturvaa koskevat leikkaukset sitten läpi, kun ne ovat olleet eduskunnassa käsittelyssä, kun on tiedetty, että työttömyysturvan taso on riittämätön?

Valtiovarainvaliokunta sen sijaan toteaa, että leikattukin sosiaaliturva on pystynyt estämään köyhyyden kasvun. Tässä valtiovarainvaliokunta on mennyt pahasti metsään, sillä toimeentulotukimenojen kasvu ja asiakasperheiden lukumäärän voimakas lisääntyminen todistavat käytännön olevan aivan toista. Viimesijaisen toimeentuloturvan piiriin pudonneiden ihmisten määrän jatkuva kasvu osoittaa, että köyhyys lisääntyy ja tuloterot tulevat entisestään kasvamaan. Tehdyt sosiaaliturvan leikkaukset pahentavat tätä tilannetta entisestään.

Työttömyys on yleisin syy toimeentulotuen myöntämiseen, ja se johtuu juuri siitä, että työt-

tömyysturva on tasoltaan riittämätön. Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan määrä, joka on nyt 118 markkaa päivässä viitenä päivänä viikossa miinus verot, ei riitä edes välttävän toimeentulon saamiseen. Hallitus pyrkii ratkaisemaan ongelman jäädyttämällä työttömyysturvan indeksikorotukset. Se muuttaa työläinsäädäntöä työllisyyden parantamiseen vedoten ja uskottelee, että työtä on saatavissa, kunhan vain työelämässä ovat viidakon lait voimassa, mitä kokoomuspuolue ajaa.

Työttömiä työnhakijoita oli tämän vuoden marraskuussa 427 535 henkilöä. Heitä oli 2 600 henkilöä enemmän kuin lokakuussa. Sen sijaan viime vuodesta laskua on yli 20 000, mikä on tietenkin myönteinen seikka. Työttömyys ei tällä vauhdilla tule puolittumaan tämän vaalikauden aikana.

Toimeentulotukiasiakkaita koko maassa on noin 600 000 ihmistä. Toimeentulotukiasiakkaiden määrä on kaksinkertaistunut. Muun muassa kotikunnassani Pirkkalassa olivat 1993 toimeentulotukimenot 3,6 miljoonaa markkaa, tänä vuonna noin 6,6 miljoonaa ja ensi vuonna arvioidaan toimeentulotukimenojen kasvavan reilusti yli 7 miljoonan markan. Perheiden määrä, jotka ovat joutuneet turvautumaan toimeentulotukeen, on noussut yli 500 perheestä yli 700 perheeseen.

Edelleen on syytä muistaa, että työttömyys on suurin toimeentulotuen varaan joutumisen syy. Toimeentulotuen korkeaksi väitetty taso sitä ei varmasti ole kasvattanut — väite, jota muun muassa valtiovarainministeri Niinistö ja kokoomus tarjoavat selitykseksi.

Olisi syytä kysyä varmasti sosiaalilautakunnan kenttätöitä tekeviltä ihmisiltä, asiantuntijoilta, mikä on todellinen tilanne ihmisillä, kuinka paljon he kärsivät köyhyydestä ja puutteesta.

Hallituksen olisi syytä ryhtyä järjestämään työtä työttömille eikä lyömään jo maahan lyötyä. Mietinnössä puhutaan myös verotuksen kannustavasta vaikutuksesta. Hallituksen verolinja merkitsee pitkäaikaistyöttömille yhä kiristyvää verotusta, vaikka nykyiselläänkään käteen jäävällä tulolla ei tule toimeen. Tämä on todellista luukuttamista, vaikka on toista väitetty. Ensin maksetaan riittämätöntä työttömyysturvaa, josta verottaja vie niin paljon, että vähintään veron osuus on haettava kunnallisesta toimeentulotuesta. Miksi näitä työttömiä ihmisiä pitää tällä tavalla nöyryyttää? Tätä nöyryytystä edelleenkin pahentaa se, että pitkäaikaistyöttömien verotusta kiristetään.

Ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta putoaa ihmisiä yhä enemmän. Nyt voimassa ollut kuuden kuukauden työssäoloehtokin on ollut liian kireä monen työttömän täytettäväksi, että olisi säilynyt ansiosidonnaisella työttömyysturvalla. Hyvin monella on tullut 500 päivää täyteen, ja he ovat pudonneet harkinnanvaraiselle työmarkkinatuella.

Työttömyysturvaan voimaan tulevat heikennykset merkitsevät yhä useammalle työmarkkinatuella putoamista. Tästä on aivan selviä merkkejä olemassa, ja näin varmasti tulee käymään vallankin, jos työministeriön ohjeet pitävät paikkansa, että työllistämistukia maksetaan vain kuuden kuukauden ajalta. Näin ollen tarkoituksellisesti pudotetaan ihmiset toimeentuloloukuun. Tällä puhutaan aivan toisenlaisista toimeentuloloukuista, jotka eivät ole lähelläkään sitä todellisuutta, johon työttömät, jotka putoavat ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta, joutuvat. (Ed. Aittoniemi: Kokoomuksen säälimätön linja!) — Kokoomuksen linja, ja saattaa olla, että kokoomus juoksee taas urat ja sitten vasemmistopuolueet juoksevat niitä uria perässä. No sittenhän nähdään, mitä tässä tulee tapahtumaan.

Vuonna 1995 työmarkkinatuella oli 183 534 työtöntä. Tänä vuonna tämä määrä on kasvanut jo 211 400:aan. Työssäoloehdon pidentäminen 43 viikkoon työministeriön ohjeiden mukaan ja enintään kuuden kuukauden tukityöllistäminen merkitsevät siis ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta putoavien määrän huomattavaa kasvua. Tämä myönnetään valtiovarainvaliokunnan mietinnössä, sillä siinä esitetään vähennettäväksi työttömyysturvan peruspäivärahaan varatusta määrärahasta 100 miljoonaa markkaa, koska työttömät putoavat työmarkkinatuella, joka on pienempi kuin ansiosidonnainen työttömyysturva. (Min. Jaakonsaari: Pitäisi löytää töitä!) — Valitettavasti 420 000 työtöntä on edelleenkin. Ministeri Jaakonsaari, mielestäni ei pitäisi antaa katteettomia lupauksia työttömille. Silloin pitää järjestää todella työtä, jos kerran luvataan niitä järjestää eikä pudottaa heitä työttömyysturvalta pois.

Minun mielestäni tässä pitää olla myös ministerillä vastuu. Usko ja toivo, joita ministeri viime vuonna budjettikeskustelussa kauppasi täällä lääkkeeksi työttömyyteen, eivät valitettavasti ole tuoneet työpaikkoja näille ihmisille. (Min. Jaakonsaari: Kyllä työpaikkoja syntyy erittäin paljon!) — Työpaikkoja saattaa syntyä erittäin paljon, mutta minä huomautan ministerille, että

erittäin paljon on myös työttömiä, jotka paikkoja hakevat. Niitä on huomattavasti paljon enemmän kuin ministerin mainitsemia työpaikkoja. Valitettavasti näin on tilanne. — Työpaikka ja työnsaantihan olisivat tietysti parasta työttömyysturvaa. Siinä olemme ilmeisesti ministerin kanssa samaa mieltä, mutta valitettavasti ministerin toimet ovat olleet vain markkinavoimien varaan uskovia työllistämistoimia, jotka eivät ole tuoneet sosiaalista turvallisuutta ihmisille eli luoneet työtä ja sitä kautta toimeentuloa.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysministeriön alaisia asioita on käsitelty hyvässä yhteishengessä valtiovarainvaliokunnan sosiaalijaostossa. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat arvioineet, että hallituksen tekemät sosiaaliturvan leikkaukset ja veroratkaisut tulevat mitä todennäköisimmin kasvattamaan tuloeroja. Näin käy, kun kannustavuuden lisääminen otetaan yksipuoliseksi sosiaalipolitiikan tavoitteeksi eikä siihen liitetä tarpeellista sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon tavoitetta. Ongelmaa kärjistää tällä hetkellä se, että hallitus ei ole ryhtynyt uudistuksiin, joilla helpotetaan uusien työpaikkojen syntymistä yrityksiin. Lisäksi hallituksen käsitys työstä rajoittuu edelleen pelkästään perinteiseen palkkatyöhön, mitä todistaa osaltaan sen suhtautuminen lasten kotihoidon tukeen ja kaikkinaiseen kotityön kehittämiseen.

Valiokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota ns. kannustinloukkutyöryhmän ehdotuksien yksipuolisuuteen tältä kannalta ja pitänyt tärkeänä mahdollisten epäkohtien seurantaa. Meidän mielestämme tämä huomio on oikea, mutta se ei riitä. Sen sijaan hallituksen linjaa olisi tullut korjata jo eduskunnassa käsiteltyjen lakiesitysten yhteydessä enemmän kuin nyt tehtiin. Useat hallituksen esityksistä rikkovat myös hallitusohjelmaan kirjatun periaatteen siitä, että ei heikennetä kaikkein heikko-osaisimpien turvaa.

Keskusta esittää korjauksia hallituksen esityksiin, muun muassa perusturvaetuuksiin eli työttömyysturvan peruspäivärahaan, työmarkkinatukeen ja kuntoutusrahaan on tehtävä indeksitarkistukset. Verokevennyksestä olemme käyneet tässä salissa jo laajaa keskustelua, ja ne tuleekin painottaa pieni- ja keskituloisten verotuksen keventämiseen tehokkaamman kannustinvähennyksen avulla, keventämällä eläkeläisten ylimääräistä sairausvakuutusmaksua kolmesta pennistä kahteen penniin äyriltä jo vuoden

1997 alusta alkaen sekä määrittämällä vakuutettujen sairausvakuutusmaksun porrastus oikeuden mukaisemmin. Myös yritysten työllistämisen esteitä on purettava nopeasti niin, että ns. välillisiä työvoimakustannuksia pienyrittäjiltä alennetaan.

Lasten päivähoitossa säilytetään valinnanvapaus niin, että kotihoiton tuen perusosa palautetaan vuoden 1995 eli leikkausta edeltävälle tasolle. Päivähoitomaksujen tulee määräytyä hallituksen ehdottamaa selkeämmin ja yksinkertaisemmin prosenttiosuutena perheen tuloista eikä esitettyjen monimutkaisten laskentakaavojen kautta. Lisäksi perheiden valinnanvapaus on turvattava niin, että monilapsisten perheiden ranskanlaisesta päivähoitomaksuissa luovutaan. Kotihoiton tuen tulee olla edelleen todellinen vaihtoehto myös pienituloisille perheille.

Pidämme myönteisenä sitä, että eduskunta sai hallituksen tällä erää lupomaan nuorten kunnallisen toimeentulotuen leikkauksista sekä päivähoiton nollamaksuluokan poistamisesta. Nuorten vähimmäisturvaa ei pidä jatkossakaan leikata eikä pyrkiä tuen saantietoihin liittyvillä ikärajoituksilla käytännössä korottamaan täysikäisyysrajaa. Mielestämme asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitusta tulee jatkossa kehittää niin, ettei se johda vähimmäisturvan varassa elävien kannalta kohtuuttomuuksiin.

Kannustinloukkujen purkamiseen liittyen hallituksen tulee keskustan mielestä myös selvittää edelleen sosiaaliturvan ja köynteon joustavan yhteensovittamisen malleja tavoitteenaan kansalaisen perustulo.

Vuonna 1997 kohdentuu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle 57 prosenttia hallituksen esittämästä 2 500 miljoonan markan valtionosuuksien leikkauksesta eli yli 1 400 miljoonaa markkaa. Me pidämme tätä reilusti ylimitoitettuna. Valiokunta tyytyykin silti vain seuraamaan valtionosuussäästöjen kohdentumista ja korjaustarpeita.

Meidän miestämme tätä leikkausta on noudatettava huomattavasti kohtuullisemmin. Ylisuuri leikkaus vaarantaa kuntien lakisääteisten palvelujen tuottamisen ja heikentää niiden laatua. Sen seurauksena kansalaisten tasa-arvo niin sosiaalisesti kuin alueellisestikin heikkenee. Kunnallisten palvelujen laadun heikkenemisestä kärsivät eniten vähävaraiset ja suurimman avun tarpeessa olevat kansalaiset, joiden mahdollisuudet käyttää korvaavia yksityisiä palveluita ovat vähäisemmät. Leikkaukset yhdessä valtionosuusjärjestelmän uudistuksen kanssa kohdentuvat

kuntiin hyvin eriarvoisesti. Näin ollen kuntalaiset joutuvat myös alueellisesti eriarvoiseen asemaan ja jälleen työttömät ja eläkeläiset ovat suurimpia kärsijöitä.

Myös työllisyysnäkökulmasta ylisuuri valtionosuuksien leikkaus on virheellinen. Eniten leikkauksesta kärsivät kunnat joutuvat edelleen vähentämään henkilöstöään. Jo nyt sosiaali- ja terveydenhuollon työssä olevan henkilöstön työtahtia on jouduttu kiristämään aivan äärimmilleen ja uupumisoireet ovat tutkimuksen mukaan lisääntyneet. Vakituisten henkilöstön vajeusta joudutaan paikkaamaan työllistämistuella väliaikaisesti palkatulla henkilöstöllä. Tällainen tilanne ei ole hyvä sen paremmin työntekijöiden, työllistettyjen kuin palveluja tarvitsevien kansalaistenkaan kannalta.

Onneksi valiokuntakin toteaa työministeriön hallinnonalan kohdalla, että julkissektorin pysyväisluonteisten töiden teettämisestä työllisyysvaroilla on päästävä eroon. Tämä sama ongelma on tosin kaikilla hallinnon sektoreilla niin kunnan kuin valtion toimissa tällä hetkellä. Käytännössä on mahdollista juuri perua ylisuuret kuntamäärärahojen leikkaukset kohdentamalla yhdessä kuntien kanssa määrärahat työpaikkojen turvaamiseen julkisissa palveluissa. Tämähän on sitä suurta itsepetosta, teemme säästöjä eri hallintokunnissa ja siirrämme näitä työllistämismomentille.

Keskustan mielestä myöskään maatalouden lomituspalveluiden toimivuutta kunnissa ei saa vaarantaa ylisuurilla leikkauksilla.

Korkean työttömyyden yhtenä rakenteellisenä syynä on työelämän muuttuneiden tarpeiden ja työntekijöiden koulutuksen kohtaamattomuus. Varsinkin pitkäaikaistyöttömiltä usein puuttuu riittävä ammatillinen koulutus. Monet pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat lisäksi laajan kuntoutusohjelman ja koulutuksen, minkä jälkeen heidän on mahdollista sijoittua työelämään. Työttömyyden ja opintojen aikaisen tuen yhteen sovittaminen onkin erittäin tärkeää ja kannatettavaa. Sen ohella on pikaisesti parannettava työvoimapolitiittisen koulutuksen ja työelämän tarpeiden yhteen sovittamista, kuten myös valiokunta työministeriön pääluokan osalta on esittänytkin. Uusi koulutusvakuutus tulee herättämään varmasti monenlaisia intohimoja, ja sen toteutuksessa on oltava hyvin tarkka, jotta työttömät eivät tulisi tässäkin eriarvoiseen asemaan.

Valiokunta myös toteaa mietinnössään, että avoimen sektorin työllistämisen esteitä on no-

peasti purettava. Keskustalla on myös vastalauseessaan siihen esitys.

Työttömyysturvalain mukaiseen perusturvaan on tehty parannus viimeksi Ahon hallituksen aikana. Eli Lipposen hallitus jäädyttää toistamiseen työttömyysturvan indeksin mukaisen tarkistuksen. Tämähkö on sitä heikompiosaisista huolta pitämistä? Keskusta esittää lisäystä myös määrärahan indeksisuuden hoitamiseksi.

Sairausvakuutusmaksut ovat vakuutetuille osa heidän veroluonteisia maksujaan ja työnantajille merkittävä osa välillisistä työvoimakustannuksista. Vakuutettujen maksua on syvimmän laman aikana korotettu ja sitä on peritty osittain porrastettuna. Eläkeläisiltä peritään ylimääräistä sairausvakuutusmaksua kolme penniä äyriä. Esitämme sitä kahdeksi penniksi, jotta eläkeläisetkin pääsevät osallisiksi verokevennyksestä.

Työnantajien sairausvakuutusmaksut on perittävä yritysten työllistämismahdollisuudet parhaiten turvaavalla tavalla. Valiokunnan mietinnöstä poiketen esitämmekin, että työnantajan sairausvakuutusmaksua ei peritä yksityiseltä työnantajalta lainkaan, jos sen maksama palkkasumma jää alle kuuden miljoonan markan. Vuosipalkkasumman yhteensä 6—60 miljoonaan markkaan osalta maksu olisi yksi prosentti ja 60 miljoonaa ylittävältä osalta kaksi prosenttia. Muilta osin, kuten valiokuntakin on esittänyt.

Jos eduskunnalla on todellista tahtoa auttaa pienyrittäjiä työllistämään ja osaltaan hoitamaan vaikeaa työttömyysongelmaa, niin näiltä osin eduskunta tulee tekemään tarvittavia korjauksia. Myös eläkevakuutuksen osalta keskustalla on oikeudenmukaisempi ja työllistävämpi vaihtoehto.

Samoin hallitus on jo aikaisemmin heikentänyt maatalousyrittäjien sosiaaliturvaa. Säästöjä arvioinut työryhmä on yksimielisesti todennut, että hallitusohjelman mukaisiin säästöihin päästään jo nyt tehdyillä päätöksillä. Ottaen huomioon kaikki maatalousväestöön kohdistuneet leikkaukset keskusta ei voi hyväksyä lisäheikkennyksiä maatalousyrittäjien tapaturmavakuutukseen ja sairautenaikaisen omavastuunajan ehtoihin. Esitämme myös siihen muutoksia.

Ylisuuret valtionosuusleikkaukset, valtionosuusjärjestelmän muuttaminen ja valtiovallan muuhun lainsäädäntöön tekemien muutosten vaikutus kuntien talouteen muodostavat uhkan kansalaisten hallitusmuodon mukaisten perusoikeuksien toteutumiselle. Eräiden erityisryhmien palvelut ovat jo merkittävästi heikentyneet ja

kuntakohtaiset erot kasvaneet. Valiokunta on näitä ongelmia todennut lasten mielenterveyspalveluiden sekä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon osalta.

Muun muassa lastenpsykiatrian osalta sosiaalijaosto kuuli asiantuntijoita ja on varsin hälyttävää, että lasten ja nuorten psykiatrinen hoito ja tutkimus eivät ole tässä maassa ajan tasalla. Kuukausia joudutaan jonottamaan tutkimuksiin. Se ei voi olla sivistysvaltion tapa hoitaa asioita. Valiokunnan olisikin tullut näiltä osin selvemmin todeta valtionosuusleikkausten aiheuttamat uhkatekijät, jotka lisäävät näitä ongelmia.

Eduskunnan tekemät korjaukset pienten lasten hoitoa koskevaan lainsäädäntöön eivät olleet riittäviä. Korjaamatta jäivät ne epäkohdat, jotka ovat aiheutuneet vuoden 96 alusta toteutetusta kotihoidon tuen rajusta leikkauksesta. Perheillä ei ole todellista oikeutta valita lastenhoitomuotoa, joka parhaiten vastaisi lasten ja perheiden tarpeita ja olosuhteita. Lisäksi kuntien menot ovat kasvaneet ja monet kunnat ovat todellisissa ongelmissa yrittäessään huolehtia päivähoitovelvoitteensa kuntoon.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on osaltaan viestittänyt perheiden hätää myös meille kansanedustajille ja kertonut, että nykyinen kotihoidon tuen supistaminen koskettaa nimenomaan pienituloisia perheitä. Tämä kotihoidon tuen leikkaus laskee perheiden tuloja keskimäärin 800 markkaa kuukaudessa. Tämä summa on erittäin suuri, jos sitä verrataan esimerkiksi juuri sovittuihin palkankorotuksiin, jotka pienituloisilla ovat hyvin vähäisiä. Yhdessä heinäkuun alusta leikattujen lapsilisien kanssa kotihoidon tuen leikkaus pudottaa lapsiperheiden nettotuloja jopa 15 prosenttia. Hälytyskellot ovat monelta osin soineet lapsiperheiden tilanteesta, joten olisiko hallituksella mahdollisuus jonkinlaisin korjauksin tulla vastaan lapsiperheitä?

Maatalousyrittäjien lomituspalveluita on myös heikennetty ja lomittajia on joutunut työttömäksi. Vaikka uudella lomituspalvelulailla korjataan eräitä olemassa olevia epäkohtia, lain tarkoituksia ei toteudu, ellei lomitus toimintansa osoiteta riittäviä määrärahoja. Keskusta esittää myös näiltä osin korjauksia.

Arvoisa rouva puhemies! Sosiaalijaostossa ovat varsin yksituumaisesti eri puolueet, niin hallitusryhmät kuin oppositiokin, kantaneet huolta Suomen sekä sosiaali- että terveydenhuollon tilasta. Valiokunta aika yksimielisesti sai monilta

osin kirjattua ongelmia. Toivottavasti ne voivat olla jonkinlaisena viestinä hallitukselle uutta lainsäädäntöä tehtäessä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Koska ed. Kuoppa lähes rusikoi koko sosiaali- ja terveystalouden budjetin ja ed. Lindqvist, kyllä huomattavasti hienovaraisemmin mutta kuitenkin, totesi ne epäkohdat, mitä tässä budjetissa on, minä hallituksen uskollisena soturina haluan muutamasta hyvästäkin asiasta mainita.

Ensi vuosi on itsenäisyyden 80-vuotisjuhla-vuosi. Sen kunniaksi veteraanien asioita on pohdittu valtiovallan ja veteraanijärjestöjen yhteistyöksi. Veteraaniprojektin esitykset toteutetaan hyvin monelta osin ensi vuoden talousarviossa. Tärkein asia on tukea veteraanien itsenäistä selviytymistä. On todella korkea aika muistaa nyt veteraaneja. Rintamaveteraanien määrä tulee tänä vuonna alittamaan 200 000. Heidän keski-ikänsä on 77 vuotta.

Veteraanien määrärahat ovat valtion budjetissa säilyneet reilussa 3 miljardissa markassa jo useita vuosia. Veteraanietuudet ovat lähes ainoita etuuksia, jotka ovat säilyneet entisellä tasolla taloudellisista katovuosista huolimatta.

Rintamaveteraanien kuntoutus alkoi sekin juhluvuonna, 1977. Kuntoutusmäärärahat ovat vuodesta 94 lähtien säilyneet 170 miljoonassa markassa, vaikka veteraanien määrä vuosittain on huomattavassa määrin vähentynyt. Olen ymmärtänyt, että veteraanien kuntoutusmääräraha tullaan säilyttämään tällä tasolla jatkossakin. Vaikeavammaiset sotainvalidit ovat päässeet kuntoutukseen vuosittain. Ensi vuonna on tarkoitus vauhdittaa myös lievävammaisten sotainvalidien kuntoutuskiertoa.

Sosiaali- ja työjaosto kuuli kokouksessaan veteraaneja ja järjestöjä perinteiden mukaan laajasti. Todettiin sekin, että sodassa kukaan rintamalla ollut ei selvinnyt vammoista, vaikka ei satunutkaan luodin tai sirpaleiden tielle. Kaikkien rintamaveteraanien, ei vain sotainvalidien, kuntoutuskiertoa on nopeutettava huomattavasti. Tämän totesimme. Tästä valtiovarainvaliokunta lausuikin väkevästi.

Veteraanien, miesten ja naisten, teot sodan aikana ja sodan jälkeen ovat olleet mittavat. Me olemme tänään uutisista kuulleet suuriakin uuti-

sia ja niistä huolestuneet, mutta mitä ajattelisitte, jos tänään olisikin uutisissa todettu näin: ”Maassamme on kuollut 110 000 ihmistä. 261 000 ihmistä on loukkaantunut. 8 400 ihmistä on kadonnut, ja maahan on tullut yli puoli miljoonaa pakolaista.” Nämä luvut ovat talvisodan, jatkosodan ja Lapin sodan yhteenlaskettu uhrien summa suhteutettuna Suomen tämänhetkiseen väkilukuun. Eli on todella mahtava asia se, mitä veteraanit tekivät sodan jälkeen rakentaessaan hyvinvointiyhteiskunnan, jota meidän pitäisi vaalia.

Sosiaali- ja työjaostossa oli useita eri painopistealueita, mutta tässä puutun vain yhteen niistä. Terveystaloudessa on laman aikana jouduttu tinkimään hyvin paljon. Puute rahasta on tuonut esille myös rakenteelliset ongelmat ja näistä hoidon porrastus on yksi keskeinen asia.

Valtiovarainvaliokunnassa kuultiin sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoitojen edustajia. Me tulimme siihen johtopäätökseen, että sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoitojen lainsäädännön yhtenäistäminen on yksi varteenotettava vaihtoehto, ja toivomme, että sitä tästä eteenpäin tullaan viemään ainakin siltä osin, että se, ettei ainakaan lainsäädäntö ole hoidon porrastuksen esteenä, voitaisiin tulevaisuudessa tutkia.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Muutama sana keskustan vastalauseesta sosiaali- ja terveystalouden pääluokan osalta. Tässä vastalauseessa olemme pitäytyneet vain niissä muutosesityksissä, jotka perustuvat sosiaali- ja terveystalouden lakiesityksiin tehtyihin vastalauseisiin eli erilaisiin käsityksiin lakisääteistä menoista.

Näistä huomattavimmat todellakin ovat tietysti kuntien valtionosuussäästöt, joihin esitämme huojennusta, kuten täällä edellä jo ed. Lindqvist perusteellisesti selosti. Kun valiokunta yksimielisesti esimerkiksi kiinnitti huomiota perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoitojen porrastuksen ongelmiin, on aivan selvää, että esimerkiksi nämä tulevat vain kärjistymään jatkossa erityisesti niissä kunnissa, joihin valtionosuussäästöt eniten kohdistuvat.

Otan esimerkin omasta kotikunnastani Tervolasta. Valtionosuussäästöjen ja valtionosuusjärjestelmän uudistamisen jälkeen kuuden vuoden aikana kotikuntani saamien valtionosuuksien taso tulee laskemaan noin 13 miljoonaa markkaa. Tämä on noin 20—25 prosenttia kunnan nyt vuosittain saamista valtionosuuksista.

Tämä noin 13 miljoonaa markkaa on lähes yhtä paljon kuin summa, jonka kunta tänä vuonna käyttää erikoissairaanhoidon palveluiden ostoon. Eli aikamoinen rationalisointi on siis tapahduttava, jos kuvitellaan, että tämän suuruisia leikkauksia voidaan tehdä ilman, että niillä on haittavaikutuksia palveluiden laatuun ja saataavuuteen.

Valiokunta on tässä mietinnössä kantanut aivan oikein myös huolta lasten mielenterveyspalveluista. Myös nämä ovat kärsineet siitä, että menoleikkaukset ovat kohdistuneet ja mitä todennäköisimmin tulevat jatkossakin kohdistumaan eniten ennalta ehkäiseviin palveluihin alkaen vaikkapa kouluterveydenhuollosta tai koulukerhoista. Ylipäättäänkin kouluissa ilmenneet lasten terveysongelmat ja kouluviihtyvyyden heikentyminen tulisi ottaa vakavasti huomioon arvioitaessa ja suunniteltaessa tämän alan toimenpiteitä.

Valiokunta myös toteaa, että erikoissairaanhoidon, vammaisista huolehtiminen ja lastensuojelu aiheuttavat suuria, usein odottamattomia kustannuksia kunnille. Samaten näihin odottamattomiin kustannuksiin kuuluvat ulkomaalaisista terveydenhoitopalveluiden käyttäjistä tulevat kustannukset esimerkiksi monissa Lapin hiihtokeskuskunnissa. Valiokunta pitääkin puutteena, ettei erillistä sosiaali- ja terveydenhuollon tasausrahastoa ole perustettu eduskunnan monista pyynnöistä huolimatta. Toivottavasti tämä mietintöön kirjattu lausuma nyt vaikuttaa niin, että tämä tasausrahasto vihdoin perustetaan.

Kuntien kustannuksia lisää ensi vuonnakin se, että lasten kotihoidon tukea on leikattu reippaat 20 prosenttia vuoden 1995 tasosta. Tämä ohjaa lapsia kalliimpien päivähoitopalvelujen piiriin. Tästäkin syystä ehdotamme kotihoidon tuen tason palauttamista takaisin vuoden 1995 tasolle.

Kuntien palveluiden turvaamisen ohella toinen merkittävä ero hallituksen ja keskustan esitysten välillä seuraa siitä, että keskustalla on erilainen näkemys siitä, miten kannustinloukkuongelmat tulisi korjata. Olemme liittäneet omaan ehdotukseemme muun muassa työttömyysturvan peruspäivärahan indeksikorotuksen, joka on perusteltu muun muassa siksi, että tämä paljon puhuttu kannustinvähennys verotuksessa ei ulotu työttömyysturvaan ja oikeudenmukaisuussyistä olisi tässä tilanteessa perusteltua nämä indeksitarkistukset tehdä. Lisäksi ehdotamme työpaikkojen tarjoamista helpottavan porrastuksen tekemistä työnantajan välillisiin kustannuksiin

erityisesti pienten yritysten hyväksi. Nimittäin pelkkiä sosiaaliturvan leikkauksia kannustavuusperustein on aivan turha tehdä, mikäli uusien työpaikkojen tarjontaa ei samalla kyetä helpottamaan. Juuri tähän tällä välillisten työvoimakustannusten porrastamisella pienten yritysten hyväksi haluaisimme vaikuttaa.

Tässä yhteydessä on syytä korjata ministeri Niinistön esittämät ylimalkaiset väittämät keskustan vastalauseesta. Hänhän totesi täällä tiistaina, että olisimme esittäneet eläkkeisiin korotuksia. Emme ole esittäneet eläkkeisiin korotuksia, vaan pelkästään eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentamista 1 pennillä jo ensi vuonna.

Ministeri Niinistö muutenkin viime tiistaina keskittyi täällä tuttuun tapaansa moittimaan kunnallista toimeentulotukea liian anteliaaksi. Hän otti vakioesimerkkinsä elikkä perheen, jossa on kaksi aikuista ja kaksi lasta ja jossa perheen vanhemmista vain toinen on työssä. Ministeri Niinistö totesi, että tämän perheen tulee saada palkkatuloja lähes 20 000 markkaa, jotta se pääsisi kunnallista toimeentulotukea saavan perheen kanssa samalle tulotasolle.

Ensinnäkin, ihmettelen, että jos tämä ongelma on ministeri Niinistön mielestä näin suuri, minkä takia hallituksen kannustinloukkutyöryhmä ei lainkaan perehtynyt tähän ongelmaan ja esittänyt ratkaisuja yhden tulonsaajaperheen tuloloukkuihin, joka on kyllä aivan todellinen.

Toiseksi, tätä asiaa selvittäneessä tutkimuksessa on todettu, että nimenomaan tämän tyyppisiä perheitä, joissa on kaksi aikuista, kaksi lasta ja yksi tulonsaaja, on potentiaalisissa toimeentulotuen saajissa kovin vähän. Eräissäkin tutkimuksissa päästiin siihen tulokseen, että pääkaupunkiseudulla olisi edes teoreettisia mahdollisuuksia alle sata, koska tällainen toimeentulotuen taso edellyttää varsin korkeaa vuokratasoa.

Kolmanneksi, vielä toteaisin, että tässä ministeri Niinistön esimerkissä ei varsinaisesti ole kyse kyllä toimeentulotukiongelmosta, vaan verotuksen ongelmista. Nimittäin jos samassa perheessä nämä kaksi aikuista, molemmat, ansaitisivat 10 000 markkaa, sen sijaan että yksi tulonsaaja ansaitsee 20 000 markkaa, heidän käteenjäävä tulonsa olisi huomattavasti korkeampi, noin 4 000—5 000 markkaa korkeampi kuukaudessa, perhettä kohti kuin tässä yhden tulonsaajan tapauksessa. Eli tosiasia on se, että verotus kohtelee yhden tulonsaajan perheitä varsin epäoikeudenmukaisesti, ja tämän ongelman korjaamiseksi pitäisikin löytää jonkinlaisia verotuksen täs-

märatkaisuja nimenomaan yhden tulonsaajan perheen verotuksen keventämiseksi.

Sen lisäksi olisi toimeentulotukea ylipäättänsä uudistettava niin, että toimeentulotuen ja työtulojen tai muidenkin tulojen yhteensovittamisessa olisi jonkinlaista joustavuutta olemassa. Nythän toimeentulotukea saavien perheiden ei yleensä kannata ansaita yhtään mitään, koska toimeentulotuki sataprosenttisesti vähenee sen mukaan, miten muut tulot lisääntyvät. Siksi olisi järkevää ainakin kokeilla myös toimeentulotuen kohdalla sosiaaliturvan ja työtulojen joustavampaa yhteensovitusta. Tämä voisi olla yksi kokeilu edetäessä ns. kansalaisen perustulon suuntaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi muutama sana työuupumuksesta. Aloitan maatalousyrittäjien kohdalta, sillä olen huolestunut maatalouslomituksen laadusta ja saatavuudesta nyt jo kahtena vuotena tälle alalle tehtyjen säästöjen ja leikkausten jälkeen. Nimittäin nykyisin maatalousyrittäjät, etenkin nuoret ovat kaikkien sopeutumisvaateiden ja leikkausten jälkeen hyvin uupuneita ja tekevät pitkää työpäivää. Jo työturvallisuussyistä lomituspalveluiden saatavuus olisi tarpeen turvata. Keskustan ryhmä on kuitenkin huolestunut siitä, että leikkaukset maatalouslomitukseen alkavat olla niin suuret, että laatua ja saatavuutta ei kyetä joka puolella maata turvaamaan tasapuolisesti.

Valiokunta mietinnössään painottaa muutenkin sitä, että työsuojelussa tulisi työuupumuksen ehkäisy ottaa nykyistä painokkaammin huomioon. Julkisella hallinnolla on tässä oma pesä ensiksi siivottavana. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa eri hallinnonaloilla on tullut esille se, miten työtahti kouluissa, sairaaloissa ja vaikka puolustusvoimissakin on muuttunut ylikireäksi muun muassa siksi, että sijaisia ei kyetä palkkaamaan määrärahojen vähäisyyden vuoksi. Lisäksi vakituisia tehtäviä hoidetaan työllisyysvaroin, jolloin aikaa kuluu myös usein vaihtuvien työntekijöiden perehdyttämiseen työhön. Mielestäni olisi suuri tarve sille, että julkisessa hallinnossa aloitettaisiin ensi vuonna aivan oma työuupumuksen ehkäisemishanke.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysministeriön asioista tai pääluokasta eduskunnassa puhuttaessa nähdään paljon puutteita, ongelmia, epäkohtia ja heikosti tehtyjä päätöksiä ja pääsääntöisesti puhutaan sosiaalipolitiikasta. Jos näiden puheiden perusteella pitäisi arvioida Suomen sosiaali- ja terveystaloutta, huonosti menisi. Haluan tarkoituksellisesti

puhua terveystaloutta. Siitä voi puhua vähän positiivisempaan sävyyn, kun ja jos perspektiiviä riittää vähän yli yhden budjettivuoden. Perspektiiviä toivoisi olevan yleisemminkin enemmän, kun asioita täällä käsitellään.

Arvoisa puhemies! Suomalaisten terveydentila on viimeksi kuluneiden sadan vuoden kuluessa kohentunut lähes uskomattomalla tavalla. Sata vuotta sitten väestön keskimääräinen elinikä oli 42 vuotta. Nyt se on 75 vuotta. Sata vuotta sitten kuoli suomalaisista 35 prosenttia ennen 20 ikävuottaan, nyt enää vain kuusi tuhannesta.

Terveydenhuollon järjestelmä ja lääketiede ottavat mielellään kunnian tapahtuneesta. Toki terveydenhuoltopalvelujärjestelmän kehittymisen on vaikuttanut yhä parantuviin tuloksiin. Myönteinen kehitys on kuitenkin vain osaksi lääketieteen, mutta paljolti muuttuneiden elinolosuhteiden ja muuttuneiden elämäntapojen ansiota.

Pääosin myönteinen kohentuminen terveydentilassa johtuu yhteiskunnassa tapahtuneesta kehityksestä. Meillä on tuntuvasti parempi ravitsemustilanne, elintaso, asuminen, elintarvike- ja vesihygienia, koulutus- ja valistustaso kuin aikaisemmin. Ihmisten vastustuskyky ja tieto välttää sairauksia on kasvanut. Toki on muistettava, että yhteiskunnallinen kehitys ei ole aina pelkkää myötämaata myöskään terveydenhuollossa. On ollut myös ongelmia, kuten lisääntyneet liikenne- ja työtapaturmat, aids, jopa itsemurhat. Kaikkien kehitys on kuitenkin ollut voitollinen.

Voidaanko vielä vaikuttaa keskimääräisen eliniän pitenemiseen? Kuolinsyytilastoissa noin 50 prosenttia suomalaisista kuolee sydäninfarktiin tai muihin sydäntauteihin, noin 20 prosenttia syöpään ja peräti 10 prosenttia väkivaltaan ja tapaturmiin. Jos halutaan vaikuttaa kuolevuuteen, on vaikutettava näihin. Kaikki tuki kuolemme, mutta ennenaikainen kuolema voi olla vältettävissä. Jos halutaan vaikuttaa sairastuvuuteen, selviytymiseen ja toimintakyvyn säilymiseen, on vaikutettava myös sellaisten kansansairauksien ehkäisyyn, hoitoon ja kuntoutukseen kuin tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyshäiriöt, sokeritaudit, dementia ja erilaiset allergiset sairaudet.

Suomalaisen terveydenhuollon ongelma tänä päivänä on kuitenkin terveyserot. Ne tulevat näkyviin sukupuolten välisinä, maantieteellisinä, alueellisinä ja sosiaaliluokkien välisinä eroina. Missään muualla ei miesten ja naisten keskimääräinen elinikä ero ole niin suuri kuin Suomessa. Naisen keskimääräinen elinikä on 80

vuotta ja miesten 73 vuotta. Keskimääräisen elinajan pikkuhiljaa kasvaessa tämä seitsemän vuoden ero ei ole kaventunut.

Itä-Suomessa esiintyy paljon enemmän sepelevaltimotautia kuin Länsi-Suomessa. Suomalaisen ikävakioitu kuolleisuus on suurempi kuin Ruotsissa. Eri sosiaaliryhmien välillä on myös selvät erot. Mitä kouluttamattomampi ihminen on, sitä suurempi on sairastuvuusriski ja vaara kuolla ennenaikaisesti. Sosiaaliryhmien väliset terveyserot ovatkin suomalaisen terveystalouden suurin haaste tällä hetkellä. Vaikka viimeksi kuluneiden 20 vuoden kuluessa on erityisesti kehitetty Suomen terveydenhuollon palvelujärjestelmää, nämä erot eivät ole kaventuneet.

Voidaanko sitten jotakin edelleen tehdä? Terveydenhuolto on menneinä vuosikymmeninä ollut tautikohtaisten episodien hoitamista. Moneksi on hoidettu tautia, ei niinkään ihmisen kokonaisuutta. Tulevaisuudessa saa sijaa kokonaisvaltainen terveydenhuolto, jossa kiinnitetään erityistä huomiota ihmisen hyvinvointiin, toimintakykyyn ja selviytymiseen sekä henkiseen vireyteen.

Nykykäsityksen mukaan ihmisen sairastavuuteen, selviytymiseen ja kuolemiseen vaikuttavat perinnölliset tekijät, elinympäristö ja elämäntavat, mutta myös toki sattumat. Perintötekijöihimme emme voi vaikuttaa, mutta elämäntavat ovat käsissämme. Vaikea on vain saada perille ihmisten tietoisuuteen, asenteisiin ja jokapäiväiseen toimintaan ehkäisevän terveydenhuollon periaatteita. Toisaalta ihmisiä ei pidä syyllistää siitä, mitä on ennen elämässään vikaan tehnyt eikä pidä tietysti lisätä ihmisen taakkaa. Sitä on tänä päivänä muutenkin liiaksi. On kuitenkin katsottava eteenpäin, sillä jo pienikin muutos väestötasolla elämäntavoissa terveellisempään suuntaan antaa yhä parempia tuloksia.

Terveydenhuollon ja lääketieteen tulevaisuuden ongelmat eivät ole vähäisiä. Voi esittää kysymyksiä, jotka on ratkaistava: Miten soveltaa lääketieteen teknologian kehityksen huikaisevia näkymiä? Miten soveltaa näitä geeniteknologian, kirurgian, syövän hoidon ja esimerkiksi sepelevaltimohoidon alueella? Mitä sairauksia hoidetaan ja mitä hoitoja kehitetään, kun raha ei kaikkeen riitä? Ketkä päättävät: lääkärit vai sairaalan luottamushenkilöt? Keitä hoidetaan ja kuinka hyvin, kun ihmisten vaatimustaso nousee kaiken aikaa ja kun resurssit eivät riitä kaikkien hoitoon? Ketkä päättävät priorisoinnista: lääkärit vai yhteiskunnalliset päätöksentekijät, jotka eivät voi välttää vastuutaan? Miten ratkaistaan

ikäkääntyvien ongelmat, kun vanhempien ikäluokien määrä kasvaa ja lopulta yhä useampien raihnaisuus johtaa yhä suurenevaan avuntarpeeseen? Miten säilytetään yksityisyys, luottamuksellisuus ja yksilön oikeus päättää omista asioistaan uudessa, uljaassa maailmassa?

Kysymyksiin on saatava selkeitä vastauksia lähitulevaisuudessa. Tiedämme, että ensi kädesä tulee kohdentaa voimavaroja perusterveydenhuoltoon ja ennen kaikkea ehkäisevään terveydenhuoltoon. Erikoissairaanhoidtoa ei toki pidä unohtaa, sillä yksilötasolla se on tärkeää ja luo turvallisuutta. Tänä tiedämme jo, että terveyteen vaikuttavat monet perinteisen terveydenhuollon ulkopuolella olevat tekijät. Terveyden edistäminen on paljon muutakin kuin lääketiedettä ja terveydenhuoltoa.

Koulutustason kohentuminen sekä yhteiskunnallisten ja sosiaalisten olojen paraneminen luovat terveyttä. Terveystieteiden olisi oltava aina mukana yhteiskunnallisia päätöksiä tehtäessä. Päätöksenteon olisi oltava terveystavoitteista. On korostettava yhteiskunnan eri alueiden ja alojen yhteistyön merkitystä terveyden kohentamisessa.

Kaikkien, arvoisa puhemies, sekä valtio että kunnat sijoittavat suuret rahat terveyteen, mutta se on vaikuttanut ja kantanut hedelmää. Mutta jatkuvasti on käytävä keskustelua ja selvitettävä, että terveydenhuollon järjestäminen tapahtuu mahdollisimman järkevällä tavalla niin taloudellisesti kuin toiminnallisesti.

**Ministeri Huttu-Juntunen:** Arvoisa puhemies! Terveydenhuollon lähimenneisyys sisältää lukuisia menestystarinoita, joihin ed. Ihmäki hyvin ansiokkaassa puheenvuorossaan asken viittasi.

Meidän sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmämme on osoittanut toimivuutensa myös laman kourissa. Meillä ei ole tapahtunut mitään palvelujen romahtamista. Toki jonot ovat josain määrin pidentyneet eikä palvelurakenne ole aivan parhaalla mahdollisella tavalla toteutunut joka puolella Suomea, etenkin psykiatriassa, mutta kunnat ovat kutakuinkin tähän mennessä pystyneet järjestämään palvelunsa yllättävän hyvin ottaen huomioon ne mittavat säästöt, joita valtionosuuksiin on viime vuosina kohdennettu.

Ed. Ihmäki kiinnitti varsin ansiokkaasti huomiota myös terveyden laaja-alaisuuteen. Toki terveyspalvelujärjestelmä on tärkeä yhteiskunnassa, mutta oleellista on se, mitä kansalaisille ja väestölle tapahtuu ennen kuin heistä tulee ter-

veyspalvelujen käyttäjiä, eli haluaisin korostaa ennaltaehkäisyn merkitystä, perusterveydenhuollon merkitystä, elinympäristön merkitystä, elintapojen merkitystä jne. Ne ovat aivan keskeisiä asioita.

Toki meillä terveyspolitiikassa on edetty viime vuosikymmeninä erittäin myönteiseen suuntaan, mutta meillä on hyvin suuria haasteita tulevaisuudessa. Ne liittyvät väestön ikääntymiseen, sitä kautta väestön toimintakyvyn heikkenemiseen, työttömyyteen. Myös nopea lääketieteen alueella tapahtuva teknologinen ja muu kehitys tuo omat haasteensa. On aivan totta, että kansalaiset vaativat aina parasta ja kalleinta hoitoa, ja jossakin tietyksi kulkee resursseissakin raja.

Arvoisa puhemies! Haluaisin ihan lyhyesti nostaa esille joitakin yksityiskohtia, joita edustajien puheenvuoroissa käsiteltiin. Ensinnäkin ed. Kuoppa otti esille työttömyysturvan tason. On totta, että meidän pienin työttömyysturvamme, työmarkkinatuki ja peruspäiväraha, on jäänyt jälkeen. Tämä näkyi jo 80-luvulla. Jo silloin toimeentulotukea jouduttiin myöntämään hyvin mittavassa määrin täydentämään työttömyysturvaa.

On totta, että tilanne on nyt vain pahentunut, kun työttömyys on lisääntynyt, ja totta on sekin, että hallituksen päätös jäädyttää työttömyysturvan indeksikorotukset pahentaa edelleenkin tilannetta. Olen sitä mieltä, että jos ja kun tässä maassa taloudessa tulee liikkumavaraa lähivuosina, on vakavasti pohdittava pienimmän työttömyysturvan tason parantamista. Sehän voidaan tehdä joko indeksien tai verotuksen kautta.

Pienimmän työttömyysturvan jälkeensä jääneisyys on suurin ongelma tänä päivänä liittyen toimeentulotukeen. Toimeentulotukea joudutaan jatkuvasti myöntämään täydentämään työttömyysturvaa. Tähän asiaan eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti myös aivan yksimielisesti huomiota, työttömyysturvan jälkeensä jääneisyyteen.

Olen ed. Lindqvistin kanssa täysin samaa mieltä siitä, että sosiaaliturvaa ei voida uudistaa yksistään kannustavuuden näkökulmasta. Mukaan täytyy liittää myös oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä pyrkimyksiä. Haluan tässä yhteydessä kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa siitä varsin merkittävästä työstä, jota valiokunnassa tehtiin uudistettaessa pienten lasten hoidon tukijärjestelmää. Valiokunta pystyi laajentamaan näkökulmaansa kannustavuudesta myös tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen, ja mielestäni se esitys, joka valio-

kunnassa saatiin aikaiseksi, oli varsin tasapainoinen, ja se tarjoaa myös vaihtoehtoja lasten hoidon järjestämiseksi. Tästä valiokunta ansaitsee kyllä ehdottomasti kiitoksen.

Lasten ja nuorten psykiatrian hoidossa on selvästi meillä puutteita, jotka korostuvat varsinkin joillakin alueilla ja tähän valtiovarainvaliokunta on minusta ihan aiheellisesti kiinnittänyt huomiota. Lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon tarve riippuu kuitenkin hyvin vahvasti siitä, millaista perhepolitiikkaa tässä maassa harjoitetaan. On tietysti valitettavaa, että kunnat ovat viime vuosina karsineet tukiopetusta ja kerhotoimintaa, aivan niin kuin ed. Aula puheenvuorossaan totesi. Kouluterveydenhuoltoa on karsittu, perheneuvolatoimintaa vähennetty jne., eivätkä nämä ratkaisut aina suinkaan näytä liittyvän kunnan taloudelliseen tilaan. Sellaiset kunnat, joiden verotulot ovat kasvussa, joiden taloudellinen tilanne kaikin puolin näyttää hyvältä, ovat näitä palveluja supistaneet. Mutta toivoisin, että voisimme jatkossa vahvistaa meidän perhepolitiikkamme eroja. Erittäin hyviä elementtejä on nyt olemassa. Meillä on laadukasta päivähoitoa jne., mutta toki on aivan välttämätöntä, että lasten ja nuorten psykiatriset palvelut tulevaisuudessa turvataan. Me olemme ministeriössä kyllä pyrkineet kiinnittämään kuntien huomiota erityisesti niihin sairaanhoitopiireihin, joissa psykiatria palveluja ei ole tarjolla.

Arvoisa puhemies! Lomituspalveluista toteaisin sen verran, että valitettavasti eivät lomituspalvelutkaan ole voineet välttyä niiltä säästöiltä, joita olemme tässä maassa kaikkiin julkisiin menoihin joutuneet kohdentamaan. Kun pyrimme sosiaali- ja terveysministeriössä etsimään säästöjä lomituspalveluista, pidin ehdottoman tärkeänä sitä, että voisimme säilyttää tämän järjestelmän säästöistä huolimatta, koska näen tämän järjestelmän hyvin tärkeänä erityisesti nyt, kun kaikenlainen epävarmuus ja näköalattomuus viljelijäväestön keskuudessa on lisääntynyt. Meillä edelleenkin lomituspalvelujärjestelmä tässä maassa on ja se toimii. Toki kohdennetut säästöt ovat rasanneet tätä järjestelmää. On jouduttu hakemaan tehokkuutta. Ovat tulleet nämä tuntilaskelmat jne., mutta järjestelmää ei ole romutettu.

Arvoisa puhemies! Olen iloinen myös siitä, että näinä vaikeina aikoina jotain parannuksia on saatu aikaan, aivan niin kuin ed. Rask puheenvuorossaan totesi. Olemme pystyneet veteraanien asemaa parantamaan. Ministeriössä valmistelimme parhaillaan esitystä vuonna 26

syntyneiden sotiin osallistuneiden kansalaisten aseman parantamiseksi. Tämähän on sellainen asia, joka on useita kertoja ollut täällä eduskunnassa esillä ja tästä on tehty useita lakialoitteita.

Valtiovarainvaliokunta on, arvoisa puhemies, ihan aiheellisesti kiinnittänyt huomiota myös sosiaali- ja terveydenhuollon tasausrahaston tarpeellisuuteen. Vaikuttaa ilmeiseltä, että erityisesti lastensuojeluun tarvitsisimme tasausjärjestelmän. Me sosiaali- ja terveysministeriössä valmistelimme mallin suurten lastensuojelun menojen tasaamiseksi kuntien kesken ja budjettiriihessäkin kävimme siitä keskustelua, mutta emme valittavasti siitä yksimielisyyteen päässeet eikä siihen oikein rahaa löytynyt. Mutta minusta on aivan välttämätöntä, että saamme tällaisen tasausjärjestelmän jossakin vaiheessa ja toivon mukaan seuraavaa budjettia valmisteltaessa pääsemme tästä asiasta yksimielisyyteen.

Arvoisa puhemies! Tässä lyhykäisyydessään kommenttejani.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on nostettu esille niitä positiivisia asioita, joita on tapahtunut ja joista on syytä iloita ihan kiittollisuudella siitä, että ministeri on täällä näin puolenyön jälkeen selvittämässä asioita ja käymässä keskustelua. Se on ansio-kasta, ja myös ne asiat, jotka juuri kuulimme muun muassa veteraanien osalta, ovat positiivisia. Samalla tavalla voidaan sanoa, että — ehkä se nyt oli lähinnä sivistyspääluokassa — opintotuen suhteen on sentään menty pikkuisen parempaan suuntaan ja sitten myös hammashuollon suhteenkin pieni avaus tapahtui myönteiseen suuntaan tässä syksyn aikana. Eli tältä osin on annettava ihan vilpiton tunnustus ja kiitos, että parempaan suuntaankin pyritään. Varmasti kaikki pyrimme parempaan suuntaan mutta että myös selkeitä askeleita sikäli on otettu.

Tasausjärjestelmästä ministeri viimeksi mainitsi ja totesi, että budjettiriihessä ei siitä päästy yksimielisyyteen ja että ehkä ei varojakaan siihen löytynyt. Ainakin näin maallikkona voisi kysyä, että eikö voitaisi ajatella, että koko valtionosuuspotista tietty pieni osa varattaisiin tällaisen rahaston käyttöön, jota kautta hoidettaisiin tautitautit, joihin on todella tarvetta lastensuojelun osalta, myös siihen, mikä tuli hallintovaliokunnassa kuntien valtionosuusuudistuksen yhteydessä esille eli ulkomaalaisten, lähinnä ehkä venäläisten, Suomessa onnettomuuteen joutuneiden poikkeuksellisten suurten sairaalakustannusten korvausjärjestelmän luomiseksi. Nämä

ovat tärkeitä asioita yksittäisten kuntien kannalta, jotka joutuvat tähän tilanteeseen. Siksi toivon, että sitä työtä määrätietoisesti jatkettaisiin ja siihen myös varat löytyisi ja sopiva malli.

Positiivisessa hengessä täytyy sanoa, että myös kannustinloukkutyö, mitä on tehty viimeisen vuoden aikana, on ollut tavoitteeltaan erinomaisen hyvä. Muistan, että vuosi sitten tässä vastaavassa keskustelussa sitä korostin ja myös osaltani toivoin, että sitä vietäisiin eteenpäin, niin että sosiaalietuudet, verotus ja maksupoliittikka katsottaisiin kokonaisuutena yhdessä tuloloukkukysymyksenä ja toisaalta niin, että ne kannustaisivat työn tekemiseen, työn vastaanottamiseen. Siinähan on tapahtunut yhtä ja toista. Tavoite on oikea ja tärkeä. Ehkä on niin, että tulos on sitten ollut hieman liian säästöpainotteinen, eli valtiovarainministeriö on päässyt vaikuttamaan asioihin hieman liian voimakkaasti ja tällainen kuva on jäänyt. Siksi nämä uudistukset eivät ole ehkä olleet sellaisia, että ne kaikilta osin meitä tyydyttäisivät. Tuloloukku- ja kannustinloukkutyön osalta siis tarvitaan jatkoa, tarvitaan selvityksiä, työtä ja seurantaa siitä, miten tilanne kehittyy niin hyvinkin keskeisesti ja voimakkaasti.

Täällä tuli keskustelun alussa esille, voisiko sanoa, tietynlainen kokonaiskuva, missä Suomen kansa tänä päivänä kulkee. Meidän on todettava, että selvä enemmistö suomalaisista on aika hyväosaisia, joilla menee varsin hyvin, ei ole työongelmia, ei ehkä suuria terveysongelmia eikä myöskään sosiaalisia toimeentulo-ongelmia. Mutta sen rinnalla keskuudessamme on 600 000 toimeentulotuen saajaa. 200 000 ihmistä on pudonnut peruspäivärahalle. Työttömyyden puolella on 427 500 työtöntä. Nämä ovat lukuja, jotka ovat kyllä todella murheellisia edelleen. Kovin merkittävää kehitystä positiiviseen suuntaan tältä osin ei ole tapahtunut.

Nyt toivoisin, olisiko se tuloloukku- ja kannustintyöhön liittyvää, että hallitus lähtisi köyhyyden ongelmaan todella paneutumaan eli köyhyyden vähentämisen ja poistamisohjelma pitäisi tehdä. Siitä meidän pitäisi käydä myös todella vakava keskustelu, miten tässä asiassa päästään sellaiseen tilanteeseen, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo todella toteutuisivat tälläkin osin.

Alueellisesti kehitys maassa huolestuttaa. Viimeiset työttömyystilastot viime kuun lopulta osoittivat selkeästi, että Pohjois- ja Itä-Suomen työttömyys oli vaikeutunut ja taas etelän tilanne oli helpottunut eli erot ovat kasvamassa. Samalla

tavalla on useiden työvoimapiirien alueella käymässä sisäisesti, esimerkiksi Keski-Suomessa Jyväskylän — Äänekosken alueen työttömyys on vähentynyt, mutta kaikilla maaseutualueilla työttömyys on pahentunut ja kokonaistilanne on mennyt huonompaan suuntaan.

Erittäin voimakasta huomiota on kiinnitettävä alueellisen kehityksen huolestuttavaan suuntaan, myös sosiaalipuolen kysymyksenä. Tässä tulee eteen juuri kuntien tilanne. Kuntien valtionosuusuudistus, joka oli sinänsä aivan oikea ja perusteltu, on nyt siinä pisteessä, että sitä pitää hyvin tarkkaan seurata, miten se vaikuttaa kehitykseen, ketkä siitä hyötyvät, ketkä kärsivät, mikä on tilanne muutaman vuoden kuluttua, kun se kokonaisuudessaan voimaan astuu. Leikkaukset olivat mielestäni liian suuria, yksiselitteisesti liian suuria tähän taloudelliseen ja työllisyystilanteeseen nähden, mikä nyt on ja jatkuu varsinkin maaseudulla.

Näistä yleisistä asioista haluan hypätä muutama erityisasiaan, kun ollaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan budjettia käsittelemässä. Täällä on nimelläni kaksi esitystä pienistä määrärahoista. Ensimmäinen koskee ylimääräisen eläkejärjestelmän luomista kehitysteistyötä ja lähetystyötä tekeville suomalaisille, nimenomaan sellaisille, jotka ovat kansalaisjärjestöjen palveluksessa, ovat ehkä vuosikymmeniä elämästään jossakin kehitysmaassa. Heidän eläketurvansa, kun he palaavat sieltä kotimaahan, on erittäin heikko.

Toivoisin, että tähän ministeriössä voitaisiin nyt, vaikka esitys ei ehkä tältä pohjalta tulekaan hyväksytyksi, lähteä katsomaan ratkaisua. Monella kansalaisjärjestöllä on aika niukat resurssit maksaa palkkoja, ja palkasta vielä suuri osa maksetaan esimerkiksi työrahana, jolloin siitä ei kerry eläketurvaa. Olisi ihan erinomaista koko kansainvälisen arvokkaan työn osalta, että sitä arvostettaisiin kotimaassa myös sillä tavalla, että sen työn hyväksi elämänsä uhranneet saisivat kohtuullisen eläketurvan, niin kuin saavat taiteilijat, lehtimiehet ja monet muut ylimääräisiä eläkkeitä meidän järjestelmässämme.

Toinen aloite ja sen pohjalta tehty pieni määrärahaesitys on ihan vakava asia myös, vaikka se on ehkä aiheuttanut jonkin verran hymyilyä samalla tavalla kuin Ivalon huuliharppufestivaalikin, eli poikamiespankkikysymys, josta olen tehnyt aloitteen ja jonka osalta esitän pientä määrärahaa hyväksyttäväksi tämän päivän äänestyksessä. (Ed. Kautto: Onko se sunnuntaina auki!) Väestöliitto piti vielä pari vuotta sitten yllä täl-

laista toimintaa, (Ed. Aittoniemi: Älkää puhuko tuollaisia tähän aikaan yöstä!) mutta Väestöliittossakin tuli ilmeisesti joitakin saneerauksia ja niin se myi palvelutoimintansa, ja sitä hoidetaan nyt Turussa. (Ed. Apukka: Ukkomieskin vielä!) Toinen poikamiespankki on Sumiaisissa Keski-Suomessa.

Tämä on todella vakava kysymys, kun ajatellaan nimenomaan maaseutua, josta myös huolta kannettiin. Maaseudun kehitysnäkymät ovat aika heikot, mistä äsken itsekin mainitsin. Maatiloilla emäntien saanti on yhä vaikeaa ja yleensäkin maaseudulle naisten saaminen on vaikeaa. Siellä on paljon hyviä, juurevia, suomalaisia perusmiehiä, hyvää perimää omaavia miehiä. Mutta naiset, tytöt ja neitokset lähtevät opiskelemaan maaseudulta kaupunkeihin ja he opiskelevat pitkempään kuin miehet. Osa nuorista miehistä jää maaseudulle mutta tytöt jäävät kaupunkiin opiskelunsa jälkeen, eivät palaa takaisin. Maalaismiehet eivät välttämättä lähde kaupungista naisia katsastamaan, ja näin tapahtuu tällainen eriytyminen, joka jättää maaseudulle hyviä poikamiehiä, joiden yksinäisyys johtaa helposti mielenterveysongelmiin, alkoholiongelmiin, syrjäytymiseen ja vakaviin seurauksiin, joita pitäisi määrätietoisesti pystyä ennalta ehkäisemään.

Nämä nuoret miehet ja vähän iäkkäämmätkin poikamiehet asuvat usein nykyisin ihan hyvissä asunnoissa, kauniin luonnon keskellä, ovat terveitä ja todellakin hyvää suomalaista perimää omaavia. Naisten, jotka kaupungeissa ovat ehkä huonommissakin oloissa usein, pitäisi saada tietää, minkälaisissa oloissa nämä miehet elävät ja asuvat ja tämä voidaan toteuttaa sillä tavalla, miten esimerkiksi Väestöliiton aiemmin ylläpitämässä toiminnassa oli. Tiedot poikamiehistä kootaan videolle tai tämä voidaan hoitaa Internetin tai vaikka vanhanaikaisesti albumien kautta ja tiedot toimitetaan kaupunkien esimerkiksi kirjastoihin, ja sitä kautta kaupunkien ehkä maalaisperäiset naiset voivat tutustua vaihtoehtoihin. (Ed. Aittoniemi: Sehän on melkein paritus-ta!) Tällä tavalla voidaan rakentaa silta näiden ihmisten välille ja saada onnellisia maalaisperheitä tähän maahan. Samalla voidaan pitää maaseutu asuttuna, saada sinne lapsia kouluihin, palvelujen käyttäjiä jne. Eli tämä on todella vakava asia ja erittäin hyvä ja tärkeä kysymys monella, monella eri tavalla ajateltuna.

Tietysti tähän tulee, niin kuin välihuudot osoittavat, kysymystä, onko tämä jotakin sopimatonta toimintaa. Mielestäni seksipuhelimet ja naisten tuominen Filippiineiltä ja heillä rahasta-

minen on ihmiskauppaa tai lähellä sitä, enkä sitä pidä hyvänä. Se on arveluttavaa, jopa sellaista, jota en pitäisi ollenkaan sopivana. Mutta kun tämä toiminta näin hoidetaan eettisesti korkeatasoisin järjestelmin ja hyvin hallitusti, ei kaupallisesti — rahaa siinä ei pitäisi käyttää oikeastaan ollenkaan — asia saataisiin ehkä paljon parempaan malliin, mitä se on tänä päivänä, ja saataisiin todella filippiiniläistytöt ja muut tällaiset ongelmat pois tästä maasta, joista ei loppujen lopuksi ole ehkä pysyvää ratkaisua ongelmiin.

Tätä varten tarvittaisiin pienehkö summa pankkitukea. No, ei lähellekään sellaisia summia kuin on pankkitukea viime vuosina myönnetty erilaisille pankeille. Esitykseni on tässä vaiheessa hyvin vaatimaton, 25 000 markkaa, joka voitaisiin antaa esimerkiksi Turussa toimivalle tai miksei sitten ehkä myös Sumiaisiin, jommallekummalle; pitäisi katsoa, kelle se voitaisiin antaa.

Valtiovarainvaliokunta on päätenyt, että tämä toiminta olisi sosiaali- ja terveysministeriön alaista. Minun ajatukseni oli, että tämä sopisi ehkä kulttuuriministeriön alaan, mutta kun kulttuuriministeri on samaa puoluetta kuin sosiaali- ja terveysministeri Huttu-Juntunen, niin ehkä tässäkin riitaa ei tule.

Korostan, että tämä on vakavasti tehty aloite, ja siinä suhteessa myös toivon sille asiallista käsittelyä.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ministeri Huttu-Juntunen antoi äsken tunnustusta sosiaali- ja terveysvaliokunnan työlle. Erityisesti hän mainitsi ne parannukset, joita pienten lasten hoitojärjestelmän osalta eduskunnassa tehtiin. Keskustakin piti parannuksia oikean suuntaisina, mutta ne eivät mielestämme olleet vielä riittävät. Hoitokysymykset ja lasten aseman järjestäminen on hyvin tärkeää, sen me kaikki täällä tiedämme.

Ministeri Huttu-Juntunen tuntee myös maatalouden lomitusongelman. On hyvä, että ministeri on tähänkin asiaan toiminnassaan puuttunut. Valitettavasti hallituksen piirissä ei ole löytynyt riittävää tukea niille ratkaisuille, joita lomitusjärjestelmän osalta on tehty. Erityisesti määrärahan liian raju leikkaus on vaarantamassa palvelujen saannin ja myös lomittajakunnan pysyvyyden. Mielestäni nyt pitäisi selkeästi lähteä siitä, että vuosilomapäiviä ryhdyttäisiin lisäämään. Sillä tavoin varmistettaisiin myös se, että maataloilille saataisiin jatkajia. Nuoret, jos ketkä, arvostavat maatalouslomituspalveluja, ja heidän kannaltaan tämä on aivan välttämätön, nuorten perheiden kannalta.

Todella toivoisi, että ministeri ottaisi tämän seuraavan vuoden ohjelmaan hyvin vahvasti ja voitaisiin näin turvata paitsi työllisyyttä myös palveluja ja väestöpohjaa maaseudulla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

## Pääluokka 34

### Yleiskeskustelu:

Ed. Aul: Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta mietinnössään toteaa, että työvoimapolitiikan erityistoimet ovat tällä hetkellä lähellä maksimiaan. Jos tavoite työttömyyden puolittamisesta halutaan toteuttaa, on välttämätöntä ryhtyä purkamaan yritysten ja avoimen sektorin työllistämisen esteitä. Tähän on oppositiostakin helppo yhtyä. Toivonkin hallitukselle jatkossa enemmän rohkeutta uudistaa lainsäädäntöä siten, että työllistäminen helpottuu niin, että se yksinkertaistuu, byrokratia yksinkertaistuu ja välillisiä työvoimakustannuksia alennetaan niin, että etenkin pienet yritykset ryhtyvät työpaikkoja tarjoamaan.

Keskusta on vastalauseessaan huolestunut erityisesti alueellisten työttömyyserojen kasvusta Pohjois- ja Itä-Suomessa. Myöskään suurten kaupunkien eräissä lähiöissä työttömyys ei juurikaan ole alentunut samalla tavalla kuin eteläisemmässä Suomessa ja rannikkoalueilla. Pidämme valitettavana sitä, että työllisyyslain lisätuki on poistettu. Siksi ehdotamme lisäämäärärahaa juuri vaikeimpien työttömyysalueiden kuntien käyttöön.

Valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota oikealla tavalla työvoimakoulutukseen. Sen hinta — laatu-suhteeseen tulisi kiinnittää paljon enemmän huomiota. Tähän asti ilmeisesti vain työvoimakoulutuksen määrä on ollut johtavana tekijänä työvoimakoulutuksen kehittämisessä. Valiokunnassa esitettyjen asiantuntija-arvioiden mukaan nimenomaan liian alhainen ja kaavamainen koulutuspäivän hinta on omiaan heikentämään työvoimakoulutuksen laatua, ja myös puutteena on se, että tätä koulutusta ei ole suunnattu tarpeeksi täsmäkoulutuksena yritysten ja työnantajien tarpeisiin.

Toivon, että ministeriö ottaa nämä laadulliset tavoitteet jatkossa huomioon vakavammin, sillä on erittäin valitettavaa, jos syntyy sellainen käsi-

tys, niin kuin valiokunnassakin eräät asiantuntijat esittivät, että työvoimakoulutus on jonkinlaista työttömien päivähoitoa. Sellaistahan se ei voi olla eikä sen tule olla, vaan laatuun tulee kiinnittää paljon enemmän huomiota.

**Ed. K a n k a a n n i e m i :** Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä kiinnittäisin erityisesti huomiota siihen, että meillä on ilmeisesti jonkinmoinen määrä, ehkä aika paljonkin, perheitä, joissa on lapsia ja molemmat huoltajat työttömänä. Toivoisin, että työministeriössä erityisesti pyritäisiin etsimään sellaisia täsmäaseita työllistämistoimenpiteisiin, että tällaisten perheitten tilanne voitaisiin ratkaista sillä tavalla, että mistään perheestä, lapsiperheestä ennen kaikkea, eivät olisi molemmat huoltajat työttömänä samanaikaisesti.

En tiedä, onko tämä kuinka helposti mahdollista, mutta tällaisen selvityksen tekeminen ja tällaisten täsmäaseiden etsiminen olisi kyllä äärettömän tärkeää, koska on osoitettu, että työttömyys on jopa periytyvää, ei nyt ehkä geenien kautta periytyvää, mutta muutoin menee hyvin helposti vanhemmilta lapsille, ja tällaiset lapsiperheet varmasti ovat suurimmassa vaarassa. Toisaalta tuntuu ainakin ihan ajatellen varsin vakavalta sellainen tilanne, että molemmat huoltajat ovat työttömänä. Se on perheelle varmasti iso kriisi. Silloin siihen pitäisi pyrkiä voimakkaasti puuttumaan.

**Ed. R a s k :** Rouva puhemies! Työttömyys ei ole alentunut siinä määrin kuin on odotettu. Voi sanoa, että valtiovarainvaliokunta totesi yleisperusteluissaan, että on aivan selvästi ilmennyt, että valtio, kunnat ja muut julkisyhteisöt teettävät pysyväisluonteisiksi katsottuja tehtäviä yhä suuremmassa määrin työllisyysvaroilla. Samanaikaisesti, kun irtisanotaan vakinaista henkilökuntaa, palkataan työllisyysvaroilla ihmisiä. Tästä on esimerkkinä esimerkiksi ympäristökeskus, josta ensi vuoden alussa tullaan irtisanomaan 26 ihmistä, kun samanaikaisesti kolmisenkymmentä henkeä siellä on työllisyysvaroin palkattuna.

Tässä on tapahtumassa juuri niin, että työllistämiseen ohjattu tuki vääristää työmarkkinoita eikä puututa siihen kaikkein tärkeimpään asiaan, mikä työllistämisrahojen tarkoitus on, että estettäisiin ihmisten syrjäytymiskehitys. Valiokunta katsookin, että työllisyysvaroilla tulisi teettää vain sellaisia töitä, jotka eivät muuten tule tehdyiksi.

Tämä on semmoinen kysymys, että jos ajatel-

laan esimerkiksi terveydenhuoltoa ja sosiaali-alaa, jossa on yli 200 000 työntekijää, niin kun yli 30 000 heistä puolen vuoden välein on työllisyysvaroin palkattuna ja puolen vuoden välein on työttömyyskortistossa, niin ei ole kumma, että työttömyys ei lähde alenemaan. Tämöistä käytäntöä on, ja siihen pitäisi joku viisaus löytyä. Minä en tiedä, mikä se on, mutta toivottavasti työministeriössä harkitaan keinoja tähän.

**Ed. V ä i s t ö :** Arvoisa puhemies! Hallitushan asetti selkeästi tärkeimmäksi tavoitteekseen työllisyyden parantamisen, työttömyyden puolittamisen. Valitettavasti tässä tärkeimmässä asiassa hallitus on pahasti epäonnistunut. Nyt on käymässä vielä niin, että vaikka työllisyys koko maata ajatellen onkin paranemassa, niin se on nyt heikkenemässä valitettavasti niillä alueilla, missä työllisyys on ollut huono jo pidempään, ja nyt tässä maan sisäiset erot ovat kärjistymässä.

Erityisesti, kun olen Pohjois-Karjalasta, Pohjois-Karjalan tilanne näyttää varsin huonolta, samoin koko Itä- ja Pohjois-Suomenkin tilanne. Rannikkoalueet näyttävät selviytyvän paremmin, ja se on ehkä tässä EU-tilanteessa ymmärrettävääkin. Hallitushan on vetäytynyt tällaisesta alueellista tasa-arvoisuutta parantavasta ja lisäävästä toiminnasta muiltakin osin, ja nyt näiden työllisyysmäärärahojenkin jaossa ollaan painottumassa entistä enemmän tänne rintamaille. Minusta nyt pitäisi ottaa selkeästi sellainen linja, että edes työllisyysrahojen ja kuntien työllistämisen kautta näillä alueilla pystyttäisiin työtä lisää tarjoamaan. En tiedä, miten ensi vuoden määrärahojen jaon osalta on, mutta pelättävissä on sellainen suuntaus, että edelleenkin työttömyyden aste jää entistä enemmän sivuun ja työttömien lukumäärä on se, joka määrää entistä enemmän rahanjakoa. Tämä tilanne tulee silloin vääristämään edelleen alueellista työllisyystilannetta. Huonot ja heikot työllisyysalueet häviävät tässä jaossa.

**Ed. P e k k a r i n e n :** Arvoisa puhemies! Toden totta, kuten ed. Väistö muun muassa edellä sanoi, se on tosiseikka, että huhtikuusta 1995 näihin päiviin asti työttömyys on jämähtänyt likimain paikalleen eli 447 000:sta vain noin parinkymmentä tuhatta henkilöä työttömien määrä on vähentynyt, ja kun samaan aikaan erilaisiin koulutuksiin ja kurssituksiin on imetty reilusti yli 10 000 uutta henkilöä, voidaan sanoa, että työttömyyden laskemisessa hallitus ei ole onnistunut juuri lainkaan kohta kahden vuoden aikana. Se

on erittäin iso asia. Kaiken lisäksi tuntuu ja vaikuttaa siltä, että hallitus ei edes yritäkään nostaa työllistämistä ja työttömyyden voittamista riittävän korkealle talouspoliittisten toimiensa prioriteeteissa. Kun näin käy, kun työllisyyden parantamista ei aseteta riittävän korkeaan asemaan, syntyy tilanne, jossa talous sinänsä vielä kohtuullisesti kasvaa mutta sillä kohtuullisellakaan kasvulla ei ole juuri minkäänlaisia vaikutuksia työllisyyden paranemiseen.

Arvoisa puhemies! Jatkan aivan muutaman sanan vielä korokkeelta, kun aika loppui. Todelakin kaiken lisäksi näyttää käyvän sillä tavalla ainakin tämän vuoden osalta, että työministeriön omien tilastojen mukaan, jotka tilastot kertovat siitä, miten erilaiset työllisyysrahat on jaettu, rahojenkin kohdentamisella työministeriö osaltaan on syventämässä työttömyyden alueellisia eroja: viimeisten tilastojen mukaan Lapissa 24,9 ja Uudellamaalla 13,9 prosenttia. Yli 10 prosenttiyksikön suuruisen työttömyysero on erittäin raju alueellinen ero. Lisäksi yksittäisiä kuntia tai seutukuntia poimien erot ovat vieläkin suuremmat, mutta ehkä näin maakunta- ja läänijakoisesti ja työvoimapiirijakoisesti tapahtuva tarkastelu on oikeampi tapa, ja sekin kertoo näin rajusta eroista.

Tämä ongelma ei ole vain esimerkiksi Lapin ja Pohjois-Karjalan ja Kainuun vaan koko itäisen ja pohjoisen ja keskisenkin Suomen maakuntien ongelma. Kerron omasta maakunnastani Keski-Suomesta: nyt syyskuun tilaston mukaan 19,6 prosenttia, lokakuussa 20,3 prosenttia ja marraskuussa 20,6 prosenttia. Kolmen viime kuukauden aikana 1,2 prosenttiyksiköllä työttömyys on heikentynyt myös Keski-Suomen työvoimapiiriin alueella. Silti se ei ole meillä ollenkaan niin paha kuin se on erittäin muitten työvoimapiirien alueella.

Toivoisinikin nyt, että työministeri terästyy isticentistään. Uskon hänen kykyihinsä ja edellytyksiinsä sinänsä tässä asiassa taistella. Toivon, että hän saisi myös tuloksia sillä taistollaan vähitellen aikaan.

Useat Euroopan maat, jotka nyt tavoittelevat Emua, sen ensimmäisessä aallossa kolmanteen vaiheeseen mukaan menemistä, ovat ryhtyneet toimenpiteisiin ennen kaikkea niitten arkojen kohtien vahvistamiseksi, joihin Emu iskee tavallaan uutta lovea. Alueelliset erot, työttömyys tai työllisyys ovat niitä asioita, arkoja kohtia, joiden suhteen nimenomaan useat EU:n jäsenmaat ovat ryhtyneet toimenpiteisiin. Mutta näyttää siltä, että Suomi laukkaa kohti Emun kolmatta vaihet-

ta unohtaen nimenomaan ne arimmat kohdat, joihin mahdollinen jäsenyys Emussa toisi uutta haittaa.

Ihan lopuksi palaan vielä yksityiskohtaan, joka on työministeriön käsien alla jollakin tavalla. Se liittyy siihen seikkaan, että Euroopan unionin kuutostukialueiden suhteenhan on tilanne se, että aikoinaan on sekä edellinen hallitus päättänyt että nykyinenkin hallitus sen päätöksen omalta osaltaan kirjannut, että näiden kuutosalueiden eri syistä liian pientä tukea kansallisella kompensatiolla hoidetaan. Nyt on käynyt niin, että kuutosalueella tätä kompensatiota on hoidettu maa- ja metsätalousministeriön rahoilla mutta ei työministeriön rahoilla täysimääräisesti, niin kuin moneen kertaan luvattu on.

Kun oli tilaisuus tavata erään maakunnan alueelta kuutosalueen kunnanjohtajia itse asiassa eilispäivän aikana, siellä käytiin jo aika kuumana. Kerta toisensa jälkeen luvutut muutaman miljoonan markan suuruiset määrärahat antavat odottaa itseään, ja vuosi on loppumassa ja kääntymässä seuraavaksi uudeksi vuodeksi 97. Minä nyt vetoaisin työministeriin, että hän hoitaisi lopulta tämän kysymyksen kuntoon ja pistäisi ne kompensatiorahat, jotka työministeriön kontolle kuuluvat, liikkeelle niin, että ennen kaikkea nämä vaikeimmat alueet saisivat sen kädenojennuksen, joka niille kuuluu.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Olen useita kertoja eri tavoilla kääntynyt työministeriön ja työministerin puoleen työttömyysturvajärjestelmän joustamattomuuden johdosta, josta aivan hiljattainkin oli puhetta ja joka ministeri Jaakonsaarelle varmasti on tuttu. Se koski nimenomaan lyhyiden työsuhteiden mahdollistamista työttömyyskortistossa oleville ihmisille siten, että ei jaksottamisessa eikä sen paremmin ansiotulonkaan suhteen tule tappioita. Ministeri on sanonut, että vuoden vaihteesta tulisi käyttöön tällainen järjestelmä, joka tämän asian korjaa. Näin hän viimeksi sanoi. Ehkä hän sitten korvaa tai korjaa. Minä en sitä vielääkään usko, mutta olisi erittäin tärkeätä, että jos minä tarvitsen työntekijän, tapetoitsijan, kirvesmiehen tai minkä tahansa kahdeksi viikoksi, hän tulee minulle töihin, maksan palkan, työvoimatoimistoon riittää ilmoitus työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä ja työttömyyskorvaukset juoksevat normaalisti ja joustavasti sen jälkeen, kun tilapäinen työsuhde on lakannut.

Työntekijöitä on äärettömän vaikea saada joustamattomuuden vuoksi, vaikka sellaisten

työsuhteiden vastaanottaminen kuitenkin ihan psykologistakin syistä työttömille olisi erinomaisen hyvä, jos heitä tarvitaan. Tämä järjestelmä on ollut täysin susi. Epäilen, että se on sitä tänä päivänä ja tulevaisuudessakin. Lupailtu on kuniisti asioiden korjaamista, mutta nähdään nyt sitten, toimiiko tämä. Ei se ainakaan tänä päivänä toimi Tampereen suunnassa, mutta milloin toimii, ministeri Jaakonsaari, olisi mukava tietää tarkemmin.

Ed. Lindqvist: Arvoisa rouva puhemies! Alueelliset erot ovat tietysti erittäin suuria koko maassa työttömyyden osalta. Ei tarvitse mennä kuin 100 kilometriä Helsingistä Lahteen, niin vähän yli 23 prosenttia on tälläkin hetkellä työttömyysaste. Sen tähden juuri kaikkien rakenne- muutosohjelmien käynnissä olevien hankkeiden rahoitus tulisikin turvata. Keskustahan on esittänyt vastalauseessa pontta näiltä osin. Nythän on tilanne niin, että jos me hukkaamme mahdollisuuden nyt käyttää esimerkiksi EU-tukirahoja ja meidän oma rahoituksemme ei riitäkään, meillä saattavat monet projektit jäädä kesken- eräisiksi eivätkä ne tuotakaan sitä tulosta. Näihin hankkeisiin on kuitenkin suuria toiveita laitettu.

Toisaalta toinen suuri ongelmahan on varsinaisessa työllistämässä se, että kun jaksotus kasvaa kuudesta kuukaudesta kymmeneen kuukauteen, nyt monet kunnat ovat ongelmissa, kun siellä väitetään, että pitää voida työllistää edelleen kymmeneksi kuukaudeksi. Tietojeni mukaan työministeriö ei kuitenkaan ole varautunut kymmenen kuukauden työllistämiskasvuun. Nämä tulevat nyt olemaan monen paikkakunnan suuria ongelmia. Jos sieltä tiputaan peruspäivärahoille, sen jälkeen toimeentulotukimenot edelleen kasvavat.

Työministeri Jaakonsaari: Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti aloitan siitä, mihin ed. Lindqvist viimeksi puuttui. Se on työttömyysturvauudistukseen liittyvä työvoimapolitiikan tehtävä. Kun työssäoloa on pidennetty nyt kymmeneksi kuukaudeksi, tässä tasavallassa on alkanut hirveä parku siitä, minkä takia palkkaperusteista tukityöllistämistä ei saa kymmeneksi kuukaudeksi, jotta ihminen heti uusisi ansioturvan.

Erityisesti minä ihmettelen, että keskustasta nyt puhutaan tätä, koska keskusta on aivan perustellusti arvostellut tähän saakka sitä, että

meillä on syntynyt tukityö — työttömyysturva — tukityö-kierre ja että koko työvoimapolitiikan ideaksi on tullut se, että ihminen uusii ansioturvansa. Ideanhan täytyy olla se, että ihminen työllistyy avoimelle sektorille, eli minusta on erittäin tärkeä asia se, että luodaan nyt työttömyysturvauudistuksen yhteydessä sitä mielialaa, että ihmisen kannattaa vastaanottaa lyhykestoinen työ, ja yrittäjille sitä, että nyt kannattaa tarjota lyhykestoisia töitä. Ed. Aittoniemi, tämä dynamiikka sitten synnyttää myös uusia lyhykestoisia työmarkkinoita. Tämän takia on esimerkiksi sekä työ sopimuslakia että virkaehtosopimuslakia muutettu niin, että esimerkiksi palkkatodistus täytyy toimittaa välittömästi, jotta sitten kasvat heti maksavat työttömyysturvaa, ettei tule aukkoja.

Jotenkin ihan viimeaikainen keskustelu, joka liittyy työttömyysturvauudistukseen, valitettavasti on johtanut siihen pessimistiseen tulkintaan, että työttömyys jo koetaankin ikään kuin saavutettuna etuna omalla tavallaan, halutaan jähmettää työttömyysrakenteet paikoilleen eikä haluta toimia niin, että ihminen todellakin työllistyy avoimille työmarkkinoille. Työttömän kannalta kuitenkin on tärkeää se, että hän on vaikka kuukauden työssä, koska hänen työllistymisensä on sen jälkeen todennäköisempää kuin se, että hän on tukityökierteessä.

Kaiken lisäksi se, että on syntynyt tällaiset kuuden kuukauden työmarkkinat kuntiin, valtiolle, on korvannut normaalia kuntien, valtion työtä, johon ed. Rask puuttui. Siihen on todellakin puututtava. Aion itse, kun nyt tammikuussa käydään kehysneuvotteluja, ottaa valtion työnantajapolitiikan erityiseen syyniin, että valtio ei tekisi, mitä tällä hetkellä tehdään, että suutarin lapsilla ei ole pian jalkojakaan, koska monissa yliopistoissa aika huomattava osa henkilöstöstä on palkattu tukityö määrärahoihin ja normaaleja töitä lakkautetaan.

Kunnissa minusta täytyy sama syyni käydä läpi. Se on jokaisen kunnan tehtävä tietenkin, mutta myös meidän ohjeemme työvoimatoimistoille on se, että aina, kun harkitaan palkkaperusteisia tukityömarkkoja, erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, että niillä ei korvata sitä työtä, joka tehtäisiin normaalisti. Esimerkiksi sijaisia ei palkata juuri ollenkaan kuntiin, koska ... (Ed. Pekkarinen: Niiden on pakko tehdä näin!) — No, ei ole pakko kaikissa kunnissa. Se ei pidä paikkaansa, vaan kunnanvaltuutetut ovat antautuneet kamreereille. Minä näin esimerkiksi Kiimingin kunnan henkilöstösuunnitelman, jossa

luki ihan suoraan, että kaikki työ teetetään mahdollisimman pitkään tukityömarkkoilla. Totta kai kunnan kamreeri näin laskee, mutta jos valtuutetut antavat periksi näille kamreereille, näinhän siinä tapahtuu. (Ed. Pekkarinen: Jos hallitus ottaa rahat pois!) — Ei ole hallitus ottanut rahoja pois. Minusta viime kunnallisvaalien voittaja keskusta kiertää nyt omaa vastuutaan työllistämässä. Siellä on paljon kuntia, joissa on mahdollista työllistää ihmisiä pysyviin työsuhteisiin, palkata sijaisia paljon enemmän kuin tällä hetkellä käytetään.

On totta, että työttömyyden puolittamisen tiellä on ollut takaiskuja. Työttömyysaste on laskenut hitaasti, mutta megatrendi on se, että se laskee. Erityisen arvokasta on se, että nuorisotyöttömyys on reippaassa laskussa. Pitkäaikais-työttömyyden ongelmaan on päästy käsiksi tosin kuin monissa muissa Euroopan unionin maissa. Uskon, että ne monet toimenpiteet, jotka ovat nyt kypsyneet alkaen työttömyysturvauudistuksesta, työvoimapolitiikan hiomisesta ja siitä reformista, joka siellä suunnalla tehdään, vaikuttavat ja työttömyyden alenemisvauhti nopeutuu, ja siitähän kertovat kuluttaja- ja työolobarometrit jne. (Ed. Pekkarinen: Mitä työttömyystilasto kertoo?) — Ed. Pekkarinen tietää sen, että marraskuun ja joulukuun työttömyystilastot ovat aina edellistä kuukautta suuremmat, mutta verrattuna edelliseen vuoteen on selvästi nähtävissä se, että työttömyys laskee.

Täällä on arvosteltu ihan perustellusti työvoimakoulutusta hinta- ja laatusuhteesta ja tähän tullaan kiinnittämään erityistä huomiota. Minusta tämä määräkin on ollut arvokas asia. Kun meillä syntyi nopeasti massatyöttömyys, niin oli erittäin arvokas asia, että työvoimapolitiikan volyymi oli niin korkealla ja mahdollisimman moni työtön on pystynyt katkaisemaan työttömyytensä. Itse asiassa se, että monet ovat käyttäneet näitä työvoimapolitiikan instrumentteja, näkyy jo tänä päivänä, sillä ne ihmiset, jotka ovat olleet työttömyysaikana aktiivitoimenpiteiden piirissä, työllistyvät. Kun ihminen on hankkinut koulutusta, pitänyt tietonsa ajan tasalla, niin silloin, kun uusia työpaikkoja syntyy, ihmiset työllistyvät.

Osittain nuorten työttömyyden lasku selittyy juuri tällä, että nuoret ovat käyttäneet työttömyysaikansa hyvin ja se olkoon heille suureksi kunniaksi. Myös aikuisten osalta on näkyvissä se, että milloin on oltu koulutuksessa, niin nyt on parempi mahdollisuus työllistyä. Mutta nyt, kun ollaan pääsemässä laskevaan trendiin nopeam-

min, niin silloin ehdottomasti työvoimakoulutuksen hinta- ja laatusuhteeseen pitää kiinnittää erityistä huomiota, ja tässä näen perustetut työvoima- ja elinkeinokeskukset tärkeinä, että alueilla yrittäjien, työnantajien, kouluttajien ja viranomaisten yhteistyöllä ennakoitaa mahdollisimman tarkasti työvoiman tarve. Tässä ennakoinnissa meillä on suuria puutteita ja työvoimakoulutus on mitä merkittävimmiltä osiltaan yhteistyöprojekti.

Eli tässäkin tarvitaan kaikkien aktiivisuutta: työttömän aktiivisuutta, että hän hakeutuu koulutukseen, työnantajan aktiivisuutta, että hän ajoissa kertoo kouluttajille ja koulutusta suunnitteleville oman työvoiman tarpeensa ja sitten tietenkin oppilaitoksille virkeyttä ottaa se haaste vastaan.

Myös työelämän kysymyksissä ollaan päästy hyvää vauhtia eteenpäin ja kyllä monet yrittäjienkin viimeaikaiset mielipiteet ovat jo antaneet ymmärtää, että työläinsäädännön puolesta on alennettu työllistämiskynnystä. Työn tekemisen ja teettämisen verotus on vielä korkea ja verokiilaa on päästy alentamaan, mutta liian hitaasti. Nyt hallitus ryhtyy tarkistamaan työllisyysohjelmaa tai on ryhtynyt jo, tammikuun aikana se tulee valtioneuvoston käsittelyyn. Silloin sekä työelämän kysymyksiin, verotuksen kysymyksiin, investointeihin ja muuhun tullaan sitten kiinnittämään erityistä huomiota, jotta saadaan lisää vauhtia työttömyyden alentamiseen.

Hallitus ei ole luopunut työttömyyden puolittamistavoitteesta ja se on mahdollista, erittäin tuskallista ja hidasta, mutta se on mahdollista. Olen monta kertaa sanonut, että jos suomalainen yhteiskunta teki eurooppalaista taloushistoriaa 90-luvun alussa, mitä tulee pudotukseen ja työpaikkojen hävikkiin ja työttömyyden kasvuun, niin miksi emme tekisi eurooppalaista taloushistoriaa 90-luvun lopussa, mitä tulee kasvuun ja työllisyyden parantamiseen. Tähän on mahdollisuus.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! Haluan selvittää ministeri Jaakonsaarelle. Olen aivan samaa mieltä, että työllistymistä pitää meidän kannustaa ja tukea, mutta sosialidemokraattiset valtuutetut Lahden kaupungissa ja varmasti muuallakin vaativat, että kunnan on nyt lisättävä sitten omaa osuuttaan, kun työvoimatoimistot tulkitsevat nyt niin, että ei voi työllistää, kun täytyy näiden jaksojen olla näin pitkiä. Sen tähden tässä on ongelmaa niissä kunnissa, missä työttömyys on ollut kauan korkea-

na. Talous on sen tähden erittäin heikossa jaksassa.

Sen sijaan toivoisinkin, että hallitus tekisi veroratkaisuja niin, että pieni- ja keskituloisten todella kannattaisi ottaa pienipalkkaisempaan työtä silloin, jos se verotus on hyvin keveää. Samoin työnantajien välillisiä kustannuksia alennettaisiin niin, että näitä todellisia työpaikkoja alkaa olla. Meidän on aivan turha sanoa ihmisille, että teidän on pakko nyt mennä, jos ei ole minkään näköistä työpaikkaa osoittaa. On ollut aika katkeraa nähdä vuosia kymmeniä omia tuttaviani, jotka ovat hyvin pitkään ajoittain työttöminä. He varmasti hakevat itse aivan yrityksiä yritykseltä usein työpaikkoja, mutta jos ei niitä ole, niin ei ole. Ja silloin meidän on pidettävä huolta näistä työttömistä.

**Ed. Väistö:** Arvoisa puhemies! Ministeri Jaakonsaari kiinnitti huomiota kuntien työllistämismahdollisuuksiin ja kuntien talouden tilanteeseen. Tosiasia on, että Ahon hallituksen päättäväisin toimin kuntien talouden tilanne saatiin oikealle tolalle. Mutta uskonpa niin, että tällä hetkellä monissa kunnissa, kun ensi vuoden talousarvioita on käsitelty ja päätetty, ollaan havahdumassa siihen todellisuuteen, että kuntien taloushan on romahtamassa. Kun mennään pari vuotta eteenpäin, niin tällä menolla monissa kunnissa ollaan todella suurissa vaikeuksissa.

On turha kuvitella, että näissä kunnissa nyt olisi enää näiden ylisuurten leikkausten jälkeen edellytyksiä satsata työllisyyteen tai satsata uusiin investointeihin tai elinkeinopolitiikkaan kovin vahvasti, niin kuin olisi välttämätöntä. Totta kai pysyviä työpaikkoja siellä tarvittaisiin ja erityisesti elinkeinoelämän kehittämiseen pitäisi panostaa, mutta samaan aikaan kaikkia näitä olennaisia instrumentteja ja määrärahoja ollaan leikattu ja leikkaamassa ja nämä ongelmat kärjistyvät alueellisesti.

Oikeastaan tekisi mieli tiedustella ministeriltä, onko ministeriössä arvioitu tai hallituksen piirissä ylipäätään sitä, mikä nyt niiden säästöjen, joita kuntien valtionosuuksiin on ylisuurina tehty, nettovaikutus on yhteiskuntatalouden tai valtiontalouden kannalta. Eikö tässä nyt käy niin, että todella kustannukset tulevat vähintään yhtä suuriksi ja työpaikat jäävät muodostumatta tai niitä joudutaan vähentämään kunnista ja samalla menetetään verotuloja ja myös palveluja?

**Ed. Pekkarinen:** Arvoisa puhemies! Voisin kannustaa ministeri Jaakonsaarta siinä, että

sen ohella, että te askaroitte paljon työnvälityskysymysten kanssa ja ammatinvalinta-asoiden kanssa jnp., niin työministeri tänä päivänä voisi vaikuttaa niihin todellisiin hallituksen politiikan tekokohtiin ja -paikkoihin, joilla paikoilla ja ratkaisuilla vaikutetaan todelliseen työllisyyteen ja sen kehitykseen.

Aktiivisuutta ja voimia, ministeri, esimerkiksi silloin kun valtio päättää siitä, miten se suhtautuu kuntien valtionosuuksiin. Teidän eilen, toissapäivänä julkistamienne tilastojen mukaan jo tänä vuonna, vaikka kuntien talous vielä jotenkuten on kunnossa, nimenomaan kuntien sosiaali- ja terveystalouden voima vähenee, työttömyys lisääntyy, niille aloille työllistetyt vähenevät jo tänä vuonna. Mitä ensi vuonna tapahtuukaan? Eikö tämä päde vain joissakin maalaiskunnissa, vaan muun muassa sellaisissa kunnissa, missä minä asun, jonka luottamushenkilönä myös olen, eikä vain siitä syystä, että se olisi kunnanvaltuutettujen huonoa tahtoa vaan myös siitä syystä, miten valtio kohtelee kuntia.

Niinikään silloin kun hallitus tekee energiaveroratkaisuja, myös silloin teidän täytyy olla terävänä, puolustaa työllisyyttä. Nyt te otatte työpaikkoja pois omasta vaalipiiristännekin isot määrät. Ette te sitä tee, minä uskon teihin, vaan se hallitus, jossa te olette mukana, tekee tällä tavalla.

Tai aktiivisuutta silloin, kun päätetään, miten yritysten välillisiin työvoimakustannuksiin suhtaudutaan. Ei niitä ole laskettu. Ainoastaan sen laskitte, mitä työttömyyskassojen keskuskassan ylikertymä vuosi sitten antoi mahdollisuuden laskea. Penniäkään enempää, yhtäkään prosentin kymmenystä enempää ette ole laskeneet. Taikka yritysten pk-tuet. Ne on vedetty miniiniin.

Kaikissa näissä ratkaisuissa työllisyyden kannalta on tehty täsmälleen päinvastaisia ratkaisuja kuin olisi pitänyt tehdä. Toivon, arvoisa puhemies, teille, ministeri Jaakonsaari, voimia ja voimia laajalla perspektiivillä toimia työministerinä ei vain näillä perinteisillä aloilla, vaan laajalla perspektiivillä.

**Ed. Aul:** Arvoisa puhemies! Olen ministeri Jaakonsaaren kanssa samaa mieltä siitä, että työttömyyden puolittaminen varmasti on mahdollista mutta se edellyttää hyvin ennakko- ja suunnitelmallista rakenteellisia uudistuksia, ei odottelemista. Nyt kun hallitus uudistaa omaa työllisyysohjelmaansa, niin sen pitäisi arvioida tilanne realis-

tisesti ja mitoittaa toimenpiteet sen mukaan. Tähän mennessä arviot ovat olleet tyypillisesti ylioptimistisia. Muistan lukeneeni Kaleva-nimisestä sanomalehdestä ministerin haastattelun alkuvuodesta, jolloin hän ennakoi, että jo tänä vuonna olisi pitänyt mennä alle 400 000:n työttömyydessä. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut ja todellakin kannustan ministeriä toimimaan näiden tavoitteiden puolesta.

Myös olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että julkisen sektorin henkilöstöpolitiikka todella kaipaava korjausta. Kun on vertailtu yksityisen ja julkisen sektorin työpaikkojen ilmapiiriä, niin aika usein tutkimukset ovat olleet julkisen sektorin kannalta erittäin hälyttäviä. Työuupumusta on paljon ja juuri tukityöpaikkakierrätys hankaloittaa tilannetta. Epätyypilliset työt yleistyvät julkisella sektorilla itse asiassa paljon nopeammin kuin yksityisellä sektorilla.

On juuri niin kuin ed. Pekkari totesi, että valtionosuusleikkaukset vaikeuttavat edelleen tätä järkevää työllisyys- ja henkilöstöpolitiikkaa. Oman kotikuntani kunnanjohtaja oli jo eilen täällä eduskunnassa käymässä ja hän oli aivan hätäntynneen näköinen, kun hän oli tehnyt laskelmia kunnan taloudesta vuosituhannen loppuun mennessä. Hän oli havainnut, että kunta ei tule selviämään ilman irtisanomisia ja oli huolestunut siitä, onko täällä eduskunnassa lainkaan tajuttu, missä tilanteessa kuntien talous tulee vuosituhannen lopulla olemaan.

**Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.**

**Toinen varapuhemies:** Pääluokan käsittely keskeytetään.

## **Pääluokka 35**

### **Yleiskeskustelu:**

**Ed. Apukka:** Rouva puhemies! Ensin varmaan pitää pyytää anteeksi, että tähän aikaan kävelen tänne korokkeelle, kun varmaan niin puhemiestä kuin näitä harvoja kollegoitakin väsyttää. En ajatellut niinkään tänä iltana puhua edes paljon. Olin lähinnä sen takia täällä, että kun on kysymys ympäristöministeriön pääluokasta, joka on varsin yksimielinen, niin ajattelin olla paikalla ihan sen vuoksi, ettei täällä aivan hulluuksia esitettäisi. Voisin vaikka vähän oikaakin.

Tällä kertaa nimittäin ympäristöministeriön pääluokka oli melkoinen poikkeus sen vuoksi,

että asiantuntijat suurelta osin yleensä aloittivat puheenvuoronsa niin, että ei tähän ole juuri mitään huomautettavaa, että tämä on varsin hyvä. Se oli varsin miellyttävää kuunneltavaa, kun yleensä jaostoissa saadaan melkein korvat punaisina kuunnella asiantuntijoita, melkein niin kuin täällä salissa oppositiota. Välillä tuli ihan mieli, että piti pyytää niiltä asiantuntijoilta, että voisivatko ne joskus antaa kiitoksensa kirjallisena, kun niitä tulee niin tuiki harvoin.

Mutta ihan muutaman sanan kuitenkin tästä sanon, kun tähän asti ollaan täällä oltu. Tässä ympäristöministeriön pääluokassa oli yksi sellainen merkittävä poikkeus, mikä ei ollut pelkkää kiitosta. Se oli Suomen ympäristökeskuksen henkilöstömäärärahat, joissa on noin 7 miljoonan markan vaje, joka johtaa runsaan 10 prosentin henkilöstövähennyksiin. Tämä vaje perustuu vuonna 95 tehtyyn hallinnon uudistukseen. Silloin vuodelta 95 selvitettiin vielä henkilöstön osalta nykylukemissa sen vuoksi, että oli aikaisempia säästöjä ja tänä vuonna sillä tavalla, että henkilöstö hyvin pitkälle luopui lomarahostaan. Mutta ensi vuodelle todella on tämän hallinnon uudistuksen johdosta tulossa lähes 30 henkilön irtisanominen ympäristökeskuksen henkilöstön osalta.

On aivan selvää, että asianomaiset henkilöstöjärjestöt eivät olleet sitä mieltä, että näin kovaa kuuria olisi tarvittu, kun heidän mielestään vuodelle 2000 ulottuvan henkilöstöohjelman tavoitteisiin olisi voitu päästä ilman irtisanomisiakin. Tältä osin myös jaosto ja samoin valiokunta olivat sitä mieltä, että on vaikea ymmärtää näitä irtisanomisia kaikilta osin, kun pysyväisluonteisiin tehtäviinkin palkataan jatkuvasti väkeä työllistämiseksi.

Se, mikä ympäristöministeriön pääluokassa on hyvää, on se, että suojeleohjelmien toteuttamiseen ohjataan nyt merkittävästi lisää rahaa. Esteeksi näiden määrärahojen käytölle ja ohjelmien tehostamiselle saattaa kuitenkin nousta henkilöstöresurssien puute. Sen vuoksi valio-kunnan mielestä olisikin erittäin tärkeää, että näiden suojeleohjelmien toteuttamiseksi näihin tehtäviin voitaisiin palkata vaikka tilapäisesti henkilökuntaa aivan projektiluonteisesti. Valio-kunnan mielestä menettely olisi varmasti edullisempi ja tehokkaampi ostopalveluvaihtoehtoon verrattuna ja sillä ainakin taattaisiin se, että näitä ohjelmia voitaisiin määrärahojen puitteissa toteuttaa.

**Arvoisa puhemies!** Ensi vuoden talousarviolla aloitetaan myös Pohjois-Suomen kannalta mer-

kittävä asia eli kymmenvuotinen ohjelma Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun kompensoimiseksi. Ensi vuoden budjettiin, niin kuin tiedämme, sisältyy melkein 49 miljoonaa markkaa tähän tarkoitukseen rahaa. Mutta valiokunnassa totesimme, että nämä rahat on kuitenkin piilotettu niin hyvin budjettiin, ettei niitä löydy sieltä juuri muuten kuin mainintoina. Tämä on tietysti siltä osin ymmärrettävää, että tämä asia on uusi eikä siihen ehditty tietystikään sillä tavalla paneutua, että olisi pystytty momentteittain rahat osoittamaan.

On kuitenkin pelättävissä, että eri ministeriöt eivät ole kovin valmiita ottamaan omista niukoista raameistaan tavallaan päältä pois näitä rahoja niihin tarkoituksiin, jos ei niitä ole selvästi osoitettu tai todettu, mistä ne rahat otetaan. Tällaisia viitteitä on jo vähän eri ministeriöistä kuulunutkin. Sen vuoksi ainakin minun mielestäni on erittäin hyvä asia, että valiokunnan mietinnössä ponnien muodossa edellytetään, että ministeriöt, jotka näistä kompensatiotoimista joutuvat kukin omalta osaltaan vastaamaan, joutuvat heti sen jälkeen, kun tämä budjetti on tehty, osoittamaan tarkalleen, mihin ne nämä varat aikovat kohdentaa. Jos ne jätetään vain sen varaan, että budjetissa on asianomaisen pääluokan kohdalla maininta, että niin ja niin monta miljoonaa näistä rahoista kuuluu vanhojen metsien kompensatio-ohjelman rahoitukseen, niitä rahoja ei tule ikipäivänä, mutta nyt valiokunta ja myös toivon mukaan huomenna eduskunta edellyttää, että on heti tämän budjetin vahvistamisen jälkeen tarkalleen osoitettava, mistä nämä rahat tulevat käytettäväksi.

Arvoisa puhemies! Sitten aivan lyhyesti asunto- ja rakennustoimen osalta voin todeta, että määrärahat ensi vuoden talousarviossa painottuvat edelleen asuinrakennusten korjaamiseen ja kunnossapitämiseen. Työllisyysohjelmassa hyväksytyn periaatteen mukaisesti pyritään edelleen siihen, että kaikki toteuttamiskelpoiset korjauskohteet myös rahoitetaan. Erityisesti on tarkoitus budjetin mukaan kiinnittää huomiota tulevana vuotena terveyshaittojen poistamiseen, jolloin erilaiset home- ja kosteusvauriot tulevat painottumaan korjausrakentamisessa.

Samoin on jatkossa tarkoitus kiinnittää huomiota muun muassa tänä vuonna aloitettuun hissien rakentamis- ja asentamisrahoitukseen sen vuoksi, että on osoittautunut, että se avustusosuus on liian pieni eikä johda läheskään niin monen hissien rakentamiseen, kuin vanhoissa kerrostaloissa olisi tarpeen. Tältä osin valiokunta ja

jaosto ovat kiinnittäneet huomiota myös siihen, että jos tätä avustusosuutta nostetaan, myös jatkossa on tarvetta kiinnittää määrärahan riittävyyteen huomiota.

Uudisrakentamisen osalta aivan lyhyesti, rouva puhemies, voin todeta sen, että budjetti pitää sisällään arvion siitä, että ensi vuonna aloitettaisiin suunnilleen 25 000 uuden asunnon rakentaminen ja niistä noin 20 000 julkisella rahoituksella. Mikä edelleen on pieni osuus, on se, että vapaarahoitteisia asuntoja olisi alkamassa vain noin 5 000, mutta asiantuntijoiden arvion mukaan julkisella rahoituksella ensi vuonna rakennettavaksi aiottu noin 20 000 asuntoa on riittävä ja joittenkin asiantuntijoitien mielestä jopa kohtuullisen optimistinenkin arvio.

Aivan lopuksi vielä muutama sana asuntoylivelkaisten asemasta, johon myös jaosto ja valiokunta kiinnittivät huomiota. Siltä osin on tyydytyksellä pantava merkille se, että ollaan juuri käynnistämässä projektia, jolla selvitetäisiin asuntoylivelkaantuneitten asema. Jo tähänkin mennessä saadun selvityksen mukaan hyvin monilla henkilökohtaisen aravalainan saaneilla on muun muassa työttömyydestä johtuen suuria maksuvaikkeitä.

Jaostossa ja valiokunnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että kun otetaan huomioon, miten aravarahoituksella on sosiaalinen luonne, pitäisi kyllä tämän selvitysprojektin tulosten pohjalta löytää muita vaihtoehtoja kuin ne, mitkä tänä päivänä ovat hyvin yleisiä. Eli hyvin usein on ensimmäisenä vaihtoehtona toteutettu se, että on asukkaat joutuneet lähtemään asunnotaan, mutta jaoston ja valiokunnan mielestä sen pitäisi olla äärimmäinen ja viimeinen toimenpide.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Ed. Apukka otti esille vanhat metsät, joita Pohjois-Suomen osalta on nyt suojeltu. Hän totesi, että tässä budjetissa on nyt liki 49 miljoonaa markkaa näiden menetysten kompensoimiseen lähinnä työllisyyden turvaamiseksi näillä alueilla.

Pohjois-Karjalan tilanne on ongelmallinen. Metsiä on sielläkin suojeltu, varsinkin Nurmeksen hoitoalueella, mutta kompensatiota ei ole tälle alueelle luvattu. Minusta kaikkienensa vanhojen metsien suojelu on painottunut yksille alueille liian voimakkaasti ja vie niiltä hyvin ranskasti elämisen ja toimeentulon edellytyksiä. Kaikkienensa olisi kyllä toivonut, että vanhojen metsien suojeluohjelma olisi saatu laadittua niin,

että se ei olisi kohdellut kaltoin joitakin kuntia, niin kuin meillä käy Nurmeksessa, Valtimolla ja osin Lieksassakin tässä vaikeassa työttömyystilanteessa.

Pielisen Karjala, Nurmeksen alue, on kaikkienensa vaikeinta aluetta työttömyyttä ajatellen Pohjois-Karjalassa, ja nyt siellä suojellaan edelleen vanhoja metsiä, mutta mitään ei anneta tilalle. Sillä alueella toimii Metsäkonekoulu, jonka harjoitusmetsät ovat nyt vaarassa häipyä. Sillä alueella on myös puunjalostusteollisuutta ja mekaaniseen puunjalostusteollisuuteen on satsattu, mutta raaka-ainepohja uhkaa nyt hävitä. Tämä on hyvin murheellinen juttu niiden alueiden kanalta.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Aivan muutamaan asiaan puutun, joita ed. Apukka toi esille.

Ensinnäkin ympäristökeskusten ongelma niiden selvitysten mukaan, mitä ympäristövaliokunta on saanut, on nimenomaan henkilöstön väärä rakenne eli se, että siellä on tavallaan asiantuntijoita sellaisilta osa-alueilta, joilla ei ole niin paljon kysyntää, mutta toisaalta taas uuden lainsäädännön mukanaan tuomia tehtäviä varten ei ole riittävästi asiantuntemusta. Siellä joudutaan käymään läpi myös tämän tyyppistä selvittelyä, ja siinä mielessä varmasti asiaan joudutaan palaamaan ensi vuodenkin osalta.

Mitä tulee asunto- ja rakennustoimintaan, myös sen osalta olivat asiantuntijat hyvin yksimielisiä sen suhteen, että budjettimääräraharaukset ovat riittäviä ja osittain on jopa ihan ylitarjontaakin. Samaa kuvaa on antanut se tilanne, mikä Valtion asuntorahastossa on tämän vuoden aikana ollut eli määrärahoja kaikkiin järkeviin hankkeisiin on voitu antaa niin uustuotannon kuin peruskorjauksenkin osalta.

Mielestäni peruskorjauksen pitäminen painopisteenä on siinä mielessä järkevää, että meillä on paljon paikkakuntia, joilla ei sinänsä ole kysyntää uusista asunnoista, ja silloin on järkevää painottaa nimenomaan myös työllisyssyistä näitä asioita.

Mitä tulee uudisrakentamiseen, ed. Apukka epäili, että tämä 20 000 olisi jopa yliarviointia. Ei ole, koska esimerkiksi tänä vuonna on pystytty saavuttamaan näitä tavoitteita erittäin hyvin ja näyttää siltä, että ensi vuoden aikana saattaa tulla jopa eräillä kysyntäpaikkakunnilla tarvetta voimakkaampaankin tuotantoon. Haluan tässä yhteydessä korostaa, että aluekohtaiset erot ovat mittavat.

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Apukka kiinnitti huomiota asuntorakentamiseen sekä uustuotannon että korjaustoiminnan osalta. Varmasti valiokunnan kannat tältä osin ovat realistisia ja pohjautuvat tämänhetkiseen tilanteeseen.

Haluan todeta, että tänä päivänä on tullut julkisuuteenkin kannanottoja, että rakennusala pitäisi sisällään jonkinlaisen ylikuumenemisvaaran, ja tämän haluan kyllä kiistää. Rakennusallalla on työttömyys erittäin korkea, ja tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla on vuokra-asuntotilanne erittäin vaikea. Kovanrahan asuntorakentaminen on edelleen jumissa, vaikka asuntojen hinnat ovat nousseet. Tältä osin minun mielestäni, arvoisa puhemies, kaikki puheet siitä, että rakennusala sinällään olisi ylikuumenemassa eikä tarvittaisi enää yhteiskunnan panosta eikä satsausta rakentamiseen, eivät ollenkaan ole perusteltuja. Tältä osin edellytän, että pidämme huolta siitä, että sekä korjausrakentamiseen että uudisrakentamiseen satsataan edelleen.

Ed. A p u k k a : Rouva puhemies! Ihan lyhyesti vain ed. Väistölle sanon, kun hän totesi, että Pohjois-Karjalan suojeluun ei ole minkäänlaisia kompensaatioita luvassa, että olisin kyllä valmis ollut siihen, että Lapissa ja Kainuussa-kaan suojeluita ei olisi tullut ollenkaan, ja emme olisi kyllä mitään kompensaatiotakaan olleet vailla. Suojelualueet ovat kuitenkin nimenomaan Kainuussa ja Lapissa niin paljon suurempia, että se kompensaaation määrä, mikä niihin on luvattu, on suunnilleen puolet siitä, mitä alueen kunnat katsovat olleen menetyksiin nähden aiheellista. Että parempi kun ei suojeluita olisi tullut ollenkaan näitten alueitten lähökohdasta.

Ed. Kautolle sanoisin, että en minä epäillyt sitä, etteikö 20 000 asuntoa tule toteutumaan julkisella rahoituksella. Totta kai uskomme siihen, se tietää vain parituhatta enemmän kuin tänä vuonna, ja se on aivan kohtuullista ja uskottavaa. Sanoin, että muutamat asiantuntijat sanoivat, että se on jopa optimistinen arvio. Totta kai pitää uskoa, että se toteutuu. Aivan samoin ed. Uotilallekin sanoisin, että eivät nämä varmasti ole mitään ylioptimistisia arvioita, jos on vain parintuhannen lisäys tähän vuoteen verrattuna. Kuitenkin monet merkit kertovat, että asuntorakentaminen on aika lailla lisääntymässä, niin että ei tämä mitenkään ylioptimistinen avio ole. Se oli vain muutamien asiantuntijojen lausuma, minä sanoin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

### **Pääluokka 36**

Yleiskeskustelua ei synny.

#### **Päätökset:**

Luku 01 Markkamääräisen velan korko, luku 03 Valuuttamääräisen velan korko ja luku 09 Muut menot valtionvelasta hyväksytään.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

---

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 10.

---

Täysistunto lopetetaan perjantaina 20 päivänä joulukuuta kello 1.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

---

